

Rosa Carme SALADIÉ MAÑÉ

ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ EN ELS CANVIS D'USOS I COBERTES DEL SÒL (1956-2013), A PARTIR DE LA UTILITZACIÓ DEL SIG I LES FONTS ORALS. TRANSFORMACIÓ DEL PAISATGE AL MUNICIPI DE VANDELLÒS I L'HOSPITALET DE L'INFANT: D'UN MUNICIPI RURAL A UN MUNICIPI ENERGÈTIC.

TREBALL DE FI DE MÀSTER

dirigit pel Dr. Jordi Blay i Boqué

Màster de Planificació Territorial: Informació, Eines i Mètodes

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Vila-Seca 2016

*“Dedicat a la meva família en especial
als meus fills Isaac i Berta, però sobretot
al meu marit David que sense ell hagués
estat impossible realitzar aquest treball
i aquest màster. Gràcies.....”*

Nota d'agraïments.

Aquest treball, el projecte del Treball de Final de Màster, ens dóna l'oportunitat de posar en pràctica tots els coneixements adquirits durant la formació i mitjançant la seva elaboració poder demostrar la feina feta i les capacitats de cada alumne.

En aquest procés han intervingut diferents persones que m'han ajudat a que tot fos més fàcil, si més no m'han ajudat sempre que he tingut un problema. En primer lloc agrair al meu tutor, el Dr. Jordi Blay per la seva paciència i suport en tot moment. També agrair a totes aquelles persones que m'han facilitat la feina, però especialment als quatre informants, al Joan Domènech, Joana Mañé, Santiago Guirro i Teo Castillo que no van dubtar en cap moment quan els hi vaig demanar la seva col·laboració.

Mai podré "pagar" l'ajuda rebuda per part d'un company de Màster, el David Azuara, que gràcies amb ell vaig poder tirar endavant el projecte tal com és ara, ja que em va ajudar amb el tema SIG.

També agrair el suport incondicionals dels companys de màster que han esdevingut amics, el Rubèn Cabestany i la Gisela Andrés.

I finalment agrair al meu marit, David Fàbregas el seu suport i la seva col·laboració. Sense ell hagués estat impossible realitzar aquest treball.

INDEX.

Nota d'agraïments.....	3
INDEX.....	4
INDEX DE TAULES, FIGURES I IMATGES.....	6
1. INTRODUCCIÓ.....	8
1.1. Antecedents i Contextualització.....	8
1.2. El perquè de l'estudi.....	9
1.3. Estructura del treball.....	10
2. MARC TÈORIC.....	12
2.1. Concepte de Paisatge i el paisatge com a sistema socioecològic.....	12
2.2. El paper de les fonts orals i la memòria històrica.....	14
2.3. El mapa de cobertes del sòl de Catalunya com a eina d'estudi.....	14
3. OBJECTIUS.....	16
3.1. Objectiu general:.....	16
3.2. Objectius específics:.....	16
4. METODOLOGIA I FONTS.....	16
4.1. Recollir informació teòrica.....	17
4.2. Procés de digitalització dels mapes.....	18
4.3. Entrevistes en profunditat a persones grans.....	26
4.4. Consultar experts.....	29
4.5. Treball de camp.....	29
4.6. Foto interpretació.....	30
5. MARC TERRITORIAL I EVOLUCIÓ HISTÒRICA. DOS ÀMBITS: MUNTANYA I PLANA-LITORAL.....	31
5.1. Situació i característiques principals.....	31
5.2. Medi físic i biòtic.....	36

5.3.	Anàlisi històrica.....	47
5.4.	Anàlisi socioeconòmic i demogràfic.....	51
5.5.	Figures de Planificació territorial: PTPCT, PEIN, PGOUM-POUM.	63
6.	EVOLUCIÓ DELS USOS DEL SÒL EN EL MUNICIPI DE FORMA GRÀFICA. DOS ÀMBITS: MUNTANYA I PLANA-LITORAL.	74
6.1.	Digitalització dels mapes d'usos i cobertes del sòl.....	74
6.2.	Comparació i quantificació dels canvis.....	76
6.3.	Canvis en el dos àmbits. Zoom en quatre zones corresponents a dos paisatges (litoral i muntanya) ben diferents i una especial atenció al sòl urbà.	84
7.	ANÀLISI DELS RESULTATS A PARTIR DE LES FONTS ORALS.	92
8.	PREDICCIÓ FUTURA.....	106
9.	CONCLUSIONS.....	111
10.	BIBLIOGRAFIA.....	113
11.	ANNEXOS.....	118

INDEX DE TAULES, FIGURES I IMATGES.

Taula 1. Superfície i població dels municipis del Baix Camp.	52
Taula 2. Evolució de la distribució de la població ocupada entre els anys 1975 i 1986. Al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.	58
Taula 3. Afiliació al Règim de la Seguretat Social (S.S.). Per sectors. (Març 2016)	60
Taula 4. Atur registrat per sectors i per sexes (2015).	61
Taula 5. Ocupació per sectors dels dos règims (2016).	62
Taula 6. Quadre comparatiu de superfícies entre el PGOU (1998) i el planejament actual.	72
Taula 7. Quadre resum del Règim del Sòl.	72
Taula 8. Superfície de les diferents zones de SUN.	73
Taula 9. Taula resum de la superfície de cada coberta per l'any 1956.	78
Taula 10. Taula resum de la superfície de cada coberta per l'any 2013.	81
Taula 11. Comparació de la superfície de cada coberta entre 1956 i 2013.	81
Figura 1. Mapa de situació del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant dins de Catalunya i el Baix Camp.	32
Figura 2. Mapa Topogràfic del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.	33
Figura 3: Gràfic de l'evolució de la població a Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.	53
Figura 4. Gràfic del Padró municipal d'habitants per sexes. Xifres oficials. Vandellòs i l'Hospitalet de l'infant. 1998-2015.	57
Figura 5. Piràmide de població per sexe i edat quinquennal. Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2015.	57
Figura 6. Gràfic : Migracions. Saldos migratoris. Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. 2005-2014.	58
Figura 7. Gràfic d'ocupació per sectors a l'any 1975.	59
Figura 8. Gràfic d'ocupació per sectors a l'any 1986.	59
Figura 9. PIB del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.	60
Figura 10. Gràfic de la distribució per percentatge de les afiliacions al règim general de la S.S. Per sectors.(Març 2016)	61
Figura 11. Gràfic de la distribució per percentatge de les afiliacions al règim d'Autònoms. Per sectors. (Març 2016)	61
Figura 12. Atur registrat .Per sectors. Mitjanes anuals en percentatges (2015).	62
Figura 13. Gràfic d'Ocupació per sectors dels dos règims en percentatges (2016).	62
Figura 14. Mapa Àmbits funcionals Territorials.	64

Figura 15. Mapa de les categories o àmbits del PTP Camp de Tarragona al municipi de Vandellòs- l'Hospitalet de l'Infant.....	65
Figura 16. Ortofotografies del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013 i 1956.....	75
Figura 17. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant de 1956.....	77
Figura 18. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.....	80
Figura 19. Gràfica comparativa de les cobertes del sòl (1956-2013).....	83
Figura 20. Imatge dels mapes de Cobertes del sòl de 1956 i 2013.....	83
Figura 21. Mapa Unitats d'anàlisi o zoom per a les cobertes del 2013.	87

Imatge 1. Vistes de les diferents infraestructures: CN Vandellòs I, CN Vandellòs II, Central Tèrmica de cicle combinat, nova via ferroviària, antiga via ferroviària, mini transvasament de l'Ebre, Autopista, Autovia, Nacional, línies d'alta tensió, etc.	36
Imatge 2. Les llargues platges de l'Hospitalet de l'Infant.	37
Imatge 3. Part de les muntanyes de Vandellòs.....	39
Imatge 4: Els marges de pedra seca.....	45
Imatge 5. Imatges de 1956 i actuals del nuclis urbans del municipi.....	85
Imatge 6. Conjunt d'imatges dels zooms proposats.	88

1. INTRODUCCIÓ.

1.1. Antecedents i Contextualització.

El Treball de Final de Màster (TFM) es presenta com un gran repte tant per la seva importància com per la responsabilitat fer una feina ben feta, al menys és la intenció.

El tema escollit és la transformació del paisatge del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a partir de l'evolució dels usos i cobertes del sòl entre els anys 50 i l'actualitat, a partir de la utilització del SIG i de fonts orals (memòria històrica). Es tracta d'un treball que s'ajusta l'aprenentatge i als coneixements adquirits durant la realització del Màster en Planificació Territorial: Eines, Informació i Mètodes.

En els últims anys els canvis en els usos i les cobertes del sòl s'han accelerat, els sòls agrícoles han passat a ser sòls industrials o forestals, o infraestructures, etc. la taca urbana de la majoria dels municipis ha augmentat. Tots aquests canvis es veuen reflectits en les cobertes del sòl i els usos. És per això que s'ha considerat interessant utilitzar el Mapa de Cobertes del Sòl per poder analitzar i reflexionar sobre aquest canvi d'usos i com el paisatge dels nostres municipis i d'aquesta manera poder quantificar i avaluar els canvis que s'han donat, i extreure conclusions.

El Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), ha realitzat els seus propis mapes de cobertes del sòl (MCSC), cartografia temàtica d'alta resolució en diferents moments temporals. Cada edició s'ha publicat amb un nivell més específic de llegenda, amb més categories, sempre quedant aquestes englobades a les categories de nivell anterior. La primera edició del MCSC va ser al 1993, per la qual cosa el mapa de cobertes del 1956 es realitzarà amb la digitalització de les ortofotografies de la zona d'estudi.

Els mapes de cobertes del sòl permeten veure els canvis de caràcter físic i socioeconòmic que han tingut lloc en un territori. Amb l'evolució dels mapes de cobertes entre dos moments temporals o diferents moments temporals és possible saber, entre altres coses, si la superfície forestal o agrícola augmenta o disminueix, si la pressió urbanística afecta territoris no aptes per aquests usos, o en quina proporció o rapidesa ha crescut la superfície urbana. En definitiva el MCSC realitzat pel CREAF és una eina valuosa per al coneixement del territori i per la valoració de l'ocupació del sòl, tant des del punt de

vista ecològic com econòmic. I juntament amb altres tècniques més etnogràfiques com les entrevistes en profunditat i el treball de camp es pot obtenir un anàlisi més complet i esbrinar quines han estat les causes dels canvis en el paisatge i en el territori. I per últim dir que ens pot servir d'ajuda a l'hora de fer una prospectiva de futur i intentar avançar-nos en el planejament d'un territori.

En el present projecte s'estableix com àmbit d'estudi el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, municipi que pertany a la Comarca del Baix Camp, una comarca que es caracteritza per tenir muntanya i per tenir litoral, com el municipi objecte d'estudi i que el fa diferent d'altres municipis del litoral català. I com a característica principal es pot dir que es un municipi energètic, amb monocultiu productiu d'energia que va passar de ser un municipi rural a un municipi energètic, i que busca una sortida cap la terciarització i el turisme.

1.2. El perquè de l'estudi.

La justificació del tema i la seva metodologia ve donada per l'interès de l'autora i a la seva formació.

Una de les inquietuds o interessos que ha envoltat la seva vida ja des de petita és donar-li explicació al sentiment de pertinença, d'arrelament a un lloc i com aquest lloc a vegades era o és hostil i d'altres és el lloc on es vols estar. Ha viscut sempre amb la dicotomia entre mar i muntanya, rural i urbà, pare (interior Vandellòs) i mare (litoral L'Hospitalet).

Per una altra costat el sentiment de sentir-se colonitzat i ser foraster en la pròpia terra, suposo que per aquest motiu va acabar estudiant Antropologia. Als anys 60 a l'Hospitalet vivia menys gent que a Vandellòs i als anys 70 això va canviar per dos motius el primer per la construcció de la Central Nuclear Vandellòs I i el segon, pel turisme que en aquella època començava a fer-se veure.

Per tant sempre ha estat envoltada de dos mons en conflicte però que a la vegada formaven part d'un tot. El seu pare pagès, la seva mare filla d'un petit empresari (amb moltes dificultats per l'època). Tot aquest bagatge personal l'ha portat a tenir un interès especial pel territori, pel seu territori i a vegades voler-lo explicar i justificar ja que ha estat molt castigat tant per la gent nova que va arribar i es va assentar com per els

poders públics no tant municipals sinó estatals (hi ha de tot: AP7, A7, N-340, Vies de tren, Corredor mediterrani, mini transvasament de l'Ebre, etc.), en aquest territori s'ha hagut de deixar passar tot això, és una esquerda que ha provocat encara més la divisió d'un municipi ja en si dividit. A la vegada ha provocat que les relacions no siguin d'est a oest (entre nosaltres, mateix municipi) sinó de nord a sud (cap les ciutats mitjanes del nostre voltant fent-nos encara més urbans de el que en realitat som) i també per la resta de Catalunya que no té un coneixement profund de la història i del passat d'aquesta terra.

Tot això ha anat inspirant la idea d'aquest TFM que va dirigit a defensar un paisatge i un territori i sobretot analitzar perquè ha esdevingut el que és, a partir d'un anàlisi profund i qualitatiu. Així si sabem d'on venim i on estem podrem orientar cap on es possible anar i ajudar la futura i present planificació territorial.

1.3. Estructura del treball.

El treball s'estructura en 9 grans capítols, més Índex, Bibliografia, Annexes i Índex de taules i figures.

En la Introducció és presenta la temàtica dels treball i es justifica l'elecció de l'àrea d'estudi i el període temporal en que es desenvolupa la recerca. Té tres subapartats el primer ens parla dels antecedents i la contextualització, el segon el perquè de l'estudi i últim és l'estructura del treball.

En el Marc teòric s'estableix els fonaments teòrics i treballs realitzats sobre la temàtica que ens ocupa. El marc teòric està dividit en tres subapartats: el Paisatge com a sistema socioambiental, el paper de les fonts orals i la memòria històrica i el Mapa de les cobertes del sòl de Catalunya com a eina d'estudi, que recolzen el discurs d'aquest treball. En el tercer capítol s'exposen els Objectius, tant l'objectiu general com els objectius més específics del treball.

En el quart capítol Metodologia i fonts es presenten totes aquelles metodologies i tècniques que ens ajudaran a realitzar la recerca que ens ocupa. Està dividida en 6 subapartats: el primer és la recollida informació i consulta de fonts tan orals com teòriques. Després s'explica el procés de digitalització dels mapes de cobertes i usos del sòl del 2013 i 1956. L'apartat tres ens parla les entrevistes en profunditat a quatre

persones grans (informants) del terme que ens han aportat els seus coneixements. Ha estat una tècnica fonamental i clau per realitzar aquest treball. També s'han fet consultes a experts, treball de camp i fot interpretació. L'ordre de les diferents metodologies ha seguit un ordre lògic encara que moltes d'elles s'han realitzat simultàniament.

El cinquè, el Marc Territorial i Evolució històrica ens permet obtenir una visió històrica del territori i a la vegada una visió socioeconòmica i també física i biòtica. Tot des d'una perspectiva dual ja que tenim dos àmbits: muntanya i plana-litoral. En aquest apartat es detallen les característiques més importants d'aquests dos àmbits. I per acabar es fa una aproximació als plans territorials i al POUM.

El sisè capítol parla de l'evolució dels usos del sol en el municipi de forma gràfica. En aquest capítol es fa l'anàlisi cartogràfic de l'evolució que ha sofert les cobertes i usos del sòl en el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, un cop digitalitzat s'han obtingut dos mapes i es quantifiquen i es fa comparació dels canvis que hi hagut en aquests dos períodes l'any 1956 i l'any 2013. També s'analitza els canvis soferts en els nuclis de població del municipi a través de la fotointerpretació de les fotos aeris.

I també es fa un zoom en quatre zones del municipi (central nuclear i polígon industrial més infraestructures aquests referents a la plana i litoral. I los "Taixos" i la Mola de Nadell per la part més muntanyosa i d'interior) que resulten molt interessants per veure els canvis que han esdevingut.

En el capítol Resultats s'analitzen i es relacionen els resultat quantitius amb els resultats qualitatiu, es a dir es relacionen tots aquells coneixements que s'han obtingut a través de les entrevistes en profunditat per tal de corroborar i confrontar les dades qualitatives amb les dades quantitatives. La Predicció futura s'intenta visualitzar un futur tant per les respectives cobertes i usos de sòl com pel futur del municipi en general ja que a l'analitzar el que ha passat en els últims 50 anys i tenint una visió actual podem preveure que passarà en un futur, almenys es pot intentar. Finalment el capítol novè, les Conclusions que s'han extret un cop realitzat els diferents capítols.

2. MARC TÈORIC.

2.1. Concepte de Paisatge i el paisatge com a sistema socioecològic.

Aquest treball es fonamenta en la idea que el Paisatge és el màxim exponent de l'evolució natural i cultural d'un territori, així en ell es poden interpretar les tendències seguides per les activitats antròpiques, convertint-se en una notable font d'informació respecte això (Fernández Álvarez, 2013), el paisatge esdevé en determinades ocasions, un element d'identitat pels seus habitants. (de la Riva, J., Ibarra, P., (Eds.) 2015).

O com ens diu el Conveni del Paisatge, “el paisatge és qualsevol part del territori tal com el percep la població, resultat de l'acció i interacció de factors naturals i/o antròpics”, per tant entenem el paisatge com un sistema socioecològic on els humans formen part del mateix.

“El paisatge pot ser considerat com a Sistema Socio-Ecològic (SES social-ecological system). Un SES és definit pels seus elements i processos que actuen en diverses escales temporals i espacials. D'acord amb la definició de l'European landscape Convention (Council of Europe 2000) un paisatge és un “àrea, així percebuda per la gent, el caràcter de la qual és el resultat de la acció i interacció de factors naturals i/o humans”.

La percepció central d'una recerca sobre resiliència és que els SES inevitablement canvien (Walker and Salt 2006). Com a SES en general els paisatges canvien. Els canvis en els paisatges poden ser lents i progressius, com els induïts pel gradual canvi climàtic, però també ràpids i dràstics com en cas d'inundacions. Els canvis en el paisatge poden ser expressats en una multitud de formes, des d'intensificació agrícola, processos d'urbanització fins a l'abandonament d'usos de la terra.

Els canvis en el paisatge comporten canvis en la provisió de serveis de l'ecosistema, la població a nivell local és la més afectada, per tant els canvis en el paisatge són un problema clau per les comunitats locals. Al mateix temps el paisatge es forma pels residents locals i les seves activitats tals com agricultura silvicultura, desenvolupament d'assentament o l'establiment d'infraestructures turístiques. Per tant la població local en el paper d'usuari del terreny és dipositari clau així com actor clau en la gestió dels canvis en el paisatge.” **Claudia Beiling, (2013).**

El paisatge es manifesta a la vegada a través de les cobertes i usos del sòl, que són o representen el resultat de la interacció i coevolució de les forces que alteren el medi i les socioeconòmiques.

“El canvi d'usos i cobertes del sòl, el qual és un dels components del canvi global (Vitousek *et al.*, 1997), està tenint conseqüències directes en l'alteració dels paisatges. En les últimes dècades en els països desenvolupats aquesta alteració s'ha traduït principalment en una reducció a partir de la coberta agrícola (Ramankutty i Foley, 1999) que, per exemple, en els països mediterranis ha representat l'augment de cobertes arbustives i forestals (Romero i Perry, 2004) i l'augment de la coberta urbana, principalment del desenvolupament d'àrees urbanes de baixa intensitat (Catalán *et al.*, 2007).” **Badia, A. et al.(2008)**. També s'haurien d'afegir l'augment de les àrees industrials.

El paisatge pot ser entès com un sistema socioecològic fruit de la coevolució de factors socioeconòmics i factors naturals (Matthews i Selman, 2006). El concepte “socioecològic” fa referència a la impossibilitat de deslligar l'esfera social de la natural a l'hora d'entendre el funcionament i l'evolució dels paisatges (Folke *et al.*, 2003). En el cas de les societats agràries (rurals) de base orgànica el lligam entre la societat i el medi era especialment important ja que la subsistència de la població depenia directament dels recursos naturals i del seu manteniment a llarg termini (Cussó *et al.*, 2006). Aquestes comunitats rurals van esdevenir “constructores de paisatge” i gestores del territori (Tello i Garrabou, 2004). **Badia, A. et al.(2008)**.

Aquests autors ens apropen a la idea de paisatge entès com la idea i fil conductor d'aquest treball, però també és interessant la idea de paisatge i conflictes territorials que ha desenvolupat el Dr. Sergi Saladié en la seva Tesis Doctoral: “Paisatge i conflictes territorials a les comarques meridionals de Catalunya”. La transformació del paisatge és el punt central d'aquest TFM i predi la seva evolució per poder planificar tenint en compte tots els factors que provoquen aquests canvis en el paisatge per tant en les cobertes del sòl, i evitar entrar en conflicte amb el territori i amb els habitants d'aquest territori seria l'objectiu final de tot estudi que parli de paisatge, transformació i planificació.

2.2. El paper de les fonts orals i la memòria històrica.

En aquesta recerca l'ús de les fonts orals es considera un element essencial per poder arribar als objectius marcats. Si partim de la idea del concepte paisatge com quelcom percebut per la població, la consulta a les fonts orals locals per a la reconstrucció de l'evolució del paisatge esdevé essencial ja que enllaça les dues dimensions d'aquesta concepció: la visual tangible i la invisible cognoscitiva. La importància en l'ús d'aquesta font d'informació rau en que, a més de l'aportació de dades, permet contextualitzar els fets històrics i millorar la comprensió dels canvis ocorreguts (Wagner i Gobster, 2007). La percepció d'aquests canvis en el paisatge, així com del propi paisatge, respon a determinants individuals com les activitats que duia terme la persona, els anys que ha viscut en el municipi, etc.

“ En el context dels països industrialitzats, és especialment interessant conèixer la percepció dels canvis en el paisatge en veu d'aquelles persones que han mantingut una estreta relació amb el medi (CALVO-IGLESIAS *et al.*, 2006). Ens referim a aquelles persones q s'havien dedicat a les activitats primàries i tenen una manera diferent de visualitzar i interpretar el paisatge per haver format part d'una realitat rural que ja no existeix en l'actualitat.” Estany, G. *Et al.*, (2008).

Estany, G. *Et al.*, l'any 2008 presenten un projecte que pretén analitzar els canvis en el paisatge al municipi de Matadepera entre 1931 i 2007, realitzat a partir de l'estudi del canvi d'usos i cobertes del sòl. La fotointerpretació de les fotografies aèries de l'any 1956 i les ortofotos de l'any 2004, juntament amb les entrevistes a les fonts orals locals, la documentació històrica i el treball de camp els va permetre l'elaboració de dos mapes de cobertes del sòl a partir dels quals s'ha interpretat l'evolució històrica del paisatge de Matadepera. Aquest treball en format article ha resultat ser molt interessant i font d'inspiració per poder realitzar el Treball de Fi de màster ja que barreja una part més gràfica o física amb els mapes de cobertes i una part més etnogràfica i era el que es buscava en el treball que ens ocupa.

2.3. El mapa de cobertes del sòl de Catalunya com a eina d'estudi.

““ El mapa de cobertes del Sòl de Catalunya” (MCSC) és una cartografia temàtica d'alta resolució realitzada per fotointerpretació d'ortofotos en color i digitalització en pantalla.

El seu elevat nivell de detall fa d'aquest mapa una eina adient tant per la planificació i gestió territorial com per la recerca." **Burriel, J.J. et al., (2005).**

El MCSC realitzat pel CREAM és una eina valuosa per al coneixement del territori i per a la valoració de l'ocupació del sòl, tant des del punt de vista ecològic com econòmic. **Urgell, A. (2015).**

En l'àmbit català hi ha diferents projectes que utilitzen l'anàlisi dels mapes de cobertes i usos del sòl com a base pels seus estudis, i com a font principal d'informació.

Aida Urgell Lluveras, l'any 2014 realitza el seu projecte de Treball de Final de Grau en Geografia i Ordenació del Territori, utilitzant l'anàlisi dels canvis en els usos i les cobertes a Solsona entre el 1956 i 2013. L'objectiu principal es analitzar on, com, quan, perquè i en quina quantitat han canviat.

"Els mapes de cobertes del sòl permeten veure els canvis de caràcter físic i socioeconòmic que han tingut lloc en un territori. Amb l'evolució dels mapes de cobertes entre diferents moments temporals és possible saber, entre d'altres coses, si la superfície forestal o agrícola augmenta o disminueix, si la pressió urbanitzadora afecta territoris no aptes per a aquests usos, o en quina proporció o rapidesa ha crescut la superfície urbana." **Urgell Lluveras, A. (2014).**

Martí Boada i Iago Otero realitzen també un projecte l'any 2005 fent ús dels mapes de cobertes i usos del sòl. Aquest projecte té l'objectiu de realitzar una diagnosi ambiental del canvi d'usos del sòl a la Vall d'Olzinelles – Montnegre, a partir de la contextualització històrica de les forces que han induït a aquests canvis i amb l'elaboració d'una cartografia en format digital.

El treball aquí presentat té com a eina essencial la utilització del MCSC per poder assolir els objectius proposats com els treballs abans citats. L'evolució del paisatge segurament que es pot analitzar des d'altres perspectives però l'escollida ha estat l'evolució de les cobertes i usos del sòl a través del MCSC ja que ens permeten veure els canvis esdevinguts en un territori ja siguin canvis socials, com físics, etc. Per aquests motius han estat referència i de gran ajuda a l'hora de decidir fer aquesta recerca.

3. OBJECTIUS.

3.1. Objectiu general:

Analitzar la transformació del paisatge del municipi de l'Hospitalet de l'Infant a partir de l'evolució dels usos i cobertes del sòl entre els anys 50 i l'actualitat, mitjançant la utilització del SIG, de fonts orals (memòria històrica) i foto interpretació.

3.2. Objectius específics:

Saber on s'han donat els canvis socioambientals més importants, i en quin tipus de cobertes.

- Conèixer en quina quantitat ha canviat.
- Esbrinar en quin moment històric s'han donat els canvis més grans.
- Descobrir perquè han canviat els usos i les cobertes del sòl.
- I per últim un objectiu més ambiciós que és fer una predicció de futur, cap on va el paisatge del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

4. METODOLOGIA I FONTS.

Per realitzar aquest projecte són necessàries diferents metodologies, que de forma complementària, permeten fer una anàlisi complert dels usos i cobertes del sòl, de la transformació del paisatge i del territori en el lloc i el període d'estudi.

Per poder arribar a l'objectiu d'aquest estudi s'ha realitzar diferents tractaments de la informació que s'exposen a continuació: El primer de tots ha estat recollir informació teòrica i fer tractaments de les diferents fonts i treballs realitzats sobre el mateix tema. En segon lloc procés de digitalització dels mapes. En tercer lloc la utilització de les fonts orals com a recurs imprescindible per conèixer els canvis esdevinguts en un territori per aquests motiu s'han realitzat entrevistes amb profunditat a quatre informats de certa edat que podien tenir una visió complerta i interessant sobre el territori. En quart lloc consultes a experts, com alcalde, arxiver, companys, professor, etc. En cinquè lloc s'ha

fet treball de camp per tal d'identificar el canvis in situ i poder fer fotografies. I per últim fotointerpretació i comparació de fotos antigues amb les actuals i imatges aèries. Aquest ordre no és cronològic, el primer que s'ha fet ha estat recollir informació teòrica, escollir els informants i consultar experts es podria dir que ha estat els primers passos però en general el procés cronològic de la metodologia ha esta simultani o paral·lel.

4.1. Recollir informació teòrica.

S'ha realitzat una recerca d'informació centrada en els diferents camps que abasta aquest estudi. S'han cercat articles referents a l'anàlisi socioecològic en la transformació del paisatge i el territori, articles sobre l'anàlisi dels usos i cobertes del sòl, treballs realitzats sobre el tractament de les fonts orals, etc. A nivell municipal, s'ha fet recerca de la documentació que s'ha elaborat en el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, hi ha molts treballs de recerca i autors locals que han analitzat la història, el medi, la climatologia, etc. del municipi que ens ocupa.

La base de dades de l'Ajuntament ha estat fonamental, com tota aquella informació que s'ha obtingut de les pàgines web de la Generalitat: Departament de Territori i Sostenibilitat, IDESCAT, Departament d'Agricultura, CREA, etc. A nivell nacional, l'INE, SIGPAC, IGN, etc.

També s'han consultat diverses Tesis Doctorals que fan referència al Paisatge i transformació del territori. Com per exemple la Tesis doctoral de la Dra. Yolanda Pérez, la Tesis del Dr. Jordi Blay. Totes elles fan referència al paisatge d'una manera o d'altra, ja sigui explícitament o implícitament. La Tesi del Dr. J. Blay fa referència als canvis agraris produïts en la Conca de l'Anguera entre els anys 1960-1985. La Tesi de la Dra. Y. Pérez, estudia l'evolució dels camps de cultiu abandonats en les muntanyes de Prades amb l'aplicació d'un Sistema de Informació Geogràfica (SIG). Aquests treballs han estat consultats per diferents motius però el més important ha estat per la metodologia emprada ja que en tots dos casos apliquen el Sistema d'Informació Geogràfica (SIG) en l'anàlisi dels seus treballs.

En el cas de la Tesis del Dr. Jordi Blay , resulta interessant perquè encara que sigui els objectius de la recerca diferents , tenen punts en comú. Estudiar l'evolució de l'espai

agrari a través del SIG. Per la qual cosa també va haver de tenir en compte l'evolució dels usos del sòl.

En la mateixa línia es troba la Tesis de la Dra. Yolanda Pérez, ja que la seva tesis també tracta sobre els canvis i les transformacions del paisatge però tenint com un dels objectius principals la implementació dels Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) com una eina de treball fonamental per aquets tipus de recerca. En el seu cas l'estudi analitzar l'evolució de l'agricultura de muntanya, en concret en les àrees de conreus abandonats.

4.2. Procés de digitalització dels mapes.

Per a la digitalització s'utilitzarà el programa ArcGIS. Al final del procés de digitalització s'obté un mapa de polígons, enllaçat amb una base de dades que inclou l'atribut de la coberta i la seva superfície. El mapa de cobertes del sòl de Catalunya (MCSC) 2013, és el mapa base per poder realitzar aquesta anàlisi. El mapa de cobertes del sòl de l'any 1956 s'ha realitzat mitjançant la fotointerpretació del Mapa del vol aeri del 1956-57. S'han digitalitzat els diferents atributs per tal de poder quantificar la superfície i posteriorment poder fer comparació dels dos moments temporal.

El procés:

Primer:

Anar a l'ICC i descarregar: Bases municipals a 1.25.000, ortofotomapes i es van seleccionar tots els fulls que formen el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, la tercera descarrega va ser anar al CREAM (Centre de Recerca Ecològica d'Actuacions Forestals) vam descarregar el MCSC del 2009 amb els atributs actualitzats al 2013.

Vam utilitzar el MCSC perquè es de gran interès per al coneixement del territori així com la valoració del ocupació del sòl en cada lloc, des del punt de vista ecològic i econòmic.

En aquest treball hem utilitzat el nivell 5 de la llegenda que es correspon en un total de 241 categories d'ocupació del sòl.

El mapa de cobertes del sòl utilitzat té el seu origen en la delimitació d'àrees a partir de tècniques de fotointerpretació i digitalització aplicades sobre ortofotos en color natural

que proporciona el Institut Cartogràfic de Catalunya en format digital. Cadascun dels 4 fulls que vam descarregar representa aproximadament un 125 km² (un full).

El format en que s'han descarregat els full de cobertes del sòl ha estat en format vectorial en polígons.

Segon:

El Programari utilitzat ha estat l'ARCMAP. Un cop es va tenir tot el material descarregat, el primer pas va ser utilitzar la base municipal de Catalunya de la qual es va seleccionar el límit municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant i es va crear una capa individual formada pel límit administratiu de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Tenint la base municipal en una capa concreta, es va unir els fulls de l'ortofotomapa que comprenien el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'infant.

Per fer la unió de les ortofotoimatges ens vam adreçar a l'*Arctoolbox*, a l'apartat de *data management tools* i dins del subapartat ràster es va seleccionar la opció *dataset ràster*, i dins d'aquest vam utilitzar l'opció *mosaic to new raster*. Per realitzar el mosaic de les imatges es va haver d'introduir tots els fulls que comprenien el municipi, es va definir un directori de sortida, també es va definir nom i extensió d'arxiu que en aquest va ser *.img*, i així com el nom de bandes que van ser tres (*blue, green, red*).

Un cop van estar unides les ortofotoimatges es va fer un retall de capes utilitzant com a mascara el límit administratiu del municipi això ens va permetre tenir l'ortofotomapa del territori d'estudi que posteriorment va ser utilitzat per fer les diferents composicions cartogràfiques.

Per el que fa als fulls que contenen la informació de les cobertes del sòl es va utilitzar un ordre de geo-processament anomenada *Merge* la qual ens permet combinar múltiples *datasets* en un simplificat.

IMATGE MERGE

Amb la unió dels fulls de capes es va tornar a fer un retall utilitzant com a mascara, la capa dels límits municipals del municipi, això ens va permetre tenir les cobertes localitzades dins dels límits municipals de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Un cop es va obtenir el retall de les cobertes contingudes en els límit municipal les vam superposar sobre l'ortofotomapa del municipi per veure si coincidí la projecció, en aquest moment ens vam adonar que la projecció de l'ortofotoimage era diferent a la del mapa de cobertes del sòl. Per solucionar aquesta distorsió es va haver de reprojectar la capa de cobertes del sòl. Per realitzar aquesta operació ens vam adreçar *Arctoolbox* a l'apartat *data management tools* a l'opció *Projections and transformations* i com es tractava d'entitats basades en polígons vectorials vam utilitzar l'eina *Feature*, l'opció *Project*.

IMATGE PROJECT

El següent pas vam segregar les cobertes per tipologies, en aquest cas es va utilitzar l'opció *Select By Attributes*, per exemple la categoria vies de comunicació, es va utilitzar la fórmula següent:

“CAT_NIV_5” = “vies de comunicació” OR “CAT_NIV_5” = “autopistes i autovies” OR “CAT_NIV_5” =
“carreteres” OR “CAT_NIV_5” = “vies de ferrocarril”

Havent fet la selecció per cada tipologia de coberta vam crear una capa amb les entitats seleccionades.

Les entitats seleccionades responen a la descripció de les categories del Mapa De Cobertes del Sòl de Catalunya (Nivell 5 de la llegenda). Hem obtingut 7 categories que passem a detallar:

1. MATOLLARS:

Matollars: Formacions amb un recobriment significatiu de tipus arbustiu o arbori de port arbustiu, sempre que el recobriment arbori sigui inferior al 5%.

Matollars de formacions de ribera: Formacions arbustives d'espècies ripícoles instal·lades a les vores de rius, rierols i barrancs. S'inclouran en aquesta categoria les formacions d'espècies arbustives distribuïdes en forma d'una o dues bandes pel fons d'una vall o d'un tàlveg, diferenciant-se bé de les comunitats vegetals circumdants des d'un punt de vista fisiognòmic o florístic.

2. VIES DE COMUNICACIÓ:

Autopistes i autovies: Superfície asfaltada per on circulen automòbils formada per dos o més carrils en cada sentit de la circulació.

Carreteres: Superfície asfaltada per on circulen automòbils formada per un carril en cada sentit de la circulació.

Vies de ferrocarril: Superfície equipada amb vies per a la circulació de trens. S'hi inclouen les estacions i les naus associades.

3. IMPRODUCTIU NATURAL:

Roquissars: Formacions rocoses compactes sense caiguda cap al mar.

Lleres naturals: Terrenys desproveïts de vegetació per l'acció del curs d'un riu.

4. BOSCOS:

Alzinar (>= 20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Quercus ilex* (alzina) amb una densitat d'arbres superior al 20%.

Arboçar (>= 20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres o arbustos de port arbori de l'espècie *Arbutus unedo* (arboç) amb una densitat d'arbres superior al 20%.

Altres caducifolis (>= 20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres caducifolis (roure americà, auró, lledoner, ...) diferents de la resta de caducifolis catalogats a la llegenda del Mapa de cobertes i amb una densitat d'arbres superior al 20%. Són espècies poc habituals al nostre territori.

Pineda de pi blanc (>= 20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Pinus halepensis* (pi blanc) amb una densitat superior al 20%.

Pineda de pi pinyer (>= 20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Pinus pinea* (pi pinyer) amb una densitat d'arbres superior al 20%.

Alzinar (5-20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Quercus ilex* (alzina) amb una densitat d'arbres entre el 5 i el 20%.

Arboçar (5-20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres o arbustos de port arbori de l'espècie *Arbutus unedo* (arboç) amb una densitat d'arbres entre el 5 i el 20%.

Pineda de pi blanc (5-20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Pinus halepensis* (pi blanc) amb una densitat d'arbres entre el 5 i el 20%.

Pineda de pi pinyer (5-20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres de l'espècie *Pinus pinea* (pi pinyer) amb una densitat d'arbres entre el 5 i el 20%.

Boscos caducifolis de ribera (5-20%cc): Boscos naturals amb dosser arbori constituït majoritàriament per arbres d'espècies caducifòlies ripícoles a les vores dels cursos d'aigua, sense marc de plantació, amb una densitat compresa entre el 5% i el 20%

Conreus abandonats - boscos: Conreus abandonats amb una incipient coberta d'espècies arbòries forestals.

Prats i herbassars: Formacions amb un recobriment herbaci significatiu, sempre que el recobriment arbori sigui inferior al 5%, i el recobriment arbustiu poc significatiu. En àrees de muntanya diferenciem els prats dels prats d'alta muntanya tant per la seva distribució geogràfica com per la seva composició d'espècies herbàcies pròpies de climes més freds. També trobem prats secs o herbassars en zones amb vegetació més pròpia del clima mediterrani. No s'inclouen les zones pantanoses ni les molles.

Plantacions de pi blanc:

Àrees de terreny ocupades per plantacions de *Pinus halepensis* (pi blanc) amb independència de l'estat de desenvolupament dels arbres i on s'aprecia el marc de plantació.

Regeneració de pi blanc:

Àrees de terreny ocupades per l'extensió d'una massa arbòria per mitjans naturals o amb intervenció humana, on l'espècie arbòria principal és el pi blanc. Els arbres són de poca edat i ocupen àrees afectades per alguna pertorbació, amb més probabilitat incendis, però també esllavissaments o altres causes d'origen natural, o per abandonament d'activitats antròpiques (conreus, pastures,...).

Regeneració d'alzina:

Àrees de terreny ocupades per l'extensió d'una massa arbòria per mitjans naturals o amb intervenció humana on l'espècie arbòria principal és l'alzina. Els arbres són de poca edat i ocupen àrees afectades per alguna pertorbació, amb més probabilitat incendis, però també esllavissaments o altres causes d'origen natural, o per abandonament d'activitats antròpiques (conreus, pastures,...).

5. CONREUS:

Fruiters no cítrics: Plantacions de qualsevol altra espècie arbòria o arbustiva distinta dels cítrics, oliveres, vinya i garrofers.

Oliverars: Plantacions d'oliveres.

Garroferars: Plantacions de garrofers.

Vinyes: Camps plantats de ceps.

Altres conreus herbacis: Conreus d'espècies herbàcies diferents de l'arròs (cereals, patates,...).

Conreus en transformació: Terrenys agrícoles on mitjançant actuacions pròpies del món agrari s'està canviant la tipologia de conreu però on a la imatge base resulta impossible determinar quin serà.

Fruiters no cítrics en bancals: Plantacions de qualsevol altra espècie arbòria o arbustiva distinta dels cítrics, oliveres, vinya o garrofers situades en terrenys abancalats.

Vinyes en bancals: Camps de ceps situats en terrenys abancalats.

Oliverars en bancals: Plantacions d'oliveres situades en terrenys abancalats.

Garroferars en bancals: Plantacions de garrofers situats en terrenys abancalats.

Altres conreus herbacis en bancals: Conreus d'espècies herbàcies diferents de l'arròs (cereals, patates,...) situats en terrenys abancalats.

Horta familiar: Zones fonamentalment agrícoles, amb estructura de mosaic de parcel·les menudes, on predominen les hortalisses i els peus solts de fruiters o altres conreus llenyosos. Zones generalment en regadiu intensiu, la producció del qual es dedica principalment a l'autoconsum. La mida de les parcel·les és petita. Van acompanyades de petites cases o construccions. Situades habitualment a les vores dels rius o en les proximitats de pobles o nuclis urbans. També hi pot haver vegetació arbòria o alguns tipus de cobertura artificial.

Basses agrícoles: Estructura construïda amb la finalitat d'emmagatzemar aigua en un entorn agrícola, situades en granges o entre camps de conreu.

6. NUCLI URBÀ:

Exemple: Zona urbana produïda en base a un planejament urbà definit. Es caracteritza per tenir trama més regular, vials més amples i més superfície de zones verdes que el Centre urbà. Els edificis són blocs de pisos bé entre mitgeres, bé aïllats.

Centre urbà: Zona urbana caracteritzada per tenir una trama irregular i densa de carrers, Amb edificis generalment entre mitgeres, i poques zones verdes i d'aparcament.

Abocadors: Llocs destinats de manera indefinida en el temps a abocar escombraries i altres residus. S'inclouen els abocadors públics, els d'abocaments industrials, basses d'aigües residuals, vessaments líquids procedents de processos químics, residus agropecuaris, etc.

Parcs urbans: Espais enjardinats situats habitualment en zones urbanes que estan compostos per diverses zones verdes, làmines d'aigua i a vegades edificacions annexes o aparcaments.

Cementiris: Llocs on s'enterra els morts. Tenen una estructura molt característica tot i que poden ser de mida molt diferent. S'inclouen les zones verdes i les edificacions destinades a serveis funeraris tals com capelles, vetlles o tanatoris.

7. ZONES INDUSTRIALS:

Centrals nuclears: Àrees amb instal·lacions destinades a la producció d'energia nuclear i els seus terrenys associats.

Centrals tèrmiques: Àrees amb instal·lacions destinades a la producció d'energia elèctrica d'origen tèrmic i els seus terrenys associats.

Infraestructures elèctriques: Àrees amb instal·lacions destinades a la distribució o emmagatzematge de l'energia elèctrica. S'hi exclouen les centrals productores d'energia.

Polígon industrial ordenat: Conjunt de naus, carrers i àrees d'aparcament, constituït exclusivament per desenvolupar una activitat de tipus industrial. Els polígons ordenats responen a una planificació urbanística i tenen, per tant, una estructura definida, compten amb zones verdes i equipaments i serveis. S'inclouen els centres logístics.

Polígon industrial sense ordenar: Agrupacions d'indústries generades sense aparent planificació, sense estructura clara de carrers, difícil localització d'equipaments i serveis i freqüent absència de zones verdes artificials.

Zones d'extracció minera: Qualsevol tipus d'extracció o dipòsit de roca o mineral a cel obert, a excepció de les salines. Generalment són de dimensions considerables on la coberta predominant és el moviment de terres, tot i que hi poden haver zones nues, zones de roca, i zones amb una aparent recuperació de la vegetació per tasques de restauració. En alguns casos s'hi poden trobar llacunes naturals resultants dels processos d'excavació del terreny.

IMATGE SELECCIÓ

Es van fer tantes capes com grups d'atributs (Matollars, Vies de Comunicació, Improductiu natural, Boscos, Conreus, Nucli urbà, Zones industrials).

Un cop es van obtenir les capes amb els grups de cobertes que interessaven, es va utilitzar la taula d'atributs correspon a cada capa i la vam exportar a un Excel per calcular la superfície que ocupava cada coberta i així poder representar la informació a través dels gràfics i percentatges.

Un cop vam obtenir totes les categories de cobertes de sol agrupades segons el tipus de cobertes es va realitzar la cartografia pertinent. Cal dir que tota la cartografia ha estat realitzada amb la Projeccio Trasverse Mercator amb el Datum Europeu ETRS1989 UTM ZONA 31N.

Aquest procés de digitalització s'ha emprat per realitzar el mapa de cobertes actual (2013). Per realitzar el mapa de cobertes del 1956 s'ha dut a terme un treball molt laboriós. A partir del vol aeri dels americans del 1956 i del ortofotomapa que s'obté s'ha realitzat la digitalització a partir de la eina d'Editar del Vissir3 del ICGC. Amb aquest eina s'han anat dibuixant tots els polígons per categories escollides, en aquests cas les categories són sis (Matollar, Boscos, Conreus, Herbacis, Vies de comunicació i Nucli urbà). Aquestes tipologies no tenen subcategories perquè és molt difícil distingir amb l'ortofotoimatge. Per altra banda s'aproxima a les set tipologies descrites anteriorment. La tipologia de "zona industrial" no ha estat necessària perquè en el 1956 no n'hi ha. S'ha de puntualitzar que en la categoria Matollar està inclòs el roquissars i les lleres naturals ja que ha esta molt difícil distingir certes categories. També dir que en les vies de comunicació estan formades per les carreteres i el ferrocarril. I per últim s'ha creat una categoria de herbacis pel mapa de cobertes del sòl del 1956 perquè s'ha cregut necessari distingir-ho.

Un cop teníem els polígons per capes en format .KML, s'ha digitalitzat amb el programa QGIS i s'ha obtingut el mapa de les cobertes del sòl de 1956. Com s'ha dit ha estat un treball molt laboriós i les superfícies són aproximades, encara que s'ha obtingut un mapa força real. Les dades quantitatives s'han processat amb l'exel per tal de poder obtenir els totals de superfícies i els percentatges.

4.3. Entrevistes en profunditat a persones grans.

Les fonts orals són necessaris en aquest treball ja que ajudaran a construir el discurs i poder arribar als objectius que fonamenten aquest treball. S'han realitzat entrevistes a 4 persones del municipi que han viscut les transformacions del paisatge del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant dels últims 50 anys. La Joana Mañé Sirisi, Teo Castillo Diaz, Santiago Guirro Escoda i Joan Domènech Castellnou.. Aquestes entrevistes ens permetran obtenir una visió qualitativa dels canvis en aquest període de temps.

Els informats han estat escollits per diferents motius. El motiu més important és perquè són coneixedors del territori i tenen una implicació directa amb ell, ja sigui per feina, per estima, per curiositat, etc. Dos d'ells responen al perfil que pot ajudar a entendre que ha passat i que ha transformat la zona d'interior del municipi, la muntanya, el municipi més rural i els altres dos a entendre la zona costanera, el litoral i quines transformacions s'han produït en aquest àmbit, més urbà i que està més afectat per totes les infraestructures energètiques i de comunicació.

A continuació presentem el guió d'entrevista que s'ha fet servir per fer l'entrevista, encara que no és una ciència exacta i els ítems s'han anat variant depenent a quin informant es feia l'entrevista, sense perdre l'essència d'allò que es volia esbrinar.

Els informants són:

La **Joana Mañé Sirisi** de 82 anys, va néixer a l'Hospitalet de l'infant i ha viscut tota la vida en aquest poble, menys 5 anys que va anar a viure a Masboquera per motius familiars. Això va ser durant els primers anys de casada, després va tornar a baixar a l'Hospitalet i no s'ha mogut d'aquest poble. La seva professió podríem dir que ha estat la de pagesa, però al llarg de la seva vida ha tingut diferents negocis i maneres de guanyar-se la vida. És una persona coneixedora del patrimoni i de la riquesa del municipi tant a nivell cultural com natural.

En **Teo Castillo Diaz** de 66 anys, va néixer a Villanueva de Alcardete, província de Toledo, on va viure fins els 16 anys, amb aquesta edat es va traslladar a viure a Mataró (BCN) on va conèixer la seva dona. Amb 23 anys va venir a viure a l'Hospitalet de l'Infant, per treballar a la Central Nuclear Vandellòs I com analista químic en el laboratori. Des de l'any 1971 viu a l'Hospitalet amb la seva família. És una persona inquieta i implicada amb

la cultura i amb el territori, això la portat ha col·laborar en diferents publicacions i també a escriure un llibre sobre les Fonts del terme.

En **Joan Domènech Castellnou** de 77 anys, va néixer a Vandellòs i ha viscut tota la vida amb aquest poble. Els seus avantpassats provenen de Remullà encara que ell ha viscut sempre a Vandellòs. La seva professió des de jovenet era "marger", feia marges de pedra pels diferents camps de conreu del municipi, això li va permetre saber tirar línia i anivellar. Aquesta professió incipient el va dur més tard a dedicar-se a la construcció i ha treballat tota la vida de paleta i de pagès ocasionalment. És una persona que coneix pam a pam el territori i la seva història més rural.

En **Santiago Guirro Escoda** de 72 anys, va néixer a Vandellòs on va viure fins els 26 anys. Quan es va casar va baixar a viure a l'Hospitalet de l'infant, encara que la casa es troba en terme de Mont-roig de Camp ja que està a l'altra part del riu Llastres ell es considera de Vandellòs. Ha treballat des de el 26 anys a la Central Nuclear Vandellòs I, fins que es va jubilar. És una persona coneixedora de dues realitats la més urbana i industrial i la rural i agrària amb molts records de la seva infantesa. En l'actualitat es membre actiu de l'Associació Masies de Castelló.

Les entrevistes varen ser gravades amb una gravadora Sony i un cop enregistrades van ser transcrites literalment respectant les expressions i llenguatge dels informants.

Aquestes entrevistes es troben en l'Annex.

Guió de l'entrevista.

1. Dades personals:
  - Nom i cognom.
  - Edat.
  - Lloc de naixement.
  - Professió.
  - Domicili.
  - Anys de residència al municipi.

2. Breu història personal:
  - On va passar la infància.
  - Vinculació amb el municipi.
  - Per quin motiu va venir a viure al municipi.
  - Si ha viscut tota la vida al poble quins records té.

- De que vivia la família i el conjunt dels veïns.
  - Quin era el medi de subsistència de la gent del poble.
  - Podien viure amb els recursos del mateix municipi.
  - Descripció del paisatge i del territori. Principals canvis respecte al paisatge.
3. Quins records té de quan era petit o de quan va arribar al poble, com era.
- Com era el paisatge, com el recordeu, un paisatge agrícola, forestal, industrial, etc.
  - Com eren les muntanyes i la plana-litoral.
  - En quin any i quins fets creieu que van transformar el territori.
  - Quines infraestructures han transformat el paisatge del municipi.
  - La indústria energètica (la central nuclear) ha estat una causa de transformació del paisatge.
  - El turisme i l'ocupació del litoral.
  - Com recordeu l'agricultura dels anys 50.
  - Quanta gent viu de l'agricultura en l'actualitat, i abans.
  - S'han abandonats moltes terres.
  - Creieu que hi ha més bosc o massa forestal en l'actualitat o abans.
4. Factors ambientals i climàtics.
- Recordeu algun fet que alteres la subsistència de la pagesia: gelades, etc. i com va influir en el canvi de paisatge.
  - Canvis en l'agricultura.
  - Clima.
  - Focs forestals, quins recordeu.
  - Que creieu que ha estat la causa de l'abandó de la terra.
  - Quines característiques creieu que te el territori i si aquestes han canviat al llarg d'aquests últims 50 anys.
5. Canvis en els sectors econòmics al llarg dels últims 50 anys.
- Quina indústria havia en el municipi.
  - Quan va arribar el turisme.
  - Qui va decidir que es fes la central nuclear.
  - Va haver oposició a la Central nuclear.
  - Quina indústria a estat la més rellevant en el municipi.
  - Des de quan hi ha turisme, i quin canvis va portar al municipi.
- Qui va promoure el turisme.
  - Des de quin any hi ha polígon Industrial, qui va ser el promotor.
  - Hi ha ocupació en el polígon, es positiu pel municipi.
  - Va haver oposició al polígon industrial.
  - Quins canvis van haver en el paisatge després i mentre es van fer aquestes actuacions, central nuclear, polígon, turisme, etc.

4.4. Consultar experts.

La consulta a experts s'ha fet amb la intenció d'obtenir una informació qualificada ja no tant de continguts sinó una orientació cap quines fonts són les més importants o les que poden aportar un plus amb aquest estudi. Les entrevistes o trobades amb els experts no han estat enregistrades ja que no s'ha vist necessari.

Els experts que s'han consultat han estat l'Alcalde del municipi Alfons Garcia per tal de copsar la seva visió global del municipi i com a gestor i planificador del territori que ens ocupa.

El Tècnic de Cultura de l'Ajuntament, Alexis Castillo, es va consultar per tal que donés informació de tots els recursos que hi ha al municipi i que podien ser susceptibles de ser consultats com: la Biblioteca municipal, l'arxiu municipal, arxiu fotogràfic municipal, documentació i cartografia digitalitzada, etc.

El Tècnic de l'Arxiu municipal, Jaume Figuls, que ens va facilitar tota la documentació que se li va demanar, tant escrita com digital.

Les tutories amb el tutor de TFM també han estat profitoses per poder realitzar aquest estudi.

I per últim és obligatori mencionar les diferents trobades, reunions i jornades de treball que es van realitzar amb company del Màster que ha col·laborat i orientat en el tema cartogràfic i de SIG, en David Azuara.

4.5. Treball de camp.

El treball de camp ha consistit en varies sortides a camp per poder observar en situ els canvis profunds que s'han produït en el territori i en el paisatge. Es van planificar diferents itineraris pel terme per tal de poder avaluar i fotografiar aquests canvis.

Un itinerari va ser pujar a la Mola del Puntaire (728m) des d'on es veu tot el municipi, hi ha una vista de 360° sobre el municipi. Es van realitzar fotografies.

Un altre itinerari va ser pujar a la Rojala-Playa del Torn, espai d'interès paisatgístic inclòs en el PEIN i des de on es poden veure totes les infraestructures i vies de comunicació que fan de barrera entre un àmbit i un altre.

Un tercer itinerari va ser pujar a la Mola del Nadell, el camí transcórrer per un corriol fins arribar al peu de la mola que fins els anys 70 havia conreu i ara es tot bosc de pi blanc. On els pagesos havien de pujar a mula i a peu.

L'últim itinerari va ser visitar els Taixos o Taix, ara bosc dens i brut on antigament es feia carbó amb les carboneres que fumejaven per les muntanyes de Vandellòs.

En tots els llocs visitats s'aprecia els canvis produïts en els usos i cobertes del sòl però també els canvis i transformacions del paisatge i del territori.

S'han realitzat fotos que es presentaran en l'annex com un àlbum de fotografies.

4.6. Foto interpretació.

Amb les distintes tecnologies i programes que tenim a l'abast es farà l'anàlisi i foto interpretació. Google earth, fotos aèries del ICGC, foto d'arxiu, etc.

La metodologia emprada en aquest treball ha estat pensada per poder assolir els objectius plantejats inicialment. Ha estat una metodologia i unes tècniques vàlides però que han comportat certes dificultats com la digitalització de mapes tant de l'any 1956 com del 2013. El mapa de cobertes del sòl de 1956 ha estat elaborat partint de zero, o sigui amb la digitalització de cada categoria a través de la imatge aèria del vol americà del 1956, segurament que no és exacte al 100% però s'aproxima amb molt de detall i això es pot comprovar i corroborar amb les entrevistes amb profunditat realitzades als quatre informats escollits, que ens han permet analitzar les dades obtingudes en la digitalització. I en quan al mapa de cobertes del sòl del 2013, tot i tenir les dades proporcionades pel MCSC del CREAM, ha estat laboriós crear les categories que ens serien útils i també quadrar les dades amb la realitat ja que ens hem trobat amb categories i subcategories que es solapen unes amb les altres i dona més superfície de la real. Però en termes generals es poden apreciar amb força precisió la realitat actual de les diferents categories.

Realitzar entrevistes ha estat una tècnica molt útil a part de gratificant, encara que la transcripció hagi portat moltes hores de feina, el resultat i l'aprenentatge ha estat molt positiu. I per últim fer sortides a camp i poder realitzar fotos actuals també ha ajudat a

poder fer una anàlisi més exhaustiva i més detallada. En definitiva es podria concloure que la metodologia emprada en aquest treball ha estat la precisa per poder-lo realitzar.

5. MARC TERRITORIAL I EVOLUCIÓ HISTÒRICA. DOS ÀMBITS: MUNTANYA I PLANA-LITORAL.

En aquest apartat s'analitza el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant des de diferents perspectives: física i biòtica, històrica, la socioeconòmica i demogràfica i finalment la perspectiva de planificació territorial. Abans de passar amb aquesta anàlisi fem una petita introducció exposant les característiques més significatives i la seva situació geogràfica.

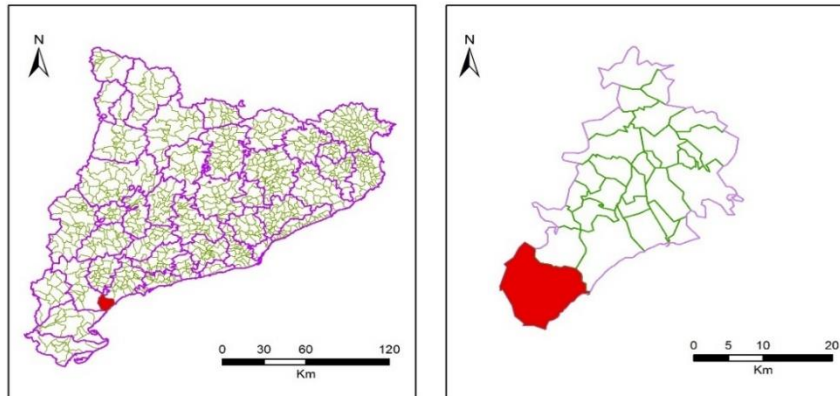
5.1. Situació i característiques principals.

El municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant es troba situat al sud de Catalunya a la província de Tarragona, comarca del Baix Camp que limita amb la Ribera d'Ebre (amb el municipi de Tivissa al Nord-oest i a la part meridional de la Serra de Llaberia). Pel sud limita amb el Baix Ebre, amb el municipi de l'Ametlla de Mar i amb el mar Mediterrani i per nord-est amb el municipi de Mont-Roig del Camp i Pratedip.

El municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant és un municipi costaner (amb més de 10 km de litoral) i a la vegada muntanyós i sent el Coll de Balaguer el punt de pas utilitzat al llarg de la història, un pas per on han passat totes les comunicacions de nord a sud i de sud a nord de la península ibèrica, per tant pel municipi travessant totes les grans vies de comunicació i també les xarxes elèctriques d'alta tensió de l'estat (degut a les dues centrals nuclears i una central tèrmica de cicle combinat).

Figura 1. Mapa de situació del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant dins de Catalunya i el Baix Camp.

Mapa de situació de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant dins de Catalunya i el Baix Camp.

Font: Elaboració pròpia, Rosa Saladié Mañé 2016

És el terme més gran de la comarca amb 102,7Km², seguit de Mont-roig del Camp amb 63,31Km² amb el qual llinda a l'est, com també llinda amb Pratdip de 36,27Km² al Nord, ambdós de la mateixa comarca. Al sud limita amb municipi de l'Ametlla de Mar (Baix Ebre) i amb el mar mediterrani al sud-est.

El municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant té dues realitats com es pot desprendre del propi nom del municipi. Hi ha una realitat interior i una costanera. També podríem dir una realitat més rural i una altra més urbana o industrial.

En el Catàleg del paisatge del Camp de Tarragona i en concret al les Unitats de Paisatge (UP) que defineixen el municipi que ens ocupa, són dos la Unitat de Muntanyes de Tivissa-Vandellòs i la Plana de l'Hospitalet de l'Infant. Amb el nom de les dues unitats del paisatge ja podem intuir que hi ha dues realitats.

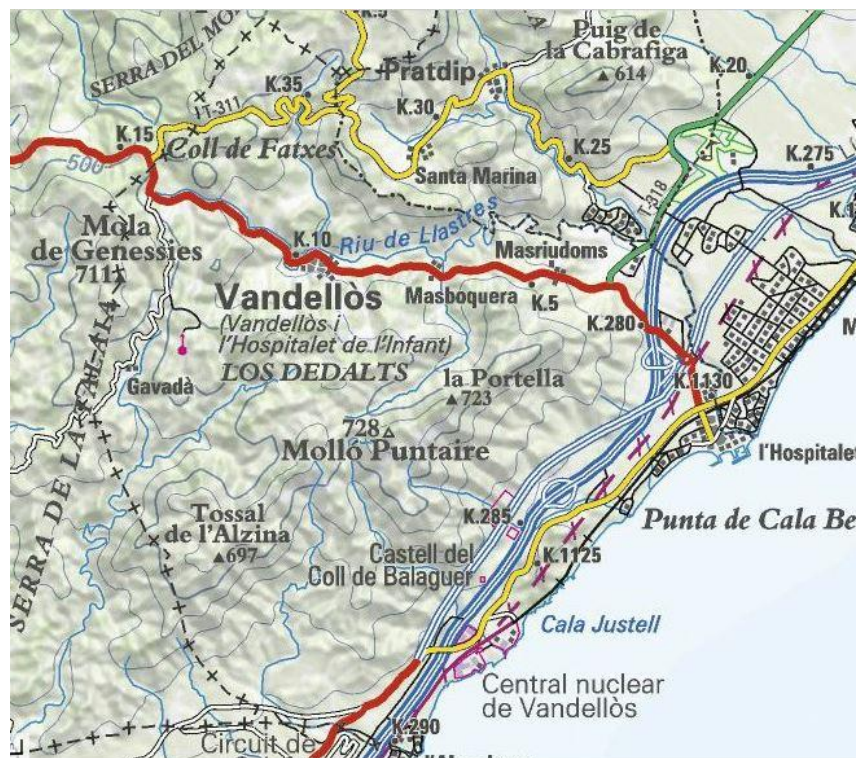
El municipi està format per cinc nuclis de població: Vandellòs, Masboquera, Masriudoms i l'Almadrava (aquests quatre nuclis de població estarien en la UP de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs encara que l'Almadrava es troba a la costa) i l'Hospitalet de l'Infant (l'únic nucli de població que es troba en la UP de la Plana de l'Hospitalet de l'Infant).

El nucli de l'Hospitalet de l'Infant és el més poblat, és el que darrerament ha vist augmentar la seva població com també la seva urbanització. El segueix el municipi de Vandellòs, Masboquera, Masriudoms i l'Almadrava. La població dels nuclis costaners es triplica a l'estiu a causa del turisme i les segones residències.

També s'ha d'esmentar que fa 50 anys existien 5 nuclis de població més, es tracta de cinc poblets que van ser abandonats al voltant dels anys 50, quan es començaven abandonar els conreus que es trobaven més lluny del poble principal que era Vandellòs, quan es va començar una altre tipus d'energia ja sigui elèctrica o fòssil. Es va deixar de fer carboneres i la població va començar a treballar en altres sectors, com la construcció, etc. Aquests poblets són Castelló, Remullà, Gavadà, Masdevalentí i Fatxes.

En la Figura 2 mapa topogràfic on es veuen representats el principals accidents geogràfics, i els diferents nuclis de població que conformen el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Figura 2. Mapa Topogràfic del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Font: ICC

Els principals trets de la unitat que conforma el paisatge de muntanya són, segons ens descriu la UP de les Muntanyes de Tivissa- Vandellòs:

- Paisatge de muntanya mediterrània caracteritzat per un relleu agrest. Les altituds dels cims culminants se situen poc per sobre dels 700 m.
- La vegetació ocupa gairebé el 90% del territori de la unitat. Les brolles i garrigues termòfiles predominen en el vessant meridional. Els claps d'alzinars se situen a les obagues principals.

- El riu de Llastres és el principal curs d'aigua i és l'eix que estructura el poblament i les comunicacions pel sector nord. El vessant meridional està solcat per una xarxa de barrancs que desemboquen directament al mar.
- Els nuclis urbans existents (Vandellòs, Masboquera, Masriudoms, l'Almadrava) són petits i sense expectatives de grans creixements.
- El nucli central de les muntanyes de Vandellòs està inclòs en l'espai PEIN «Muntanyes de Tivissa-Vandellòs».
- Al voltant del riu Llastres es conreen cereals, vinya i ametllers.
- Les muntanyes de Vandellòs estan travessades per 5 línies d'alta tensió amb una notable incidència paisatgística en alguns punts.
- A la zona del coll de Balaguer es concentren moltes infraestructures energètiques i de comunicació (dues centrals nuclears, una central tèrmica, l'autopista AP-7 i la carretera N-340).

Els principals trets de la unitat que conforma el paisatge de la Plana són, segons ens descriu la UP de la Plana de l'Hospitalet de l'Infant:

- Plana litoral modelada, que al sector de ponent del barranc de la Porquerola han donat lloc a una crosta superficial calcària (el taperot) que dificulta l'activitat agrícola.
- Les pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), les màquies de garric i margalló, les brolles i els prats secs de llistó colonitzen vastes extensions de terreny antigament ocupades per camps de garrofers i oliveres.
- Les urbanitzacions ocupen grans extensions de terreny a la franja litoral, sobretot al sector conegut com a Miami Platja.
- El riu Llastres és el principal curs d'aigua. Presenta un règim fluvio-torrencial i desemboca a l'Hospitalet de l'Infant, on forma una petita plana deltaica.
- La costa és baixa i amb llargues platges sorrenques excepte a Miami Platja, on es troben estretes cales separades per petits promontoris rocosos.
- La desembocadura del riu Llastres i la llacuna de la desembocadura del barranc de l'estany Gelat són els espais naturals més valuosos i han estat incorporats a la Xarxa Natura 2000.
- Per la unitat recorren grans infraestructures viàries i ferroviàries (autopista AP-7 i Euromed, principalment).

Les infraestructures són un punt a destacar en la descripció i situació del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. Fa 50 anys només existia la C-44, eix que anava de mar a muntanya, passant per Masriudoms, Masboquera i Vandellòs i seguia cap a Mora i Lleida. L'altre eix era l'antiga N-340 que travessa el municipi de nord a sud seguint l'antiga Via Augusta i situada en la plana. El corredor del mediterrani punt estratègic de totes les vies de comunicacions entre Catalunya i el País valencià i la resta de l'estat i cap al nord la comunicació amb Europa. En aquest traçat cal destacar el Coll de Balaguer com punt estratègic ja que degut a la orografia es transforma en un embut per on han de passar totes les infraestructures.

“Pel Coll de Balaguer travessa l'antiquíssima via Augusta dels romans, que enllaçava la capital de l'imperi amb la part meridional de la Península, concretament amb Cadis. Era pas obligat per aquells que volguessin dirigir des del territori català fins a les terres valencianes per la costa. Aquest punt del traçat, que es va mantenir fins als nostres dies coincidint en molts llocs amb l'antiga carretera Barcelona-València, ha estat durant segles un punt temut pels viatgers... (...)

El Coll de Balaguer era, a més, lloc de trànsit, un lloc de parada obligada. S'hi van establir els romans, edificant-hi la vila de *Sub-saltus*, i els àrabs, fixant-hi una posta. Afrontar aquesta dificultat sense fer el canvi de cavalls era impensable.” (Tejero, A. 2008)

Als anys 70 es va construir l'autopista de pagament l'AP7, també es va desdoblar algun tram de la N-340, en l'actualitat s'ha construït una tercera via que va paral·lela al traçat de l'autopista AP7, que és l'autovia A7.

L'altra via que passa pel municipi és la T-318, T-310 i T-311, és la carretera que enllaça la C-44 amb la carretera que porta cap Reus per l'interior i també arriba fins a Pratdip.

L'altra infraestructura rellevant que aquest any commemora el 150 è aniversari és la via de ferrocarril (el tren), en l'actualitat es podria dir que passa pel mig de L'Hospitalet de l'Infant, que passen trens d'alta velocitat com l'EUROMED. La intenció des de fa més de 20 anys que canviï la seva ubicació. De moment el tren segueix passant pel poble a l'espera que s'acabin les obres del corredor del mediterrani, i desplaci l'estació i la circulació de trens per la nova infraestructura que va paral·lela a l'AP7 i a l'A7. Això suposaria l'alliberament del front costaner del fil ferroviari.

Per finalitzar les infraestructures lineals hem de destacar que als anys 80 es va construir el mini transvasament de l'Ebre que també travessa el municipi de sud a nord portant aigua a tot el Camp de Tarragona.

A finals dels anys 60 es va començar la construcció de la Central Nuclear Vandellòs I, això van suposar canvis tant demogràfics, econòmics, socials i de paisatge. Aquestes noves infraestructures van comportar la instal·lació de línies d'alta tensió que travessen tot el municipi amb una gran impacte visual i paisatgístic. Totes aquestes infraestructures es veuen en la Imatge 1.

Als anys 80 es va construir la segona Central Nuclear Vandellòs II, i a finals dels 90 es va construir una Central tèrmica de cycle combinat, tot plegat fa que el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet s'hagi transformat en un municipi bàsicament energètic.

Imatge 1. Vistes de les diferents infraestructures: CN Vandellòs I, CN Vandellòs II, Central Tèrmica de cycle combinat, nova via ferroviària, antiga via ferroviària, mini transvasament de l'Ebre, Autopista, Autovia, Nacional, línies d'alta tensió, etc.

Font: Elaboració pròpia.

Una imatge a vegades diu més que mil paraules.

5.2. Medi físic i biòtic.

Medi físic.

Per analitzar el medi físic hem tenir en compte les dues realitats paisatgístiques i orogràfiques del municipi tal i com fa referència el Catàleg del Paisatge, on el municipi resta dividit en dos unitats paisatgístiques, una és la Plana de l'Hospitalet de l'Infant on el relleu presenta una topografia gairebé horitzontal, amb un lleuger pendent cap a mar.

La plana entre Mont-roig del Camp i l'Hospitalet de l'Infant està modelada sobre dipòsits quaternaris de peudemont, constituïts per conglomerats que en els nivells superiors estan cimentats per una crosta de carbonat càlcic formada per l'ascens capil·lar de l'aigua i de desenvolupament típic en les regions amb llargues estacions de clima càlid i sec.

Aquesta crosta calcària (el "taperot") en el sòl dificulta molt l'activitat agrícola. Encara que antigament s'hi havien instal·lat camps de garrofers i oliveres, en l'actualitat el territori del «taperot» resta inculc i recobert per garrigues, brolles i pinedes de pi blanc en les àrees més allunyades de la línia de costa.

La costa és baixa i està formada per llargues platges de sorra que s'estenen sense interrupció des de la punta de la Pixerota fins la punta dels Espenyals, a l'alçada de Miami Platja, on s'inicia un petit tram de costa articulada amb cales estretes separades per petits promontoris. Més al sud, a banda i banda del port de l'Hospitalet de l'Infant, les platges tornen a ser llargues i obertes.

Imatge 2. Les llargues platges de l'Hospitalet de l'Infant.

Font: Elaboració pròpia.

Els torrents que baixen de les serres veïnes, tot i que només porten aigua després d'episodis de pluges intenses, s'han encaixat en els sediments quaternaris. En alguns casos, com per exemple el riu de Llastres, prop de la desembocadura ha obert un esvoranc d'una desena de metres d'alçada entre el llit actual i el nivell de la plana.

L'esmentat riu de Llastres és el col·lector principal i el que presenta un recorregut més llarg, ja que s'origina al peu del coll de Fatxes, al nord el massís de Vandellòs.

L'altra unitat del paisatge que dibuixa el municipi són les muntanyes de Tivissa i Vandellòs formen part de la branca meridional de la serralada Prelitoral que des de les serres de Prades voreja la depressió de Falset i ressegueix la costa fins a Tortosa. Són unes muntanyes seques, esquerpes i inhòspites, gairebé despoblades, que reflecteixen la dinàmica territorial que ha imperat durant les darreres dècades a la muntanya mediterrània calcària.

El relleu està constituït per un muntanyam compacte organitzat en serres i moles individualitzades per la disposició de la xarxa hidrogràfica. Una alineació principal formada per la serra de la Mar, amb la Tossa de l'Alzina (697 m), i la seva continuació en les Moles del Taix (693 m), el Molló Puntaire (728 m), la Portella (722 m) i la mola de Nadell (582 m), estructura el conjunt orogràfic en dos vessants. El vessant sud, rocós i recobert per brolles i garrigues, cau sobtadament cap al mar (imatge 3). El vessant nord, encarat a la vall del riu de Llastres, presenta una fisiografia més diversa i amable, amb la presència d'àrees de conreu al fons de les valls.

La costa rocosa és la que predomina, amb penya-segats pròxims al coll de Balaguer, encara que al sud de la punta de Cala Bea s'obre la platja de les Rojala (imatge 2) i al sud de punta Grossa, on hi ha emplaçada la central nuclear de Vandellòs, la platja de l'Almadrava.

El predomini de les roques calcàries és absolut. De nord a sud, se succeeix una sèrie estratigràfica de materials carbonatats dipositats durant el Triàsic, el Juràssic i el Cretaci inferior. Les dolomies, les bretxes dolomítiques i les calcàries són les roques que afloren més extensament.

El conjunt muntanyós està solcat per un conjunt de barrancs que a causa de la combinació d'un clima mediterrani sec i el predomini dels materials calcaris, no acostumen a portar aigua excepte després de pluges molt intenses. La xarxa hidrogràfica es divideix entre els barrancs del vessant nord que desguassen al riu Llastres i els del vessant sud que es dirigeixen directament cap el mar. D'entre els primers destaca la Barrancada, que s'uneix al riu de Llastres a l'alçada de Masriudoms. El barranc dels

Taixos recull les aigües dels torrents que baixen de los Dedalts i del vessant nord de la serra del Taix per anar a confluïr amb les rieres que des de la serra de Batalla es dirigeixen cap el mar després de travessar la plana de Sant Jordi, ja fora d'aquestes muntanyes.

Imatge 3. Part de les muntanyes de Vandellòs.

Font: Elaboració pròpia.

Aquest apartat més descriptiu del medi físic està tret de les unitat del paisatge, en aquest documents es descriu correctament el paisatge i la orografia del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

CLIMA.

En quant al clima es tracta d'un terme que segueix els paràmetres climàtics típics de les zones mediterrànies: precipitacions que no arriben als 500 l/m2 any concentrades principalment a la primavera i a la tardor i temperatures suaus amb uns mesos que assoleixen la punta de calor que són juliol i agost.

Segons Francesc Gonzalez Tardiu (1998) ens diu que, segons la classificació agroclimàtica de Papadakis, totes les classificacions climàtiques es basen sobre un nombre reduït d'elements climatològics, com la temperatura i la precipitació. En el seu llibre cataloga el municipi amb les classificacions de Köppen i de Thornthwaite que són les acceptades per quasi tots els autors. Però degut a l'interés agronòmic ens centrarem en la classificació ecològica establerta per J. Papadakis que considera que els caràcters

climàtics fonamentals que incideixen en el desenvolupament dels conreus són: el règim tèrmic (fred hivernal i calor estival) i el règim d'humitat.

Per la caracterització dels règims tèrmics, utilitza preferentment valors extrems de les temperatures, per considerar que són més decisius a l'hora de delimitar les possibilitats dels conreus, classificant els climes en tipus d'hivern i d'estiu, segons els llindars assolits en cadascú d'ells. Així per definir els tipus d'hivern del municipi que ens ocupa, el mes més fred correspon al gener, essent la temperatura mitjana mínima absoluta de 3.5° C; i la temperatura mitjana mínima de 7.8° C i la temperatura mitjana màxima de 14° C. Aquestes temperatures a l'estàr compreses entre -2.5° C i 7° C, ésser $\geq 8^\circ\text{C}$ i estar entre 10° i 21° C respectivament, s'enquadren en el tipus d'hivern anomenat "Citrus" (Ci), fet que indica que les gelades es poden registrar amb certa freqüència.

D'altra banda, pels diferents tipus d'estiu, Papadakis empra els valors corresponents a les temperatures mitjanes de les màximes i de les mínimes del mes més càlid (agost en el nostre cas), així com les mitjanes de les màximes dels mesos més càlids (de maig a octubre).

Tenint en compte tots els paràmetres el tipus d'estiu que correspon al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant és de tipus "Oriza", l'estació mínima lliure de gelades és superior a 4 mesos i la temperatura mitjana de les màximes de semestre més càlid és superior a 21° C, en concret de 25° C.

De la combinació dels tipus d'hivern i d'estiu resulta el règim tèrmic, singularitzat principalment en relació amb els caràcters hivernals, així, un hivern Citrus i un estiu Oriza dona lloc a un règim tèrmic Marítim Càlid (Ma), característic de la façana costanera.

En quan a la humitat L'Hospitalet de l'Infant es caracteritza per un règim d'humitat de clima sec anomenat "Mediterrani Sec (Me), ja que té un $I_{hu} = 0.74 < 1$ i una $L_n = 7.4\% < 20\%$ de l'evapo-transpiració potencial anual (ETP). Vandellòs en canvi, té un règim d'humitat de clima humit, anomenat "Mediterrani Humit" (ME), doncs $I_{hu} = 1.02 > 1$ i $L_n = 30\% > 20\%$ de l'ETP. Aquestes condicions constitueixen unes limitacions agronòmiques més importants que les que resulten dels caràcters tèrmics.

En resum, la conjunció dels règims tèrmics i d'humitat que s'han esmentat dona un tipus de clima en el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, anomenat, "Mediterrani

marítim", que en general caracteritza tota la façana costanera de la província de Tarragona.

No podem acabar aquest apartat de clima sense parlar del vent que bufa al municipi que ens ocupa. Existeixen dos règims de vents, un de Mestral, més freqüent a la tardor i a l'hivern, i un altre les marinades (Migjorn, Llevant), que es dona a la primavera i especialment a l'estiu.

Els mesos de maig, juny, juliol i agost hi ha presents vents predominants de mar cap a terra, les conegudes marinades, molt freqüents en les costes catalanes, i que per una altra banda, són les més intenses que es coneixen. I el Mestral, són els vents més violents que bufen del sector NW, són anomenats mestrals per tota la gent marinera, tant a les platges catalanes, com a les valencianes, i en terra tenen diversos noms: Serè, al camp de Tarragona; vent de Dalt, a la zona de Tortosa; Cerç, a la Ribera, Terra Alta i als Ports de Beseit.

El vent resulta determinant si atenem a la intensitat i freqüència amb que es presenta. Aquests vents de component nord-oest (mestral) i de forces considerables amb una mitjana anual de 12,35 km/h, arribant-se a assolir ratxes de 164 Km/h, sent els mesos de gener i febrer els mes ventosos. Han modelat i condicionat el paisatge i el territori del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

HIDROGRAFIA.

La xarxa hidrogràfica del municipi està formada per fonts, barrancs i el riu Llastres. Aquesta xarxa està conformada per rambles seques, que només porten aigua quan hi ha pluges intenses. La majoria d'aquestes formacions, pertanyen a la conca hidrogràfica de gestió de les rieres meridionals, conformada per barrancs i rieres que recullen les aigües de la Serralada Costanera catalana i desemboquen, després d'un curs relativament curt i més o menys rectilini i directe, però amb fortes pendents, a la Mar Mediterrània.

Les fonts tenen una presència important en el territori i han estat molt importants al llarg de la història, quan encara no hi havia aigua corrent, aquestes fonts eren utilitzades per regar horts, pel consum humà i sobretot per mantenir tot un ecosistema que es formava al voltant de les fonts.

En el llibre de Josep Mª Llorach i Teo Castillo (2007), fan un recull de totes les fonts del terme, el resultat és un llibre molt interessant. Els autors van començar amb una llista de fonts prèvia que gairebé no arribava a la trentena, i després de la recerca que varen fer a camp i a partir d'altres fonts d'informació van acabar sobrepasant la xifra de més de 50 fonts, totes elles geo-referenciades, també van analitzar l'agua de cada font, etc. Als autors els va sorprendre que en un terme que a primer cop d'ull és ple de roques per tot arreu i que no ha deixat de patir nombrosos incendis afavorits per la intensitat del vent que sol bufar a la zona, hagués aquesta riquesa natural i van considerar que s'havia de preservar.

“El terreny es format per masses rocoses dels períodes cretàtic i juràssic de naturalesa calcària totes elles. Aquest tipus de roques, i tot i la seva aparença, són dissoltes fàcilment per l'aigua i s'esberlen en mil i una fissures que permeten que l'aigua s'escoli entre elles. Això afavoreix la presència d'avencs i de grans balms rocoses. L'aigua que cau sobre el territori es filtra muntanya endins fins que troba capes més impermeables, com poden ser les argiles. Aleshores es formen acumulacions o bosses internes que acaben sortint en forma de fonts. La característica d'aquestes fonts és que són bastant permanents, ja que no estan lligades a una pluja concreta sinó a reserves interiors que es mantenen al llarg de molt de temps i ha de venir una forta sequera perquè es vegi a l'exterior”. (Castillo, T. I Llorach, J.M. 2007)

Els Barrancs també tenen la seva importància en el territori, geo-morfològicament, aquests barrancs tenen marges marcadament verticals i estructura sinusoidal, son el resultat de processos actius d'erosió produïts per les precipitacions i per fenòmens càrstics de dissolució del substrat calcari que caracteritza la geologia del territori.

Els més importants són: el barranc de Lleriola, de Gavada o dels Abellars, dels Taixos, de Llèria, de Caladoques, la Barrancada, del Riu Llastres que va directament al mar i el barranc de Remullà que va al riu de Llastres.

El Riu Llastres, neix a prop del Coll de Fatxes i arreplega les aigües de la vessant Mediterrània de part de la Serra de Tivissa, Graus de Vandellòs, Obagues de Castelló i de l'Irla, així com la Serra de Santa Marina i Serra de Llaberia.

El seu nom prové etimològicament del llatí Oleaster, riu per on travessava la Via Augusta a prop d'Oleastrum (Població esmentada en l'itinerari Antoní, estava situada entre Cambrils i l'Hospitalet de l'Infant).

“ Segon agent geogràfic vital que ha influenciat en el nostre passat és el riu Llastres. Aquest torrent sec i pedregós, que actualment només raja amb les barrancades, neix prop del coll de Fatxes, discorre des de l'orient fins al mar, entre la mola de Nadell i el puig de Cabrafiga, i recull l'aigua de les serres de Tivissa, Santa Marina i Llaberia. En altres temps va ser port natural per als navegants grecs i romans que seguien la costa mediterrània, i és anomenat per l'autor clàssic de l'època romana Ruf Fest Aviè *Oleum flumen*, en la seva *Oda marítima*, al segle VI aC. El riu Llastres proporciona aigua dolça i protecció als vaixells de l'època, a més de ser el punt de partida del camí que feien servir els comerciants grecs amb els ibers de la cubeta de Móra.” (Tejero, A. 2008)

Medi biòtic.

Els Ecosistemes que caracteritzen aquest territori en quan a vegetació i fauna són: l'Alzinar, la Garriga, la Brolla, els Herbassars, el Bosc de Ribera, els Conreus i com s'ha dit en l'apartat anterior les Fonts.

L'**alzinar** és la comunitat vegetal més ben adaptada a les condicions ambientals del territori que ens ocupa, però ha estat molt malmesa pels incendis i en general per la intervenció humana, per la qual cosa en resten tan sols petites clapes disperses i molt barrejades amb altres comunitats. En l'estrat arbori on domina l'alzina també podem trobar roure de fulla petita i pi blanc.

“La coberta vegetal està molt alterada. Malgrat el gran recobriment de la vegetació espontània, els boscos d'alzines i carrasques són escassos i es localitzen a les obagues i a les raconades més humides. Els alzinars més ben conservats es troben al peu de les obagues de Los Dedalts, la Portella i la mola de Nadell, la principal alineació de muntanyes que travessa el sector de les muntanyes de Vandellòs.” Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona. Observatori del Paisatge. Unitat de Paisatge de les Muntanyes de Tivissa i Vandellòs, (2010).

Respecte a la fauna de l'alzinar és on se solen trobar les espècies més feréstegues com el senglar que ha augmentat molt el nombre aquests últims anys. El teixó és un altre discret habitant del bosc. De la mida d'un gos petit, té hàbits nocturns i costa veure'l a l'igual que a la fagina. Els ocells són abundants com el gaig, el tudó, les mallerengues i el pit-roig.

La **Garriga** és una comunitat arbustiva alta formada pel garric o coscoll, que és l'arbust protagonista. Representa una degradació de l'alzinar originari, ocupant aquells espais més exposats i secs on l'alzinar, un cop eliminat, és difícil que es torni a recuperar. A més del coscoll podem trobar plantes de l'alzinar com l'arítjol i plantes de les brolles, a més de llentiscle o mata, un arbust que creix una mica arreu. Una altra planta força característica de la garriga és el margalló. Aquesta petita palmera és l'única autòctona del municipi i és un exemple de duresa ambiental.

Les **Brolles** són comunitats arbustives baixes i representen encara una major degradació de les comunitats anteriors. La més comuna és la formada pel romaní i pel bruc d'hivern, dos arbustos de mida mitjana. Les brolles gairebé sempre estan envaïdes pel pi blanc. Aquest arbre aprofita les condicions d'insolació tan obertes que tenen les brolles per prosperar sense problemes. Podríem dir que la majoria de les pinedes que es veuen en aquest territori en realitat són brolles cobertes de pins. En quan a la fauna cal esmentar que si la pineda és prou densa s'hi troba sovint la mateixa fauna que en l'alzinar. La fauna de les brolles es similar a la de les garrigues. Els ocells més comuns són els tallarols, són petits i de colors grisos; hi ha diverses espècies que s'alimenten d'insectes tots ells.

“En el seu lloc estan molt esteses les brolles calcícoles de romaní (*Rosmarinus officinalis*) amb albada (*Anthyllis citissoides*) i esteperola (*Cistus clusii*) junt amb les pinedes de pi blanc. Prop de la costa i als vessants propers hi ha fragments de la màquia litoral de llentiscle (*Pistacia lentiscus*) i margalló (*Chamaerops humilis*). (Unitat de Paisatge de les Muntanyes de Tivissa i Vandellòs).

Els **Herbassars**, allí on no poden fer comunitats més permanents de tipus arbustiu, hi creixen herbes que apareixen i desapareixen cada temporada. Normalment el ritme que segueixen aquests herbassars és començar a la tardor i desaparèixer al final de la primavera. D'herbassars es poden veure a la vora dels camins, en determinats camps de conreu no llaurats o parcialment abandonats i, en general, a tot arreu on temporalment hagi desaparegut la vegetació existent. Els herbassars són territori dels insectes. Es poden veure bernats pudents, els grills i els saltamartins.

El Bosc de Ribera, la presència de l'aigua fa canviar lleugerament la vegetació mediterrània al donar-li un plus d'humitat, que és el factor més limitant en aquest territori, això teòricament permetria la instauració d'una comunitat lligada als cursos

d'aigua com és el bosc de ribera. Això és dóna rarament, ja que solament al voltant immediat d'algunes fonts hi ha inundacions o regs temporals que donen lloc a vegetació herbàcia o arbustiva, però rarament arbòria. En altres temps, alguns dels cursos d'aigua més permanents, com el riu Llastres, el barranc de Remullà o la Barrancada de Masboquera, haurien tingut alguna comunitat d'aquestes, ja que s'han trobat arbres aïllats, com àlbers, freixes i altres, però actualment no existeixen comunitats ben constituïdes d'aquesta mena. En aquests indrets podem trobar la cuereta torrentera o el rossinyol.

També trobem en el barranc de Remulla l'ofegabous (*Pleurodeles waltl*) un tritó que es present a Vandellòs al límit septentrional de la seva distribució; i a la desembocadura del riu de Llastres el fartet (*Lebias iberus*), un peix endèmic de les llacunes literals catalano-llevantines, amb poblacions relictuals i amenaçades d'extinció.

Els **Conreus**, en la seva major part es tracta de conreus arboris , fonamentalment d'avellaners, però també d'oliveres i menys garrofers. Hi ha també arbres fruiters, però en molt poca extensió i habitualment sempre al voltant del masets. Molts dels camps de conreu avui dia estan abandonats. El terme és ple de feixes sostingudes per quilòmetres de marges de pedra seca prova irrefutable de l'extensió que devien ocupar els conreus de seca no fa tants anys. (Imatge 4)

Imatge 4: Els marges de pedra seca.

Font: Autor de la foto Teo Castillo

L'aliment disponible que sol haver als conreus atrau una gran quantitat de fauna. Entre els mamífers podem trobar la guineu. En quan als ocells trobem pardals en el camps que no han estat abandonats, i ja que van lligats a la presència humana. També es poden veure cadernereres i gafarrons, entre altres. I per terra i sobretot en camps acabats de llaurar, hi camina la cuereta blanca.

“El relleu agrest i trencat, el fort pendent i el predomini de les calcàries compactes no faciliten l'activitat agrícola, que és força reduïda i es limita als fons dels barrancs que en els sector septentrional desguassen al riu de Llastres. Els conreus principals són els de secà, principalment cereals i vinya. També s'hi conreen ametllers.” (Unitat de Paisatge de les Muntanyes de Tivissa i Vandellòs).

Les **Fonts**, al voltant de la sortida de l'aigua normalment es veu una massa verda formada per molses. També es poden veure unes altres plantes primitives, anomenades hepàtiques, que formen petites laminetes verdes de forma irregular d'un o dos centímetres de diàmetre. També es pot trobar una folguera anomenada capil·lera. En alguns regs permanents que es formen al voltant d'algunes fonts podem trobar el creixenars i sempre una mica més lluny de l'aigua, però indicant la seva presència, es troben les jonqueres. La fauna de les basses permanents es compon de molts petits invertebrats, els més coneguts són els cavalls de serp. L'apartat dels mol·luscs, s'han observat caragols d'aigua i en l'apartat de vertebrats hi ha granotes i els gripaus. I en ocasions s'han vist salamandres.

Per acabar de parlar de la fauna d'aquest territori hem d'esmentar: l'àliga cuabarrada (*Hieratus fasciatus*), el falcó pelegrí (*Falco tinunculus*), la cabra salvatge (*Capra hispànica*), l'àliga daurada (*Aquila chysaetos*) i el gat salvatge (*Fells sylvestris*) són les espècies de fauna més destacades pel que fa a l'interès de conservació i que troben en el paisatge agrest de les muntanyes de Tivissa i Vandellòs hàbitats apropiats.

I finalment destacar els espais protegits del terme que ocupen bona part del territori.

“L'extrem septentrional de la serra del Mar, les Moles del Taix, el Molló Puntaire, la Portella i la mola de Nadell, unes 3.000 ha, forma part de l'espai d'interès natural muntanyes de Tivissa-Vandellòs, recollit en el PEIN, fet que suposa una garantia de conservació dels seus valors naturals i paisatgístics. A més, l'aprovació de la Xarxa Natura 2000 suposa la protecció del paisatge de la perifèria de l'actual espai protegit. S'inclouen Los Dedalts fins al curs del riu de Llastres; els barrancs del sector sud-est; els vessants

septentrionals del barranc dels Taixos i la serra de l'Esteve, ja en el contacte amb la plana de Sant Jordi, fet que suposa que gairebé tota l'extensió de les muntanyes de Vandellòs estiguessin sota l'empара d'una figura legal de protecció." (Unitat de Paisatge de les Muntanyes de Tivissa i Vandellòs).

5.3. Anàlisi històrica.

En aquest apartat donarem quatre pinzellades històriques per situar el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet en la història.

En la Prehistòria ja trobem petjades de l'home en aquest territori, segons el fons documental de l'Arxiu municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, en el neolític, la vida de l'home va deixar un testimoni excepcional en quatre coves amb pintures de l'art rupestre anomenat llevantí. Aquestes coves són datades entre el 7000 i el 4000 aC i mostren les característiques escenes de cacera que representen, de manera realista i detallada, animals en moviment (un exemple és la cérvola de la cova de l'Escoda) envoltats per figures més esquemàtiques de caçadors. Aquestes balmes o coves constituïen una mena de santuaris (no eren habitatges), on segurament es feien rituals màgic-religiosos per propiciar la cacera. Aquestes coves van ser descobertes l'any 1922 per una expedició vinculada a l'Institut d'Estudis Catalans, actualment formen part de les pintures rupestres de l'arc mediterrani, declarades patrimoni mundial per la UNESCO.

Segons apunten alguns historiadors els Ibers i els grecs també van deixar empremta en aquest terme, especialment en l'Hospitalet de l'Infant (nucli comercial dels colonitzadors grecs). Segons relaten els experts el riu Ebre, via natural de penetració cap a l'interior de la península Ibèrica, marcava una frontera entre l'àrea d'influència dels grecs (i després dels romans), al nord, i la dels cartaginesos, al sud. La desembocadura del riu de Llastres (anomenat *Oleum* a les fonts antigues) compta amb un port natural on hi ha indicis que els grecs d'Empúries hi tenien un santuari. Sota la protecció divina s'hi feien els intercanvis comercials amb els indígenes de la zona, com ara els ibers, que vivien en un petit poblat a la part alta de Vandellòs. L'establiment grec va esdevenir un nucli comercial on conflüen les rutes per mar i per terra.

"L'estudi del fragment d'antefixa (cap femení amb una corona floral de set pètals lleugerament còncaus) tarδοarcaica trobat a l'Hospitalet de l'Infant i la consegüent proposta d'identificació d'aquesta peça com la única evidència coneguda de l'existència d'un santuari empòric forceu a la desembocadura de l'*Oleum*,

susciten una sèrie de qüestions que, no sent el cas de desenvolupar en el present estudi, desitjo senzillament comentar.

La vida de l'*Oleum* es converteix, des de mitjans S.VI, en un eix de comunicació pel que circulaven cap a les terres de l'interior productes grecs (probablement béns de prestigi) i, en sentit contrari, altres béns (metalls i productes agrícoles) que despertaven l'interès dels forceus. L'intercanvi d'aquestes mercaderies es devia realitzar a l'Hospitalet de l'Infant, l'indret més adequat per la seva situació costanera i la presència del port natural, el que justificaria el santuari empòric, un punt de trobada entre indígenes i forceus probablement ja actiu en el S. VI, tot i que només tinguem evidències de la seva monumentalització en el primer quart del S. V." (Dupré Reventós, X., 2006)

En època romana, la Via Augusta, que travessa de nord a sud el litoral mediterrani, tenia el primer punt de parada després de Tarragona a la mansió *Oleastrum*, un lloc d'allotjament identificat amb l'Hospitalet de l'Infant.

"A l'*Itinerari d'Antoní (Itinerarius Antonini)* hi ha una relació d'estacions i ciutats romanes, que ens permet reconstruir el traçat de la via Augusta a patir dels seus trams parcials. S'ha datat a l'època de Dioclecià, cap a l'any 280 dC.

Als vasos apol·linars apareix una població o lloc de parada ubicada entre *Tarracone* i *Dertosa* anomenada *Sub-saltus*, que coincidiria, segons l'opinió generalitzada dels historiadors, amb el Coll de Balaguer." (Tejero, A., 2008)

Fem un salt històric, el 20 de desembre de 1191 el senyor de la baronia, Albert de Castellvell, signa una carta de poblament per a Vandellòs. El promotor fou Ramon de Riudoms, i sembla que va aconseguir que dotze pobladors s'establissin de manera permanent a les terres de *Valdelors* o *Valls dels llorers*. S'hi forma una petita aldea i, a la part alta, un castell que dominava el riu Ebre. Era un punt estratègic de la ruta que, aigües avall des de el port fluvial de Flix, transportava blat per abastar la ciutat de Barcelona. Vandellòs tenia batlle propi, supeditat al de Tivissa. Al segle XIV tenia setanta-sis masies.

A principis del segle XIII la reconquesta del sud-est de Catalunya ja era un fet, però hi quedaven grans zones despoblades, com l'anomenat *desert de Sant Jordi*. Va haver diversos intents per defensar i repoblar aquesta zona mitjançant la fundació d'hospitals, com per exemple a través dels cavallers de Sant Jordi d'Alfama, l'únic orde de cavalleria estrictament català.

Les terres de l'actual municipi de Vandellòs formaven part del terme extensíssim del castell de Tivissa, que pertanyia a la baronia de Castellvell, la qual a partir de 1242 va ser coneguda com a baronia d'Entença i en el 1324 queda integrada al comtat de les muntanyes de Prades. Per mitjà d'aliances matrimonials, al 1425 el comtat va passar a mans dels Cardona i, el 1680, als ducs de Medinaceli.

L'any 1344 l'Infant Pere, fill dels reis Jaume II i Blanca d'Anjou, fundà l'hospital del Coll de Balaguer, que esdevindrà la institució més important del comtat, amb la funció no només d'acollir pobres i pelegrins sinó també de defensar la regió dels atacs de pirates i, sobretot dels sarraïns.

“El 12 de Setembre de 1346, a la porta de l'església de Pratedip (terme de Tivissa), l'Infant En Pere funda l'Hospitalet, que el faria passar a la història i a la toponímia catalana: Hospitalet de l'Infant Pere. En una plana entre Guardamar i el Coll de Balaguer i en honor a Déu, la Verge, Sant Pere i Sant Pau (...). Aquest hospital serviria per a recollir i alimentar al pobres al lloc de Coll de Balaguer. Seguia la tradició de la seva mare Blanca d'Anjou que 40 anys enrere i molt a prop d'allí fundà un altre hospital a la Font de Perelló.

L'Hospital que fundà consistia tant en una casa d'hostatjar com en un fort, capaços d'allotjar caminants en un lloc de pas obligat per l'antiga via Augusta. Els rics pagarien l'allotjament i els pobres serien alimentats i hostatjats de franc i per amor a Déu. A més l'Hospitalet s'ideà com a lloc de defensa i guarda contra moriscs corsaris, que infestaven aquests mars, i més en unes costes tan aptes per això com les del Coll de Balaguer, molt apropiades per amagar-se en l'espessor i solitud de les seves muntanyes. Per això a l'Hospitalet, al costat de la capella i els llits, es col·locaren canons d'artilleria, mosquets, arcabussos i municions (...).

Aquest Hospitalet nodria i protegia una nova població o vila, al costat del mar i permetria el cultiu de terres no cultivades pels nous habitants del Pla del Coll de Balaguer.” *Història de Catalunya*, p. 38 (1992).

Des de l'època medieval, segons els cronistes, la Mediterrània estava poblada de pirates, bàsicament berbers del nord d'Àfrica però també provençals, portuguesos, florentins i fins i tot catalans. Això va motivar la creació d'un sistema de fortificacions per protegir els habitants de les terribles falconades, els pillatges dels corsaris amb captures de persones que eren venudes com a esclaus. La plana del Coll de Balaguer era un lloc on els pirates solien desembarcar per fer els seus pillatges.

“La pirateria fou una terrible plaga que va caure sobre la costa catalana i les Balears al llarg del segle XVI. Els pirates turcs precedents de l'Imperi otomà, de les costes del nord d'Àfrica o inclús de les costes franceses (quan aquest país s'alià amb els turcs) atacaven per sorpresa altres naus o les poblacions costaneres. Buscaven localitats amb poques defenses, i els seus atacs eren breus però terriblement efectius; els pirates se retiraven deixant darrera mort i destrucció i emportant-se el botí que podien trobar (...).

Les torres de guaita *-torres de moros-* que encara es conserven al litoral català, sobretot a la zona del Maresme, són un mut testimoni de la terrible situació que es vivia en aquests anys”.

Historia de Catalunya, p. 132 (1992).

Aquesta moment històric potser no és essencial per l'anàlisi de l'evolució i canvis en les cobertes del sòl i paisatge, però en realitat sí, en definitiva bé a dir que era un territori força inhòspit i agrest i que la seva geomorfologia el feien favorables amb aquest tipus de situacions. La dificultat que van tenir per poder-lo repoblar ve donada en part per les característiques d'aquest territori.

L'any 1818 va ser admesa la petició de Vandellòs per separar-se de Tivissa i tenir ajuntament propi. El dia 3 de maig l'alcalde major de Tarragona va reunir en consell general tots els veïns per nomenar el primer consistori.

El 1835 el poble de Vandellòs va quedar molt afectat per un terratrèmol que va tenir l'epicentre a Tivissa, però afortunadament es va poder recuperar i a finals del segle XIX experimentà un fort creixement. Progressivament el nou municipi es dota de serveis i infraestructures modernes: l'estació de ferrocarril de l'Hospitalet de l'Infant i la carretera de Móra la Nova, que comunicava amb l'interior i enllaçava amb Reus, important centre d'exportacions. El 1912, gràcies a la contribució en diners i treball dels vilatans, es construí la canalització que portava aigua a Vandellòs des de la font de les Barres. El 1929 s'inaugurà l'enllumenat elèctric a Vandellòs, Masboquera, Masriudoms i l'Hospitalet de l'Infant.

I per acabar aquest repàs històric del municipi que ens ocupa aquest estudi, apuntar un parell de dades de la història més recent.

Durant bona part del segle XX, Vandellòs continua sent un municipi rural. Després de l'epidèmia de la fil·loxera el conreu tradicional de la vinya es substitueix progressivament pel de l'avellana, que a la dècada dels 1960 ja és el més important. El boom econòmic d'aquest moment comporta també una gran expansió de l'avicultura i l'arribada del turisme. I finalment, en els darrers anys les centrals nuclears han estat el factor que ha transformat substancialment l'estructura econòmica del municipi: entre els anys 1967 i 1974 es construeix Vandellòs I (actualment fora de funcionament), que va ser la primera de Catalunya i la tercera de l'Estat espanyol. Vandellòs II comença a funcionar a 1988. De manera directa i també a través d'empreses auxiliars, el sector energètic ocupa

actualment un elevat nombre de treballadors (com ja s'ha dit anteriorment en l'apartat socioeconòmic).

01:46 Canvis de passar de ser agrícola a industrial?

-Sí. "Como" exemple: "cuando" jo vaig començar a treballar, que llavors estava en construcció la central nuclear Vandellòs I, perquè es va arrancar i es va ficar en producció al maig del mil nou-cents setanta-dos, quan un any abans, que vaig venir jo a treballar, sembla ser que un sac de avellanes era el mateix preu que el sou més, més... diguem de peó o especialista en la central. Mes o menys eren set o vuit mil pessetes. Vull dir que era el mateix preu pràcticament un sac d'avellanes que un més de treball a la nuclear, de una "faena" sense... diguem, sense especialitat. Es el exemple de com encara a los anys setanta, encara la gent, els pagesos podien viure, sobre tot en la zona aquesta nostra, del tema de les avellanes. No? Perquè tenien un preu prou important per a dedicar-s'hi i hi va haver gent, per lo que m'han comentat, que podien haver treballat, en aquell temps, a la nuclear o a la construcció i en canvi es mantenien a les seves cases treballant el camp perquè les avellanes tenien prou... era prou interessant els preus com per a conrear-les. No? Els camps de avellaners. (*Fragment de l'entrevista a l'informant Teo Castillo*).

Al 1971 el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant mantindria encara el seu caràcter rural i agrari, sobretot els nuclis de població interiors com Vandellòs o Masboquera. En aquells anys sortia més a compte ser pagès que treballar en la construcció de la central nuclear, de mica en mica aquesta tendència va anar canviant, el motiu principal és que l'avellana va començar a baixar de preu i també amb la construcció de la segona central nuclear van veure una oportunitat de progrés. Així va començar l'abandonament progressiu de l'agricultura per acabar sent la central nuclear el sector on es va col·locar la gran majoria d'habitants de Vandellòs, aquells que s'havien resistit a la central nuclear Vandellòs I.

5.4. Anàlisi socioeconòmic i demogràfic.

Vandellòs i l'Hospitalet l'Infant amb Mont-roig del Camp, són els dos municipis més grans de la comarca, però no els més poblats. Per tant tenen una densitat més baixa si els comparem amb altres municipis de la comarca com són Reus amb una densitat de 1954,43 hab/km² (capital de la comarca), Cambrils amb una densitat de 935,09 hab/km² o Riudoms. Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant l'any 2014 segons el padró municipal, tenia 6047 habitants i una densitat de 58,91 hab/km². Tanmateix s'ha de dir que a l'estiu aquesta població augmenta considerablement a ambdós municipis per l'arribada del turisme i també per les segones residències.

En la següent taula es poden veure les diferents densitats dels municipis del Baix Camp i es pot comprovar que Vandellòs té una densitat molt baixa.

Taula 1. Superfície i població dels municipis del Baix Camp.

	(Dades 2015)	Superfície km ²	Percentatge	Població 2015	Percentatge	Densitat (Hab/ km ²)
Municipis	l'Albiol	20,30	2,91	448	0,24	22,07
	Aleixar, l'	26,10	3,74	885	0,47	33,91
	Alforja	38,20	5,48	1883	1,00	49,29
	Almoster	6,00	0,86	1410	0,75	235,00
	Arbolí	20,80	2,98	123	0,07	5,91
	l'Argentera	10,10	1,45	147	0,08	14,55
	les Borges del Camp	8,20	1,18	2087	1,11	254,51
	Botarell	12,00	1,72	1101	0,59	91,75
	Cambrils	35,20	5,05	32915	17,51	935,09
	Capafonts	13,40	1,92	111	0,06	8,28
	Castellvell del Camp	5,20	0,75	2897	1,54	557,12
	Colldejou	14,50	2,08	172	0,09	11,86
	Duesaigües	13,60	1,95	236	0,13	17,35
	la Febró	16,10	2,31	39	0,02	2,42
	Maspujols	3,70	0,53	786	0,42	212,43
	Mont-roig del Camp	63,30	9,08	11877	6,32	187,63
	Montbrió del Camp	10,70	1,53	2693	1,43	251,68
	Prades	32,60	4,68	623	0,33	19,11
	Pratdip	36,30	5,21	697	0,37	19,20
	Reus	52,80	7,57	103194	54,88	1954,43
	Riudecanyes	17,10	2,45	1151	0,61	67,31
	Riudecols	19,50	2,80	1216	0,65	62,36
	Rudoms	32,40	4,65	6633	3,53	204,72
	la Selva del Camp	35,30	5,06	5559	2,96	157,48
	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant	102,70	14,73	6050	3,22	58,91
	Vilanova d'Escornalbou	17,20	2,47	538	0,29	31,28
Vilaplana	23,20	3,33	624	0,33	26,90	
Vinyols i els Arcs	10,80	1,55	1931	1,03	178,80	
Comarca	Baix Camp	697,30	100,00	188026	100	269,65

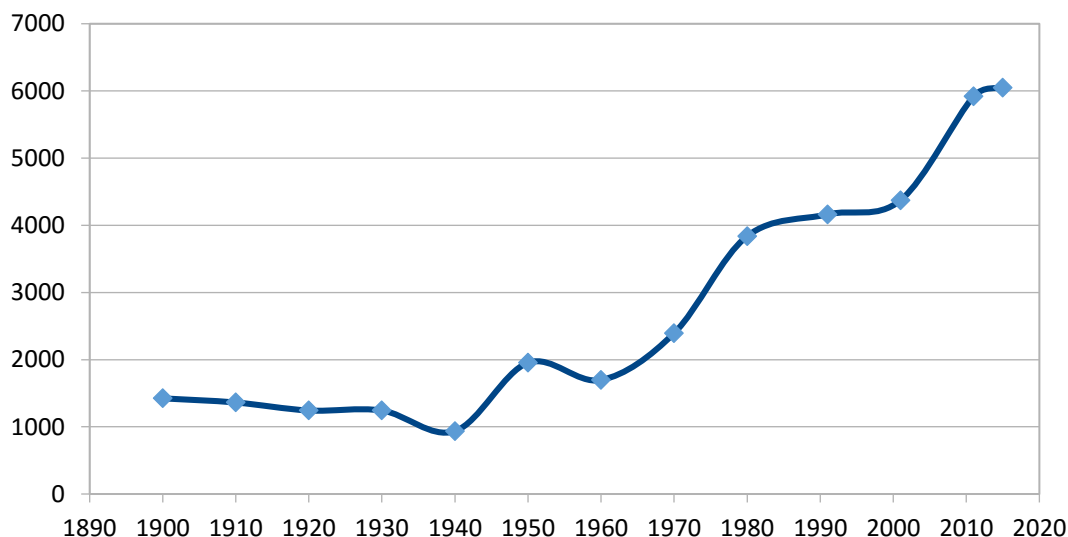
Font: Elaboració pròpia a partir de dades IDESCAT

Segons les últimes dades publicades pel consistori al setembre del 2015 hi ha 6.017 habitants, dels quals 4.989 habitants viuen a l'Hospitalet de l'Infant, és el nucli més poblat, li segueix Vandellòs amb 770 habitants, 121 habitants a Masriudoms, 71 habitants a Masboquera i 51 habitants a l'Almadrava. Més els 15 habitants que consten com a població disseminada. Aquestes xifres són les publicades per el Consistori. Segons IDESCAT el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant té a data del 2015, 6.050 habitants.

La població en el municipi han anat fluctuant al llarg de la història, aquests canvis venen donats bàsicament pels canvis en el sistema productiu sobretot en les anys 60 i 70 amb el boom de la construcció en el litoral, i en el cas del municipi que ens ocupa la construcció de la Central Nuclear Vandellòs I (a finals dels anys 60). El segon creixement va venir amb la construcció de la segona Central Nuclear Vandellòs II (anys 80). Als anys 90 va haver un estancament del creixement ja que va coincidir amb el tancament de la primera CN Vandellòs I a causa d'un accident nuclear que va portat al seu tancament. I els últims anys la població ha crescut ja que ha l'Hospitalet de l'infant ha acollit població jove que provenen de les ciutats mitjanes properes. La crisi econòmica, el bombolla immobiliària, la construcció de l'autovia A7 amb la que en 20 minuts pots arribar a Reus o Tarragona ha fet que de l'any 2005 fins al 2015 la població ha anat augmentat. I ara hi torna haver un retrocés, la població ja no creix.

La immigració estrangera no és important, ni fa variar considerablement les xifres. Més aviat ha estat una migració interna i sobretot de ciutat a poble encara que formen part d'un continuo urbà.

Figura 3: Gràfic de l'evolució de la població a Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Institut Nacional d'Estadística (INE)

Aquest gràfic ens ve a demostrar el que ja havíem apuntat en el paràgraf anterior en quan a l'evolució demogràfica del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. Aquesta evolució demogràfica ve acompanyada de diferents canvis socioeconòmics que a continuació introduïm fent una mica d'història.

L'any 1818 el poble de Vandellòs tenia 889 habitants, bona part del paisatge de les muntanyes de Vandellòs estava dominat per extenses masses boscoses, amb una concentració dels conreus a l'entorn de la vall del riu Llastres, on els materials eren més tous, que junt amb una major disponibilitat d'aigua, havien afavorit la creació, dels pobles de Masriudoms, Masboquera i el propi Vandellòs.

A banda dels nuclis esmentats, també van existir, fins la dècada de 1960, els nuclis de Castelló, Masdevalentí, Fatxes i Gavada. Aquests nuclis, avui abandonats, junt amb el de Remullà (al mateix terme de Vandellòs, però formant part de la unitat de la serra de Lladeria), probablement van néixer a la Baixa Edat Mitjana, responent a la necessitat dels propietaris de terres d'estar prop dels conreus i les explotacions forestals i ramaderes.

Fins ara havíem parlat de Vandellòs. però que passava a l'altre nucli de població del municipi que es troba a la vora del mar? Doncs, al 1818, l'Hospitalet de l'Infant només comptava amb 54 habitants, la majoria dedicats al petit comerç relacionat amb el transport de mercaderies, el petit contraban, i una mica d'agricultura de secà i poques embarcacions de pesca.

Pel mateix període de temps el poble de muntanya Vandellòs tenia més habitats que l'Hospitalet de l'Infant, això va ser així fins a mitat del segle XX que la tendència va canviar, al 1970 ja l'Hospitalet de l'Infant té més població que Vandellòs i aquest fet ja no ha canviat.

La inauguració de la línia de ferrocarril entre Castelló i Tarragona, l'any 1865, amb la construcció d'una estació al nucli de l'Hospitalet de l'Infant, va significar un notable increment de població, passant dels 106 habitants el 1850 als 434 habitants el 1900. Tot i això, la majoria de la població continuava vinculada a les activitats abans esmentades, sent l'agricultura poc important econòmicament, però en clara expansió per les plantacions de garrofer.

L'altre moment històric que canvia la demografia del municipi i en concret de l'Hospitalet de l'Infant són els treballs de construcció de la central nuclear Vandellòs I, al sud del nucli de l'Hospitalet de l'Infant, això va significar l'arribada de molta mà d'obra que es va concentrar en aquest nucli (en la costa). Hifrensa , l'empresa constructora de

la central nuclear va decidir instal·lar a l'Hospitalet de l'Infant un poblat pels seus treballadors això va comportar un notable creixement. L'Hospitalet de l'Infant va passar dels 375 habitants el 1960 als 1.162 el 1970.

A la dècada de 1980 es van iniciar els treballs de construcció de la segona central nuclear al costat de la CN Vandellòs I. Això va significar l'arribada d'un nou contingent de treballadors que van tornar a instal·lar-se preferentment a l'Hospitalet de l'Infant. Al 1986 a l'Hospitalet de l'Infant ja hi havia 3.226 habitants.

En la Figura 3 (Gràfic de l'evolució de la població a Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant), s'aprecia aquesta evolució demogràfica dels anys 1970 als anys 2000, amb una aturada a finals dels 80 pel tancament de la CN Vandellòs I arran d'un greu accident nuclear (1989) i també va coincidir amb la finalització dels treballs de construcció de la segona nuclear.

En quant al paisatge, s'entra en una dècada on el paisatge es manté més o menys estable, respecte el de finals de la dècada de 1980.

l'últim boom demogràfic del municipi i en concret de l'Hospitalet de l'Infant és, com es veu en la Figura 3, el que va dels anys 2005 aproximadament fins ara que ve donat per l'augment del terreny urbanitzat i construït i augment de la població per el desplaçament de població de les ciutats mitjanes properes com Tarragona i Reus que han vingut a viure i instal·lar-se a l'Hospitalet. Això ha estat propiciat per la construcció de l'autovia A7, desdoblament de la N-340. I forma un continuo urbà des de lo rural a la ciutat. I en els últims 2 o 3 anys s'ha entrat en un estacament demogràfic.

En quant al paisatge podem dir que en el període que va des de la dècada de 1950 fins l'any 1990, s'ha produït una ràpida transformació urbanística i infraestructural, es produeix un lent però imparable procés d'abandonament de la majoria de conreus situats sobre el taperot.

Aquest abandonament és degut a l'aparició de nous sectors d'activitat més rentables, així com el desenvolupament d'una agricultura de regadiu al sector est del municipi de Mont-roig del Camp. Les importants gelades del 1956 també van contribuir a la regressió del conreu de garrofer.

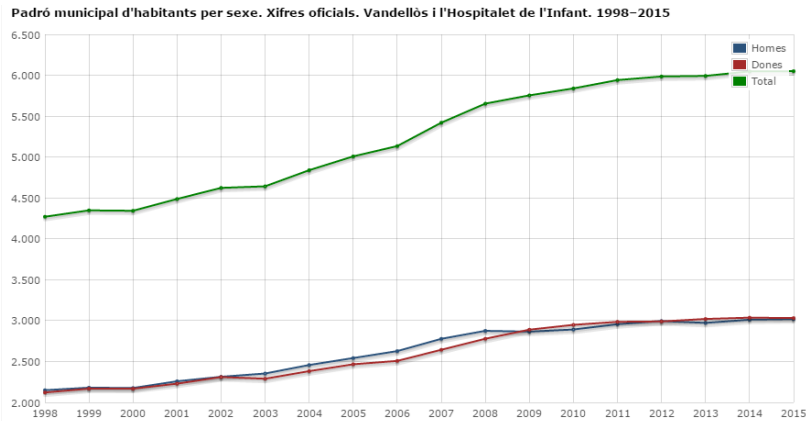
Anàlisi socioeconòmic i demogràfic actual.

A continuació s'apunten diferents gràfics estadístics que venen a confirmar la tendència que s'ha exposat fins ara sobre la demografia del municipi, després de l'estancament dels finals dels anys 1980 i començament dels 1990, es comença a recuperar població a partir del 2004-2005 fins al 2014 aproximadament. Aquesta recuperació o augment de la població ve donat per un altre fenomen que no té res a veure amb els sistema productiu, ni per creació de nous llocs de treball, sinó pel boom immobiliari en el sentit que es construeix molt i amb l'arribada de la crisi l'any 2008, fa que els preus d'aquests habitatges baixin i siguin més accessibles a la població. Moltes parelles joves que treballaven i vivien a Reus, Tarragona, etc. es desplacen cap al municipi de l'Hospitalet de l'Infant. En un primer moment es podia pensar que l'Hospitalet de l'Infant es transformaria en una "ciutat dormitori", aquest fenomen no ha passat, les parelles s'han transformat en famílies i s'han fet seu el poble. El municipi té unes grans prestacions en quant a serveis i moltes avantatges per les persones i famílies empadronades en el municipi, com per exemple subvencions fins al 75% en la despesa escolar, en concret en els llibres, etc.

Una altre dels factors que va portar aquesta onada de migració interna o des de ciutats catalanes ha esta la construcció de l'autovia A7 amb la que en 20 minuts pots estar en el centre de Reus, Tarragona, Vil-seca, etc.

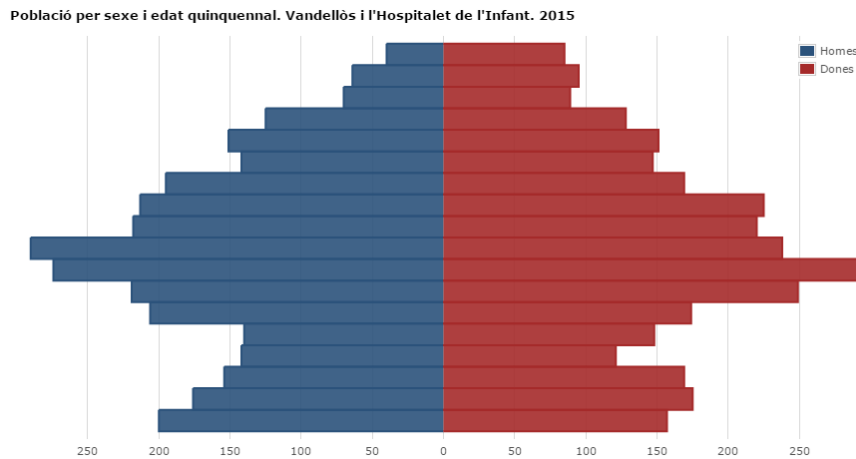
La piràmide de població ve a demostrar aquesta tendència abans analitzada, és una població jove, no envellida que ha fet augmentar les franges d'edat dels més petits. Per tant podríem dir que és una població jove, activa productivament i no gaire envellida.

Figura 4. Gràfic del Padró municipal d'habitants per sexes. Xifres oficials. Vandellòs i l'Hospitalet de l'infant. 1998-2015.

Font: Idescat. Padró municipal d'habitants.

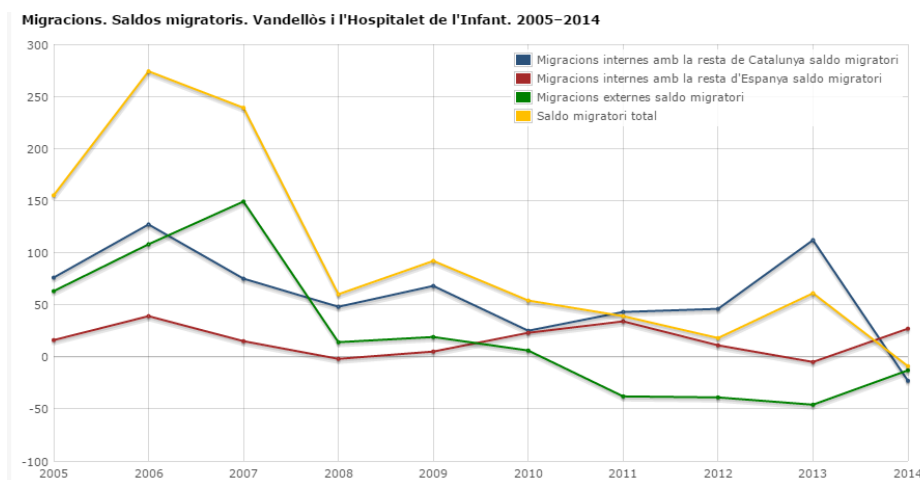
Figura 5. Piràmide de població per sexe i edat quinquenal. Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant de l'Infant 2015.

Font: Idescat. Padró municipal d'habitants

En quant als fluxos migratoris del municipi han tendit anar a la baixa, tant els estrangers, com els nacionals, com els de les ciutats properes. Encara que el municipi no es caracteritza per tenir un elevat nombre d'immigrants, la majoria van arribar amb la primera onada migratòria i estan molt integrats, i els que van venir en la segona onada migratòria amb la crisi van marxar molt d'ells.

Figura 6. Gràfic : Migracions. Saldos migratoris. Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. 2005-2014.

Font: Idescat, a partir de l'Estadística de variacions residencials de l'INE.

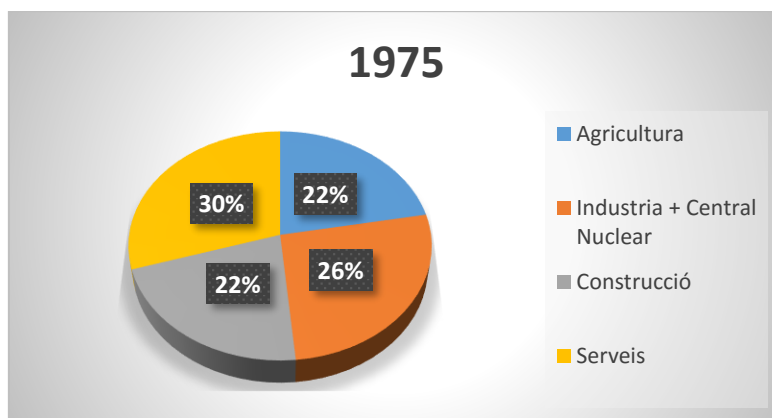
En quant a les dades econòmiques, ja mig s'ha apuntat en apartats anteriors, però el resum és que als anys 1960-70 es comencen abandonar els conreus i l'agricultura passa a un segon pla i queden pocs pagesos que visquin íntegrament de l'agricultura. Amb el boom de la construcció als anys 60 en tot el litoral, la construcció de les centrals nuclears al sud de l'Hospitalet de l'Infant, i l'arribada del turisme van fer canviar el sistema productiu del municipi. Van ser anys que es necessitava molta mà d'obra tant per a la construcció d'habitatges i apartaments turístics, com per les grans obres com la central nuclear, la construcció de l'autopista, etc. això va fer que s'anés abandonant els conreus i els pagesos canviessin de professió. A més de la població autòctona va provocar com ja s'ha dit l'arribada de població d'altres indrets de l'estat espanyol, alguns tenien especialització però la gran majoria eren paletes, manobres, etc.

Taula 2. Evolució de la distribució de la població ocupada entre els anys 1975 i 1986. Al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Evolució de la distribució de la població ocupada			
	1975	1986	
Sector	%	Núm.	%
Agricultura	22,1	46	3,34
Indústria + Central Nuclear	26,4	653	47,35
Construcció	21,7	199	14,43
Serveis	29,8	481	34,88
	100	1379	100

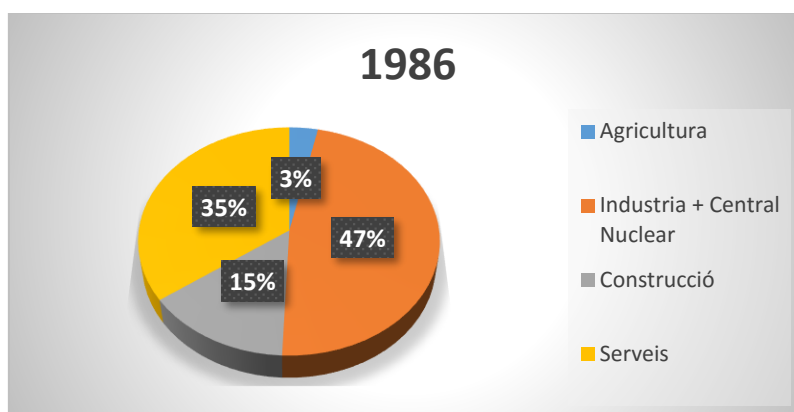
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades "L'economia de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a l'horitzó 2000". (1989)

Figura 7. Gràfic d'ocupació per sectors a l'any 1975.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades "L'economia de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a l'horitzó 2000". (1989)

Figura 8. Gràfic d'ocupació per sectors a l'any 1986.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades "L'economia de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a l'horitzó 2000". (1989)

Deixem un sistema basat en el sector primari per passar a un sector dominat per la indústria, en concret la indústria energètica, la construcció i les serveis. La indústria energètica és la més important perquè és la que dona treball a més persones i perquè en el municipi hi ha dues centrals nuclears, la primera ja tancada, una central tèrmica de cycle combinat, una estació transformadora i cinc línies d'alta tensió que travessen tot el municipi.

Durant els últims anys el municipi està buscant alternatives a un possible tancament de la CN Vandellòs II, la cosa no es fàcil perquè hi ha una gran dependència d'aquest sector, tant per la gran quantitat de gent que treballa (1000 persones) tot l'any com per la gent que treballa en moments puntuals com són la parada de la central. A més de la gran ocupació, el municipi rep una gran quantitat de diners via impostos que venen de les centrals nuclears, això fa que el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant tingui el

PIB més alt de tota la província.

Figura 9. PIB del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Macromagnituds i impostos	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant	Baix Camp	Catalunya
Producte interior brut (base 2010). 2012			
PIB (milions d'euros)	580,1	4.256,6	206.919,9
PIB per habitant (milers d'euros)	97,7	22,2	27,6
PIB per habitant (índex Catalunya=100)	354,0	80,4	100,0
Valor afegit brut (base 2010). Per sectors. Milions d'euros. 2012			
Agricultura	0,3	51,1	1.671,3
Indústria	398,2	922,6	37.477,0
Construcció	11,5	266,1	11.229,9
Serveis	127,6	2.705,4	141.401,6
Total	537,6	3.945,2	191.779,7
Renda familiar disponible bruta (base 2010). 2013			
RFDB (milers d'euros)	100.661	2.706.261	120.765.499
RFDB per habitant (milers d'euros)	16,8	14,2	16,2
RFDB per habitant (índex Catalunya=100)	103,8	87,6	100,0

Font: Idescat.

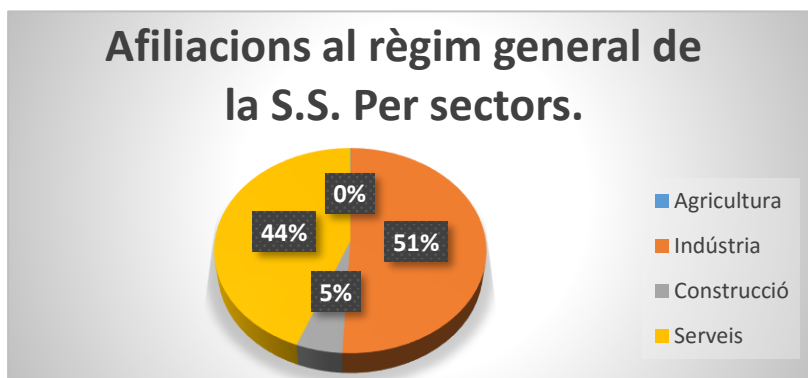
Si observem les últimes dades d'ocupació i en els sectors on es troba aquesta ocupació veurem que es confirma la gran dependència del sector energètic. I també l'augment de la terciarització de l'ocupació sobretot la afiliació al règim d'autònoms de la S.S. Les següents taules i gràfiques es pot veure més clarament.

Taula 3. Afiliació al Règim de la Seguretat Social (S.S.). Per sectors. (Març 2016)

Treball	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant	Baix Camp	Catalunya
Afiliacions al règim general de la S.S. segons ubicació del compte de cotització. Per sectors. Març 2016			
Agricultura	3	419	8.318
Indústria	1.570	8.130	406.461
Construcció	155	2.977	110.379
Serveis	1.365	36.008	1.927.940
Total	3.093	47.534	2.453.098
Afiliacions al règim d'autònoms de la S.S. segons ubicació del compte de cotització. Per sectors. Març 2016			
Agricultura	14	642	24.207
Indústria	21	793	46.596
Construcció	53	1.904	65.735
Serveis	293	9.361	404.939
Total	381	12.700	541.477
Afiliacions al règim general de la S.S. segons ubicació del compte de cotització. Per grandària del centre. Març 2016			
Fins a 50 treballadors	1.132	26.535	1.165.395
De 51 a 250 treballadors	924	11.875	565.540
De 251 i més treballadors	1.037	9.124	722.163
Total	3.093	47.534	2.453.098
Comptes de cotització. Març 2016			
Total	241	6.118	251.546

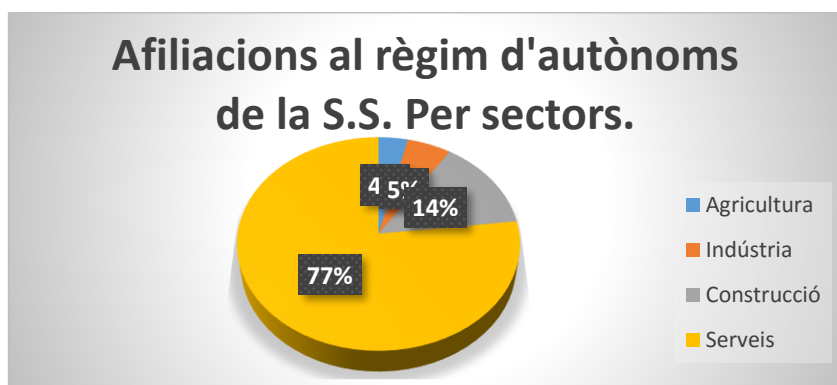
Font: Idescat.

Figura 10. Gràfic de la distribució per percentatge de les afiliacions al règim general de la S.S. Per sectors.(Març 2016)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'IDESCAT.

Figura 11. Gràfic de la distribució per percentatge de les afiliacions al règim d'Autònoms. Per sectors. (Març 2016)

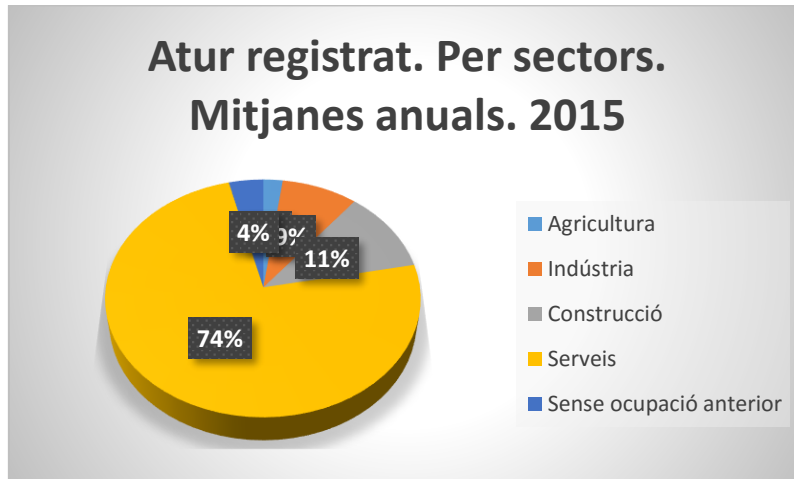
Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat.

Taula 4. Atur registrat per sectors i per sexes (2015).

Treball	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant	Baix Camp	Catalunya
Atur registrat. Per sectors. Mitjanes anuals. 2015			
Agricultura	8,2	635,9	13.662,60
Indústria	32,3	1.395,50	70.768,30
Construcció	42,3	2.136,40	60.257,30
Serveis	280,8	9.876,10	357.101,30
Sense ocupació anterior	14,6	1.052,40	32.668,90
Total	378,2	15.096,30	534.458,50
Atur registrat. Per sexe. Mitjanes anuals. 2015			
Homes	167,8	7.266,90	253.557,20
Dones	210,3	7.829,40	280.901,30
Total	378,2	15.096,30	534.458,50

Font: Idescat.

Figura 12. Atur registrat .Per sectors. Mitjanes anuals en percentatges (2015).

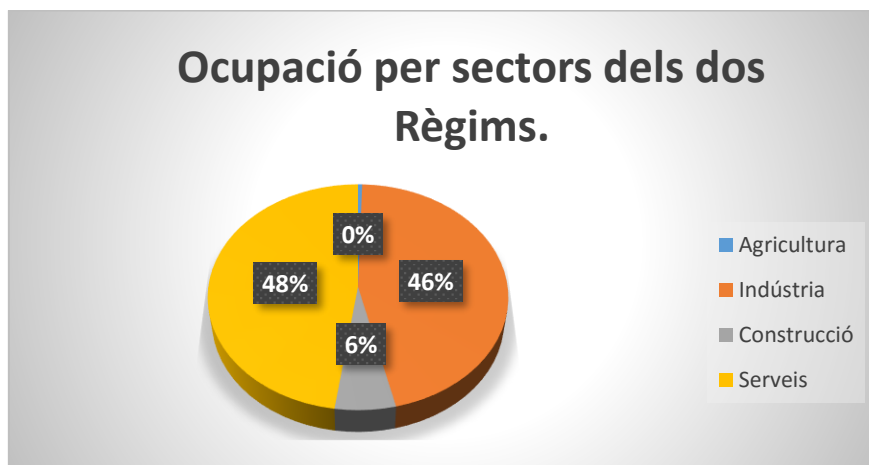
Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'Idescat.

Taula 5. Ocupació per sectors dels dos règims (2016).

Treball	Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant		
Ocupació per sectors dels dos Règims.			
	Règim general	Règim d'autònoms	Total
Agricultura	3	14	17
Indústria	1.570	21	1591
Construcció	155	53	208
Serveis	1.365	293	1658
Total	3.093	381	3474

Font: Idescat

Figura 13. Gràfic d'Ocupació per sectors dels dos règims en percentatges (2016).

Font: Idescat

Per tancar aquest apartat de l'anàlisi socioeconòmic, hem pogut observar en les dades presentades anteriorment sobre l'evolució de la distribució de la població ocupada en el període que va de 1975-86, on es començava a veure la tendència i els canvis importants en la distribució sectorial dels actius: aquests canvis s'han materialitzat d'una manera general, arreu de Catalunya, en un creixement espectacular dels serveis, a costa de la resta dels sectors econòmics.

En el cas de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, la presència de la Central Nuclear és un factor diferencial a causa del seu pes sobre l'economia del municipi i del paper fonamental que ha tingut en la transformació de la seva estructura productiva. Aquesta transformació es va començar a produir ja anteriorment, arran de la instal·lació de la primera planta, si bé en l'etapa compresa entre el 1975 i el 1986, es va iniciar aquesta tendència, en l'actualitat s'ha consolidat. Això en fa pensar que el futur del sistema productiu en el municipi tendirà cap el sector serveis i potser algun dia es deixi de ser dependent del sector energètic, encara que de moment els sectors més perjudicats han estat l'agricultura i la construcció a favor del sector serveis, en canvi el sector energètic segueix creixent com hem constatat en la Figura 13.

5.5. Figures de Planificació territorial: PTPCT, PEIN, PGOUM-POUM.

Dins d'aquest apartat, s'ha cregut necessari fer un breu repàs de la planificació que afecta al municipi, sobretot els plans que ens poden aportar una informació útil per acabar de definir i caracteritzar el territori que ens ocupa.

L'apartat s'ha subdividit en dos subapartats que tracten la planificació territorial i la urbanística.

ELS PLANS TERRITORIALS.

Ens centrarem en el PTPCT (Pla Territorial Parcial del Camp de Tarragona) ja que és la planificació territorial més directa que ens pot afectar. El Pla Territorial General de Catalunya (PTGC) es va redactar en termes molt generals, es per aquesta raó i per la baixa aplicabilitat que ha tingut fins a dia d'avui que no es té en compte en aquest apartat. En la Figura 13 veiem els diferents Àmbits funcionals Territorials. El Municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant estaria en l'àmbit senyalat PTP Camp de Tarragona.

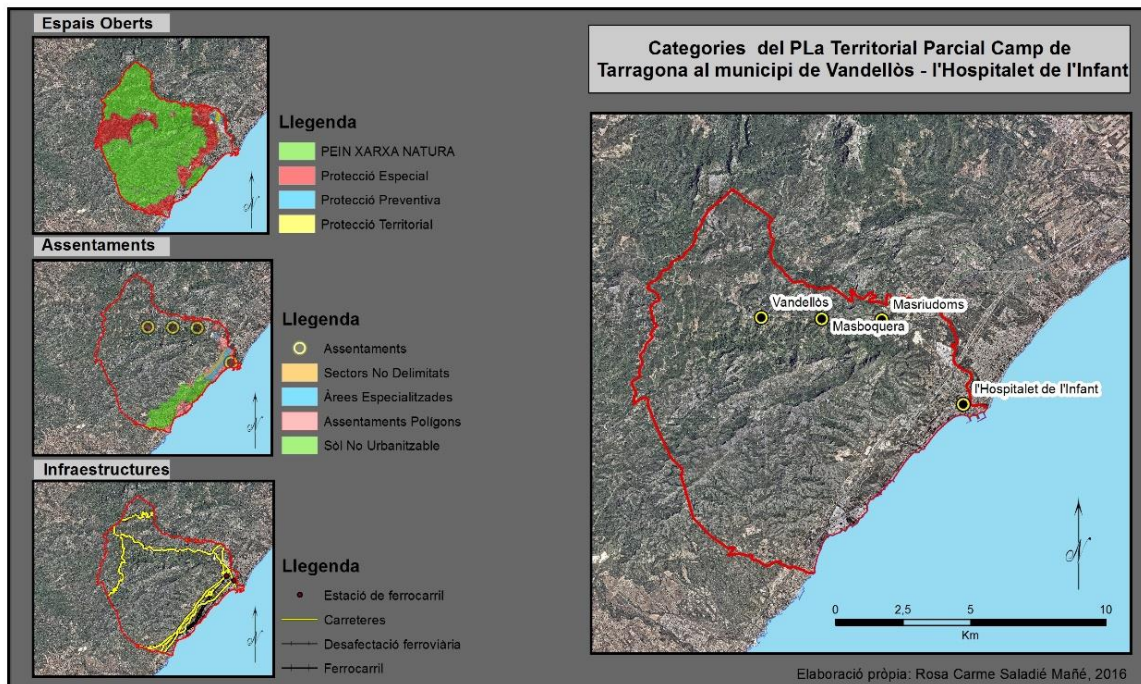
Figura 14. Mapa Àmbits funcionals Territorials.

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat.

Els PTP, al seu dia es van organitzar per tres àmbits: espais lliures, assentaments i infraestructures. Degut a la naturalesa de cadascun d'ells, l'àmbit dels espais lliures és el que presenta més interès per saber com a tractat el territori del municipi que ens ocupa.

Figura 15. Mapa de les categories o àmbits del PTP Camp de Tarragona al municipi de Vandellòs-l'Hospitalet de l'Infant.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat.

Com veiem en la figura 14, en la categoria d'espais oberts podem apreciar que la majoria del terme està inclòs dins del PEIN, es pot dir que el sòl de protecció territorial ja sigui d'interès agrari i/o paisatgístic té una representació merament residual tocant a Mont-roig del Camp i molt proper al nucli de l'Hospitalet de l'Infant. Pel que fa al sòl de protecció preventiva passa el mateix, és poc representatiu.

Els espais oberts que resten, són els de protecció especial, se'n troben tres bosses prou considerables, una al sud del terme just al nucli de l'Almadrava, a la zona dels Acampadors. Una altra part més lineal, que arrenca a la zona de la Central Nuclear i s'enfila amunt entre i per sobre dels eixos viaris tocant al nord de l'Hospitalet de l'Infant i fins a Masriudoms. Per últim una bossa que partint de Vandellòs, abraça la zona de Gavada per sota de la Mola de Genessies.

Si ens centrem en els espais PEIN i XARXA NATURA. Bona part de l'extensió del terme correspon a les gairebé 7.300 ha incloses al Pla d'Espais d'Interès Natural, que ocupa gairebé tres quartes parts de la superfície total (71,3%) i que està representat per tres

grans unitats: les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs (6.709 ha); la Rojala-Platja del Torn (211 ha) i la Serra de Llaberia (372,3 ha).

L'EIN Muntanyes de Tivissa-Vandellòs inclou els Dedalts i les serres del coll de Balaguer. És una zona típica dels paisatges meridionals de la serra prelitoral, amb grans afloraments rocosos calcaris, a la zona de transició entre les màquies literals i els alzinars, encara que els paisatges que manté actualment són de brolles calcícoles de romaní i bruc d'hivern amb pinedes secundaries de pi blanc.

Els motius d'inclusió al Pla varen ser la representativitat dels paisatges mediterranis del sud de la serralada prelitoral i la presència d'una comunitat faunística típicament mediterrània.

L'EIN La Rojala-Platja del Torn representa zones de gran meridionalitat, amb penya segats marins, cales i una gradació de la vegetació vers l'interior. Manté notables valors paisatgístics i una mostra significativa de la vegetació literal, màquies, pinedes i alguns endemismes botànics als penya-segats.

Tivissa-Vandellòs-Llaberia és una zona muntanyosa al marge esquerre de l'Ebre, amb abundants tallats de roca calcària, boscos de pi blanc, matollar mediterrani i planes amb Oliveres. D'interès pels rapinyaires com l'àguila marcenca, l'àguila daurada, l'àguila cuabarrada, el falco peregrí i el duc, a més d'altres ocells rupícoles.

La protecció atorgada a aquests espais, no és la més restrictiva, només es centra en la conservació i la protecció dels espais més singulars. La protecció que ofereixen els espais PEIN esdevé insuficient per a conservar i gestionar els valors que se'ls atorga.

Com es pot observar en la Figura 14, les categories d'Assentament i Infraestructures estan relacionades, en el sentit que una delimita a l'altra. Les vies de comunicació que a travessen el territori de nord a sud, AP7, A7, N340, via de tren convencional, via de ferrocarril de nova construcció (famós corredor del mediterrani), el mini transvasament de l'Ebre, fan de barrera o cicatriu delimitant dos àmbits el de mar i muntanya, concentrant el creixement urbanístic en la zona de mar i amb un espai relativament petit si el comparem amb les dimensions del municipi. L'altre eix important des d'època grega i romana com hem vist anteriorment és la carretera C44 que enllaça l'Hospitalet de l'Infant amb els altres nuclis de població com Masriudoms, Masboquera i Vandellòs i continua fins arribar a l'Ebre a Mora la Nova per després continuar cap a terres Lleidatanes i Aragoneses.

S'ha de destacar en aquesta franja costanera el sòl no urbanitzable, que correspon en part a espais PEIN com el de la **Rojala i Platja del Torn** i sòl de protecció especial com la zona de **l'Alamadrava i l'Acampador**.

PLANS GENERALS D'ORDENACIÓ URBANÍSTICA MUNICIPAL.

Breu resum històric dels diferents plans d'ordenació urbanística del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

PGOU 1982

El Pla General d'Ordenació Urbana que va estar vigent fins l'any 1998, va ser l'aprovat en data de 16/6/82 per la Comissió Provincial d'Urbanisme de Tarragona (CPUT) i així com la seva adaptació que fou aprovada per la CPUT en data del 10/11/87. Aquest Pla ja recollia les principals actuacions urbanístiques desenvolupades durant la vigència del Pla General d'Ordenació Urbana aprovat per CPUT en data 16/1/1975.

Anteriorment al Pla de l'any 1975, la regulació urbanística ho era en base a unes Normes Subsidiàries d'àmbit provincial, normes bàsicament reguladores de paràmetres d'edificació, però sense una visió global urbanística del territori, el que fa que els models de creixement dels distints nuclis siguin molt diferents, doncs Vandellòs, Masboquera i Masriudoms creixen a un ritme lent, per la poca dinàmica de creixement, mentre que l'Hospitalet de l'Infant, degut a la implantació de les centrals nuclears, creix a un ritme més ràpid i amb un cert desordre urbanístic, bàsicament amb actuacions totalment inconnexes i independents.

Segons la memòria del POUM de 1982 el Pla General d'Ordenació Urbana que s'aprova l'any 1975 neix coix, donat que l'any següent entra en vigor el Text Refós de la Llei del Sòl, el qual obliga al planejament existent a ser revisat.

En vigència d'aquest Pla General, la zona d'Hospitalet de l'Infant creix a base de blocs aïllats, entre l'antiga carretera general i la costa, pel que fa a la zona de l'Almadrava, es produeix un cert creixement a base de cases unifamiliars en filera de relativa baixa densitat. El creixement que tenen els nuclis d'interior (Vandellòs, Masboquera i Masriudoms), tret de casos aïllats, és més aviat pobre o d'escassa importància.

Pel que fa al Pla General aprovat per la CPUAT en data 16/6/82, d'acord amb la Llei, preveu per a cada nucli el corresponent Sòl Urbà, Sòl Urbanitzable Programat, Sòl Urbanitzable No Programat i Sòl No Urbanitzable o Sòl Rústic.

Aquest Pla d'Ordenació Urbana, a part dels sòls previstos per a les indústries elèctriques i nuclears, no preveia cap tipus de sòl industrial; aquest fet es fa notar al no permetre un creixement industrial equilibrat que complementi el sector agrícola i bàsicament els sectors nuclears i turístics. És per aquests motius que l'Ajuntament, amb posterioritat, va sol·licitar una modificació puntual del Pla General que va possibilitar la creació del Polígon Industrial (P.P. "Les Tàpies") i un sector d'equipaments privats (P.P. "Els Corralets").

PGOU 1998

"La Revisió i Adaptació del Pla General d'Ordenació Urbana de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant de 1981 fou aprovada definitivament per la Comissió Territorial d'Urbanisme de Tarragona en sessió de data 13 de novembre de 1997 i publicada al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya núm. 2562 de data 22 de gener de 1998. D'altra banda, el Text Refós de la normativa urbanística ha estat publicat al DOGC núm. 4482 de data 4 d'octubre de 2005.

Des de l'entrada en vigència del PGOU de 1998 s'han redactat nombrosos plans i projectes que desenvolupen les previsions de l'esmentat planejament tal com s'indica al Volum II d'aquest POUM. També s'han executat i projectat infraestructures de tota mena que han modificat el territori del municipi, sobretot a la part septentrional de l'Hospitalet de l'Infant on s'hi aplega el potencial d'una molt important interconnexió viària i ferroviària.

El Pla General d'Ordenació Urbana de 1998 estableix la corresponent distinció del règim de sòl urbà, urbanitzable programat i no programat i del sòl no urbanitzable.

Aquest darrer compta amb una superfície aproximada de 9.529 Ha. Que representa el 93,30% de la superfície del terme municipal, mentre que el sòl urbà consta de 312 Ha., és a dir un 3,06% de la superfície del terme municipal, i el sòl urbanitzable 376 Ha., representant un 3,64% del terme municipal. D'aquest últim la superfície programada és aproximadament de 261 Ha. i la no programada de 111 Ha." POUM: Diagnòstic, criteris i objectius (2014).

POUM 2014

El POUM 2014 de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant és un text complex, exhaustiu i extens però és interessant parar atenció sobre els criteris i els objectius generals d'aquest nou pla d'ordenació urbanística que proposa o es defineix com un model de desenvolupament sostenible, funcionalment integrat i ambientalment eficient i un bon establiment urbà per tal d'aconseguir una millora de la qualitat de vida dels seus

habitants, tot harmonitzant i compatibilitzant usos i activitats, i posar de relleu els valors històrics, arquitectònics, naturals i paisatgístics que té el municipi i li permeten reforçar la seva identitat.

Atesa l'escassetat del territori apte per urbanitzar, en el nou Pla d'Ordenació Urbanística Municipal cal apostar per una forma de creixement més compacte amb densitats moderades, evitant el consum extensiu de sòl i potenciant l'activitat econòmica i una oferta turística de qualitat.

La Llei d'Urbanisme de Catalunya proposa un desenvolupament sostenible que en el seu article tercer el defineix com a principi de tota actuació urbanística com segueix:

“El desenvolupament urbanístic sostenible es defineix com la utilització racional del territori i el medi ambient i comporta conjuminar les necessitats de creixement amb la preservació dels recursos naturals i dels valors paisatgístics, arqueològics, històrics i culturals, a fi de garantir la qualitat de vida de les generacions presents i futures...”

Els principis generals per a un desenvolupament urbanístic sostenible que per al POUM de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant es consideren els següents:

- Compactació i optimització del sòl urbà existent.
- Cohesió social i millora de les condicions de vida de la població.
- Fomentar l'estalvi i l'ús eficient dels recursos naturals.
- Conservar la biodiversitat territorial i els altres elements d'interès natural, i conservar i millorar la connectivitat ecològica.
- Prevenció de riscos naturals i tecnològics.
- Reducció i valorització dels residus.
- Prevenció i correcció de totes les formes de contaminació.
- Preservar la qualitat del paisatge.

Segons aquests criteris i en base a les anàlisis que s'han realitzat per part de l'equip redactor del POUM, s'estableixen uns criteris generals per a la redacció del POUM de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. En aquests cas només ens fixarem en dos criteris: els Espais naturals i d'interès ambiental i el Paisatge.

Espais naturals i d'interès ambiental

- Preservar les zones d'interès ambiental i patrimonial del municipi, especialment:
  - les pinedes d'interès que queden a la franja costanera,
  - la desembocadura del riu Llastres,
  - les formacions de pedra seca,
  - les pintures rupestres,
  - les fonts del terme,
  - el nucli d'Hifrensa, i
  - les zones litorals que conserven els sistemes dunars.
- Garantir la connectivitat ecològica entre els espais naturals del municipi i, en major mesura entre l'espai PEIN de les Muntanyes de Vandellòs i la Rojala-el Torn i en sentit terra-mar.
- Preservar i potenciar la recuperació del riu Llastres i l'entorn fluvial per la millora de l'àmbit i de la qualitat de les aigües subterrànies de l'aquífer del Baix Camp.
- Regular les espècies de jardineria per evitar l'ús d'espècies invasores, concretament a la primera línia de costa.

Paisatge

- Preveure criteris per la integració paisatgística i la regulació de la tipologia i l'estètica de:
  - les urbanitzacions aïllades,
  - les zones industrials (les Tàpies, Central nuclear Vandellòs I i II, Central Tèrmica)
  - les infraestructures auxiliars (subestacions, línies d'alta tensió..)
  - les activitats en sòl no urbanitzable (càmpings, hivernacles, golf, etc..), i
  - les activitats extractives existents i els espais perimetrals.
- Manteniment de la qualitat del fons escènic del municipi preservant els referents visuals i identitaris, evitant la incorporació d'elements estranys o aliens i regulant adequadament a cada indret les alçades dels edificis d'acord amb el model urbanístic del POUM.

- Preveure criteris d'integració paisatgística i de preservació del patrimoni històric i arquitectònic en la recuperació dels nuclis despoblats del municipi.
- Evitar la urbanització extensiva tot garantint el creixement compacte, especialment en els nous sectors de creixement de l'Hospitalet de l'Infant, completant i consolidant la trama urbana.
- Replantejar els sòls urbanitzables localitzats en ubicacions compromeses o en els que s'han detectat aspectes ambientalment rellevants que desaconsellin el seu desenvolupament.

EL POUM VIGENT

"El Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC) ha publicat l'edicta amb l'acord de la Comissió Territorial d'Urbanisme de Tarragona del 9 d'abril d'aprovació definitiva del Pla d'ordenació urbanística municipal (POUM) de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant i les normes urbanístiques corresponents. Per tant, des del passat 26 de maig, el POUM ja és executiu i d'obligat compliment.

La publicació del Pla al DOGC era l'últim requisit perquè entrés en vigor aquest document, que substitueix l'anterior, és a dir, el Pla general d'ordenació urbana (PGOU) de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, que era vigent des de l'any 1998, amb la refosa normativa de l'any 2005." (web de l'Ajuntament de Vandellòs-l'Hospitalet de l'Infant).

És un document molt extens però hi ha un parell de quadres resum que són interessants de referenciar i que ens donen una idea de quina ha estat la prioritat o si més no la intencionalitat de la nova política urbanística del municipi.

L'interès d'aquest POUM per al projecte es bàsicament el fet de que s'ha diferenciat del PGOU de 1998 i s'han desclassificat superfícies de sol urbanitzable, tan del limitat com del no limitat, com es pot veure a la taula 7.

Taula 6. Quadre comparatiu de superfícies entre el PGOU (1998) i el planejament actual.

RÈGIM DEL SÒL	PGOU (Ha)	POUM (Ha)	DIFERÈNCIA (Ha)
Sòl urbà	319	383,26	64,26
Sòl urbanitzable delimitat	260	69,78	-190,22
Subtotal SU+SUD	579	453,04	-125,96
Sòl urbanitzable no delimitat	107	46,43	-60,57
Subtotal SU+SUD+SUND	686	499,48	-186,52
Sòl no urbanitzable	9.526,74	9.713,26	186,52

Font: Resum De L'abast De Les Determinacions Del POUM Als Afectes De L'article 8.5a Del TRLLU. POUM Vandellòs-l'Hospitalet de l'Infant.

Sorprenen gratament dades com la disminució en 190,22 ha de Sol urbanitzable delimitat i en 60,57 ha el Sol urbanitzable no delimitat.

L'altre quadre resum és el que es correspon del Règim del Sòl.

Taula 7. Quadre resum del Règim del Sòl.

RÈGIM DEL SÒL	Ha	Subtotals Ha	%
SÒL URBÀ	275,32	383,26	3,75%
NO CONSOLIDAT	107,94		
SOL URBANITZABLE	69,78	116,21	1,14%
NO DELIMITAT	46,43		
SÒL NO URBANITZABLE I SISTEMES EN SÒL NO URBANITZABLE	NU1-PEIN Sòls d'especial interès natural	6.766,57	66,26%
	NU2 Sistema Costaner segons PDUSC		
	NU2-CPEIN	491,47	4,81%
	NU2-C1	367,53	3,60%
	NU2-C1c	6,07	0,06%
	NU2-C2	6,75	0,07%
	NU2-C3	15,74	0,15%
	NU3 Sòls d'especial valor ecològic		
	NU3-1 Hàbitats d'interès	127,50	1,25%
	NU3-2 Zones humides	2,13	0,02%
	NU4 Sol forestal de valor	1.126,28	11,03%
	NU5 Sol rústic de valor	351,57	3,44%
	NU6 Protecció de corredor d'infraestructures	43,11	0,42%
NU7 Sol rústic comú	118,05	1,16%	
NU8 Càmping en sòl no urbanitzable	13,54	0,13%	
Sistemes en sòl no urbanitzable	276,97	2,71%	
TOTAL TERME MUNICIPAL	10.212,74	10.212,74	100,00%

* Àmbits de Vandellòs, l'Hospitalet, Masriudoms, Masboquera, l'Almadrava, Centres de producció d'energia, PAUu13, PAUu19, PAUu21, PAUu26, PMUp02 i PMUp08

** Cal precisar que en diverses ocasions s'han comptabilitzat els sistemes com a superfície de la zona que els engloba.

Font: POUM Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

El SNU que evidentment s'ha incrementat tot i que ja era la major superfície municipal, es pot s'aprecia en la Taula 8, la singularitat d'aquest municipi on el 66,26% és PEIN, sòls d'especial interès natural. Aquest protecció no el fa vulnerable a actuacions desafortunades en aquests espais, com línies d'alta tensió, antenes de comunicació, edificacions sense cap criteri i la majoria il·legals...

La majoria d'aquest sòl està per damunt de les infraestructures abans mencionades, per sota i en la línia costanera trobem la resta de sòl no urbanitzable i sistemes de sòl no urbanitzable amb un 28,85% del territori, aquest a la vegada es subdivideix en subclasses que cal destacar per la seva especificitat, com es pot apreciar en la Taula 9.

I per últim el sòl urbà, que només representa el 4,89 % de la superfície del municipi.

“El present POUM es proposa una millora del planejament vigent ja que convé no desapropiar l'esforç urbanístic del futur immediat de cara a fer un Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant sostenible amb una qualitat de vida garantida pels seus habitants. En aquest sentit cal apostar per una forma de creixement adequada en els territoris planers i aptes per a la urbanització i evitar en allò que sigui possible el creixement en els sòls amb pendent excessiu, tot reduint l'edificabilitat d'aquells sòls ja qualificats que estan en aquesta condició. També, i simultàniament cal plantejar que, esgotat el model clàssic basat en el creixement del sòl urbà a expenses del rural sense mesures, que es basa igualment en el creixement de la població i de tots els paràmetres associats, es comenci a pensar, i tal vegada començar a executar, un nou model urbanístic basat molt probablement en un creixement contingut i en la renovació, que a nivell urbanístic vol dir entre altres coses, l'enderrocament, la re-edificació i la re-urbanització, procurant, això sí, millorar les condicions precedents”. (Volum V. Memòria descriptiva i justificativa del POUM)

Taula 8. Superfície de les diferents zones de SUN.

Subcategories de Sòl No Urbanitzable	Superfície en Ha
NU1-PEIN Sòls d'especial interès natural	6.766,57
NU2 Sistema Costaner segons PDUSC	
NU2-CPEIN	491,47
NU2-C1	367,53
NU2-C1c	6,07
NU2-C2	6,75
NU2-C3	15,74
NU3 Sòls d'especial valor ecològic	
NU3-1 Hàbitats d'interès	127,50
NU3-2 Zones humides	2,13
NU4 Sòl forestal de valor	1.126,28
NU5 Sòl rústic de valor	351,57
NU6 Protecció de corredor d'infraestructures	43,11
NU7 Sòl rústic comú	118,05
NU8 Càmping en sòl no urbanitzable	13,54
Sistemes en sòl no urbanitzable	276,97
Superfície total zones SNU	9.713,26

Font: POUM Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

“L'estudi detallat de la realitat actual de les característiques del sòl no urbanitzable del municipi ha permès identificar les diferents potencialitats funcionals d'aquests sòls tot valorant molt detalladament l'espai que els rodeja ja que explica en part les pressions i tensions a les quals es troba sotmès a la vegada que dóna eines per interpretar la seva possible evolució i la seva funció clau en un futur. És la percepció global de tot aquest sistema el que permet ordenar el sòl no urbanitzable de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant de manera que es relligui formalment l'espai i el paisatge evitant l'evolució anàrquica dels usos dels sòl i en potenciï la seva funcionalitat vocacional”. (Volum V. Memòria descriptiva i justificativa del POUM)

Per concloure aquest apartat del planejament, dir el nou POUM té una filosofia més restrictiva que l'anterior PGOU (1998), aposta per una compactació del SU i evitar així la urbanització lliure i anàrquica de l'espai. I una altra dada interessant que aporta aquest nou POUM és el fet de tractar el SNU i els espais lliures i naturals, al mateix nivell que el sòl urbà per poder-ne delimitar el usos i poder conservar i protegir millor els espais agrícoles i forestals.

6. EVOLUCIÓ DELS USOS DEL SÒL EN EL MUNICIPI DE FORMA GRÀFICA. DOS ÀMBITS: MUNTANYA I PLANA-LITORAL.

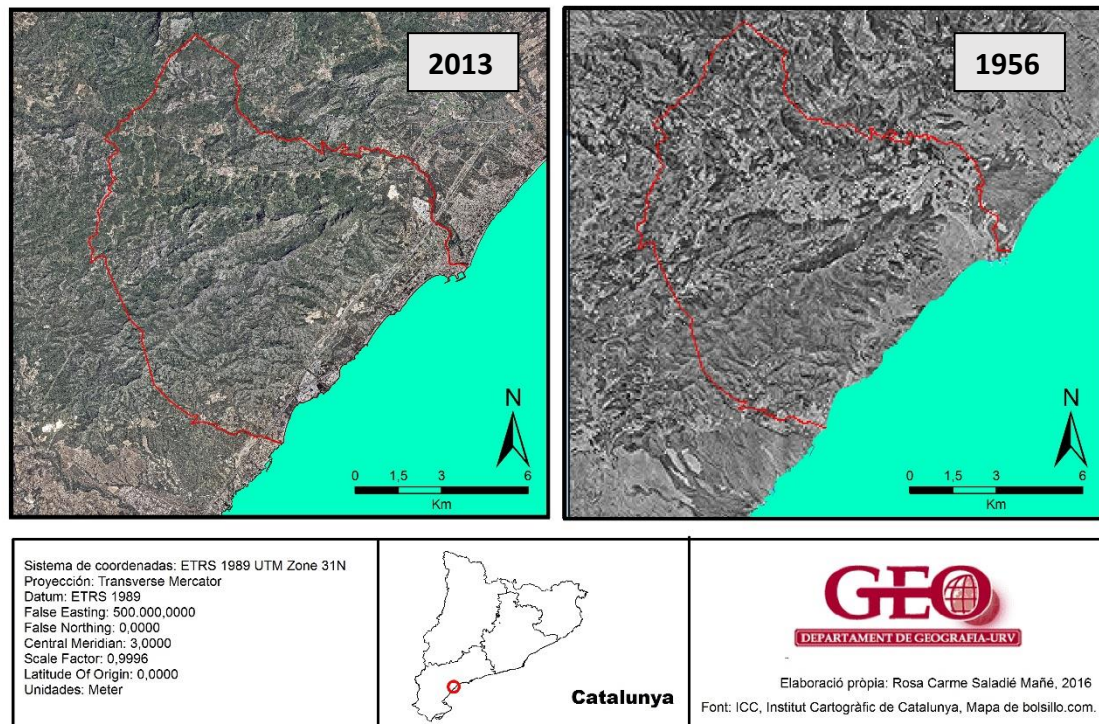
6.1. Digitalització dels mapes d'usos i cobertes del sòl.

En aquest apartat es fa l'anàlisi cartogràfic de l'evolució que han sofert les cobertes i els usos del sòl en el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. Un cop digitalitzat el MCSC hem obtingut 2 mapes de tot el municipi un de l'any 1956, un altre del 2013 com s'ha detallat anteriorment. S'ha descartat la superposició dels dos mapes ja que creiem que es veu més clara l'evolució posant un al costat de l'altre i veient els canvis reals.

Partim de dos realitats que queden reflectides en les ortofotografies disponibles al servidor WNS de l'ICGC, pels anys 1956 i 2013.

Figura 16. Ortofotografies del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013 i 1956.

Ortofotografies del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 1956 i 2013

Font: Elaboració pròpia, a partir de ICC (Institut Cartogràfic de Catalunya. Mapa de bolsillo.com).

Mitjançant el programa ArcGis es digitalitzen les diferents cobertes que es poden observar en el moment històric actual, en concret en el 2013, i amb l'editor del Visor del ICC s'obtenen les capes de les cobertes del sòl del 1956 a partir de la imatge aèria del vol del 1956 i posteriorment s'han digitalitzat amb el programa QGIS, amb la finalitat d'obtenir dos mapes per realitzar el posterior anàlisi. La llegenda utilitzada s'ha detallat a l'apartat "Metodologia".

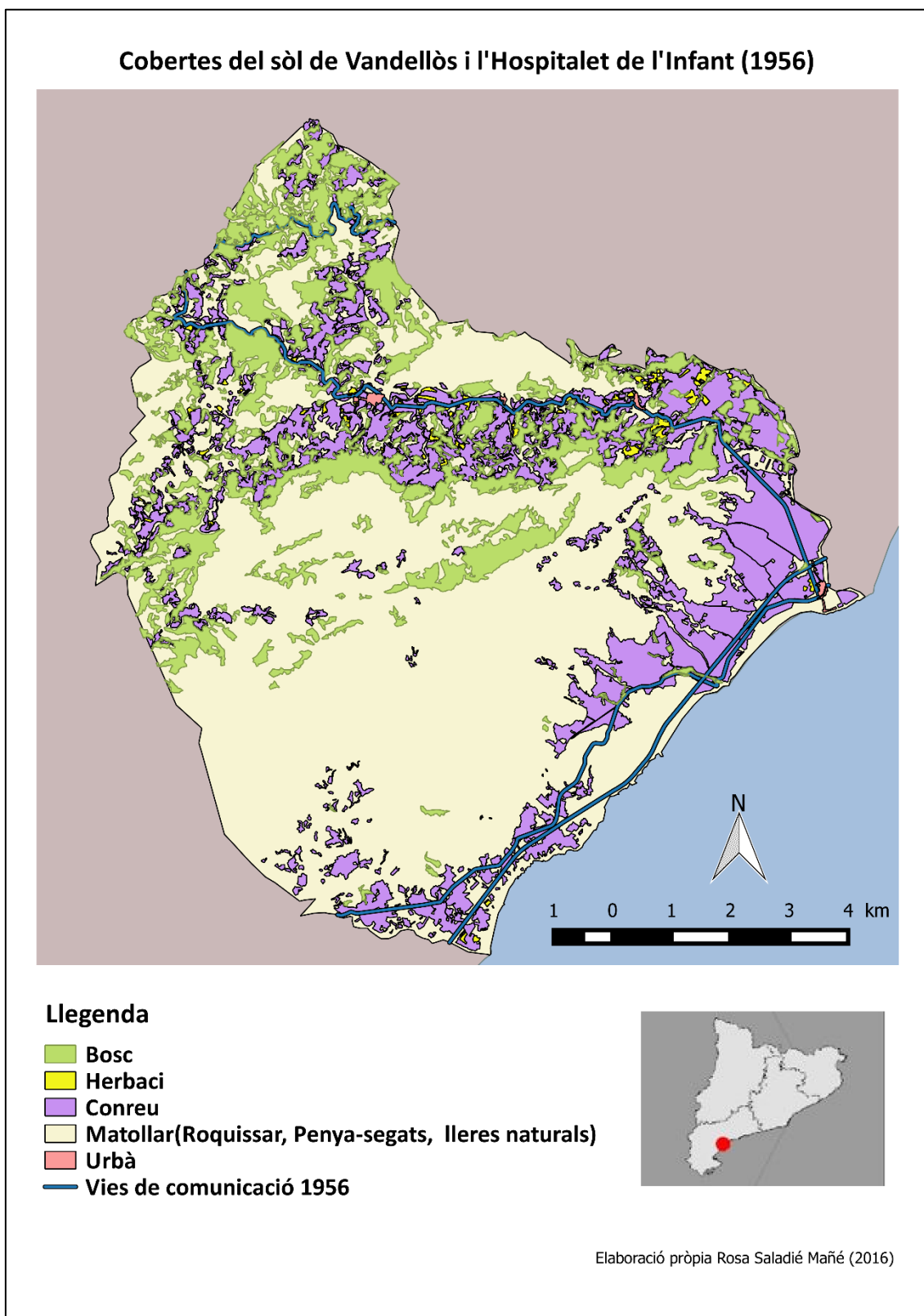
Després de la digitalització dels mapes de cobertes del sòl per als dos moments d'estudi, s'han extret dels mapes les taules que fan referència a la superfície que ocupa cada coberta, tant per l'any 1956 com pel 2013 per poder realitzar una primera anàlisi. I posteriorment es fa una anàlisi comparativa dels dos moments històrics a partir dels mapes obtinguts i en el següent apartat es fa una anàlisi més detallada fent un zoom en quatre zones del municipi i en l'evolució dels nuclis urbans a partir de la fotointerpretació.

6.2. Comparació i quantificació dels canvis.

Usos i cobertes del sòl l'any 1956.

Un cop realitzat el procés de digitalització s'ha obtingut el primer mapa (Figura 17) corresponent a l'any 1956, amb la Taula 9 associada detallant la superfície que ocupa cada coberta i la seva proporció respecte el total de la superfície del municipi. En aquesta taula s'hi veu detallat a les tres primeres columnes cada categoria de la llegenda i a les tres últimes les categories agrupades en quatre grups per tenir una visió més gràfica: sòl forestal, agrícola, matollar i urbà.

Figura 17. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant de 1956.

Font: Elaboració pròpia. Dades ICC. Inclòs en l'annex.

Taula 9. Taula resum de la superfície de cada coberta per l'any 1956.

COBERTES 1956	km ²	%		km ²	%
Bosc	15,97	15,56	Sòl forestal	16,65	16,22
Herbaci	0,68	0,66			
Matoll, Roca, Lleres naturals	65,61	63,92	Matoll	65,61	63,92
Conreu	20,03	19,51	Sòl agrícola	20,03	19,51
Nucli Urbà	0,13	0,13	Sòl urbà	0,35	0,34
Vies comunicació	0,22	0,21			
Municipi	102,64	100		102,64	100

Font: Elaboració pròpia.

A partir del mapa i de les seves taules associades es pot veure que el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a l'any 1956 es caracteritza per ser un territori bàsicament "natural" en el sentit que el 63,92 % és matoll, roquissar i lleres naturals, si afegim el 16,22% de bosc més el conreu un 19,51 % de la superfície i un sòl urbà quasi inexistent, doncs podríem dir que es tracta d'un territori poc habitat amb molt de sòl "natural", encara que si productiu perquè al sòl agrícola s'ha d'afegir el sòl forestal que en aquella època es feia servir el bosc per fer carboneres, per tant era un sòl productiu. En l'apartat resultats es detallarà amb precisió aquestes dades.

Per l'any 1956 existien 4 nuclis de població o nuclis urbans al municipi: Vandellòs, Masboquera, Masriudoms i l'Hospitalet de l'Infant. Aquest nuclis de població estaven units i estan units per la carretera que actualment anomenem C-44, la carretera que va a Mora d'Ebre i Mora la Nova. Les masies o nuclis més petits com Fatxes, Remullà, Gavada, Castelló, Mas valentí, Genessies i fins i tot l'Almadrava no estan representats en el mapa ja que ocupaven una superfície mínima i era molt complicat digitalitzar-los. A més d'aquesta via s'aprecia la Via Augusta que travessava el poble de l'Hospitalet de nord a sud i que posteriorment es va anomenar N-340. Als anys 80 aquesta via deixa de passar pel mig del poble i es retirada uns metres cap la zona més d'interior. I per l'últim l'altra via és la del ferrocarril, via molt important pel futur desenvolupament del poble. Aquesta via com la N-340 van paral·leles al litoral.

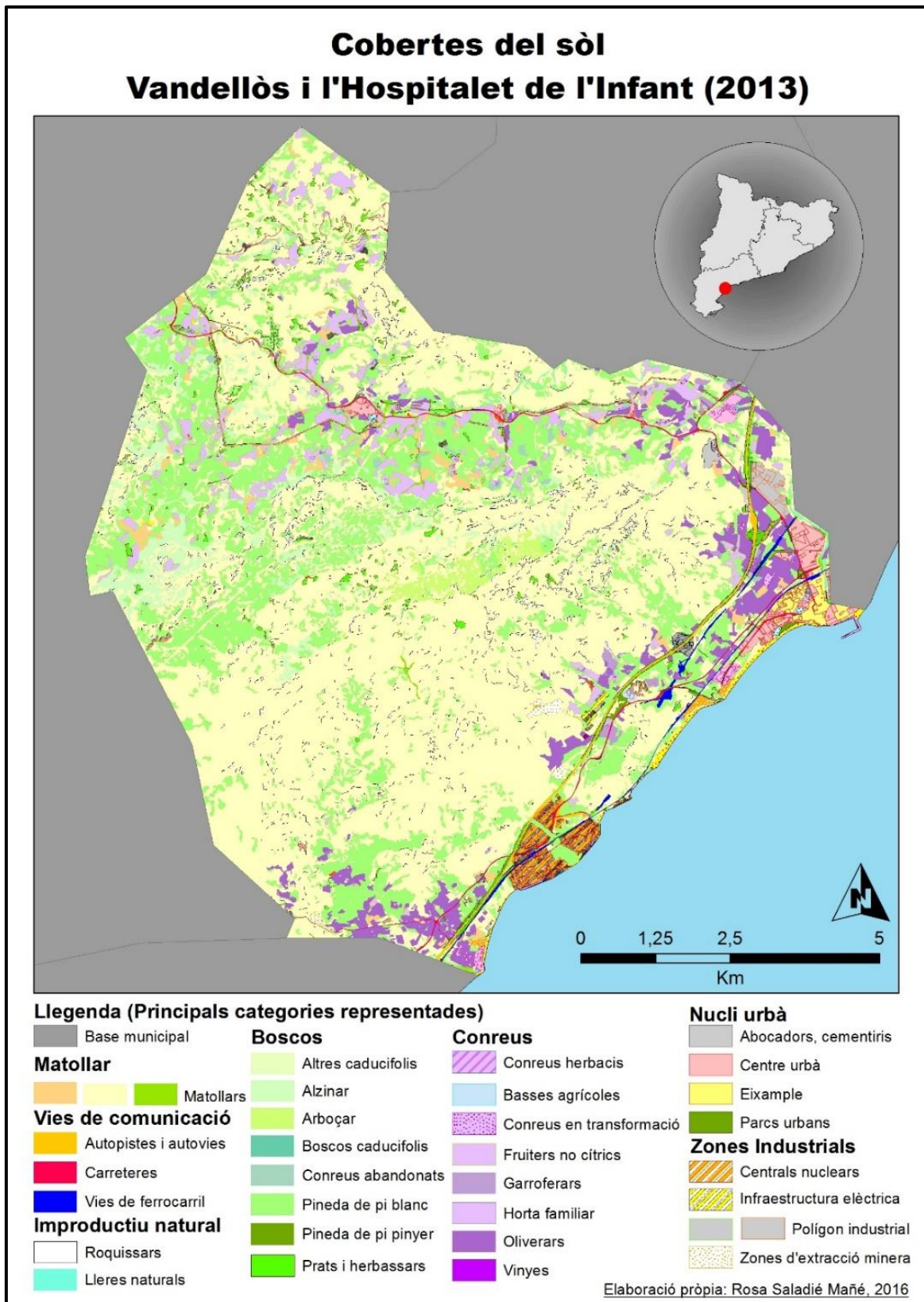
Es pot apreciar que a la plana, que correspondria a la línia paral·lela al litoral, era on es concentraven els conreus i també al voltant dels nuclis de població, la resta correspon a bosc i matollar situat en la zona muntanyosa i d'interior.

No s'hi distingeix cap zona industrial, ni cap zona esportiva i lúdica ja que estan integrades dins de la capa que hem anomenat nucli urbà. Havia una fàbrica de guix, una serraria i també havia un cap de futbol que va ser inaugurat l'any 1943.

Usos i cobertes del sòl l'any 2013.

Per l'any 2013, després el procés de digitalització, s'ha obtingut el mapa de la Figura 18, amb la Taula 10 associada. En aquest any es poden identificar més categories que l'any 1956 que no tenien representació com són per exemple les zones industrials, les urbanitzacions o les zones esportives i lúdiques. Com per l'any 1956, en aquesta taula s'hi especifiquen les tres primeres columnes la superfície per cada categoria de la llegenda, i a les últimes agrupades en sòl forestal, agrícola, matollar i urbà.

Figura 18. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Font: Elaboració pròpia. Mapa inclòs en l'annex.

Taula 10. Taula resum de la superfície de cada coberta per l'any 2013.

COBERTES 2013	Km2	%		km ²	%
Bosc	30,17	29,37	Sòl forestal	33,27	32,39
Prats i herbassars	1	0,97			
Improductiu Natural, Roquissar i Lleres naturals	2,1	2,04			
Matollar	50,96	49,61	Matoll	50,96	49,61
Conreu	9,2	8,96	Sòl agrícola	9,2	8,96
Nucli urbà	2,7	2,63	Sòl urbà	9,3	9,05
Població dispersa	1,1	1,07			
Zones industrials	1,7	1,65			
Zones Esportives i lúdiques	0,8	0,78			
Sòl un per acció antròpica i penya-segats marins	0,6	0,58			
Vies de comunicació	2,4	2,34			
Municipi	102,73	100,00		102,73	100,00

Font: Elaboració pròpia.

A partir del mapa i de les seves taules associades es pot veure que al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant ha sofert alguns canvis bastant radicals en alguns aspectes, encara que segueix mantenint el caràcter "natural" tot i que creix de manera important el sòl urbà inclòs el sòl industrial, i en contrapartida creix el sòl forestal i disminueix considerablement el sòl agrícola i en part el matollar, Com es pot observar en la Taula 11.

Taula 11. Comparació de la superfície de cada coberta entre 1956 i 2013.

COBERTES	1956		2013	
	km ²	%	Km2	%
Bosc	15,97	15,56	30,17	29,37
Prats i herbassars	0,68	0,66	1	0,97
Improductiu Natural, Roquissar i Lleres naturals	0,00	0,00	2,1	2,04
Matollar	65,61	63,92	50,96	49,61
Conreu	20,03	19,51	9,2	8,96
Nucli urbà	0,13	0,13	2,7	2,63
Població dispersa	0,00	0,00	1,1	1,07
Zones industrials	0,00	0,00	1,7	1,65
Zones Esportives i lúdiques	0,00	0,00	0,8	0,78
Sòl un per acció antròpica i penya-segats marins	0,00	0,00	0,6	0,58
Vies de comunicació	0,22	0,21	2,4	2,34
Municipi	102,64	100	102,73	100,00

Font: Elaboració pròpia.

Un dels canvis més destacable és potser la categoria de nucli urbà que passa del 0.36% de l'any 1956 al 9,05 % de l'any 2013, tot i aquest augment el municipi manté una densitat força baixa. Dins d'aquesta categoria (sòl urbà) per l'any 2013 estan incloses les zones industrials amb un 1,65% de la superfície, pot semblar que no és gaire però si partim que al 1956 no existia sol industrial, l'augment també es considerable. Bàsicament aquest sòl industrial correspon al sòl que ocupen les Centrals nuclears, tant la CN Vandellòs I com la CN Vandellòs II i la Central tèrmica de cicle combinat, això correspon al 1% d'aquest 1,65% del total del sòl industrial, la resta pertoca al polígon industrial "les Tapies", indústria extractiva, etc.

El sòl agrícola a sofert una davallada important, del quasi 20% de l'any 1956 ha passat al quasi al 9% de l'any 2013. Si comparem les dades del sòl urbà-industrial i l'agrícola podem dir que hi hagut un canvi de tendència, la terra s'ha abandonat, de fet si analitzem junt amb les dades econòmiques podem veure que la gent ja no viu del camp i si en canvi de la indústria i serveis. Ha esta una tendència en la majoria dels municipis rurals però en aquest la diferència es força destacable, tot i que com s'ha dit abans la característica del municipi a l'any 1956, no era tant la de rural si no més aviat "natural".

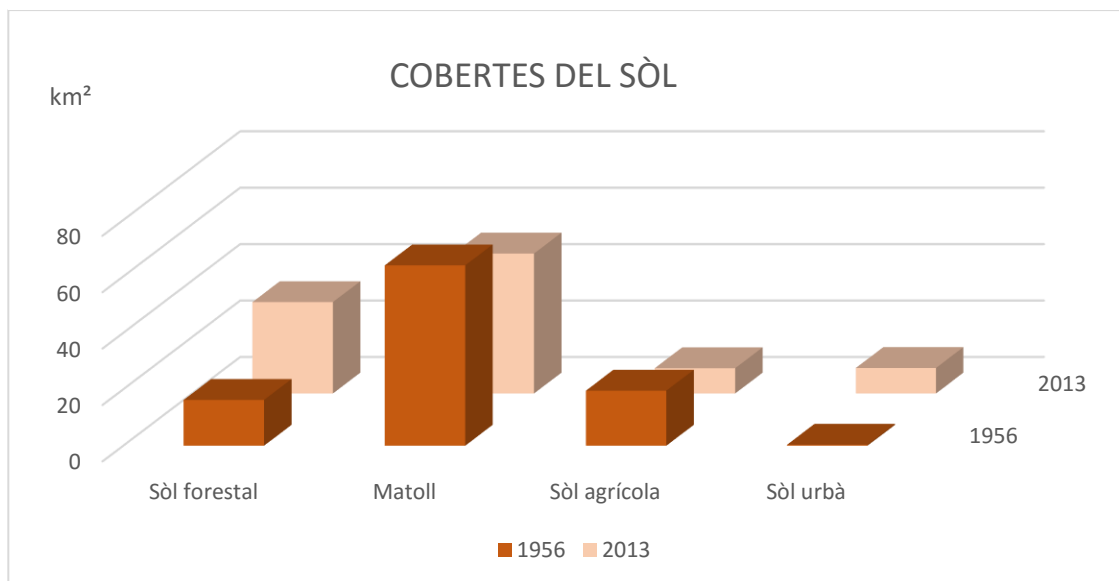
El Sòl forestal ha augmentat considerablement respecte a l'any 1956, en aquest any el sòl forestal ocupava el 16,22 % i en el 2013 el 32,29 %, aquest fet té diferents explicacions, la principal l'abandonament de la producció agrícola, per tant abandonó de conreus i per un altra que a l'any 1956 el bosc formava part del sistema productiu de les famílies del municipi, especialment dels nuclis de població d'interior com Vandellòs i Masboquera.

El matollar ha disminuït al 2013, passa del 63,92 % del 1956 al 49,61 % del 2013. Creiem que és la categoria que es manté més o menys igual ja que en el mapa 1956, la categoria matollar inclou el roquissar, lleres naturals i altres categories que eren impossible de distingir de les imatges del vol aeri del 1956. I també és possible que matollar de l'any 1956, en l'actualitat sigui bosc.

Anàlisi comparatiu entre 1956 i 2013.

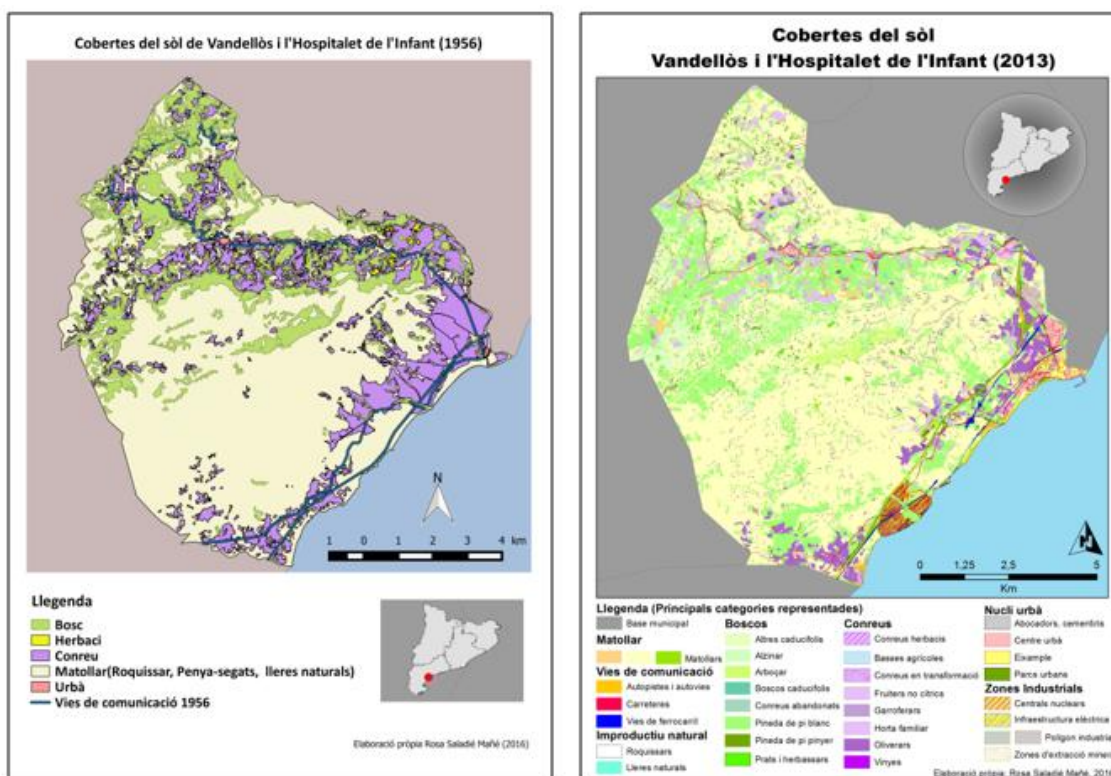
Per realitzar aquesta anàlisi s'ha descartat la possibilitat de superposar les capes dels dos mapes ja que es veu més clar amb les taules i en la següent gràfica.

Figura 19. Gràfica comparativa de les cobertes del sòl (1956-2013).

Font: Elaboració pròpia.

Figura 20. Imatge dels mapes de Cobertes del sòl de 1956 i 2013.

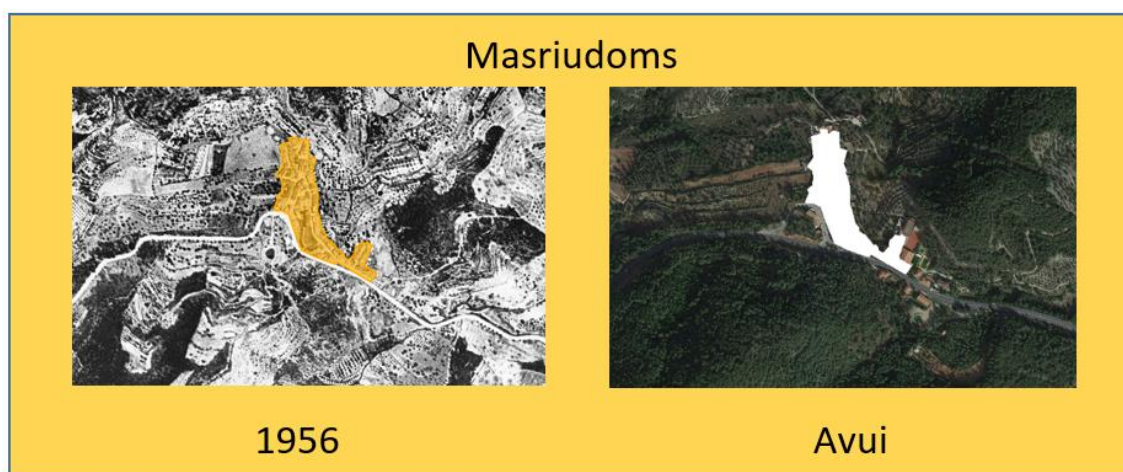
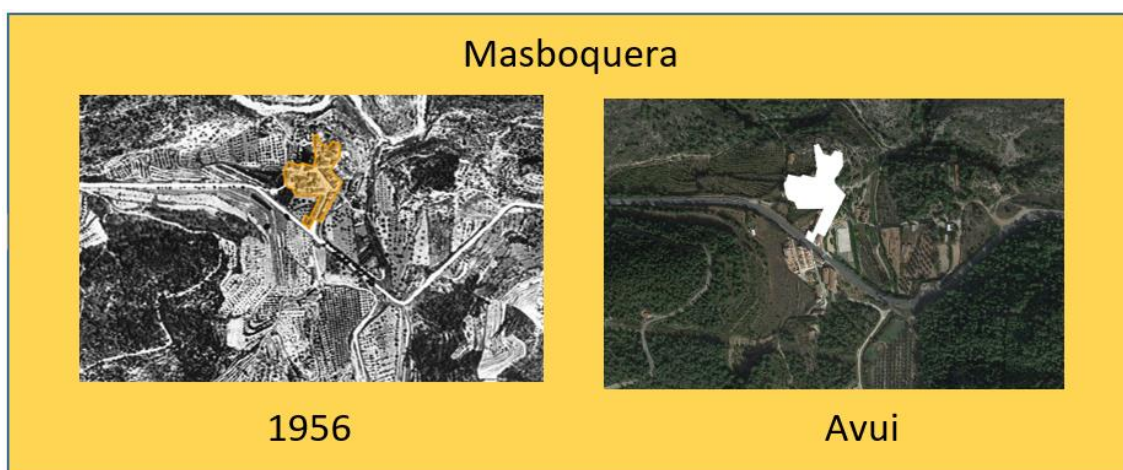
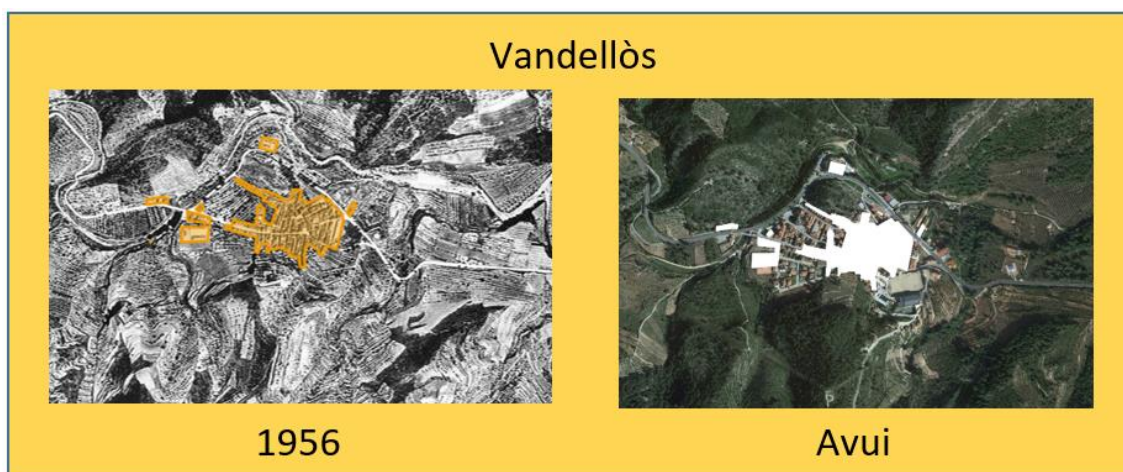
El municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant l'havíem caracteritzat com un territori dual, un àmbit més pla i paral·lel al mar i un àmbit més muntanyós i rural o natural. Després d'observar les taules, els mapes i especialment la gràfica de la figura 19, podem dir que els canvis s'han produïts en els dos àmbits, en la plana ha crescut el sòl urbà inclòs el sòl industrial i el l'àmbit més d'interior i de muntanya ha crescut el sòl forestal i ha disminuït el sòl agrícola, el matollar disminueix però no representa un canvi radical com passa amb el sòl forestal i agrícola. Per tant es manté la dualitat del territori i tot i que el sòl urbà a crescut manté el caràcter "natural", encara que es deixa veure un canvi cap un municipi menys rural a un municipi més industrial i urbà en concret en la zona de la plana i litoral. En el mapa del 2013 es pot veure clarament on es troben situades les indústries energètiques, el nucli de població i el seu eixamplament i totes les infraestructures que han ocupat el lloc on antigament havia conreu. Es podria dir que la franja que va paral·lela al mar, que correspon al nucli de població de l'Hospitalet de l'Infant, és la que ha sofert els canvis més radicals, mentre que els nuclis urbans d'interior mantenen el seu caràcter rural, han perdut el caràcter agrícola ja que s'han perdut la majoria dels conreus que hi havia al voltant i en les muntanyes passant a ser boscos.

6.3. Canvis en el dos àmbits. Zoom en quatre zones corresponents a dos paisatges (litoral i muntanya) ben diferents i una especial atenció al sòl urbà.

En aquest apartat analitzem els canvis per àmbits a partir de la foto interpretació (imatges aèries del 1956 i imatges obtingudes a través del Google earth).

Les imatges següents corresponent a l'evolució del sòl urbà dels quatre nuclis de població del municipi. El resultat es força impactant i interessant perquè es veu amb detall on i com han estat aquests canvis.

Imatge 5. Imatges de 1956 i actuals del nuclis urbans del municipi.

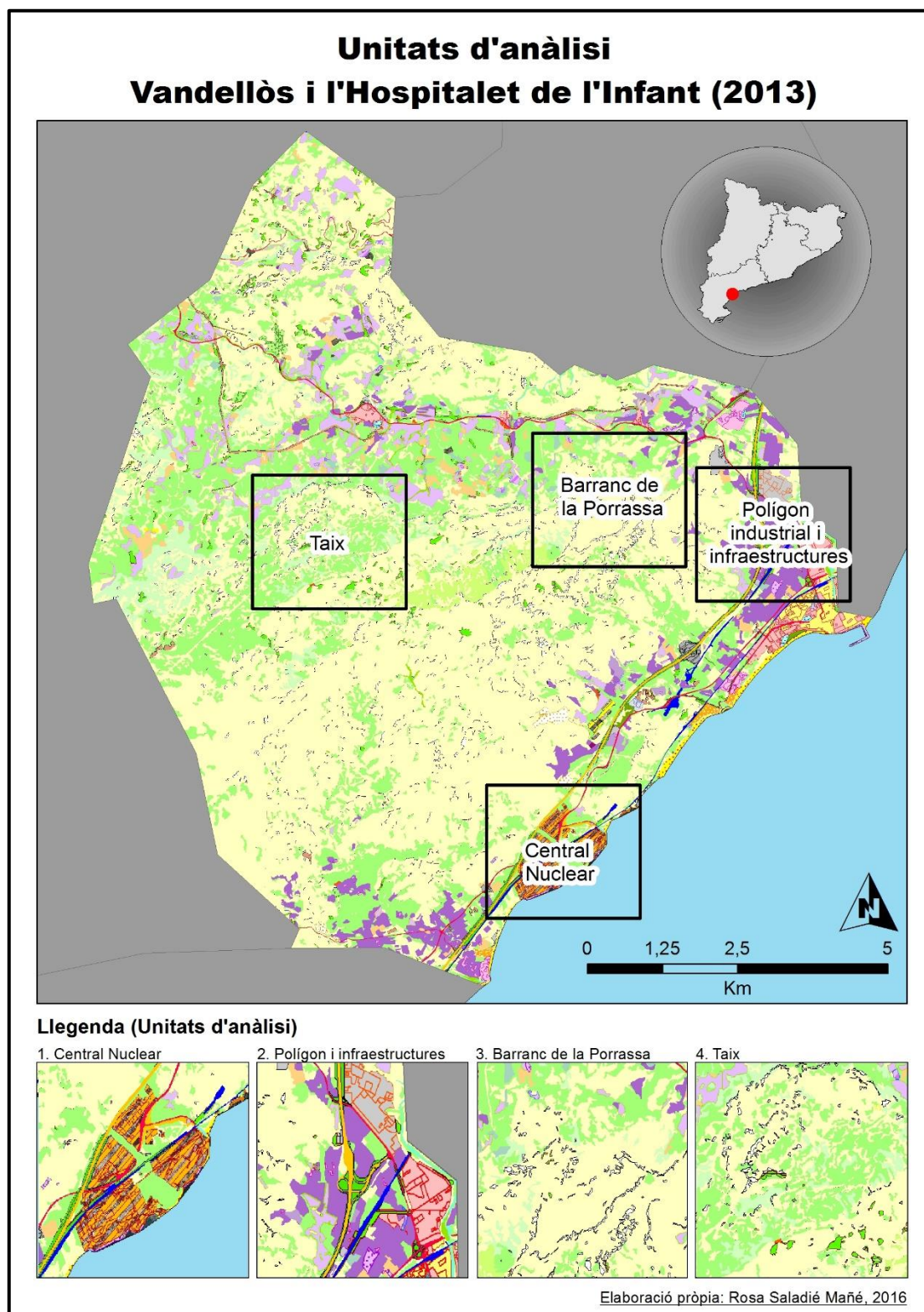
Font: Elaboració pròpia a partir del Google Earth, web mapa de bolsillo i ICC visir v3. 26.

Els canvis en general en els quatre nuclis urbans han estat bastant importants, encara que on s'observa un canvi força espectacular és al poble de l'Hospitalet de l'Infant, ja que al 1956 era el nucli més petit i amb menys habitants, per passar a ser en l'actualitat el més poblat i el que ha crescut més. En el cas de l'Hospitalet de l'Infant tot el que eren camps de conreu al 1956 es transformen en zona urbana i urbanitzada. Mentre que els altres nuclis de població creixen una mica però no tant significativament. En canvi el que s'aprecia a Vandellòs, Masboquera i Masriudoms és que els poblets estaven rodejats de camps de cultiu i en l'actualitat estan envoltats de boscos.

Zoom a quatre zones que corresponen a dos paisatges ben diferents. Medi urbà i industrial i el medi rural o muntanyós.

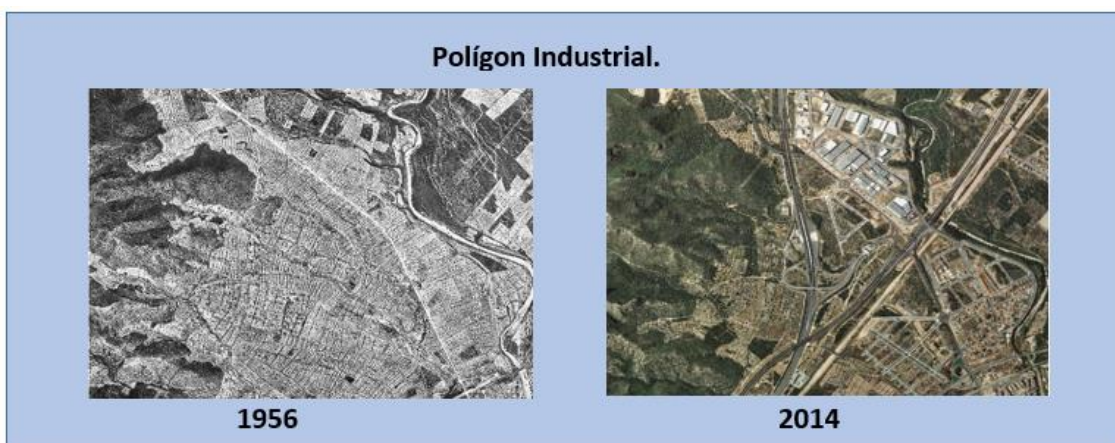
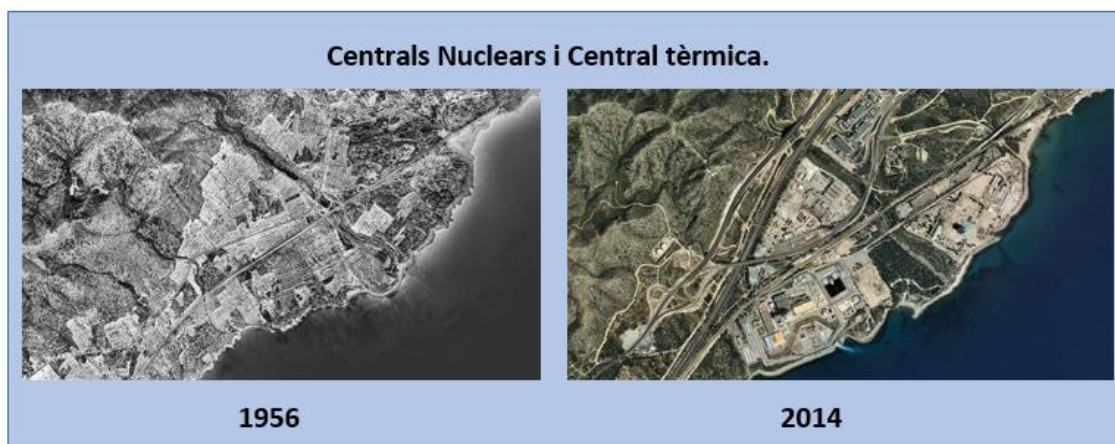
Proposta de dos paisatges: Central Nuclear, Polígon Industrial les Tapies i Muntanyes de Vandellòs. S'adjunta mapa de les unitats d'anàlisi o zoom corresponent a l'any 2013 i per a l'any 1956 s'utilitza la fotointerpretació.

Figura 21. Mapa Unitats d'anàlisi o zoom per a les cobertes del 2013.

Font: Elaboració pròpia.

Imatge 6. Conjunt d'imatges dels zooms proposats.

Font: Elaboració pròpia a partir imatges Google Earth i web mapa de bolsillo.

En aquests apartat quasi sobren les paraules, les imatges parlen per si soles i corroboren totes les dades quantitatives i qualitatives presentades anteriorment, tant gràficament com teòricament.

La primera imatge que correspon a l'espai ocupat per les centrals nuclears i per la central tèrmica de cycle combinat, podem observar que al 1956 bàsicament hi ha camps de conreus de garrofers i oliveres. Aquests terrenys eren propietat majoritàriament de famílies que vivien a Vandellòs encara que alguna família d'Hospitalet de l'Infant també tenia el seu tros. Aquesta zona se li diu l'Acampador que està al tocar de l'Almadrava.

Aquesta zona va ser afectada per la gelada però en menor mesura que la zona de la plana tot i així els propietaris van veure una oportunitat de negoci quan van haver de vendre els solars per a la construcció de la CN Vandellòs I.

L'empresa que va construir la primera central era francesa i es va trobar als anys 60 amb poca oposició i també amb molt de desconeixement per part de la població sobre el tema nuclear i molta desinformació. En aquella època vivia més gent a Vandellòs i aquesta ubicació de la central els hi quedava lluny. Al inrevés a l'Hospitalet vivia molt poca gent i quedava més a prop del nucli de població. La gent de Vandellòs va veure una oportunitat de fer negoci venent els terrenys, ja que la majoria van quedar tocats per la gelada i en canvi no els va interessar entrar hi a treballar, doncs guanyaven més conreant avellaners.

“-De la central, ja et dic. Hi van anar, doncs, poca gent. Poca gent per això, perquè tots los que van vendre terrenos, perquè van ser bastants, els van oferir un “puesto” de treball però quasi tots van dir que no.”
Joan Domènech

La segona imatge, el polígon industrial Les Tapies passa pràcticament el mateix que amb els terrenys on es va ubicar la central nuclear encara que amb alguns matisos. Eren terrenys on es conreava bàsicament garrofers i oliveres, ús agrícola, i que amb la gelada es van perdre tots els garrofers. Amb el temps es van replantar els camps i van tornar a produir garrofes. Aquests terrenys eren bàsicament de famílies residents a l'Hospitalet de infant.

Els canvis d'usos d'aquestes cobertes van venir una mica més tard, al voltant dels anys 90, en concret l'any 1995 va ser inaugurat el polígon. La iniciativa de fer un polígon industrial va venir de les mans de l'administració local per donar solucions i alternatives de llocs de treball. Al finals dels anys 80, en concret l'any 1989 es va produir un greu accident a la CN Vandellòs I, que va comportar el tancament definitiu d'aquesta planta i posterior desmantellament. L'any 1988 es posar en marxa CN Vandellòs II, van ser uns anys (els anys 80) molt incerts ja que no va estar clar fins l'últim moment la confirmació que CN Vandellòs II es posaria en marxa, era un moment de molt debat i qüestionant de l'energia nuclear a nivell estatal i europeu. Va ser l'època que es va construir Lemóniz (1972-84) i que mai es va posar en marxa per la gran oposició i pels atemptats terroristes. Dins d'aquest panorama i amb una moratòria nuclear es decideix fer el polígon industrial, va costar moltíssim que tires endavant, que s'hi instal·lessin empreses, etc. Finalment i en l'actualitat podem dir que es un polígon consolidat i amb força activitat. Com s'ha dit el polígon va ser iniciativa municipal però al final qui va haver de fer-se'n càrrec va ser l'empresa pública, primer SEPES (Entidad Pública Empresarial del Suelo, estatal) i després INCASOL (Institut Català del Sòl, autonòmica).

“Jo crec que va començar, que si no hagués estat per los socialistes, aquest d'això no hagués tirat cap endavant. Perquè es van ficar aquí fins al coll el Carles Barceló i companyia i després va venir la empresa aquesta... la empresa pública de aquí estatal..”. Teo Castillo

“-Va venir SEPES i ho va comprar tot..(“)

(...)-Sí. I menys mal que va venir la empresa “esta” nacional, va pagar totes les despeses de urbanització dels carrers, de la llum i tot això, la canalització de l'aigua i, doncs, això ho van pagar i després, una vegada que estava sanejat això ho van passar al municipi i després ja va aparèixer en la segona fase l'INCASOL. Però abans va ser l'estat.” Teo Castillo

Les dos imatges següents, la *Mola de Nadell – Barranc de la Porassa i la Punta de les Rovires – Taix*, corresponen a les muntanyes de Vandellòs, la Mola de Nadell es troba en la vessant que mira al mar i el Taix a l'interior de les muntanyes cara a Vandellòs. S'han escollit aquests dos espais perquè es té coneixement de primera mà de com era als anys 50 i com és ara a part de que les imatges ja parlen per si mateixes. Són dos espais que pertanyen a la família de l'autora d'aquest treball. Sota de la mola de Nadell estava tot conreat, en concret en un punt concret de la foto que és de color blanc al centre i nord de la imatge es troba el camp d'ametllers que fins als anys 70 encara s'anava al tros. S'havia de pujar a peu i amb mula per poder portar la càrrega. Tots aquest camps estaven posats en pendent i tots abançalats amb marges. I els Taixos pràcticament era tot bosc però s'explotava i era productiu, se'n treia fusta i majoritàriament es feien carboneres. A partir dels anys 60 es va deixar d'explotar el bosc i els camps de conreu del voltant i ara pràcticament es tot bosc, massa forestal sense cap actuació.

“-“Buena”, sí, los boscos de Vandellòs, los que teníem allà dalt sí, aquí baix no perquè com no en teníem aquí. Los boscos de Vandellòs doncs los tallaven, los tallaven i sempre tenien cèntims anem a dir, perquè agafaven i buscaven los que estaven per a tallar a la mida i feien, doncs ara cinquanta, ara vint. Igual de la Solana com del Taix, com... de la barrancada no perquè no n'hi havia gaires.(...)

(...)-Clar! I encabat fer carbó, si es passaven los homes fent carbó a l'estiu, tot l'estiu feien carbó per aquests boscos. I aquest carbó, segons sentia dir, l'anaven a vendre, de la manera que el transportessin, si hi havia camions, es clar que hi havia camions. Però normalment anaven a Tarragona amb los carros a vendre el carbó a Tarragona.(...)

(...)-Lo bosc estava, doncs “Buena”, és lo que et dic, agafaven com ara... Ara ja s'hauria de fer aquí dalt que veig que hi ha molts pins. Hi havia cent pins, anem a dir a una finca per a dir alguna cosa, i així ho feia tothom. Cent pins i en volien treure uns quants, uns perquè hi havia una boda, els altres perquè hi havia una malaltia, l'altre per menjar, lo que sigui. Doncs feien; “ara en vendrem cinquanta”, diguem vint-i-cinc, perquè de cent... Anaven i talaven aquest, aquest, aquest i aquest. I encabat agafaven i els talaven i los baixaven a peu de carretera i los venien. Lo que passa que, naltros per lo “menos” llavors ja es va deixar molt això dels boscos.” Joana Mañé

“-Sí. Com si diguéssim, del Coll de Masvell, allí als tres pous, allí on es va per anar al bosquet aquest, de Masderiudoms allí, es pot dir que era la transformació, era d'allí per avall eren més aviat garrofers i olivers, però ja de la cantera en amunt ja es començava a veure algun ametller.” Joana Mañé

Aquest topònim de “Coll de Masvell” correspon al tros que hi ha sota la Mola de Nadell, que correspon a la vessant que dona al mar i des de dalt del coll ja eren tot conreus.

7. ANÀLISI DELS RESULTATS A PARTIR DE LES FONTS ORALS.

Al llarg d'aquest treball s'ha anat definint aquest territori, el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, com un territori bàsicament "natural", aquesta definició no atén a cap altre criteri que l'atorgat per l'autora ja que després de recollir totes les dades, tant històriques com actuals, fer els mapes i parlar amb persones del territori ha acabat amb aquesta conclusió. I l'altra realitat d'aquest territori és la dualitat, un municipi comprès per dues realitats ben definides, per un costat tenim la plana i litoral amb una franja costera de més d'11 km, bàsicament platges encara que hi ha algun peny-segat, i per un altra i que ocupa gran part del municipi, la muntanya que a l'alçada del Coll de Balaguer arriba fins la mar.

Un municipi que al llarg del segle XX ha estat bàsicament despoblat o amb molt pocs habitatges, i els pocs que hi havien es concentraven en els municipis d'interior com Vandellòs, Masboquera, etc. mentre que a la costa, en el poble de l'Hospitalet de l'Infant hi vivia poca gent. Aquesta tendència va canviar a finals dels anys 60 i començament dels 70, quan va començar el boom de la construcció i el turisme i la construcció de la primera central nuclear. Va créixer en quant a població mentre que en els poblets d'interior va haver un estancament i retrocés que ha durat fins ara.

En l'apartat de l'anàlisi històrica ja s'ha fet una introducció general al procés històric que ha esdevingut finalment el municipi tal com és ara. Però si volem parlar de les transformacions paisatgístiques i del territori dels últims 50 anys, ens hem de remuntar a finals del segle XIX ja que en aquella època les muntanyes de Vandellòs eren plenes de brancals on es conreava la vinya, i aprofitaven fins l'últim raconet de terreny encara que hi hagués molta pendent. Tots els marges de pedra seca que es veuen per les muntanyes corresponen amb aquesta època. Amb la fil·loxera la vinya va morir i es va deixar de conrear i poc a poc van anar canviant el tipus de conreus per avellaners, ametllers, etc. encara que ja molts terrenys en pendent ja es van abandonar a principis de segle i van passar a ser bosc. El bosc fins als anys 60 va ser productiu i era una font d'ingressos que ajudava a l'economia familiar.

"-Sí, "hasta" la punta, no t'hi has fixat? Que hi ha marges "hasta" la punta de la muntanya. Això és de quan, abans de la fil·loxera. I, "claro" encabat la vinya valia molts quartos, a França que la va matar tota set o vuit anys abans, "Bueno" o deu, no ho sé, "hasta" que no va arribar aquí va passar uns quants anys.

I aquells anys va ser quan es van... vaja tot a les muntanyes "hasta" dalt a tot arreu veus marges". Joan Domenech

"-Al paisatge ja et dic, a finals de segle, a finals de mil vuit-cents, mil nou-cents, encabat tot eren vinyes, tot. Tot eren vinyes, va vindre la fil-loxera i es van morir tots los ceps, es va deixar perdre les terres més dolentes, de la punta de les muntanyes i això, que es van tornar a fer boscos allí. I encabat va vindre, als anys en passar la guerra, dels quaranta als cinquanta i seixanta que l'avellana es va posar molt cara i encabat es van tornar a recuperar algunes de les terres que s'havien perdut, no totes, però les més bones es van tornar a recuperar per plantar avellaners, que encabat va ser... i ara, doncs, de fa trenta anys o així s'han deixat perdre pràcticament quasi tot. Si aquí a Vandellòs no queda... tot son boscos ara, tot. Que si tombes tot lo terme veus poques finques, molt poquetes conreades. Pràcticament tot és bosc. Ja et dic, de Remullà per amunt, "hasta" la muntanya de Tivissa només queda aquest roglet nostre. Tot lo demás tot son boscos. I de Remullà per avall pràcticament, poca cosa també. I a tot arreu, te'n vas a Castelló i tot són boscos i te'n vas a Gavadà... el paisatge ha canviat així, eh! Ha tingut varis canvis, diuen que no hi ha res que duri cent anys, i és veritat. Primer la gent va ser molt rica, abans de la fil-loxera, encabat va ser molt pobre que es va cremar. Encabat va tornar a ser rica..." Joan Domenech

"-Quan jo era petit l'agrícola. Boscos no n'hi havia gaires. O sigui, boscos és ara. Los boscos han vingut des de que l'avellana ha caigut a no guanyar-te la vida i encabat es clar, s'han deixat perdre moltes finques, ara tot son boscos. De Remullà per amunt només queda la finca nostra, fixa't si n'hi ha allí i abans hi havia un bosquet a la punta de dalt de lo tall i no hi havia res més. O sigui que... ara pràcticament, escolta, tot lo terme són boscos, n'hi ha poquetes de finques n'hi ha poquetes, de conreades n'hi ha poquetes." Joan Domenech

Pot ser són cites molt llargues però il·lustren amb detall els diferents canvis que han sofert les cobertes de sòl en els últims 100 anys, en especial les corresponents als canvis ocorreguts a les muntanyes i a la zona de l'interior de Vandellòs. Les dades quantitatives i els mapes de cobertes del sòl realitzats ens demostren aquesta realitat, l'abandonament de l'agricultura i un augment molt significatiu del bosc. Aquest augment del sòl forestal no només és degut l'abandonament de conreus si no que també a la falta d'explotació d'aquests boscos. El bosc formava part del sistema productiu i reproductiu de les famílies d'aquest territori. Les dades quantitatives que havíem obtingut ens deien que l'any 1956, el sòl forestal sense comptar el matollar era de 16,22 % i al 2013 era d'un 32,39 % i el sòl agrícola al 1956 era el 19,51 % i al 2013 un 8,96%. Aquestes dades són la prova de la disminució del sòl agrícola i l'abandó de l'aprofitament del sòl forestal.

"-“Bueno”, encabat la gent de lo que vivien més era del bosc. Perquè primer, doncs, los pins valien molts quartos, o sigui, un pi, jo me'n recordo quan era petit, valia més o "menos" lo jornal d'un home. O sigui, si encabat es cobraven vint-i-cinc... los que anaven fixos així amb les cases pairals cobraven vint-i-cinc pessetes al dia. I els que anaven així un dia sí un dia no, aquests cobraven trenta, al revés que ara. Que ara els que son fixos cobren molt i els que d'això no cobren res eh? (...)

(...). I, o sigui, de lo que més vivien era del bosc la gent, perquè, primer es feia la escarrotxa, l'aprofitaven ja, perquè la venien allí a Cal Garrut, tenien... el Carles de cal Garrut, ja saps qui és, si el Barcelò que va ser alcalde. Son pare tenien un molí que molien l'escarrotxa i la venien per a pintar les barques, per a pintar

les barques que això feia que no passes l'aigua a dintre. I clar, primer dels boscos lo que es venia que valia molts quartos, encabat feien l'escarrotxa, encabat feien les "rames", les "rames" que es portaven als pastissers, per a fer pa tenien lo forn i amb feixos de "rames" de pi es lo combustible que hi havia. I encabat "claro" o sigui, l'escarrotxa, lo d'això i el carbó. I encabat venien colles de valencians i gent del poble també perquè, per exemple, mons sogres, ton pare em sembla que no hi va anar gaire a fer carbó perquè era de la part de Masboquera però mon sogre, lo Santiago i el Quim, "aquestos", doncs, anaven a fer carbó a les muntanyes de Tivissa quasi sempre, perquè n'hi havia molta, i encabat mon sogre amb lo carro el portava a Tarragona, o sigui quan tenien una carbonera feta, amb lo carro el portava a Tarragona. I encabat tothom tenia... s'aprofitava tot en aquell temps eh (...)

(...)-Hi havia molt bosc municipal perquè l'ajuntament, encabat, no tenia cap subvenció de res i els veïns no pagaven res tampoc per l'ajuntament i l'ajuntament feia els quartets del bosc, cada dos o tres anys o així, quan no tenien quartos anaven, que en tenien molt, l'ajuntament tenia moltes hectàrees, dels Dedalts cap baix a la mar tot era de l'ajuntament. Allí hi havia moltes hectàrees de bosc.(...)

(...)- No, no. L'ajuntament. Això l'ajuntament ho venia. Quan no tenia quartos l'ajuntament venia dos o tres mil pins i feia quartos per poder pagar al secretari i pagar a l'ajudant. Que encabat a l'ajuntament hi havia: lo secretari, l'ajudant que era el Josep Maria i l'agutzil i el guarda era lo que hi havia.(...)

(...) -Sí, sí. Només venia els pins. O sigui cada tres o quatre anys, quan s'acabaven los fondos tornaven a vendre pins. La principal font d'ingressos de l'ajuntament era de la fusta que treia dels boscos que eren de l'ajuntament, comunals. Sí, sí. I encabat hi havia les cases propietàries que tenien també bastants boscos i aquestos, mira quan tenien que canviar la mula o això que valia molts quartos, doncs, venien dos o tres mil pins i això." Joan Domenech

De l'explotació del bosc en treien profit tant l'ajuntament que li servia per recaptar diners per pagar als pocs treballadors que tenia el consistori com als pagesos que es treien un sobresou per poder pagar la contribució o algun bé que era necessari com canviar de mula, etc.

"(...)ja veure, el que tenia, que feia, setanta, cinquanta o seixanta sacs d'avellanes, llavors l'únic que a lo millor sí, de tant en quant feia, clar, segons quins gastos es preparaven feia una carbonera. Ell mateix o tallava les alzines del seu bosc o quan es canviava la plantació, hi havia bastants ametllers i llavors ja s'anaven posant avellaners. Ells mateixos ja tallaven l'ametller i quan li convenia feien la carbonera. Però així a jornal i "hasta" que no... jo del meu record, quan es va començar a bellugar costa, no?(...)" Santiago Guirro

"(...)Hi havia cent pins, anem a dir a una finca per a dir alguna cosa, i així ho feia tothom. Cent pins i en volien treure uns quants, uns perquè hi havia una boda, els altres perquè hi havia una malaltia, l'altre per menjar, lo que sigui. Doncs feien; "ara en vendrem cinquanta", diguem vint-i-cinc, perquè de cent... Anaven i talaven aquest, aquest, aquest i aquest. I encabat agafaven i els talaven i los baixaven a peu de carretera i los venien.(...)" Joana Mañé

Amb l'arribada de l'electricitat i altres combustibles, explotar el bosc va deixar de ser rendible i amb la modernització i amb el canvi de sistema productiu, on el sector primari

va deixar de ser el principal i el sistema reproductiu que era més de subsistència, va passar a un sistema productiu basat en la mercantilització i en la industrialització, el camp i el bosc va deixar de ser explotats. Per aquests motius el sòl forestal a augmentat aquests últims 50 anys.

A la plana, a la zona de l'Hospitalet de l'Infant, la franja del litoral, tot eren camps de conreus de garrofers bàsicament i oliveres. Si la fil·loxera va transformar el paisatge de l'interior a finals del segle XIX i començaments del XX, a la costa a mitjans del segle XX un fet climàtic va començar a transformar el paisatge de la plana, tant a l'Hospitalet de l'Infant com a Mont-roig del Camp. Aquest fet va ser la gelada del 1956 que va cremar tots els garrofers i per tant es van morir i moltes oliveres van quedar fetes malbé. Com es pot comprovar en el mapa de cobertes del sòl del 1956, tota la franja paral·lela al mar eren camps de conreu, com s'ha dit abans conreus de garrofers i oliveres.

"Al cinquanta-sis va haver la gelada. Los olivers es van castigar bastant, perquè van quedar berrugosos, berrugosos, es van castigar bastant però no se'n van morir gaires, però los garrofers sí, los garrofers es van morir tots.(...)"

(...)-Al cinquanta-sis es van morir tots, los de la plana de Mont-Roig, Cala d'Oques, potser a Cala d'Oques no va fer tant mal com a la plana de Mont-Roig. A la plana de Mont-Roig ho va arrasar tot.(...)" Joana Mañé

"I, llavors es varen tornar a plantar? O què va passar?"

-“Bueno”, doncs molta gent ja no devia plantar i després ja va vindre també, potser, no sé... Jo et diré lo que va fer ton pare, lo que va haver de fer; “Bueno” es van morir els garrofers, ja està. I van fer la llenya i van fer carbó. Van fer carbó uns homes que van baixar; el tiet Santiago el padrí Quim i un altre home i “Bueno” així es va quedar de moment. I encabat va començar a sortir, perquè això sempre va durar tres o quatre anys la metamorfosis aquesta. Van començar a sortir branques, branques, branques, de les soques i quedava tot com una mata, una mata grossíssima, però allò era verd, era bord. No lo verd és bo i lo bord és bord. Doncs sortien bordes les branques aquestes. I agafàvem i anàvem, doncs com devia fer tothom que volia recuperar. Anàvem i ton pare tallava totes les branques dolentes deixava les millors, la que tenia més bon cos i aquella la empeltava. I així anant empeltant anant empeltant. I llavors va ser que ho vam vendre. La plana de Mont-roig ho vam vendre per a fer la granja, lo pis per la granja. I així es va acabar. Però així la gent, doncs qui més, qui “menos” ja ho van deixar perdre.” Joana Mañé

“-“Bueno” la gelada, per exemple, aquí lo que va afectar més va ser al garrofer, l'oliver encara el va agafar que no havia començat a brotar però, clar, lo garrofer comença a garofinar ja a finals d'any i ja bellugava i els garrofers, la majoria es van haver de tallar. Lo que la gent, encara, va rebrotar baix a la rel i van empeltar. Però la majoria d'arbres es van morir. Llavors, jo me'n recordo que mon pare era aquí baix quan es va comentar això i diu que... O sigui, va ser molt curiós perquè “los arbres -diu- s'escreuixien” o sigui, senties lo soroll de que les fulles es feien malbé, diu, va ser una sensació molt, molt forta. I “Bueno” al

principi van, es va prohibir que tallessin los arbres, perquè lo pagès, a més a més, molts es van... o sigui la pell es va tallar, no? I ja es veia que allò era mort, però a un temps es va prohibir, com si diguéssim, que ningú ho talles per veure si rebrotaven o «algo», però... es van tallar i es va fer carbó, la majoria. Ni que no fos de qualitat però «bueno» per a, per a...(...)" Santiago Guirro

Aquest procés de transformació del paisatge de la plana va començar amb la gran gelada del 1956, però aquest fet també va provocar que molts propietaris de terres comencessin a veure la possibilitat d'un altres tipus de negocis. Molts pagesos van vendre les terres improductives a promotors estrangers i d'aquí que per allà a començaments dels anys 60 es començaven a veure, la majoria de les finques venudes van ser solars que es van edificar, amb el boom de la construcció dels anys 60 i 70. Amb aquests nous agents el territori i el paisatge de la plana es va transformar. Va començar un turisme incipient i els propietaris de les finques van treure un profit i van invertir els diners en altres negocis, com granges, pisos, etc.

"-Dona! Naltros, en lo nostre cas perquè, es clar de terra en teníem bastanta. Que els hem venut, lo Pla de l'Albercoquer, que era petit lo Pla de l'Albercoquer, nos el van fer vendre per els transformadors. La de Cala d'Oques, nostro senyor nos va fer una gràcia i ens vam ficar a fer los pisos i encara ho deuriem ara. l'Eugenio Tejero, un germà de l'Alfonso nos ho va comprar. Nos va donar un milió i "pico", un milió dos-cents o així. Nos ho donava a vegades, però los dies que necessitàvem quartos sabíem que: "escolta...". Cala d'Oques va ser per fer los pisos. Encabat, allò d'allà dalt també ho vam vendre perquè volien, no sé què de "arcillas y arenas", que havien de passar un canal de no sé què, que em sembla que no hi ha passat tampoc. Va ser llàstima allò, allò potser ho haguérem pogut, no ho sé... I los boscos encara els tenim, i les Planes de Mont-Roig vam fer la granja." Joana Mañé

Tots aquest fets ens van confirmant les dades que els mapes de cobertes del sòl i les seves respectives taules en han reflectit. El sòl urbà en aquests últims 50 anys ha passat del 0,34% de la superfície del municipi al 8,96% al 2013. La gran majoria d'aquest sòl està concentrat al poble de l'Hospitalet de l'Infant i la franja litoral. En aquest sòl urbà s'ha d'incloure el sòl industrial, tant dels polígons com de les centrals nuclear i de la central tèrmica. Sòl industrial inexistent pel mapa del 1956

Per tant tots aquests terrenys que abans del 1956 eren camps de conreu de garrofers i oliveres bàsicament, canvien d'usos, alguns s'abandonen però la gran majoria són reconvertits en solars d'ús industrial o per la construcció d'habitatges. Aquests habitatges alguns van ser dedicats com apartaments turístics però d'altres van haver d'acollir un primer boom demogràfic de gent que va arribar d'altres llocs de la península

per treballar en la construcció de la Central Nuclear Vandellòs I i també gent que va venir a treballar a la construcció en general, a fer de paleta i manobra.

“-Als anys cinquanta va ser quan va passar això que van comprar més, vaja, los estrangers van començar a comprar. I llavors ja va començar a canviar, perquè doncs, la plaça de Catalunya, la plaça, com que totes les cases estaven amb la part bonica a la part de la carretera. A la part de la plaça eren los patis, los corrals del darrera. I la gent ja van començar a transformar la plaça i altres “puestos”. Cobraven cèntims, i més aviat la gent ja es va començar a arreglar les seves cases, abans de fer-ne de noves. Doncs ja van començar a arreglar-se les cases i llavors ja es va començar a veure la transformació. Doncs si això va ser al any cinquanta, doncs entre el cinquanta-cinc i el seixanta-cinc, diguem-ho així, ja es va començar a veure la transformació del poble.” Joana Mañé

“-Va ser la zona, no solament aquí. Eh? Aquesta gelada va ser general. Va ser, per lo que m'han dit alguns pagesos, persones grans. Va significar justament l'abandó dels conreus, perquè es van gelar fins i tot els garrofers. Però la vinya es va morir, les oliveres... i va ser justament, en alguns casos, la immigració es va avançar del camp a la ciutat, o del camp a los llocs de producció de fàbriques i tallers i tot això. Va ser arran de aquesta inclemència, va començar abans de los anys seixanta. Així com en general va ser a los anys seixanta que va ser el boom...” Teo Castillo

“-Lo turisme, anem a dir, no és los turistes que vinguessin a visitar l'Hospitalet. Lo turisme, dons va ser les compres, o les vendes que es van fer i llavors la gent van començar a arreglar les cases. I llavors la construcció entre l'Hospitalet i el Miami.(...)”

-Sí, però també van construir ells. Ells també van construir. Perquè llavors van construir, perquè tot això de la platja Cristal, ni que sigui del Miami també hi havia molta gent d'aquí que hi tenien terrenys de garrofers que no en feien res, perquè la vora de la mar tampoc no és massa bona per... hi allí a la timba mateix, a “playa Cristal” hi havia una timba i hi havia uns garrofers que estaven dintre de l'arena. Doncs llavors de la “playa Cristal” fins a l'Hospitalet lo que hi ha, anem a dir, ja es va començar llavors, perquè es clar, compraven per a obrar.(...)”

-No, primer va ser la construcció. Va portar lo mateix, perquè aquest home, lo Esquiús es va enamorar d'aquesta gran esplanada que hi havia per a muntar un poble. No? Doncs va ser als anys cinquanta. I los estrangers que venien, a part de que donaven cèntims perquè la gent arreglés les cases de l'Hospitalet, doncs ells construïen. Perquè hi ha moltes cases, tot això d'allí del “mercadillo” i tot això. Tot això era d'estrangers també.” Joana Mañé

El boom de la construcció, com s'ha dit abans en el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant va coincidir amb la construcció de la primera central nuclear, aquests fet van

fer canviar la fisonomia del territori en concret en la zona del litoral, tant en les cobertes que eren sòl agrícola, com en les del sòl urbà que va augmentar.

“-Eren emigrants que havien arribat, aquestes famílies que jo he conegut van arribar abans de la nuclear al tema de la construcció. Arriben, igual, deu anys abans. Van ser, el tema del turisme, les inversions orientades al turisme van començar als anys seixanta, seixanta-cinc... no solament aquí. Eh? A la costa brava, a tota la costa van començar a guanyar valor tots els terrenys d'a prop de la costa que ja, “pues” estaven orientats a, diguem, a la construcció d'apartaments i xalets i d'això. Que per cert, en aquest cas va ser un de los canvis del territori.” Teo Castillo

“-Sí, era el boom turístic de apartaments, de xalets, i d'això, no? I llavors hi havia una comunitat important, que aquests no volien saber res de la nuclear perquè guanyaven tres vegades més que un sou d'aquell començament de la nuclear i llavors a la construcció guanyaven molt més. I hi havia aquesta comunitat de gent que feia molts de “destajos” no? Treballant a la construcció i a banda d'això ja començaven, gent a treballar a l'autopista, a la... d'això, com es diu? Treballaven a la central nuclear de Ascó i preferien viure aquí que no pas a Mora, a les Mores, a Mora d'Ebre, a Mora la Nova i preferien viure aquí perquè, tot i les mancances, encara era més agradable viure a l'Hospitalet que no pas a los pobles de l'interior.” Teo Castillo

A finals dels anys 50 i començament dels anys 60 el territori va veure com tot canviava, el primer boom de la construcció, la construcció de la primera central nuclear Vandellòs I, la construcció de la autopista AP7, ampliació de la N340 i de la C44, aquestes ampliacions es van fer uns anys més tard, però tot va ajudar a la transformació d'aquest municipi. El nucli urbà antic de l'Hospitalet de l'Infant també va canviar, es va modernitzar, i així de mica en mica el municipi va deixar de ser rural per començar a ser més urbà i industrial.

Els terrenys escollits per col·locar la central nuclear, eren conreus que estaven sent explotats i a més es trobaven en una plana i eren molt fèrtils, també s'ha de dir que eren terrenys que majoritàriament eren de famílies que vivien al nucli urbà de Vandellòs. Els canvis d'usos es evident i en la comparació de fotos que hi ha en la Imatge 6 es veu clarament.

“-Sí. I havia, tot era oliver i garrofer, hi havia algun bocí que tenien ametllers, però clar era un lloc on, no sé si la terra és molt bona però sí que hi havia fondada de terra perquè era tot lo centro de aquesta vallada.(...)”

-No, no massa. A veure, lo que diem, va anar molt bé que es... a la gent que va vendre “terrenos”, clar, jo sempre ho... hi ha vegades que ho comento, dic és que clar, los primers que van vendre, lo primer que van

fer va ser "pues" fer un quarto de bany que no en tenien. I el que no va vendre, si hi va treballar també s'ho va poder der. Però no, no... a Vandellòs I va agafar una temporada que es pagava molt bé l'avellana i no, no hi va haver massa preocupació per voler-hi treballar. Perquè l'avellana en aquell temps anava molt... o sigui, potser avui encara no es paga tant com es pagava en aquell moment. Hi havia..." Santiago Guirro

-De la central, ja et dic. Hi van anar, doncs, poca gent. Poca gent per això, perquè tots los que van vendre terrenos, perquè van ser bastants, els van oferir un "puesto" de treball però quasi tots van dir que no. Van dir que no per això, perquè va agafar el temps que l'avellana anava Uy! Anava molt cara. Es comptava encabat que una casa que fes trenta sacs d'avellanes ja podia viure del seu sense calgué anar a jornal amb ningú. I ara en fas tres-cents i no pots viure. O sigui, anaven molt cares. O sigui, encabat, amb un sac d'avellanes podies tindre una setmana un plat i manobre, amb un sac d'avellanes. I ara per tindre un paleta necessites deu sacs d'avellanes, si canvia la cosa. Durant aquells anys eren... per això la gent no va anar... hi van anar pocs. Encabat hi va haver molta gent que es van espavilar si podia entrar-hi, però ja va ser tard." Joan Domenech

"Sí. Va venir molta gent de fora, en la època de la construcció es parla de milers de persones. De dos a tres mil persones en el període de obra. Que van venir de tot arreu a treballar.(...)

-Sí. Després va venir... va ser un enllaç continu, perquè després va venir les obres de l'autopista, als anys setanta, també, setanta-u setanta-tres es va construir la AP-7 i després va venir la construcció de la central nuclear de Ascó. O sigui, los anys setanta pràcticament van enllaçar, després amb, diguem al final de los setanta, amb los dos reactors de Ascó i després d'Ascó van tornar el personal, empreses de construcció, empreses de servei... van venir a començar la Vandellòs II. Que es va començar abans del... los primers treballs es van començar a principis dels anys vuitanta, vuitanta, vuitanta-u. Després el vuitanta dos va ser quan van arribar los socialistes al govern. Llavors van fer la aturada nuclear. Van fer el "parón" nuclear i va haver, com si diguéssim, van reestructurar el tema de les construccions.(...)

-Sí, sí. És veritat que lo que més crida l'atenció és, justament, les nuclears. No? Quan arribes al Coll de Balaguer, "pues" veus allà unes construccions grandioses. No? A un costat les nuclears, la u ja est tancada. No? Però el procés de desmantellament durarà un fotimer d'anys, encara. Però està la nuclear, la Vandellòs II i a l'altra banda de la carretera, està la tèrmica de cycle combinat de gas. També "pues" ha transformat el territori molt i no solament això, sinó després, clar, aquesta producció elèctrica s'ha de portar a los nuclis de consum, com és Barcelona, València... i aquí hi ha un parc elèctric al Coll de Balaguer, que també, veus les muntanyes i veus allà los transformadors i torres i tot això. Hi ha una línia important que se'n va cap a València i un altre que va cap a Rubí i cap a Barcelona. Llavors això, es clar, el paisatge en el terme nostre, sembla ser que passen del centenar de torres elèctriques. Es clar, això ja no és un paisatge idíl·lic. No? Fins i tot, no tenim gaires àligues, però sí que n'hi ha i, es clar això és un perill també per los animals i l'efecte visual "pues"... el que passa es que ja nos hem acostumat. No? I llavors és lo que més crida l'atenció. Però després també hi ha altres factors que també han anat canviant el nostre territori com, per exemple, és l'extracció d'àrids: "tenemos" aquí una "cantera" aquí a la C-44, que aquesta mossegada de la muntanya es veu des de Tarragona, "cuando" surts des de Tarragona ja es veu la muntanya i es veu allí. I això. Vulguis o no vulguis, el impacte és... Sí, sí." Teo Castillo

Les vies de comunicació és una de les cobertes de sòl que més ha transformat el territori, començant per les vies ferroviàries que passen pel municipi des de fa 150 anys, a la nacional, autopistes, autovies, corredor del mediterrani, etc. A part del minitransvasament de l'Ebre, pas del gasoducte de nord, línies d'alta tensió, antenes, etc. Totes elles han fet una esquerda en el territori que fa de barrera entre la plana i la muntanya, a part del gran impacte paisatgístic. Tots aquests solars també eren sòl agrícola que han canviat d'usos.

“-Home, «bueno» tot deu ser, és positiu, perquè es necessita, però el que ha transformat molt és les torres d'alta tensió. Això sí que ha sigut. Des de Vandellòs que van, es clar, sempre es fan a les puntes. No? Tot los Dedalts, aquí les Portelles igual una com la, la portella que diem Portella i la del Xato, clar les torres d'alta tensió, jo crec que es el que ha sigut un dels més impacte. Hi han de ser, «claro» tots volem llum no? Però si que trenca molt... impacta moltíssim, molt.” Santiago Guirro

“-Bé. Lo que ha transformat més el paisatge, sense dubte, és, diguem, l'autopista, per alguns per a bé, és el tema d'unes millors comunicacions. Però també és veritat que no solament al territori nostre sinó a tot arreu, ha significat una barrera, una barrera de trànsit en el tema dels pagesos. En molts casos ha partit la finca i han d'anar, a lo millor, a fer un recorregut massa llarg per poder connectar un tros de finca amb l'altre tros de finca. “Esto” ha estat fins i tot en el tema de les aigües, també. Les corrents d'aigua, en alguns llocs ha significat, va significar, a València em sembla que hi va haver un cas. Va significar, també una espècie de pressa de contenció de aigües que després han hagut inundacions. No?”

-Aquest ha sigut un canvi important en el territori. Després, el altre canvi important va ser quan es va construir el tram aquest de tren. De la via que va anar des de Tarragona fins a l'Aldea al mil vuit-cents seixanta-cinc, que l'any passat, dos mil quinze, es van complir cent cinquanta anys. Llavors el tram aquest va significar, “pues” molta vida a los pobles, als pobles que podien connectar amb estacions, com va ser el cas de l'Hospitalet en el tema de mobilitat. Lo que sí és veritat, que després d'això ha estat molt deixat de la ma de Déu per que és de les poques vies de comunicació per tren que encara tenen una via en un sentit sol. I allò complica molt el tema de temps i de la circulació. Després, també ha estat molt important, també l'arrangament que va haver de la carretera, de la carretera que nosaltres diem de Mora, de les mores, que va de l'Hospitalet a Mora, la C-44. Perquè això sí que és veritat, que jo me'n recordo dels anys setanta, que era una carretera “super” estreta, que hi va haver molts problemes, sobre tot dels autocars, quan pujaven els autocars amb personal a treballar a la nuclear de Ascó, “pues” tenien molts problemes. Tot i ser la carretera molt estreta en aquell temps, baixaven camions cisterna de una població de Osca que es diu Sabiñánigo, i després a Flix tenim la electro-química de Flix que produeix, que produïen, perquè sembla que ara l'han tancat, clor, sosa, o sigui hidròxid sòdic, a banda d'això, no se si també feien algun fosfat càlcic sembla. Llavors aquestes cisternes, que ja hi van haver accidents. No? Aquestes cisternes el trànsit que tenien, fins i tot les de Sabiñánigo, baixaven per aquí, pel corredor aquest de, diguem de Aragò, per la C-44 per anar cap al port de Tarragona.” Teo Castillo

“Després el perquè s'ha continuat aquí, jo crec que ja ve el tema de minimitzar els costos, per exemple la Vandellòs II va utilitzar el mateix parc elèctric, el tema de l'aigua. Una altra “esta” important que se'ns ha passat de infraestructures important va ser el minitransvasament que hi va treballar molta gent. I això

va significar, sobre tot, per al tema nuclear "pues" una aportació important de aigua. Ara les nuclears, dic les nuclears, ara en tenim una sola, no depuren el aigua del mar, perquè tenia un cost bastant important, ara utilitzen el aigua del minitransvassament. Per exemple. I això va afavorir també el perquè després va venir la tèrmica, "pues" va haver una connexió des de un gasoducte molt important que passa per Saragossa i van baixar fins aquí, fins a la zona, una, que també va ser a los anys vuitanta, van fer el tram aquest de gas, lo van portar fins a la costa. Sembla ser que és una canonada des de Saragossa. I això va afavorir després la construcció de la la tèrmica de cycle combinat. Que per cert està infrutilitzada perquè te preferència segons ens van explicar. Te preferència primer les nuclears, després venen les hidràuliques i en el últim cas venen les tèrmiques." Teo Castillo

En aquesta cita queda ben reflectida com les infraestructures han estat un punt estratègic del nostre territori. La C44 per connectar el litoral amb l'interior (Lleida i Saragossa), AP7 per connectar tot el litoral, la Nacional i l'autovia A7 per connectar tots els municipis més propers. La via del tren va ser a començaments de segle fonamental per comunicar els pobles de costa, tant per les persones com per les mercaderies. Més tard va servir per transportar l'urani de la Central Nuclear Vandellòs i a França. I ara en aquesta últims anys esperant que s'acabin les obres del corredor del mediterrani que també passa per aquest territori. Totes aquestes dades més qualitatives i obvies confirmades per les fotografies, ortofotos actuals i del 1956, per la informació donada pels informants també queden reflectides quantitativament en els mapes i en les taules. L'any 1956 les cobertes del sòl en vies de comunicació era d'un 0,21% de la superfície, l'any 2013 d'un 2,34%.

"Després és veritat que per al tema de construcció, les carreteres, ferrocarril... això va ser molt important, també. el tema del moviment de mercaderies. Perquè a la u, el tema del combustible, el transport es feia per via, per el tren. I llavors allí, a "l'apeadero" de Vandellòs, van treure una línia que comunicava les instal·lacions de la central amb la via del ferrocarril. No? Perquè aquesta, la Vandellòs I, el combustible era "uranio" natural, que aquest "uranio" natural els cartutxos de combustible, que tenien entre deu i onze quilos, "pues" hi havia una quantitat mínima, mínima, de urani, urani nuclear, la resta era urani natural que no... vull dir, que lo podies tocar amb les mans i d'això. Llavors, es necessita molt volum i molt de pes de aquest urani natural per tenir una mínima quantitat per irradiar el urani enriquit. Llavors es necessitava un transport de tren, transport de mercaderies en tren. En canvi el combustible, les pastilles aquestes, de la tecnologia Westinghouse, americana. Llavors això no necessiten el tren per al transport... Jo crec que va ser això, en resum, jo desconec si va ser algun tema polític, però jo crec que no. Va ser per les condicions ambientals, les condicions del terreny... va ser la suma el perquè van decidir això. Ara, esta clar que algun lloc a prop de Barcelona també. També hi hauria per ficar la central i no..". Teo Castillo

En el sòl urbà com hem dit també esta inclòs el sòl industrial, hem parlat de les centrals nuclear Vandellòs I, que va tenir un primer impacte en els anys 70 i posteriorment es va

construir CN Vandellòs II, el seu impacte va ser igual o superior a la primera central, quedant el municipi caracteritzat pel monocultiu elèctric, o municipi nuclear (encara que també hi ha una central tèrmica). Això fa que la diversificació econòmica i de producció sigui molt complicada. Ja als anys vuitanta el municipi amb la por de la possible afectació de la moratòria nuclear del govern central, va fer un intent de buscar alternatives a les centrals nuclears i va promoure un incipient polígon industrial, que en l'actualitat té força activitat.

"Jo crec que el... Si que és veritat que hi ha hagut el tema de tenir un... "como" es diu això, un monocultiu "con las nucleares" ha perjudicat altres sectors, perquè si los ingressos de l'ajuntament, sobre tot, i de part de la gent provenen de la nuclear, llavors, "pues" no et preocupes de buscar-te la vida i això. I això, en el tema turístic jo crec que ha perjudicat això. Perquè, lo que no sé, si no haguéssim tingut la nuclear "pues" igual, jo crec que igual estem a l'alçada de... igual nos havien inundat de apartaments a tocar de la sorra. No?". Teo Castillo

"Però crec que, veient altres polígons, es un dels polígons més nets que tenim. Perquè aquí no tenim, que jo sàpiga, si que hi va haver una petita empresa, que ara s'ha traslladat a un altre lloc, no se on, que produïa vernissos i llavors tenia un petit reactor. Un petit reactor estem parlant de mitja estanteria d'aquesta, una cosa... utilitzava unes resines uns colorants i coses de aquestes.(...)

(...)És un de los polígons... a més los carrers son amples, no veig allí estructures, no veig torres "con" grues, que el paisatge... que. No? Què "hòstia que passa aquí?" Hi ha botigues, que pot anar la gent allà a comprar, em sembla que hi ha mobles, jo no hi he anat mai, venen mobles, fins i tot hi ha de sabates, de bicicletes, de menjar per als gossos i animals i... va haver una temporada que muntaven una espècie de cases prefabricades, que és aquella empresa que sortia aquell mamut en la... però allò va durar los anys de... i després estan les cotxeres del Carrera, de "Autocares" Llosa... Que més? Està lo de ENWESA, lo de aquell senyor que fa ferro, que fa les formes del ferro. Això los que sí conec. No? I després el més antic és el Lavilla. No el Lavilla, el Vila, perdó. Distribució de, diguem, de fruita. No? Després estan tots los petits comerciants o empresaris de l'Hospitalet estan allà, el Bonfill la jardineria, està aquesta empresa elèctrica el Sabaté, el "otro" el... "Como" es diu? Jacinto Arbonés, la empresa del Jacinto Arbonés, està el taller aquell del Carles Barceló...(...)

(...)-Tu te'n vas a primera hora, a les nou o les deu, i la cafeteria aquella està allí la gent esmorçant, fins i tot es queda gent a dinar i los carrers aquells estan plens de cotxes de gent que treballa. Jo crec que va començar, que si no hagués estat per los socialistes, aquest d'això no hagués tirat cap endavant. Perquè es van ficar aquí fins al coll el Carles Barceló i companyia i després va venir la empresa aquesta... la empresa pública de aquí estatal...(...)

(...)-Sí. I menys mal que va venir la empresa "esta" nacional, va pagar totes les despeses de urbanització dels carrers, de la llum i tot això, la canalització de l'aigua i, doncs, això ho van pagar i després, una vegada que estava sanejat això ho van passar al municipi i després ja va aparèixer en la segona fase l'INCASOL. Però abans va ser l'estat." Teo Castillo

"Aquí lo "poligono" ha sigut, jo crec... o sigui, si no... tot esta prou malament. No? Però jo crec que si no s'hagués "peleat" i fet lo "poligono" encara estaria... si perquè, passes i no veus un gran moviment però,

clar, hi ha bastanta gent treballant-hi. Jo crec que és una de les coses que ha sigut important, s'entén pel treball de gent. No?. “Santiago Guirro

El polígon industrial les Tapies acull en l'actualitat un gran nombre d'empreses i activitats diverses, moltes petites i mitjanes empreses que es van anar creant en el municipi han posat la seva seu al polígon, en aquest moment el polígon ocupa el marge dret de la carretera C44 i darrerament s'ha ampliat al marge esquerra de la C44, en sentit Mora des de l'Hospitalet de l'Infant.

Els polítics, l'ajuntament, els municipis del voltant ja fa temps que estan buscant sortides al possible tancament de la Central Vandellòs II, l'única en producció ja que la CN Vandellòs I, va ser tancada després de patir un greu accident l'any 1989.

Segons els entesos les centrals nuclears tenen una data de caducitat que depenent del manteniment i de les polítiques li poden allargar més o menys la vida. Doncs aquest la CN Vandellòs II ja no li queda gaires anys de vida, ja ha complert 25 anys de funcionament i sembla que volen allargar la seva explotació un 10 anys més, més o menys ja que s'han fet unes grans inversions després de l'accident nuclear de Fukushima, que va alertar dels perills de terratrèmols al cotat del mar.

Un cop passin aquest 10 o 15 anys, que passarà amb els ingressos que rep l'ajuntament via impostos de la central? Que passarà amb els llocs de treball? Hi haurà relleu i feina per a la població que es vulgui quedar?.

Són les grans preguntes que, de moment, no tenen resposta i que porta de cap als governants d'aquest municipi i dels municipis de l'àrea d'influència de la central.

Com ja s'ha exposat en l'anàlisi socioeconòmic i demogràfic d'aquest treball, la majoria de la població activa treballa d'una manera directa o indirecta amb la CN Vandellòs II. Hi ha un creixement important del sector serveis i en canvi el sector agrari totalment desaparegut. En quan a cobertes del sòl, la central nuclear i tèrmica no ocupa una gran superfície (un 0,90 % de la superfície total) comparada amb la superfície del municipi, i un 54,3% de la superfície del sòl industrial.

Encara que en termes de coberta no sigui una superfície molt gran, és la indústria que té més pes i la que defineix en l'actualitat el municipi, un municipi especialitzat en el monocultiu elèctric i que té data de caducitat.

“No, ara, jo crec que les polítiques energètiques no van per construir, no aquí, a cap lloc, construir cap nuclear. No, la única cosa és que si que és “verdad” es que el govern municipal ha de anar, cada any que passa, buscant alternatives de altres maneres de que hi hagi “faena” aquí, al poble. No? Diversificant el tema de producció de petits tallers, petites empreses, o lo que sigui, donar facilitats perquè es muntin aquí i que afavoreixi la creació d’“empleo”. Lo que sí és veritat és que el sector més important serà el turístic. Això està claríssim.(...)”

“Bueno” ara per ara no és... en temps “remotos” no ho se lo que passarà, però ara no. Mira, l'altre dia vaig llegir, no fa un dia o dos dies, vaig llegir que el vuitanta per cent de la producció i consum elèctric a Alemanya és tot energies renovables, o sigui que les nuclears que tenen les aturaran perquè entre aquests molins que tenen al mar, hidràuliques i les solars, que tenen menys sol que nosaltres. No? Lo què, que és molt Eh? Vuitanta per cent de lo que consumeixen ja és renovable tot. I aquí, en canvi, com sabeu, els han donat el pal, han ficat el impost aquest al sol. L'impost al sol que diuen. No?” Teo Castillo

“Ara, aprofitant la pregunta: la notícia d'aquests dies... ha hagut una, com es diu això? Una reunió a Alemanya, en una població que s'ha tancat una nuclear important. I hi han anat aquí un grup de l'àrea de turisme, de cultura, de... alguns empresaris, s'han desplaçat a aquesta població alemanya, no me'n recordo. Ahir va sortir a... “Bueno” si entres a la pàgina principal de la web de l'ajuntament, allí surt la notícia, que ha sortit al diari, també. I allí es veu que està tancada la nuclear ja, ja no viuen de la nuclear...(...)”

-Igual fa deu anys o així. O cinc anys. Lo que passa és que allà, Alemanya és un estat federal. No? Aquest estat de la zona on està la nuclear “pues” s'ha bolcat, no sol el tema municipal sinó també l'estat federal. No? Ha portat recursos i d'això, i la gent s'està sortint o s'ha sortit molt bé. S'han muntat altres sistemes d'empreses i això i s'han diversificat, el tema del turisme... i la gent, sembla ser que funciona bé el tema.(...)”

-Aquí, és veritat que si... aquí ve qualsevol persona que viu a altres llocs de la costa, i és una població atípica. Atípica, jo crec que afavoreix a los veïns. Eh? Atípica en el sentit que, tu veus tota una zona a tocar de la platja, per exemple allí a la platja de l'arenal que hi ha un parc, allí no hi ha cap bloc, allà a tocar la sorra. Vas a Miami mateix i allí a les cales, les cales esta tot inundat de apartaments allí a tocar... fins hi tot hi ha un que l'ascensor esta tocant a la sorra. I llavors tens tot el passeig marítim, el passeig marítim de la zona del carrer Gimeno, o “Comandante” Gimeno que “hay” xalets que donen al passeig marítim, vull dir que allí no hi ha..” .Teo Castillo

Abans d'acabar aquest apartat de resultats, que d'una manera narrativa s'han anat analitzant les principals cobertes del sòl, la forestal, agrícola, urbana, vies de comunicació, seria interessant parar atenció en els canvis profunds que va patir el nucli urbà de l'Hospitalet de l'Infant. Vandellòs, Masboquera i Masriudoms no varen canviar tant radicalment en poc anys com ho va fer l'Hospitalet de l'Infant.

“Als anys cinquanta va ser quan va passar això que van comprar més, vaja, los estrangers van començar a comprar. I llavors ja va començar a canviar, perquè doncs, la plaça de Catalunya, la plaça, com que totes les cases estaven amb la part bonica a la part de la carretera. A la part de la plaça eren los patis, los corrals del darrera. I la gent ja van

començar a transformar la plaça i altres "puestos". Cobraven cèntims, i més aviat la gent ja es va començar a arreglar les seves cases, abans de fer-ne de noves. Doncs ja van començar a arreglar-se les cases i llavors ja es va començar a veure la transformació. Doncs si això va ser al any cinquanta, doncs entre el cinquanta-cinc i el seixanta-cinc, diguem-ho així, ja es va començar a veure la transformació del poble." Joana Mañé

"Jo em recordo, o sigui, per exemple, jo em vaig treure el carnet aquí, la pràctica aquí baix i anàvem a prop de, al "detras" la zona del "detras" de la Via Augusta, hi havia una mica de camí, hi havia lo camp de futbol i allí fèiem la pràctica, però les cases a la part de "detras" de la Via Augusta eren corrals, o sigui, no hi havia cap casa. Llavors ja es va fer la església i es va començar a construir però lo que és aquí, a á zona aquella no hi havia res començat...(...)

(...)Sí, "Bueno" a la plaça... però a la plaça Catalunya també hi donaven, la majoria també eren, com a patis, no eren... allí, o sigui, hi havia el carrer principal, no? La Via Augusta i l casa donava a la Via Augusta i "detras" era també pati, era corral, sí. Avui si que ha fet un canvi... molt. I a veure, jo quan vam baixar cap aquí baix ja s'havia..." Santiago Guirro

"Jo vaig treure una conclusió... i no fa gaire que també la faig, aquesta conclusió. És que jo quan vaig marxar del poble dels meus pares, jo vaig marxar amb un familiar, amb un cunyat, vam anar a treballar a Mataró però el meu cas, jo era adolescent, jo tenia treball allà al poble, no? Jo no vaig marxar fora com los quatre milions, sembla ser que segons algunes estadístiques que jo vaig llegir. Quatre milions que als anys seixanta es van desplaçar, diguem, de los pobles o del camp a la ciutat. Va ser la immigració, o sigui la migració interna. I la majoria, "pues" van anar en busca de condicions de vida perquè a los seus pobles "pues" no tenien ja treball, en alguns casos famílies amb criatures, i tot això al període aquest de la immigració sobre tot a Barcelona lo va retratar molt bé el Paco Candel al llibre aquest de "els altres catalans". I lo mateix que a Barcelona "pues" primer s'omple Barcelona i després... Badalona i tot el Vallés oriental, el occidental... i després el camp, que llavors hi havia moltes hortes, hi havia molta horta al Maresme. I, però en el meu cas concret, jo el que volia era estudiar, era tenir un ofici, aprendre, aquesta va ser la meva... diguem-ne el perquè. I a la tornada, quan vaig venir aquí a l'Hospitalet em va recordar molt al meu poble. Que vaig veure que encara era més petit que el poble que jo havia deixat, perquè el poble que jo havia deixat tenia, i ara també te quatre mil habitants. I llavors vaig venir aquí, dic "Ostia" he arribat a una població que encara te los mateixos serveis o encara menys que tenia el poble que vaig deixar. No? O sigui que era una població, l'Hospitalet de l'Infant, amb moltes mancances. Quan vaig arribar aquí encara, "pues" era la dictadura de Franco, encara, perquè fins al setanta-nou van haver les primeres eleccions municipals, llavors vaig veure una població amb moltes mancances. En el tema, per exemple de metges, "pues" havies d'anar al metge amb una espècie de cartilla que et feien i que et permetia "pues" a qualsevol hora de la nit, anar a trucar a casa seva perquè el nen tenia febre i no sabíem que li passava, i coses d'aquestes. A la farmàcia igual, havies d'anar a casa seva a trucar-la perquè vingués a obrir-te la farmàcia. Després el tema urbanístic "pues" carrers, sembla que asfaltat, jo no recordo... poder el carrer la Galera, però, per exemple, fins i tot la plaça de la nova església, es va construir l'any seixanta-vuit, era de terra, no? Los carrers principals, i en aquella època, fins i tot los carrers, i la mateixa..." Teo Castillo

Els resultats quantitatius estan avalats amb tot aquest discurs més qualitatiu i més històric. Podríem dir que els resultats s'ajusten a la realitat i que són confirmats de manera gràfica i etnogràfica.

Pràcticament tres quarts de la superfície del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant està dins del Pla d'Espais d'interès Natural (PEIN), el 71,3% de la superfície del municipi. Aquesta protecció no l'eximeix de moltes actuacions que es fan que no deixen de ser contradictòries , com per exemple la xarxa de línies d'alta tensió que travessa les

muntanyes, edificacions sense cap regulació, etc. Però sí ens ajuda a definir el territori de "natural", pràcticament salvatge sense cap tipus d'actuació ja sigui per conservar-lo com per explotar-lo. Aquest fet contrasta, amb definició del municipi com un municipi nuclear o de monocultiu elèctric. Aquest anàlisi ens haurà ajudar a fer una predicció futura, tant si parlem de paisatge com si parlem de territori, en definitiva parlem de persones i el seu futur.

8. PREDICCIÓ FUTURA.

A partir de les dades que s'han obtingut, tant de forma teòrica com de forma gràfica, sobre els canvis i evolució de les cobertes de sòl del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, es pot fer una predicció del futur de forma qualitativa i espacial.

En l'apartat de resultats ja s'han analitzat els canvis que s'han produït aquests últims 50 anys. Com ja s'ha dit, el retrocés del sòl agrícola ha estat un dels més importants, si afegim que cada cop hi ha menys pagesos que viuen exclusivament de la terra, podem afirmar quasi amb seguretat que no es tornarà a recuperar sòl agrícola ni hi haurà nous pagesos, ja que el relleu generacional ja s'ha quedat enrere. Haurien de canviar molt les coses per a que es pogués recuperar sòl agrícola ja que la majoria de finques estan abandonades; la geomorfologia del terreny i la qualitat de la terra tampoc ajudarà a aquesta recuperació. Només es mantindrà el sòl agrícola que estigui més a prop dels nuclis de població i on puguin obtenir aigua per regar.

El sòl forestal ha augmentat significativament en aquests últims anys i la tendència és que continuï augmentant per totes les raons que ja s'han explicat en capítols anteriors. Caldrà una gestió del bosc per tal que augmenti amb control, es mantingui net i així evitar focs forestals i poder fer-lo productiu com era abans. Ara ja no cal fer carboneres però es pot extreure combustibles per calderes, estufes, etc.

Es podria aprofitar per promoure altres formes d'energia renovables com ara la biomassa, molt interessant pel municipi al estar lligada amb el passat, per la producció de carbó, tant com per la creixent proporció de superfície forestal. Amb una adequada ordenació de la explotació amb criteris de gestió forestal sostenible aportaria un triple benefici al territori i al país: per una banda l'extracció de biomassa és una activitat amb

un alt requeriment de ma d'obra local, d'altra banda comporta la protecció del bosc contra els focs forestals, dels que en tenim amplia experiència al municipi i que, de fet, no són altra cosa que un consum descontrolat i instantani d'un recurs energètic que ens proporciona la natura i finalment redueix la dependència d'altres recursos energètics que cal importar de l'estranger com el gas-oli que és crema per calefacció.

Considerant que ja hi ha una cooperativa que és dedica a la biomassa i que l'impuls que manca per que acabi d'arrancar és l'augment de la demanda, s'hauria de considerar la promoció i foment de la instal·lació de calderes de biomassa, començant pels edificis municipals.

A l'any 1956 només existien dues vies de comunicació, l'actual N340, encara que tenia una altre traçat, i la C44 carretera de Mora d'Ebre que encara que conservi més o menys el mateix traçat, va ser ampliada. En un futur immediat els canvis han de venir per part de les vies de ferrocarril ja que s'està treballant en el corredor del mediterrani. Quan aquestes obres, corredor del mediterrani, acabin i estiguin operatives el tren deixarà de passar pel mig del poble de l'Hospitalet de l'Infant. Si algun dia passa això i així ha de ser, s'obren un ventall de possibilitats per urbanitzar i ordenar tot un espai molt interessant que a hores d'ara es troba una mica degradat. La reivindicació del poble i dels veïns més propers a l'Estació actual demanen una via verda i equipament pel barri. Aquesta seria la millor actuació cap al futur, de moment el tren encara passa pel mig del poble.

El sòl urbà i industrial, en la zona litoral, amb el nucli de població de l'Hospitalet de l'Infant és el que ha patit més canvis, en augmentar considerablement la superfície de sòl urbà i industrial, respecte a l'any 1956 i respecte a la resta de pobles del terme municipal. No entrarem en detallar les dades ja que en l'apartat de resultats ja han estat analitzades. Doncs partint d'aquests resultats podem dir que al 1960 es va produir un canvi substancial en quant a creixement de població a l'Hospitalet de l'Infant i també de sòl urbà i industrial amb la construcció de la primera central nuclear. Aquest canvi va ser el començament d'un nou poble o si més no d'un poble diferent i de retruc va canviar l'essència del municipi en general. Als anys 80 va arribar la segona central nuclear, als anys 90 la central tèrmica i així tot un seguit d'infraestructures que donen suport a la producció d'energia elèctrica i nuclear com la xarxa de torres d'alta tensió,

transformadors, etc. Caracteritzant al municipi com un municipi energètic. I deixant enrere la fisonomia més rural i tradicional.

El futur sobre aquest tema és bastant incert, encara que hi ha un fet que tard o d'hora esdevindrà i és el tancament de la CN Vandellòs II, ja que te data de "caducitat", ja estem dins d'aquest període encara que de moment li allargaran la vida tot el que puguin per seguir explotant-la, això no durarà, segurament, més de 15 anys. El dilema està doncs com sortir de la dependència d'aquesta indústria i quines alternatives hi ha per a quan això passi i no sigui traumàtic pel municipi.

També la construcció als anys 60 i 70 va donar un gran impuls per a que es produïssin aquests canvis, va entrar en escena el turisme i les primeres empreses de serveis, sector aquest, el turisme, que no ha deixat de créixer. El turisme és un dels sectors econòmics que s'hauran de tenir en compte alhora de planificar el futur econòmic i social del municipi.

La superfície de sòl urbà ha crescut però amb la crisi econòmica i de la bombolla immobiliària es va aturar la construcció d'habitatges, de fet hi ha urbanitzacions que només hi ha l'esquelet de l'habitatge. Aquests fet més un POUM més restrictiu, la predicció futura és que no ha de créixer més de com és ara. A nivell demogràfic hi ha una aturada i la predicció pel futur és que la tendència serà aquesta. La població que viu tot l'any anirà disminuint, mentre que la població d'estiuejants anirà augmentant.

Per tant que es pot suposar, que el futur passa per anar deixant de banda la dependència de l'energia nuclear i apostar pel turisme. Això implicaria un canvi en el paisatge i segurament en els usos del sòl, ja que s'hauria de posar en "bonic" algunes zones que ara per ara estan degradades, com l'actual estació de RENFE i les vies, la llera del riu Llastres, un major control sobre la zona forestal o natural, que no augmentin els camins si no són necessaris, etc.

En l'assignatura de Prospectiva del Màster en Planificació Territorial. Informació, Eines i Mètodes que alguns alumnes vam cursar el curs 2014-15 impartida pel Dr. Josep Oliveras, vam haver de proposar tres escenaris possibles per l'àmbit d'estudi escollit. Aquell treball es va realitzar sobre el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, amb la particularitat que entraven en escena dos municipis més de l'entorn com són Tivissa i

Pratdip, tots ells de l'àrea d'influència de les centrals nuclears. Els governs d'aquests municipis ja fa uns 20 anys que es van mancomunar per poder fer front al possible tancament de les centrals en un futur no gaire llunyà.

“L'any 1995 els ajuntaments de Tivissa, Pratdip i Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant van crear la **MIDIT**(Mancomunitat d'Iniciatives pel Desenvolupament Integral del Territori). Els seus objectius fundacionals són: La realització i suport d'iniciatives que incideixin al desenvolupament integral del territori en el sector industrial, turístic, agrari, forestal i social.”

http://www.midit2020.com/midit/34-Qui_som

L'àmbit d'aquell treball de prospectiva va ser la MIDIT, i el que estem realitzant ara l'àmbit es només el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet. Aquest fet pot semblar que pot distorsionar alguna dada però no és així ja que el pes important el té l'Hospitalet de l'Infant, en definitiva tot el municipi. Les variables que es van tenir en compte van ser més quantitatives però els resultats ens poden ajudar a entendre la predicció futura que es desprèn del treball que ens ocupa.

“Els escenaris plantejats són escenaris exploratoris, que dibuixen possibles futurs però sense que impliqui una acció uns projectes sobre el territori. Però lo suficientment importants perquè els que planifiquen el territori, els actors, els polítics, les institucions... es formulin futurs i puguin influir en la construcció d'un futur millor pel territori, per a les persones.” (Saladié, R. 2015)

Els tres escenaris plantejats en aquell treball de prospectiva tenien com a fil conductor bàsicament l'energia nuclear i el turisme, ja que eren les dues variables més influents sobre el territori. Els resultats van ser un escenari tendencial, un escenari de ruptura i l'escenari continuista.

L'escenari tendencial ens venia a dir que la situació durant els propers 10 o 15 anys seria més o menys com ara, fins que no es tanqui definitivament la CN Vandellòs II, la població es mantindria i econòmicament es seguiria depenent de la nuclear i després del turisme. En l'escenari continuista en venia a dir que el consistori, o sigui els polítics local i la població estaria d'acord en posar una tercera central nuclear. Això voldrà dir seguir depenent del energia nuclear. Aquest escenari es pot dir ara per ara que es quasi impossible per la moratòria nuclear i perquè la aposta de la majoria de governs europeus, és una aposta per les energies renovables. I el tercer escenari plantejat en aquell treball era un escenari de ruptura, on poc a poc es van deixant de dependre de l'energia nuclear ja que en 10 o 15 anys com a molt es tancarà la CN Vandellòs II i

s'hauran de buscar alternatives més implicades cap un altre sector, com potser el turisme amb idees més innovadores i amb un futur posat en el patrimoni que hi ha al territori, tant a nivell cultural, històric, natural i humà.

La predicció futura després d'analitzar l'evolució de les cobertes del sòl del municipi creiem que s'ha de tenir en compte aquest últim escenari presentat, l'escenari de ruptura, l'aposta per un municipi basat amb en el seu patrimoni natural més cuidat, un creixement urbanístic més controlat i ara que encara hi ha diners fer actuacions per posar el territori en positiu. Ajudarà a que mica a mica es deixi de ser dependent de l'energia nuclear i es pugui viure del turisme, d'un turisme de qualitat.

"-Ara, aprofitant la pregunta: la notícia d'aquests dies... ha hagut una, com es diu això? Una reunió a Alemanya, en una població que s'ha tancat una nuclear important. I hi han anat aquí un grup de l'àrea de turisme, de cultura, de... alguns empresaris, s'han desplaçat a aquesta població alemanya, no me'n recordo. Ahir va sortir a... "Bueno" si entres a la pàgina principal de la web de l'ajuntament, allí surt la notícia, que ha sortit al diari, també. I allí es veu que està tancada la nuclear ja, ja no viuen de la nuclear...(...)

(...) -Igual fa deu anys o així. O cinc anys. Lo que passa és que allà, Alemanya és un estat federal. No? Aquest estat de la zona on està la nuclear "pues" s'ha bolcat, no sol el tema municipal sinó també l'estat federal. No? Ha portat recursos i d'això, i la gent s'està sortint o s'ha sortit molt bé. S'han muntat altres sistemes d'empreses i això i s'han diversificat, el tema del turisme... i la gent, sembla ser que funciona bé el tema." Teo Castillo

9. CONCLUSIONS.

Com a conclusió general del projecte es pot afirmar que el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant ha deixat de ser un municipi rural per passar a ser un municipi energètic. Aquesta afirmació ve avalada per totes les dades que s'han obtingut en aquest estudi. Algú pot pensar que l'evolució i transformació de les cobertes del sòl no és lo suficient solvent per afirmar això.

El municipi parteix de dues realitats ben marcades, la interior i muntanyosa i la del litoral i més plana. Els canvis en les cobertes han estat més importants en la zona litoral aquest àmbit ha agafat el pes de municipi energètic, mentre que l'interior on es mantindria el caràcter més rural s'ha anat perdent ja que les cobertes agrícoles han passat a ser cobertes forestals.

La connotació de municipi energètic, evidentment, no només ve atorgat pel canvis en les cobertes sinó per tots els canvis com els econòmics, socials, demogràfics i urbans, però acaben reflectint-se així en el usos i cobertes del sòl.

No entrarem en el detall un altre cop d'on s'han donat aquests canvis perquè ja s'ha analitzat en altres apartats. Però cal comentar que amb la realització d'aquest treball s'ha pogut veure com han canviat els usos i cobertes del sòl del municipi Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. S'ha pogut veure com van lligats els canvis demogràfics i socioeconòmics als usos i cobertes del sòl. S'ha relacionat el motiu del canvis amb el lloc on s'han produït i amb la quantitat i qualitat que s'han produït. Les entrevistes han estat clau per poder fer aquesta anàlisi. També s'ha pogut veure com van relacionats els principals moments històrics amb els canvis més importants.

Ha resultat interessant analitzar el passat i el present per poder predir el futur. Amb una anàlisi profund dels canvis succeïts en un territori, es pot enfocar el futur d'una manera més integral i equilibrada. Sabem el que s'ha fet, si s'ha fet bé o no i sabem que el futur no gaire llunyà es produirà un canvi molt important pel municipi tant a nivell econòmic com social, que és el tancament de la CN Vandellòs II i s'ha d'estar preparat. Aquest estudi i d'altres semblants poden ajudar a planificar amb més cura i imaginació ja que si només ens basem amb estadístiques i dades quantitatives ens podem equivocar.

Per concloure dir que tot i que es confirma el pas d'un municipi rural a un municipi energètic, l'autora segueix afirmant que la característica més important d'aquest municipi després d'analitzar totes les dades, és que el municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant és un municipi "natural" no només per què quasi el 72% és PEIN sinó perquè entre les llargues platges, el paratge de la Rojala amb la platja de Torn, les seves muntanyes, les moles, els boscos, els poblets d'interior que mantenen l'encant rural i la recuperació de les masies o pobles abandonats, etc. tot plegat fa que aquest municipi pugui algun dia deixar de dependre de la energia nuclear i tèrmica i passi a ser un lloc "idíl·lic" per poder venir a passar les vacances però per això s'ha de tractar al territori, com un territori únic i diferent i posar-lo en valor, segurament mai serà Formentera però es pot intentar.

Si tenim en compte tot això es podrà apostar per un turisme de qualitat en un lloc de quantitat. Encara que el turisme no pot ser l'única alternativa a l'energia nuclear ja que és estacional i la resta de l'any també s'ha de viure. S'ha de gestionar el bosc, s'han de fer polítiques que girin al voltant de la sostenibilitat i per últim pensar com es podrà integrar al paisatge i al territori tot un espai que està ocupat per infraestructures nuclears i elèctriques.

Per finalitzar dir que ha estat un treball costós. La digitalització dels mapes no ha estat una tasca fàcil, en especial el mapa de cobertes del 1956, digitalització feta a partir de la ortofotografia de l'any 1956, que era en blanc i negre, ha resultat en alguns casos complicat distingir segons quina categoria. La digitalització del mapa de cobertes del 2013 també ha estat costós, hi ha moltes categories i algunes es solapaven però s'ha intentat fer-ho el més acuradament possible.

10. BIBLIOGRAFIA.

Andrés, Gisela. (2015). “Criteris i requisits per a la implantació d'un Banc de Terres. Estudi de cas al municipi de Vandellòs i L'Hospitalet de L'infant.” TFM. Facultat de Turisme i Geografia. URV

Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (2014)- POUM.

Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (2104). “Avanç del Planejament: Diagnosi urbanística. Criteris i objectius generals del planejament”. Volum I. POUM.

Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (1997). “Pla General d'Ordenació Urbana de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (Revisió i Adaptació). Text Refós (Acord C.T.U. de 12/febrer/1997)”.

Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (1982). “Pla d'Ordenació Urbana Municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.”

Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. (1998). “Pla d'Ordenació Urbana Municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.”

AREA Gabinet d'Estudis i Aplicacions S.A. (1989). “L'economia de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant a l'Horitzó 2000. Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.”

Arola, J. (2008). “El Paisatge de Calders.” Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona. Facultat de Geografia i Història.

Blay i Boqué, Jordi. (1997). “Transformacions agràries i canvis hidrològiques. La Conca de l'Anguera 1960-1985.” Tesi Doctoral. Facultat de Lletres, Departament d'Història i Geografia. URV. Tarragona.

Bieling, Claudia. (2013). “Perceiving and Responding to Gradual Landscape Change at the community Level: Insights from a Case Study on Agricultural Abandonment in the Black Forest, Germany.” *Ecology and Society* 18(2): 36.

Disponible a <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05590-180236>

Boada, Martí i Otero, Iago (2005). “Diagnosi dels usos del sòl i qualitat ambiental de la vall d’Olzinelles – Montnegre. Perspectiva socioambiental”. *Revista del Centre d’Estudis de Granollers*. Barcelona.

Disponible a <http://www.raco.cat/index.php/Ponencies/article/view/70517/86593>

Burriel, J.J. et al., (2005). “El mapa de cobertes del sòl de Catalunya” com a eina d’estudi de la conca del riu Foix. Diputació de Barcelona

Consell d’Europa 2000. Convenció Europea del Paisatge. Florència 2o d’octubre de 2000.

Clua, M. Et al., (2015). “L’Hospitalet de l’Infant abans de l’Hospitalet. Quatre estudis i un recull fotogràfic sobre arqueologia i història al cementiri vell”. Publicacions del Centre d’Estudis de l’Hospitalet de l’Infant.

Dupré Raventós, X. (2006). “ Ibers i grecs a l’Hospitalet de l’Infant.” Museu nacional Arqueològic de Tarragona i Ajuntament de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant.

Estany, G.; Badia, A.; Boada, M. I Otero, I. (2008). “Integració de fonts d’informació per l’anàlisi socioecològica dels canvis en el paisatge a Matadepera (Vallès occidental) entre 1931 i 2007.” Segon Congrés català de Geografia del 29-31 de maig de 2008.

Història de Catalunya. Barcelona: Edicions Primera Plana, SA, 1992.

González Tardiu, F. (1998). “ Meteorologia i climatologia a l’entorn del municipi de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant.” Ajuntament de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant.

Guiro Sabaté, J. (2015). “Document de l’Ajuntament. L’Arxiu Municipal de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant.” Ajuntament de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant i Cossetània Edicions.

Llorach, Josep M^a i Catillo, T. (2007). “Guia de les Fonts del terme de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant. Ajuntament de Vandellòs i l’Hospitalet de l’Infant.

Martí, C. I Pinto, J. (2003). “Metodologia d’anàlisi de la transformació del paisatge de la Costa Brava en els darrers 50 anys per mitjà dels canvis en els usos i les cobertes del sòl.” IV Congrés de Ciència i Paisatge. Departament de Geografia, Història i Història de l’Art, Universitat de Girona.

Disponible a http://www.udg.edu/Portals/92/LAGP/congres_Paisatge.pdf.

Nogué, J. (ed). (2007). “La construcción social del paisaje”. Editorial Biblioteca nueva, SL. Madrid

Padró Joan C. i Badia, A. (2011). “Anàlisi dels canvis de les cobertes del sòl durant el període 1956-2009 en dues finques afectades per l'incendi de 1998 a la Catalunya Central.” Departament de geografia. universitat autònoma de Barcelona.

Pérez Albert, Yolanda. (1996). “Aplicación de un Sistema de Información Geográfica para el estudio de la evolución de los campos de cultivo abandonados en el núcleo central de las montañas de Prades.” Tesi Doctoral. Facultat de Lletres. URV. Tarragona

Pérez, Marta. (2012). “Els canvis en els usos del sòl en els darrers 50 anys en nuclis turístics de Menorca. Anàlisi socioambiental dels nuclis turístics de l'illa de Menorca (2010-2011).” Institut Menorquí d'Estudis.

Pino, J. Roda, F.; Basnou, C. i Guirado, M. (2008). “El canvi ambiental a la Mediterrània: la perspectiva del paisatge.” CREAM, Universitat Autònoma de Barcelona, 08193 Bellaterra.

Porcar Ivars, J. (2013). “Apunts d'història cívica i religiosa de l'Hospitalet de l'Infant.” Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant i Cossetània Edicions.

Ribas, A.; Pavón, D. i Saurí, D. (2002). “L'evolució recent del paisatge a l'Alt Empordà a partir de l'anàlisi en els canvis d'usos i cobertes del sòl (1950-2000).” La Càtedra de Geografia i Pensament Territorial i l'Institut de Medi Ambient de la Universitat de Girona.

de la Riva, J., Ibarra, P., (Eds.). (2015). “La cartografía de cultivos abandonados y de selección de áreas prioritarias de recuperación como instrumento eficaz del proyecto Banco de tierras de la Comarca del Matarraña.” Universidad de Zaragoza.

Saladié Gil, Sergi. (2015). “Paisatge i conflictes territorials a les comarques meridionals de Catalunya.” Tesi Doctoral. URV. Tarragona

Saladié Mañé, RC. (2015). “Planificació estratègica. Escenaris de Futur”. Tècniques de prospectiva territorial. URV

Serra, Isidre i Pintó, Josep (2005). “La transformació del paisatge del delta de la Tordera en els darrers cinquanta anys. Una anàlisi per mitjà dels canvis en els usos i cobertes del sòl”. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 46: 81–102. Barcelona.

Disponible a http://www.udg.edu/portals/92/lagp/pdf/dag_46.pdf

Tejero Farnós, Alfons (2006). “Recull de les cases antigues de l'Hospitalet de l'infant.” Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Tejero Farnós, Alfons (2008). “Inventari de les restes arqueològiques i històriques de la plana del coll de Balaguer.” Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Urgell, Aida (2015). “Anàlisi dels canvis en els usos i cobertes del sòl a Solsona entre 1956 i 2013”. Treball Final de Grau en Geografia i Ordenació del Territori.

Vernet i Borràs, J. (2008). “Testimonis gràfics del municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant. Arxiu fotogràfic Salvany . Biblioteca de Catalunya.” Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

Wagner i Gobster. (2007). “Interpreting landscape change: measured biophysical change and surrounding social context.” *Landscape and Urban Planning* 81: 67-80.

- **Observatori del paisatge de Catalunya (2010).** *Catàleg del Paisatge del Camp de Tarragona*. Aprovat definitivament el 19 de maig de 2010 (Edicte de 28 de maig de 2010, sobre una *Resolució del Conseller de Política Territorial i Obres Públiques d'aprovació definitiva del Catàleg de Paisatge del Camp de Tarragona*).
- Departament de Territori i Sostenibilitat-Generalitat de Catalunya (2010). *Pla Territorial Parcial del Camp de Tarragona*.
- Arxiu municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

<http://mapadebolsillo.com/>

<http://www.idescat.cat/>

<http://territori.gencat.cat/es/inici/>

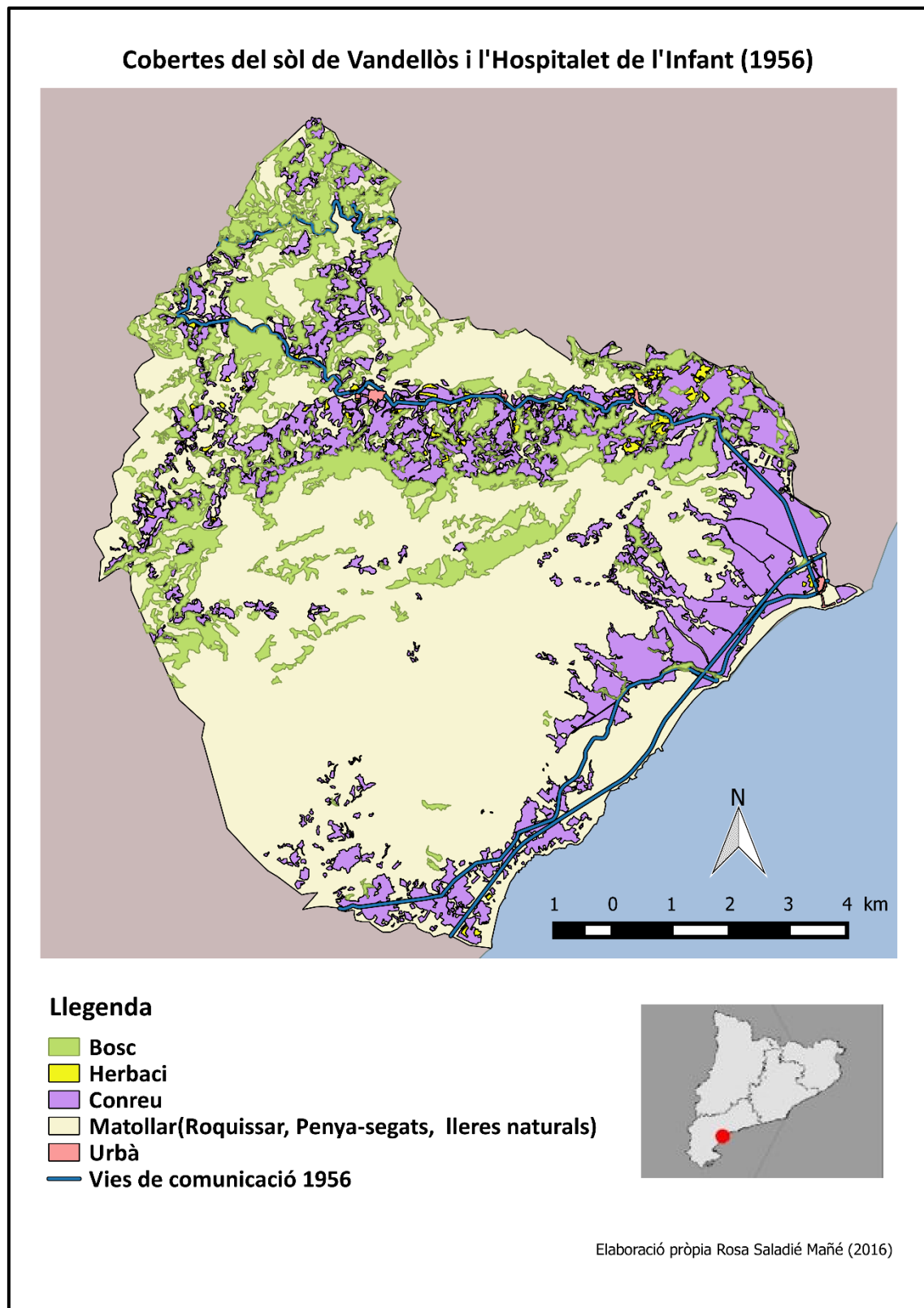
www.icc.cat/vissir3/

<http://www.vandellos-hospitalet.cat/>

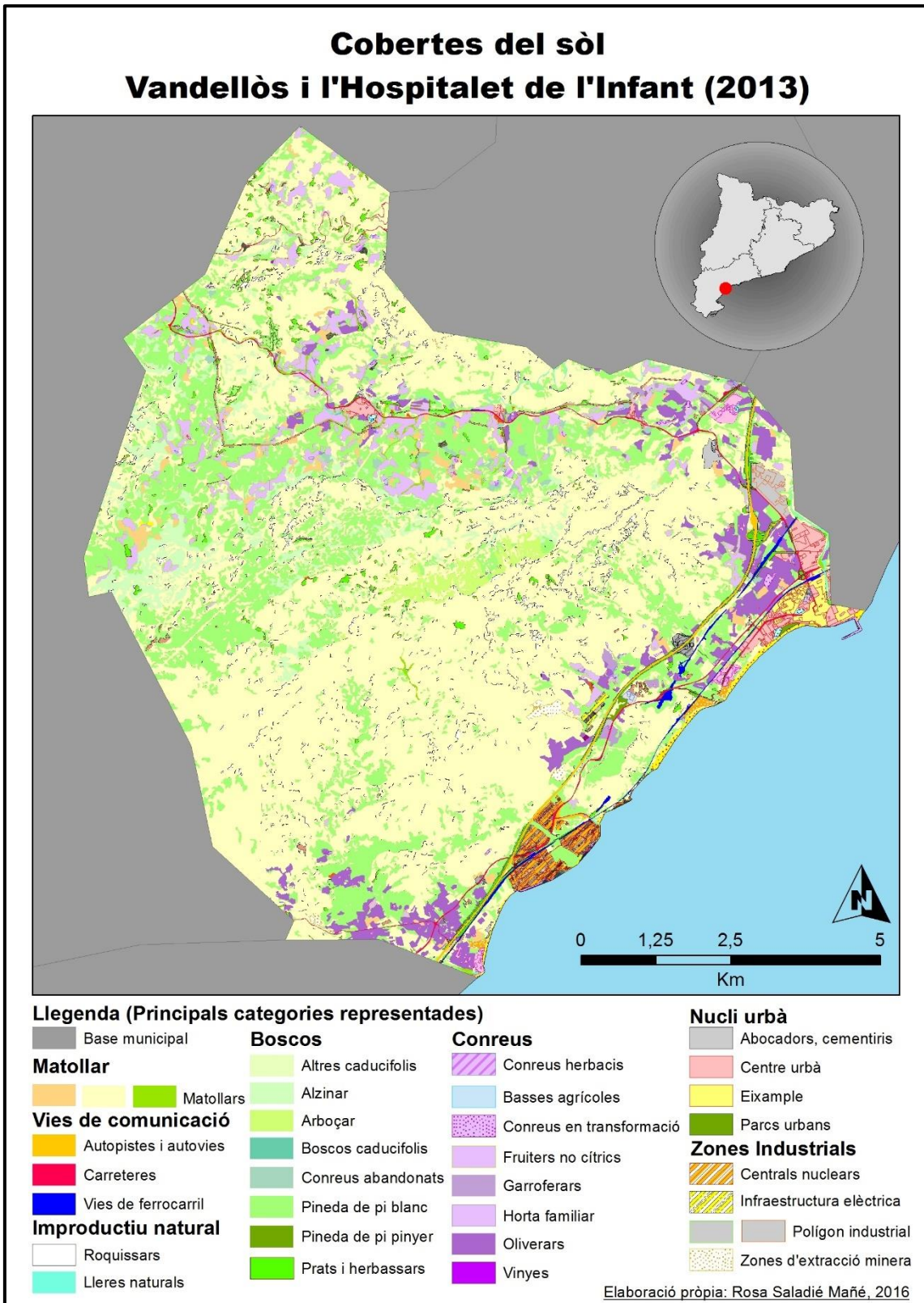
11. ANNEXOS

- 11.1 . Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 1956.
- 11.2. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013.
- 11.3. Mapa de Cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013 en ortofotomapa.
- 11.4. Mapa Unitats d'anàlisi Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013.
- 11.5. Mapa de categories del Pla Territorial Parcial Camp de Tarragona al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.
- 11.6. Comparació de mapes de cobertes del sòl 2013 – 1956.
- 11.7. ENTREVISTES.
- 11.8. ALBUM DE FOTOS.

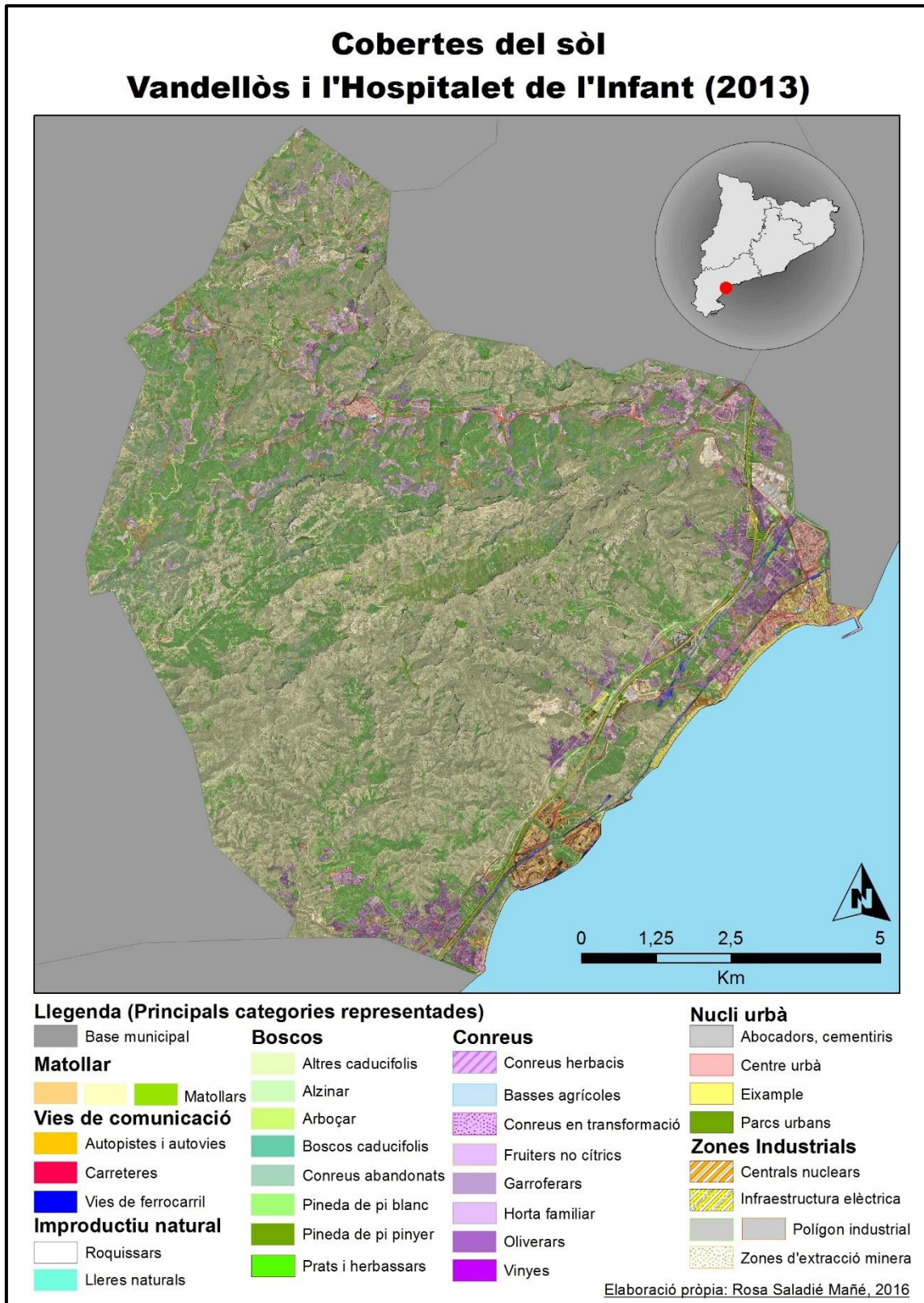
11.1 . Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 1956.

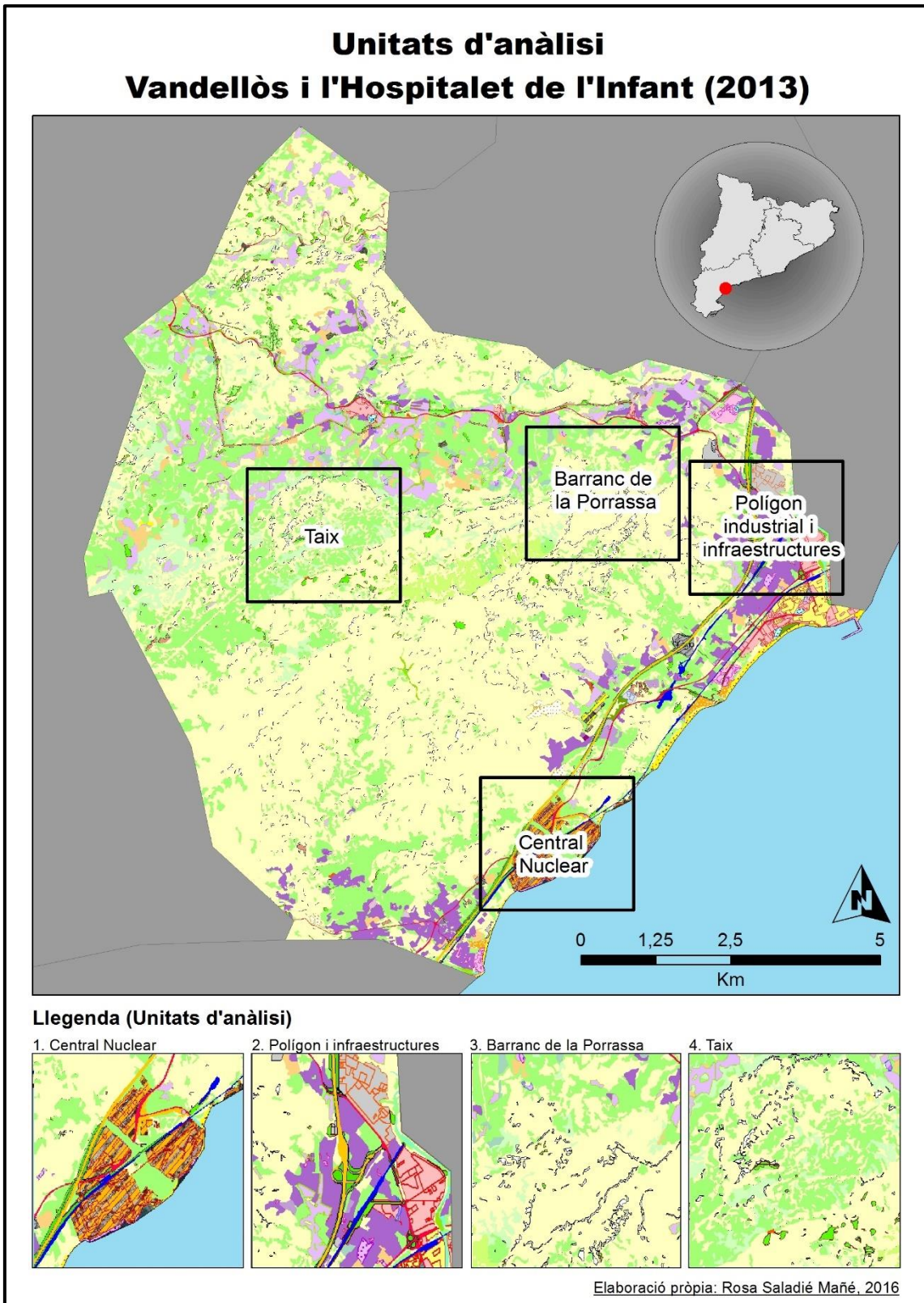
11.2. Mapa de cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013.

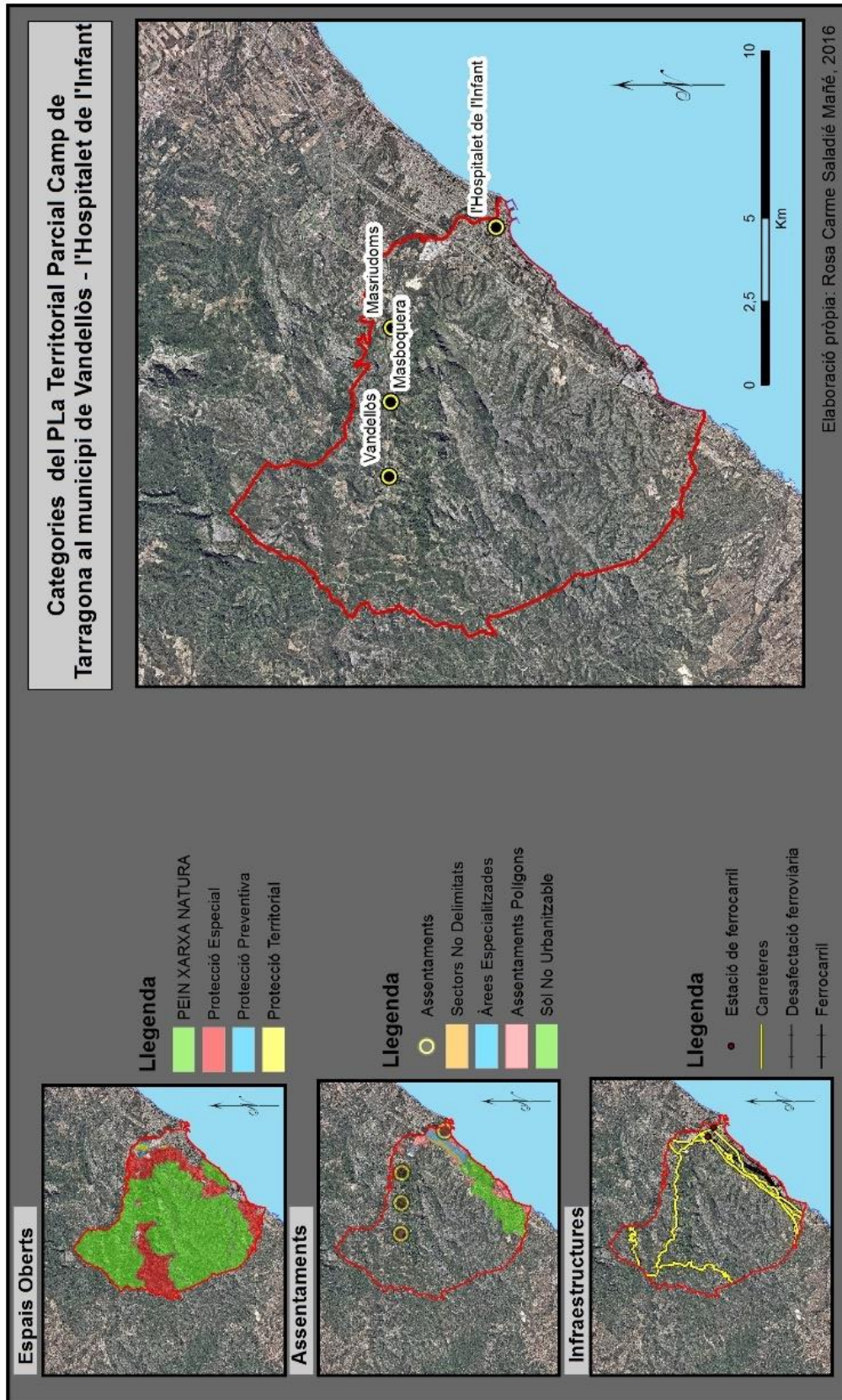
11.3. Mapa de Cobertes del sòl de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013 en ortofotomapa.

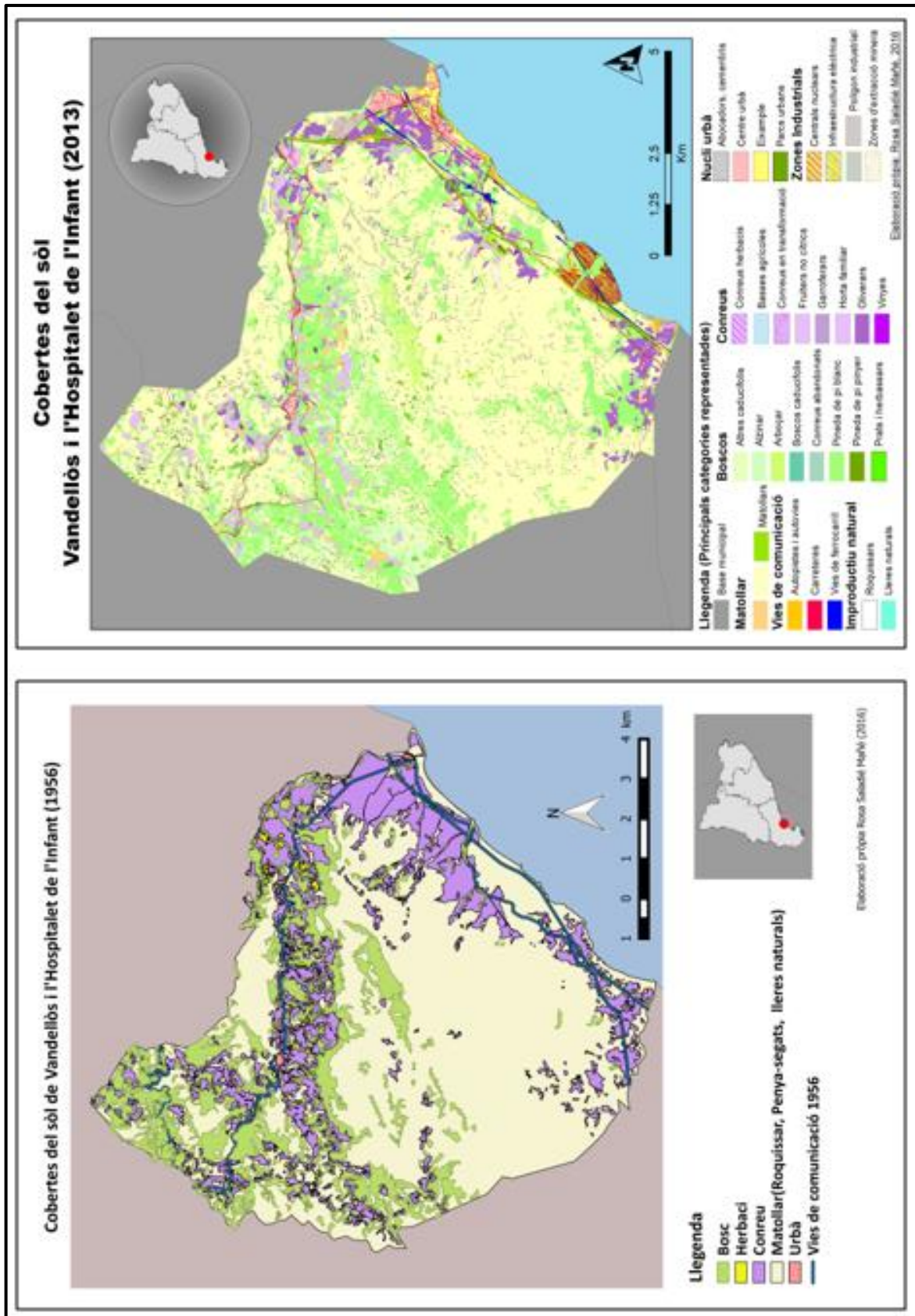
11.4. Mapa Unitats d'anàlisi Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant 2013.

11.5. Mapa de categories del Pla Territorial Parcial Camp de Tarragona al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

11.6. Comparació de mapes de cobertes del sòl 2013 – 1956.

11.7. ENTREVISTES.

L'Hospitalet de l'Infant 10 de maig de 2016. Entrevista a Joana Mañé

Nom: Joana Mañé Sirisi

Edat: 82 anys

Lloc de naixement: l'Hospitalet de l'Infant

Ocupació: Labors

Domicili: l'Hospitalet de l'infant

Anys de residència al municipi: Tota la vida, sempre

Quins records teniu del poble i de l'entorn de quan éreu petita?

-Doncs, lo poble estava, com si diguéssim, dividit en tres parts: la part de l'estació, que és precisament on està el carrer Sant Roc, la part del poble, lo que era més gran, que passava la carretera de València, la 340 i la part de la platja. Hi havia uns tres minuts o quatre de diferència d'un "puesto" a l'altre.

Tot això quan éreu jove?

-Tot això era quan jo tenia... "Bueno", doncs la meva joventut, que amb tot això, doncs ja vam arribar als anys quaranta o cinquanta quan ja van començar a urbanitzar el poble.

Llavors passava la carretera pel mig del poble, i us en recordeu de en quin any va passar per fora del poble?

-Al seixanta

I això va fer que canviés alguna cosa al poble? O no hi havia molt de trànsit?

-Sí, llavors ja hi havia molt de trànsit i quasi que va ser obligat que traguessin la carretera pel trànsit, i després també teníem lo pont, lo pont que "cruza" lo riu Llastres, doncs, fa una essa molt pronunciada, i llavors ja començaven a passar molts camions llargs, tràilers i això, i em penso que va ser una de les coses que va obligar més a que traguessin la carretera. Perquè sinó fer un pont molt llarg haguera sigut un trastorn, vaja, urbanístic i encabat que, doncs passava enmig del carrer principal que hi havia les cases velles i això, i quasi que no podien... la gent haguera tingut que... no haguera pogut haver quasi ni "acera".

Això en quant a l'Hospitalet, però de Vandellòs i Masboquera us en recordeu de com eren?

-"Bueno" "Pues", es clar, era lo mateix perquè la carretera, era la carretera que baixava de Mora, i era de terra, "matxaca", pedra i de terra, i baixaven molts carros i es feien unes roderes molt fondes, i també era un inconvenient i, no se si va ser primer que van treure de los carros les rodes que tenien de ferro que malmetien molt la carretera, o ja va ser que van asfaltar la carretera.

Fins a quin any varen passar carros?

-Doncs, diguem del cinquanta... per allà el seixanta

I asfaltar la carretera de Mora, us en recordeu quan va ser?

-Doncs si fa o no fa així, als anys seixanta, "bueno" es que això de les roderes dels carros era el que més malmetia la carretera i en pic es va asfaltar, ja es va perdre, els carros ja es van perdre, ja van vindre los cotxes, la gent ja venien en cotxes.

Així es pot dir que als anys seixanta la carretera N-340 es canvia de lloc i s'asfalta la carretera de Mora.

La gent del poble, de què vivia quan vos éreu jove?

-Doncs, la gent del poble vivien del camp, tothom tenia una mica de terra i després hi havia també bars... també venia molta gent de fora, que hi havia empleats de la RENFE, Guàrdies civils, molta gent de fora que també ajudaven a fer lo poble gran, en Julià tenia la fonda, la va tindre molts anys i també tenia els seus empleats, pastissers...

Hi havia forners, hi havia bars, hi havia la RENFE. I hi havia alguna indústria més?

-Doncs "bueno" la guixera. La guixera era un medi de subsistència de la gent perquè hi havia uns que feien feixos, uns que feien una altra cosa, encabat hi havia dos o tres pescadors, famílies de pescadors que llavors no hi havia port, però ja se les apanyaven quan era l'hivern, doncs potser se n'anaven a un altre port d', pescaven i venien peix.

I l'almadrava?

-De l'Almadrava també però potser d'aquí de l'Hospitalet no hi havia massa gent, perquè ja tenien los seus treballadors fixos i més aviat eren de per allà a l'Ametlla, d'aquí, fills d'aquí no n'hi havia gaires.

I fins als anys seixanta quaranta gent hi vivia aquí?

-Uns quatre-cents veïns.

De que vivia la vostra família?

-La meva família, doncs estaven tots repartits, cada qual tenia el seu perquè doncs lo meu pare i un altre germà tenien camions que anaven fins a València a buscar verdura, per una gent comerciant d'una tenda de Reus, després un tiet era carter i la seva dona també tenia tenda, encabat uns tiets per part de la mare eren de la RENFE, eren lo tiet Josep Maria, germà de la mare era primer peó de la via encabat un altre germà de mon pare era factor, "bueno" i un germà de la mare també factor de la RENFE...

Els vostres pares també tenien terres?

-Sí, normalment aquí a l'Hospitalet, a tot lo terme quasi totes les cases tenien terrenys, poc o molt tots tenien lo seu trosset, uns més els altres menys. I els meus pares tenien camps de olives i encabat doncs hi havia uns tiets que vivien fora i també los i arreplegaven lo fruit perquè ells no hi eren i així, i encabat lo meu pare feia treballs de transport, a part de lo de la fàbrica del guix. Després, encabat de la guerra, les bombes van tirar les cases a terra, allà on vivíem, com tantes altres i després de fer les obres vam ficar una tenda a la mateixa carretera aquesta de

València, a la Via Augusta, van ficar una tenda i un estanc, i "bueno" doncs veníem a la gent del poble, "bueno" no gaire...

Era la postguerra i la gent passava necessitat?

-Sí

Es podria dir que tota la gent que vivia al poble vivia de lo del poble o hi havia gent que havia de marxar a treballar a un altre lloc?

-Home com a marxar per això, potser sí que hi havia gent repartida, perquè doncs una germana del meu pare, lo seu home era pescador i estava a Cambrils, en canvi altres pescadors van vindre aquí a l'Hospitalet, no sé...

Però les professions eren aquestes, pescador, pagesos, bars, botigues, la fàbrica de guix...

-Sí, després ja va vindre la serra, la serra que era d'aquests germans Castellví que un era fuster i van muntar la serra en un terreny que tenien a l'altre banda del pont i llavors es veu que ho feien entre els dos germans.

Però això va ser molt mes tard de la postguerra?

-Després, "bueno" als anys cinquanta ja es va començar la serà, perquè doncs, hi va haver molta gent que hi van anar a treballar a la serra, va durar molt de temps, va durar uns quants anys. Perquè treballaven en gros, treballaven "basquets" de fruita, treballaven bastant a l'engròs per fora.

I a part de lo que hi havia aquí a l'Hospitalet, a Vandellòs i a Masboquera de què vivien? De l'agricultura o hi havia alguna cosa més?

-De l'agricultura, normalment de l'agricultura, ara, entre tots sempre hi ha algun que te un ofici, que aquests són els que van fora,

I de tot el municipi les terres que eren fèrtils, les que estaven cultivades, com es repartien, si a la plana eren de la gent de l'Hospitalet i a la muntanya dels de Vandellòs?

-No, no, estava molt repartit, "bueno" de l'Hospitalet ningú hi devia tindre res a Vandellòs i a Masboquera no hi devien tindre res ningú, però els de Vandellòs aquí baix a l'acampador i tot això de l'Almadrava sí que en tenien.

L'acampador és on estan les dues centrals nuclears, i el pla de l'albercoquer és més de la gent de l'Hospitalet o de Vandellòs?

-Ni de la gent de l'Hospitalet, encara que sempre n'hi hagués algun de Masdenboquera, perquè aquest en Venancio ho era, Podia haver gent que tenia terra alguns de Masdenboquera o de Vandellòs, podria ser.

I si la gent bàsicament vivien de la terra i tothom tenia terra, suposo que hi devia haver molins o ho enviaven tot a Reus a vendre?

-"Bueno", es que a Vandellòs sempre hi va haver la cooperativa. I a la cooperativa doncs, ja tenien el seu molí, ja tenien el seu... tot per poder atendre totes les necessitats del camp, a la cooperativa. I també hi havia gent que tenien..., que compraven i venien.

Intermediaris?

-Intermediaris, que compraven les avellanes i després venien.

Però a la cooperativa de Vandellòs també hi havien pagesos de l'Hospitalet?

-No, penso que no.

Ah, llavors els de l'Hospitalet on anaven?

-Los de l'Hospitalet, hi havia dos molins aquí al poble. Suposo que no hi havia cap "privança" però em penso que no n'hi havia gaire de gent que estiguessin a la cooperativa de Vandellòs.

I si volien vendre de les garrofes que ho feien, directament a Reus o com?

-No, que aquí també hi havia... estava el Julià que també comprava també garrofes i potser n'hi havia algun altre més. O sigui, tot era lliure però doncs, la gent de l'Hospitalet estaven més a lo nostre i els d'allà dalt... Naltros, la cooperativa, no en vaig saber res fins que em vaig casar amb ton pare i llavors a Masdenboquera, doncs sí que era soci de la cooperativa.

De regadiu no hi havia res? Tot era de secà?

-Aquí al poble tota la part, la zona de lo que és, de les fruites Rosa...

On acabava la carretera nacional?

-Sí, doncs tot allò de la part esquerra, anant, com si diguéssim cap a Cala d'Oques, la part esquerra, ell tenia molts camps lo Julià, lo Castellví, i tenien "terrenos" i allí hi feien hort. I després ja tocant cap a la sínia n'hi tenien més los Miralles.

Quan dieu hort voleu dir que tenien regadiu?

-Tenien regadiu, sí, sí. I encabat a les vores de mar, també los jonquets que es deien, que naltros hi teníem un trosset, doncs també es feia menjar per casa.

I cap amunt, cap a dalt a la muntanya si hi havia regadiu eren els horts?

Per aquí baix jo em penso que no en feien de... perquè cap allà al Miami jo no ho crec.

No, cap a dalt a la muntanya?

"bueno" cap allà dalt a la muntanya, llavors ja era una altra cosa que llavors ve Masderiudoms, que a Masderiudoms si que en feien de regadius a qualsevol "puesto". No és que hi hagués molta aigua eh? Que Masderiudoms era pobre d'aigua, però doncs, hi havia trossets que tenien regadius, que feien quatre verdures per ells o per qui sigui, i encabat ja a Masdemboquera i a Vandellòs, llavors ja tenien los horts, que a Vandellòs hi ha varies fonts i allí s'hi feia hort.

Allí on hi havien les fonts es feien els horts el qui tenia terreny?

"Bueno" naltros, o sigui la tia tenia dos trossets de bancalets, dos bancalets, però per anar a l'hort havíem d'anar de Masdemboquera, passant pel camí amb la mula, "bueno" passant amb lo carro, i amb la mula igual, teníem tres quarts d'hora per anar a la Barrancada, havíem de fer tot lo tomb tres quarts d'hora. I quan anàvem sense res agafàvem i passàvem per un "puesto" que hi havia un sender i per allí amb quaranta minuts hi anàvem. Però quan havia de ficar, que

feia patagues, que me'n recordo que feia patagues, tomàquets, no molta cosa perquè no hi havia molt terreny

Això a la font de l'Irla?

-A la font de l'Irla, i allí hi érem molts veïns tots al mateix... "bueno", també hi havia la Serrada que tenia els seus veïns, l'Irla que tenia uns altres, altres fonts a Castelló que tenien altres veïns i després era per medi de la fonteta, la font, omplien una bassa, i aquella bassa es tancava i només la obrien quan havia de regar la gent i tenien els seus horaris per regar a l'hora que tenien estipulat. I a Vandellòs sempre hi ha hagut més gent que feien horts.

Ara passem a la destrucció del paisatge i canvis en el paisatge. Ja m'heu explicat quins records teniu de petita del poble però si voleu explicar-me alguna cosa més que tingueu apuntada, mes que res de com era el paisatge del municipi, si teniu algun record especial, o que veieu que és el que ha canviat més?

-Doncs començant pel garroferar, el garroferar era un camp molt gran, molt de "terreno", que era del Duc de Medinaceli i no sé en quin any va passar a ser del clero, de l'església i estava governada per Tortosa, per la diòcesi de Tortosa.

Aquest garroferar estava de la Via Augusta cap al mar?

De la Via Augusta cap al mar, i després "hasta" el barranc i després, doncs "hasta" l'altra banda de...

A l'altra riera del Sant Roc?

-Sí. Perquè a l'altra banda tampoc no hi havia res de cases ni res. L'única cosa que el garroferar començava darrera de la carretera de València a la part del darrera i després a la vora mateix de la timba de la mar, a on ara hi ha lo port, doncs allí hi havia los xalets antics, de principis de segle, que hi havia los propietaris que tenien xalets, però només hi havia això. I "bueno" camí de la mar també hi havia cal Chavarria i això també. I hi havia uns quants xalets al camí de la mar, hi havia uns quants xalets saltejats. I després tot això del garroferar doncs "bueno" ja ho he dit tot eren garrofers. I doncs, llavors el camp de concentració.

Durant la guerra o després de la guerra?

-Durant la guerra, Allí on hi ha la pista d'estiu del nova llum, allí darrera mateix hi havia unes bassetes rares, que llavors el xiquets dèiem: "què és això?" Perquè no acabàvem d'entendre que eren i llavors quan ho vam saber... Hi havia una bassa gran i unes bassetes petites individuals perquè es veu que allí es rentaven, i on tenien les coses per a viure era a, saps on està el bar del Fèlix? Doncs venia així. I naltros quan anàvem allí hi havia los garrofers tan grossos que nos semblava que era a saber on. I sempre teníem por d'anar-hi per motiu de sirenes, i no per res de la guerra.

Però aquests garrofers feien fruit i algú els collia?

Els collien, doncs los del clero, de Tortosa, devien vendre alguna gent a fer-ho i s'ho enduien. I encabat ja es va començar a vendre, va començar pel Nova Llum, la casa gran, los pisos del Nova Llum, van fer pisos i els tenien llogats i això ho cobrava el clero i ara, no ho sé, potser encara ho cobra ara.

I de la Via Augusta cap amunt hi havia el poble, i després què? Devien ser garrofers?

-“Bueno”, doncs, lo que és la zona, lo que he dit, del centro, que era on hi havia més lo nucli més gran del poble, per on lassava la carretera. Al poble, es clar no hi havia garrofers, però al darrera sí, de tot lo que és carrer Galera, lo més llarg es pot dir. Sí, al darrera tot lo que és el tombant de l'hospital era garrofers.

O sigui, es podria dir què tota la zona de l'Hospitalet, el que és el nucli d'Hospitalet, sigui a prop de mar, sigui per damunt de la carretera, era tot garrofers més que oliveres?

-De la carretera en amunt ja era, potser, només de particulars...

Sí, però independentment que fos de particulars o de la església. L'arbre més comú era el garrofer?

Sí, sí.

Però, en canvi quan t'allunyaves una mica més, en aquesta zona, després de l'estació ja hi havia oliveres?

-“Bueno”, al garroferar mes aviat hi havia garrofers, hi havia alguna olivera, pot ser, però no n'hi havia gaires. Però lo que és de la carretera, de la Via Augusta en amunt, allí on hi havia la farmàcia... tot això, de la Via Augusta a l'estació per la part de l'esquerra anant per amunt, tot allò eren garrofers i olivers, però de particulars, ja no ho era del clero.

De les vies cap amunt hi havia més oliveres que garrofers. O no?

No, segons, al nostro tros sí però, normalment, n'hi havia a tot arreu. Potser sí que n'hi havia més olivers que garrofers però... més aviat més olivers que garrofers ja.

Més cap al poble hi havia més garrofers i de la via cap amunt més oliveres?

-“Bueno”, suposo que devia ser igual, per parts iguals.

I el paisatge de la costa com era, o sigui abrivaven els arbres fins al final? I la platja es feia servir per anar a banyar-se?

-I tant! La platja de Cala d'Oques, la platja del Torn, doncs no devia estar gaire habitada per ser lluny, però era molt bona la platja del Torn, potser era més plana que no pas la de l'Arenal. La de l'Arenal, de Cala d'Oques cap aquí, potser no és tan plana, és més fonda. I llavors com que no hi havia el port encara, arribava l'Arenal, feia això així i passava cal Chavarria, l'espigó no hi era encara, es clar...

Però quan dieu cal Chavarria voleu dir l'Hotel? Des de quan hi és l'hotel?

-De tota la vida, de tota la vida, fiquem del segle dinou, aquest hotel, “Bueno” era una casa llavors, un hotel no era llavors.

I des de quan és un hotel? Però això devia ser cap als anys seixanta?

-Sí, això ja era, ja...

Però allí hi tenien casa?

-Sí, hi tenien casa. Hi tenien casa maca, però no preciosa, maca. Era com a “destartalat” i tenien molt de “terreno” dintre del pati tenien molt de “terreno”. Lo que és restaurant ara, tenien molt de “terreno”.

I la transformació de la platja, de la urbanització dels carrers de la platja que va venir, abans del turisme o amb el turisme?

-“Bueno”, ja et dic, això los xalets aquests, Això el Chavarria, i això el carrer de la mar, tots aquests xalets, aquí n'hi havia de xalets

Que donaven directament a la platja?

-Lo que està al costat no perquè estava més alt, que estava una mica de timba, que és lo que hi ha el “Buho”. Lo “Buho” ja hi era quan van vindre los de cal Chacano que devia ser a primers de segle vint. Quan van vindre tots els germans... Però aquí ja n'hi havia, aquell dels lleons, aquest dels lleons i encara un altre que n'hi ha, aquests ja hi eren. I encabat, aquí una miqueta més amunt, los dels “veranejants” com si diguéssim rics de llavors que venien “veranejants”. I aquí van ficar molts anys la “casilla” del “cuartel” de la guàrdia civil. I per aquí era timba.

Llavors els xalets arribaven a la platja. O no?

-No, no, no, los xalets aquests antics, doncs no arribaven a la platja i, per cert, com que llavors la timba estava molt desgranada i quedava un carreret petit, lo que és ara que només hi passa un cotxe per allí, i llavors ja hi havia la timba, doncs van proposar los “veranejants” d'aquell temps, van proposar de fer que ells poguessin arribar a la platja, de casa estant poguessin arribar a la platja. I van agafar i van mirar molt, van demanar molt i van buscar molt a zona marítima, si es podia fer i no els hi van deixar fer. I llavors lo meu pare per a consolar, perquè a més eren aquests del Cèsar, va dir, perquè era un dels importants, dels primers d'allí “us sembla que fiquem el carrer de de Cèsar Gimeno?” I així es va fer. I llavors es van continuar un temps així, que llavors “hasta” que no es va fer el port, doncs va continuar així.

Però el port és modern, està dels anys vuitanta.

-El port, me'n recordo que nosaltres anàvem al tros, és que no en sabem res nosaltres del port... sí dels anys vuitanta. Don Paco i quatre socis més van començar-ho.

i haguéssiu de definir el paisatge de l'Hospitalet, del municipi, no només de l'Hospitalet, era un paisatge agrícola, forestal, industrial, turístic... Com era als anys cinquanta?

-Mes aviat agrícola.

I a nivell forestal s'explotava alguna cosa? La vostra família?

-“Bueno”, sí, los boscos de Vandellòs, los que teníem allà dalt sí, aquí baix no perquè com no en teníem aquí. Los boscos de Vandellòs doncs los tallaven, los tallaven i sempre tenien cèntims anem a dir, perquè agafaven i buscaven los que estaven per a tallar a la mida i feien, doncs ara

cinquanta, ara vint. Igual de la Solana com del Taix, com... de la barrancada no perquè no n'hi havia gaires.

Però això ho feia tothom, no només vosaltres?

-Clar! I encabat fer carbó, si es passaven los homes fent carbó a l'estiu, tot l'estiu feien carbó per aquests boscos. I aquest carbó, segons sentia dir, l'anaven a vendre, de la manera que el transportessin, si hi havia camions, es clar que hi havia camions. Però normalment anaven a Tarragona amb los carros a vendre el carbó a Tarragona. I els boscos doncs, els baixaven estirant los matxos, les mules, els baixaven estirant de dos en dos o de tres en tres, segons los que hi havia i els col·locaven pim, pim, pim, los estiraven i los baixaven i sempre veies per aquestes vores de carretera, sempre veies unes piles.

Però com ho portaven a vendre, amb camions?

-Llavors devien vindre camions.

O sigui que era generalitzat?

-Sí, a Vandellòs,

La majoria del bosc era privat?

-Sí, de la gent. I la majoria en tenien i se'n treia profit, econòmicament se'n treia profit

Això ho feien més la gent de Vandellòs, la gent de l'Hospitalet no tenien terres a la muntanya?

-No. No crec que n'hi hagués algun o altre, no crec que tingués ningú terrenys. Pels boscos, s'entén, perquè doncs, es clar, els boscos estan molt lluny.

Els boscos eren majoritàriament privats. Però n'hi havia també en comú?

-Es que ara això no t'ho se dir.

En principi el bosc no estava brut com està ara?

-Lo bosc estava, doncs "Bueno", és lo que et dic, agafaven com ara... Ara ja s'hauria de fer aquí dalt que veig que hi ha molts pins. Hi havia cent pins, anem a dir a una finca per a dir alguna cosa, i així ho feia tothom. Cent pins i en volien treure uns quants, uns perquè hi havia una boda, els altres perquè hi havia una malaltia, l'altre per menjar, lo que sigui. Doncs feien; "ara en vendrem cinquanta", diguem vint-i-cinc, perquè de cent... Anaven i talaven aquest, aquest,

aquest i aquest. I encabat agafaven i els talaven i los baixaven a peu de carretera i los venien. Lo que passa que, naltros per lo "menos" llavors ja es va deixar molt això dels boscos.

Quan dieu llavors a quins anys més o menys us referiu?

-Quan nos vem casar naltros. Aquí al poble los Guexos, l'Agustí el Guerxo també era tractant de carbó i de tot això, com ara aquest home que hem dit del Querit, i també comprava i venia.

Però ho veu deixar de fer vosaltres quan us vàreu casar, o en general tothom?

-Tothom, ho va deixar de fer tothom. Es que jo no n'he vist cobrar mai cèntims del bosc, no n'he vist cobrar mai.

I què és el que va passar als anys cinquanta perquè la gent deixes d'explotar el bosc?

-Doncs potser ja va vindre... Clar que va tardar una mica la central, quaranta, cinquanta, seixanta. Potser ja va vindre la central i la gent ja se'n van anar a treballar... Llavors va vindre el "butano" i ja no es necessitava tanta energia.

La energia que hi havia quina era, la llum? Hi havia llum?

-la energia què hi havia, doncs "bueno", hi havia, per tot lo terme hi havia la llum, des de quan ho va ficar el Chavarria. Llavors ja es va millorar perquè es va passar "La Canadiense", no se quines companyies hi va haver i llavors ja hi havia més llum, o sigui més força, perquè aquí quan feia vent i marxava la llum deien "mira Paquito, Paco les fosques" Perquè quan marxava la llum, doncs, era perquè, es clar, era deficient la instal·lació, era dolenta. I llavors ja va venir, ja et dic, altres empreses, em sembla que una era "La Canadiense", perquè va vindre i llavors ja hi havia més força de llum. I llavors, doncs "bueno" a les cases ja es van modernitzar, que si "butanos", què si la llum.

Però això ja era 60s, 70s?

-Si Bueno però les "lavadores" ja van començar. Naltros quan estàvem a Masdemboquera va comprar ton pare, un sac d'avellanes que valia dos mil pessetes, va comprar una "lavadora" que valia dos mil pessetes. Amb un sac d'avellanes, perquè, era d'aquestes de ciment, però "Bueno" necessitava llum. I la gent ja es va modernitzar més i encabat, com que ja alego, alego ja va vindre tot lo de la central, també.

La muntanya, i quan dic la muntanya em refereixo de l'autopista en amunt era un mosaic de boscos i conreus? La gent hi tenia camps de conreu?

-"Bueno" sí. Però los camps de conreu, doncs eren a les zones més planes, anem a dir, i los barrancs eren... Los boscos més aviat eren a les obagues, los barrancs. Los "puestos" així mes entremaliats que no hi podia haver coses de conreu. I encabat, aquests tan lluny, els Dedalts, tot això, i a Tivissa, no cal dir-ho. Doncs tot això eren més aviat... La Solana, La solana era tot de

pins i en una paradeta que era més plana hi tenia vinya, tom pare. El vi que fèiem el fèiem a La Solana.

I a la plana i el litoral era tot mes de garrofers i oliveres?

-Sí. Com si diguéssim, del Coll de Masvell, allí als tres pous, allí on es va per anar al bosquet aquest, de Masderiudoms allí, es pot dir que era la transformació, era d'allí per avall eren més aviat garrofers i oliveres, però ja de la cantera en amunt ja es començava a veure algun ametller.

I avellaners?

-Avellaners no massa a Masderiudoms potser...

Però també és terra d'avellaners. No?

-Sí, sí perquè aquí dalt, a la muntanya n'hi teníem.

I, tornant a la plana i el litoral. A la zona on hi ha la central nuclear que eren? Més aviat garroferars?

-Això sí. Allò eren garroferars. Podria ser que hi hagués algun ametller però no ho sé.

I, es podria dir que era mes fètil i la terra era més bona cap amunt que a la plana?

-Lo garrofer i l'oliver en aquesta zona anava bé a tot arreu. Aquesta zona és de garrofers i oliveres. És bona, lo que potser no és tan bona és per los ametllers.

En quins anys o quins fets creieu que van transformar el territori?

-Als anys cinquanta va ser quan va passar això que van comprar més, vaja, los estrangers van començar a comprar. I llavors ja va començar a canviar, perquè doncs, la plaça de Catalunya, la plaça, com que totes les cases estaven amb la part bonica a la part de la carretera. A la part de la plaça eren los patis, los corrals del darrera. I la gent ja van començar a transformar la plaça i altres "puestos". Cobraven cèntims, i més aviat la gent ja es va començar a arreglar les seves cases, abans de fer-ne de noves. Doncs ja van començar a arreglar-se les cases i llavors ja es va començar a veure la transformació. Doncs si això va ser al any cinquanta, doncs entre el cinquanta-cinc i el seixanta-cinc, diguem-ho així, ja es va començar a veure la transformació del poble. I llavors, aquí hi he ficat: *entre el turisme i la central va canviar radicalment, culturalment,*

social i econòmicament. Diguem dels anys seixanta en endavant. Perquè llavors ja va vindre la... llavors si que anava gent a treballar a Miami també.

Abans de la central, la que va canviar va ser el turisme? Més que el turisme que començava a haver construcció?

-Lo turisme, anem a dir, no és los turistes que vinguessin a visitar l'Hospitalet. Lo turisme, dons va ser les compres, o les vendes que es van fer i llavors la gent van començar a arreglar les cases. I llavors la construcció entre l'Hospitalet i el Miami.

Llavors els trossos que estaven més al costat de la platja se'ls van quedar gent de fora. Més que la gent d'aquí?

-Sí, però també van construir ells. Ells també van construir. Perquè llavors van construir, perquè tot això de la platja Cristal, ni que sigui del Miami també hi havia molta gent d'aquí que hi tenien terrenys de garrofers que no en feien res, perquè la vora de la mar tampoc no és massa bona per... hi allí a la timba mateix, a "playa Cristal" hi havia una timba i hi havia uns garrofers que estaven dintre de l'arena. Doncs llavors de la "playa Cristal" fins a l'Hospitalet lo que hi ha, anem a dir, ja es va començar llavors, perquè es clar, compraven per a obrar.

Llavors, un cop aquests terrenys estan venuts, o els mateixos propietaris. El primer boom va ser la construcció, sigui per turisme, més que per la indústria? Que va ser primer el turisme o la indústria?

-No, primer va ser la construcció. Va portar lo mateix, perquè aquest home, lo Esquius es va enamorar d'aquesta gran esplanada que hi havia per a muntar un poble. No? Doncs va ser als anys cinquanta. I los estrangers que venien, a part de que donaven cèntims perquè la gent arreglés les cases de l'Hospitalet, doncs ells construïen. Perquè hi ha moltes cases, tot això d'allí del "mercadillo" i tot això. Tot això era d'estrangers també.

Llavors a part de la construcció, si van fer més cases devia haver hi més serveis? Més botigues?

-Es clar, si va ser, es pot dir que si naltros vam anar cap amunt a Masdemboquera a l'any cinquanta-sis i va fer un boom. Va ser com... Anaves d'un dia per altre i, qui diu un dia per altre, un més per altre. Perquè has de pensar que lo camí de l'estació, doncs també estava... acabava lo nucli més gran del poble i "hasta" l'estació hi havia tres o quatre parades de "terreno" de garrofers i olivars. Doncs llavors en un moment, no se com es va fer lo poble tant gran.

O sigui que podem dir que primer va venir la construcció i el turisme i després la central nuclear?

-Si.

Vos us en recordeu de qui va promoure la instal·lació de la central nuclear?

-Jo me'n recordo que hi havia un home que vivia aquí dalt a "l'Infante" que passava moltes vegades per aquí i ton pare hi parlava. Perquè es clar lo bar encara no, llavors, ni molt "menos". Un dia li va dir a ton pare, diu; "van a hacer una cosa que va a cambiar el pueblo, una cosa muy buena, muy buena." Vull dir, apart del que és dolent de les centrals nuclears, o perilloses, però

va dir això: *“una cosa muy buena muy buena, que va a traer mucho Trabajo.”* Era un home d'aquí dalt de l'infant.

O sigui: van arribar aquí i van haver de fer negocis amb la gent de Vandellòs?

-Sí, vés! Llavors. Quin alcalde hi havia llavors?... Aquí els últims alcaldes que hi va haver va ser el Victoriano, va ser un dels últims alcaldes, que també va ser quan es va fer la església nova.

Llavors amb la central també va vindre el boom de gent a viure. O no?

-Llavors va resultar que, quan estàvem allà dalt a Masdemboquera, exactament ara no t'ho puc dir com van ser les coses, però me'n recordo que hi va haver un boom de gent a voler viure aquí. I com que aquí no hi havia gaire cosa construïda així en “plan” per a viure-hi, que llavors s'anava fent, van omplir Masderiudoms. A tot arreu hi ficaven gent, tant si hi havia wàter com si no n'hi havia. I “Bueno” aquí baix també hi havia lo més dolent. Perquè aquí al Salvador de la Xata, davant dels “xinos” doncs, per que m'entenguis, aquella casa vella que hi havia. Doncs hi vivia la Ana, la Ramona vivia per aquí a l'estació. Per això ja devia estar fet aquest bloc, sa mare del Rolando ja vivien allí dalt quan vam llogar naltros. I llavors va ser que vam agafar i ja teníem llogat a la gent i encara no teníem acabats los pisos. I llavors va resultar que nos van vindre los de la central, que si volíem llogar. Primer també nos van dir per a llogar per a fer la telefònica. Que no podia ser perquè era massa baix. I encabat nos van vindre los de la central per a llogar-ho a gent de la central. Lo que s'avia de ficar tots els electrodomèstics i les coses s'havia de ficar tot.

Això per la Vandellòs I?

Per la Vandellòs I. I doncs “Bueno”, la veritat nos va fer goig. Nos va fer goig perquè era una cosa, doncs no ho sé. Potser pagaven més bé i tot. I en vam parlar. No vam dir que sí a ningú però en vam parlar, i l'Anita va prendre un disgust... “Ay! No me deje, no me deje. Ay la casa que nos la habian comprometido a nosotros...” i el Fernando també, havien de vindre ells. I la qüestió

és que sigui pel que sigui no ho vam fer. No se perquè va ser, perquè d'això se'n recorda l'Anita: "Ay! Que susto nos dieron...".

O sigui que quan vàreu fer aquest bloc el teníeu mig aparaulat amb ells, però també us van venir els de la central?

-Sí.

La primera central porta gent. La gent del poble deixa de fer les seves coses per anar a treballar a la central?

-Ah! Prou, prou que n'hi devia haver. Prou, perquè de totes maneres llavors, perquè també va baixar gent de...

Ja sabem que la central va transformar el territori, però la qüestió és, en general: la central porta gent de fora però també dona feina a la gent d'aquí?

-Clar.

I es comença a notar si hi ha abandonament de terres?

-Los "terrenos" d'aquí eren tan petits lo que teníem tots que no feia massa ni pujar ni baixar les cases tampoc. De tot, lo que tenia oli de casa, lo que tenia... i això va continuar igual, lo de fer oli i quatre garrofes que es venien. "Bueno" es que no hem dit lo què. Al cinquanta-sis va haver la gelada. Los olivers es van castigar bastant, perquè van quedar berrugosos, berrugosos, es van castigar bastant però no se'n van morir gaires, però los garrofers sí, los garrofers es van morir tots.

Al cinquanta-sis es varen morir tots?

-Al cinquanta-sis es van morir tots, los de la plana de Mont-Roig, Cala d'Oques, potser a Cala d'Oques no va fer tant mal com a la plana de Mont-Roig. A la plana de Mont-Roig ho va arrasar tot.

I, llavors es varen tornar a plantar? O què va passar?

-"Bueno", doncs molta gent ja no devia plantar i després ja va vindre també, potser, no sé... Jo et diré lo que va fer ton pare, lo que va haver de fer; "Bueno" es van morir els garrofers, ja està. I van fer la llenya i van fer carbó. Van fer carbó uns homes que van baixar; el tiet Santiago el padrí Quim i un altre home i "Bueno" així es va quedar de moment. I encabat va començar a sortir, perquè això sempre va durar tres o quatre anys la metamorfosis aquesta. Van començar a sortir branques, branques, branques, de les soques i quedava tot com una mata, una mata grossíssima, però allò era verd, era bord. No lo verd és bo i lo bord és bord. Doncs sortien bordes les branques aquestes. I agafàvem i anàvem, doncs com devia fer tothom que volia recuperar. Anàvem i ton pare tallava totes les branques dolentes deixava les millors, la que tenia més bon cos i aquella la empeltava. I així anant empeltant anant empeltant. I llavors va ser que ho vam

vendre. La plana de Mont-roig ho vam vendre per a fer la granja, lo pis per la granja. I així es va acabar. Però així la gent, doncs qui més, qui "menos" ja ho van deixar perdre.

Quines infraestructures han transformat el paisatge del municipi?

-Les centrals i "Bueno" i això. El turisme i la central. El turisme porta les seves fases de millora... Ja no és només los que venen a comprar i a passar quinze dies per aquí.

I amb tot el boom aquest és quan es canvia la carretera nacional passa aquí dalt i després, a més passa l'autopista, l'autovia, la via. Tot això també a menjat terreny.

- "Bueno" la via no perquè ja saps que la via és d'abans d'aquest temps.

Però des de quan només hi havia la carretera i la via s'ha anat ocupant amb la nova carretera, l'autopista i finalment l'autovia i la nova via.

-Ves! Des d'aquí a la corba, del nostro tros "hasta" la pedrera, allò era una recta que era un kilòmetre i mig, eh! O més, era una recta que... I al costat tot garrofers i olivers, tot garrofers i olivers.

El bosc començava més amunt?

-Sí, els boscos començaven a lo que és la muntanya. Ara, boscos bons del "terreno", ja no parlo dels propietaris perquè pot ser que un tingues aquí un dalt i l'altre baix. Los de Vandellòs podien tindre aquí baix i los de l'Hospitalet allí dalt. Però "terrenos" bons, ja és anem a dir de Llapassà per amunt, de Vanessa Park per amunt.

-Tot això de Mont-roig, de Miami, doncs tot era també, però no era així de boscos grans, mes aviat era de matoll. Tot això d'aquí, hi havia algun pi però no gaire cosa.

En principi als anys cinquanta, abans de tot això de la central i del boom turístic, de fet, com encara no hi havia infraestructures ni res la gent vivia de la agricultura, sigui del bosc o de la plana. Quanta gent viu ara de l'agricultura?

-Aquí a l'Hospitalet ningú. I allà dalt... I ara perquè s'han canviat les maneres de treballar l'agricultura. Igual los tractors i la manera de la feina de conreu, com la feina d'arreplegar. Escolta "antes" agafaves lo d'això d'avellaners i tic i tic i tic i tic... i a l'endemà hi tornava a haver les mateixes tic i tic i tic i tic... Ara ho deixen que caigui tot. I quan ha caigut tot van amb lo bufador aquell que ho xucla, mira, en un no res ho fan tot alhora.

Creieu que s'han abandonat moltes terres?

-Sí, sí, sí s'han abandonat moltes de terres "hasta" inclús d'olivers.

Quines causes creieu vos que han portat a l'abandonament de les terres?

-Dona! Naltros, en lo nostre cas perquè, es clar de terra en teníem bastanta. Que els hem venut, lo Pla de l'Albercoquer, que era petit lo Pla de l'Albercoquer, nos el van fer vendre per els

transformadors. La de Cala d'Oques, nostro senyor nos va fer una gràcia i ens vam ficar a fer los pisos i encara ho deuríem ara. l'Eugenio Tejero, un germà de l'Alfonso nos ho va comprar. Nos va donar un milió i "pico", un milió dos-cents o així. Nos ho donava a vegades, però los dies que necessitàvem quartos sabíem que: "escolta...". Cala d'Oques va ser per fer los pisos. Encabat, allò d'allà dalt també ho vam vendre perquè volien, no sé què de "arcillas y arenas", que havien de passar un canal de no sé què, que em sembla que no hi ha passat tampoc. Va ser llàstima allò, allò potser ho haguérem pogut, no ho sé... I los boscos encara els tenim, i les Planes de Mont-Roig vam fer la granja.

En els boscos, allà al Taix només hi havia bosc o hi havia algun tipus de conreu?

-Naltros em sembla que només hi teníem bosc. Perquè allí també hi tenia lo secretari, lo Josep Maria aquell, son padrí i l'oncle pau eren germans, i hi tenien terra allí, als Taixos. I algun o altre hi va tindre ametllers. No en vam collir cap d'ametlla naltros des de casats.

Allà dalt només teníeu boscos. Però la gent que tenia conreus els van abandonar per la dificultat d'accedir-hi?

-Qin? Aquest d'aquí dalt?

Aquest i molts que deu tenir la gent abandonats.

-Clar! Només has de pensar que al terme, los de Vandellòs, diguem-ho així, han sigut bastant senyorets també per aquestes coses. Perquè, ara mateix, quan teníem allí a l'Irla... a més perquè no hi ha necessitat, deu ser per això. A l'Irla érem sis o set veïns, n'hi vam comprar a un home que, no sé si va marxar, li vam comprar un altre bancalet més, allò sempre per a tindre una mica més. Doncs no és que ho haguem abandonat lo Juanito del Moquet perquè se'n hagi anat cap a l'Hospitalet. És que això és un d'això d'esbarzers. Allí no hi fa res ningú. I les dones anar als camps no n'hi deu haver cap tampoc ara.

Ara no, però abans si que hi devien anar. No?

-"Antes" sí! Però s'ha perdut, s'ha perdut perquè entre... És lo que et dic: "antes" per a d'això les avellanes necessitaves anar-hi i tornar-hi a anar i tornar-hi a anar, les olives, plega que plega

i plega que plega. Ara quan les veuen una mica al millor punt les escarren i au! I en una setmana ho fan tot.

Bé. Per acabar amb aquest tros del paisatge del territori. Què creieu que hi ha més bosc, ara o abans?

-“Antes” n’hi havia més.

Abans hi havia més bosc que ara?

-Dona! “Bueno” ara, potser és al revés ara perquè si los “puestos” que s’ha fet conreu era d’això, potser sí que n’hi ha més ara. No sé quina manera...

Doncs si vos pugeu cap a Vandellòs amb cotxe i mireu per la finestra. Quina apreciació teniu, que hi ha més bosc ara o que hi havia més bosc abans?

-Jo diria que igual. Jo diria que igual. Lo que passa és que, per exemple la Solana està pelada perquè hi ha passat lo foc dues o tres vegades. Eh!

Els factors ambientals. Ja m’ho heu dit una mica però: hi ha algun fet que alteres la subsistència de la pagesia; gelades, etc.? I com va influir en el canvi?

-la gent, va durar uns anys que es van tornar bojós treballant a la construcció. Lo qui era paleta, paleta i qui no, doncs d’això...

Però això ho haguessin fet igualment encara que no hi hagués hagut una gelada?

-Segurament. Segurament perquè, doncs, en vistes del que passa que molts abandonen.

Vos recordeu si quan éreu jove hi havia hagut focs forestals i si l’apagaven?

-“Bueno” focs forestals n’hi va haver aquí a la Portella, un any per festes era. Dos vegades hi va passar el foc per allí. I “bueno” llavors es tenia de fer a base de veïns i anar-ho a apagar perquè llavors no hi havia bombers, i s’apagava, doncs... Feien anar, la guàrdia civil feien anar al d’això... Que el padrí, pobret amb això va tindre un disgust amb això. Perquè una vegada perquè hi havia foc va ficar el camió a la plaça per a pujar gent, però tampoc no hi va obligar, no hi havia los guàrdies civils per a obligar. I, no ho sé, pobret no es va ficar molt fort de dir: “vinga va tots al foc” Si era la festa major tots estaven mudats i, a lo millor, potser tampoc... Perquè “antes” estaven per dins dels boscos la gent i no hi havia tants incendis com hi ha hagut de llavors cap aquí. Perquè algun sempre n’hi ha hagut. I, doncs “bueno” més aviat lo van... va tindre disgust perquè lo van castigar, en certa manera, lo van castigar perquè no havia sigut l’alcalde que havia portat la gent al bosc. Ell va ficar el camió allí, ja el va ficar. Però si no hi anava ningú doncs... Ell, pobret, era tant del poble... I encabat lo foc més fort i més dolent que he vist jo, estant a

Masdemboquera, aquell de les obagues, que va començar aquí dalt, bastant amunt i va passar tot, també tot lo del Mas...

El de la Solana?

-No. El de la Solana no. Lo de la part de la Barrancada. Que hi va haver un home que se li va escapar el foc.

Us en recordeu, més o menys quan va ser?

-Ai! Sí que me'n recordo perquè... Quin mon, deu meu senyor! Estàvem a Masdemboquera naltros llavors. Potser, em sembla que tenia lo Josep i el Juanito ja eren al mon. Sí, perquè els portava bastant per aquí... els portava bastant.

Que eren els anys seixanta?

-Es que me'n recordo, Rosa Carme. Es què és molt trist lo mon perquè jo... Jo no se com estic tant bé, ho haig de dir així, perquè... No podeu "percatar" valtros lo trist que és. Una malaltia de càncer i una malaltia mental és igual i pitjor, perquè encabat "cuando menos" es moria la persona. I ara, gràcies a Deu, es cura. Però va vindre l'Adelino, ton pare era al bosc a apagar el foc. Aquest foc si que hi va anar tothom perquè va durar dos o tres dies. Va vindre mon cosí Adelino, que va vindre, no sé amb qui va vindre. Per "asuntos" d'obres públiques, ell. L'Adelino mon cosí Era d'obres públiques i, "bueno" va vindre. I encabat ton pare se la va d'això perquè havia vingut, i li tenia molta mania a l'Adelino. Li tenia molta mania, molta mania, molta mania. I me vaig passar, a més dels focs em vaig fer una farts de plorar, que no t'ho pots imaginar mai lo que ha arribat a plorar ta mare per tot això. "Bueno" deixem-ho anar tot això. Doncs van agafar i ho van cremar. I quan n'hi va haver prou es va apagar, però va ser gros aquest foc. Eh? Va passar per la banda de la Barrancada avall.

Però allí que hi havia? Hi havia cultius, avellaners...?

-"Bueno", no. Més aviat devia agafar, si va agafar "algo" de Masderiudoms, perquè era aquí dalt, em sembla que se li deia... Com es deia aquell tros que hi ha a la Barrancada de Masderiudoms? El Canyotell, em sembla que era el Canyotell. Que el Canyotell és pujant la Barrancada amunt així, aquí hi ha la Barrancada nostra, anem a dir, i tot això que són d'arbres, doncs va sortir de per aquí lo foc.

Llavors va arrasar de tot. Va arrasar forestal, cultiu...

-Sí

I el de la solana també era antic?

-Lo de la Solana ha passat dos vegades segur. A tres no ho sé. Però allí a l'entrant de Vandellòs hi havia els "containers" de les "basures" i se'ls hi va escapar varies vegades dels "containers" de les "basures". I aquest foc passava per la Solana. Aquests, potser n'hi va haver un altre que

no va ser per culpa dels "containers", però per lo "menos" dues vegades va passar el foc per la Solana per culpa d'això.

I el clima. Quina característica té el territori en quant al clima? El vent ha influït en positiu, en negatiu...

-Naltros tota la vida. Perquè en aquest poble ha vingut molta gent de fora. Igual, ja ho he dit, d'empleats de la RENFE, encabat de la carretera també hi treballaven la gent. De la carretera hi havia uns quants, aquests los Cots, lo Rafel del Cot, lo Sisco del Cot. Aquests que, son pare de la Paquita. Aquests Cots treballaven a la carretera, a la "limpieza" de la carretera, a obres públiques, doncs. Vull dir perquè m'has dit de que vivien la gent. "Bueno" ara m'he anat d'una cosa a l'altre, que t'estava dient?

Del clima.

-Doncs ha sigut un poble de vindre molta gent, "jefes" d'estació, factors... Arribaven al poble, a la primera ventada ja hagueren marxat. N'hi havia molts que tan prompte podien i ja feien la sol·licitud per a marxar d'aquest poble. Llavors quan els hi donaven que podien marxar. Llavors, potser passava un any i llavors ja no volien marxar perquè veien que lo vent és molt dolent, i llavors en feia més que ara. Lo vent és molt dolent, és molt amoïnós molt tot lo que vulguis, però, diguem, és sa. Hi ha persones que no els ha provat, però és sa i encabat que ara, a les deu, fa la gran ventada i a les onze para i llavors és bon temps, bon clima.

És bo però, per exemple quan anàveu al tros devia ser molest?

-Ja, però com que no hi havia altre cosa que hi havies d'anar, Doncs no ens quedava altre remei que anar-hi, i hi anàvem tant contents, diguem-ho així. Tant contents amb la "fiambrereta" i amb lo d'això anàvem cap al tros. Agafàvem i es que feia un vent, normalment, que agafava i es parava cap allà a les onze, estava tres o quatre hores calmadet, i encabat a les quatre de la tarda tornem-hi, tota la nit, tota la nit. I així passàvem vuit i quinze dies. Solia fer... no és com ara que... tot i que ara també fa tres o quatre dies de vent, però quan diuen aquí que fa vent. Aquí pot durar dos o tres dies més dies més, però quan fa vent aquí, també en fa a molts "puestos". Ara s'ha escampat més lo vent. Però lo clàssic, lo clàssic d'aquí eren aquestes hores. I es clar, per anar al col·legi... i ja estàvem acostumats i sabíem que no... Valtros ja hi vau néixer i jo des dels onze anys pujant i baixant.

Si haguéssiu de fer un resum de quines característiques creieu que te el territori i el paisatge i què és el que ha canviat. Que diríeu?

-Per mi, lo poble de l'Hospitalet ha millorat molt i per bé. Hi ha hagut uns alcaldes, sigui el que sigui, començant, no sé si va ser el Martínez, o el Barceló, los primers que hi va haver.

Això ja en època democràtica. Voleu dir?

-Si, perquè mentre va ser alcalde lo padrí no es podia fer gaire cosa perquè era alcalde pedani i tot ho manaven els de Vandellòs. Aquí més aviat queixes. Un perquè... i encabat, molts pobres a demanar menjar o "bocadillos", pa i... molts pobres. Però no podia manar res l'alcalde que no

estes assessorat pel de Vandellòs. I encabat ja va vindre lo boom d'arreglar lo poble i jo diria que tots, tots han sapigut arreglar lo poble. Tots han sapigut, n'han fet un poble maco, espaios i bonic. Jo estic contenta de tots los que han vingut i han fet coses pel poble i tot. Que unes coses no estan bé unes que les altres? Sobre tot lo nostre barri. Que hi ha mancances? L'altre dia no se on era que també es parlava de que es critica o no es troba bé lo port. Lo port d'aquí, del poble que no el van sapiguer fer massa bé perquè los restaurants donen tots a la banda de baix i no hi ha un "puesto" gran per a ser espaios com podria ser l'Ametlla, "bueno" l'Ametlla tampoc, Cambrils o això, que hi hagi més àmbit, més... no està massa bé, perquè van fer... Això ho dic jo: jo, per exemple això que estan los restaurants a la cara de baix, aquell passeig tant bonic que hi ha, aquell mirador tan maco que hi ha a dalt. És molt maco aquell d'això. Però jo no hi he estat gaire, però, no ho sé... venen tots los fums de baix.

Aquest port és dels anys vuitanta, és un port modern, el port de Cambrils és de tota la vida.

-I jo... Però no lo port d'aigua i pedres no!

Però això està fet a posteriori del passeig. Jo no sé com era cambrils abans però m'imagino que les cases ja arribaven fins on arriben ara.

-Sí. Sí, Cambrils ha sigut sempre gran, és com l'Ametlla i l'Ampolla, totes són grans. Mira la torre de guaita que hi ha allí i tot. Però, "bueno" jo això no ho critico perquè naltros del port no en sabem res.

Com tot és pot fer millor o es pot fer pitjor però s'han d'adaptar a les característiques de cada poble.

-Però encabat, lo port està bé, lo passeig a baix, això que te la timba aquí, també queda maco, també queda bé. I encabat, tots los... d'això del port que han fet aquella... Com es diu? L'espigó petit, allò és una badia maca per a banyar-se los "crios" i banyar-se la gent, que lo que és la sènia d'"antes", lo que està més cap a Cala d'Oques, la badia aquesta és molt fonda. Jo no hi he entrat gaire perquè no ha anat mai gaire a la mar, però és molt fonda. Però ara es poden banyar gent gran, gent petita. I encabat lo de la Punta del Riu també, doncs, és maco, també. Però tot en conjunt, jo no se si soc "tonta" o d'això. No tinc d'això... ni aquest perquè es socialista, ni aquest perquè era de convergència ni aquest... Doncs no tinc cap d'això de res. Simplement dic que tots, la gent, diguem los alcaldes que han anat passant a Vandellòs i a l'Hospitalet, han tingut molt bones idees. Perquè, de tallar aquelles... comprar aquelles dos cases per a passar, que es veu ara l'hospital.

Sí, lo del nucli antic. Sí, però una cosa és això. Però, hi ha algunes coses com, per exemple el boom de la construcció del "pelotazo", que ara van quedar totes les cases aquestes a mig construir i tot això. Potser no hagués calgut fer-ho. Perquè més aviat ha quedat lleig. Tot això dels poligons dels corralets.

-Però és que; Qui es va emborratxar d'aquesta manera? Això, sigui del govern, sigui del que sigui, perquè va passar a tot arreu igual. Va passar, doncs que, siguin los bancs, que no se si anaven emparats pel govern que hi havia i el que hi devia haver, que no ho vull saber res del que hi havia. Van agafar i van donar massa "llargos". I la gent, si no podem tindre dos cases, si no

podem tindre segones residències, si no podem tindre tres cotxes, si no podem tindre... Tot va ser un conjunt que es va endeutar tothom i en va quedar tothom ofegat. No allarguis més lo braç que la màniga, diuen, animalots! Això és la culpa, és de tots.

Us en recordeu de com va començar el polígon industrial?

-Sí, el polígon va començar...

Es més modern però també va ser una transformació perquè allà tot eren camps de garrofers i oliveres.

-Tot, tot, tot. Tot eren camps de garrofers, perquè a lo polígon naltros també hi teníem lo de la tia Vicenta, que també nos lo va agafar lo d'això, lo polígon aquest. I "bueno" suposo que és per bé. No?

Recordeu alguna cosa extraordinària, si hi varen instal·lar alguna empresa o si la gent s'hi va abocar... ?

-No ho sé. A poc a poc es va anar omplint, sense sapiguer jo això. Ara una empresa, ara una altra, si van anar ficant moltes coses que hi havia aquí baix, "hasta" inclús, per exemple, los que tenen de "fontaneria", los que tenen coses de... els que tenien petites empreses les van anar passant allà.

I de la central nuclear, us en recordeu si quan va començar va tenir alguna mena d'oposició a nivell municipal?

-"Bueno" sempre hi ha gent que està en contra de les coses. Només me'n recordo d'aquella vegada, llavors que sortien aquells sols així...

Però al començament de tot, a la gent li varen dir que posarien una central nuclear? A la u, perquè a la dos la gent ja sabien el que era, però a la u, a la gent, al poble, al municipi, se'ls hi va dir el que anaven a posar?

-No ho sé ara, dit així no, no me'n recordo. Perquè naltros amb això de la central, quan ens en vam donar compte la central ja anava endavant. La central, naltros no... "bueno" llevat dels transformadors aquests. La d'això si que nos van vindre al darrera per a d'això. Això, a lo millor qui en podria dir "algo", perquè hi van haver de tractar hi més, perquè ara sí ara no, al tros del tiet Joan, que ara és del Miquel, la primera torre que surt de la central està al seu "terreno". I que si ara ho compraran, que si no ho compraran. I no, que no els hi han comprat. Això la primera, la primera central. Ells van poder fer igual tot el d'això del... tros, llavors el van deixar... quan lo tiet ja no hi va poder anar... "Bueno" això també és una de les coses. Eh? Que es van abandonar els camps perquè, doncs "Bueno" estudia... el jovent estudia d'això i encabat ja los vells es van anar fent vells i molta gent ja ho van abandonar, sobre tot los "terrenos" que no donaven gaire. Si vols que li preguntí alguna cosa... Perquè de la torre, de la torre los hi van

pagar, oi em sembla que era una d'això de la torre. No sé si se'ls hi haurà acabat o què. Que d'això. Que els hi pagaven. Era com que ho tenien llogat.

Com un arrendament, com si fos un molí de vent?

-Sí. No sé, no me'n recordo gaire jo d'això.

Mes o menys ja hem parlat de tot el que havíem de parlar. Si teniu alguna cosa que afegir o si voleu fer un resum?

-Jo he ficat les coses que d'això. "Bueno", hem parlat del garroferar i el camp de concentració. La sènia, dels horts dels Miralles i Julià, del cementiri vell, que també va ser una transformació.

El varen treure

-Lo cementiri vell lo van treure i...

Això que va ser. Als anys vuitanta també. No?

-Sí. Lo van treure perquè hi van fer lo centro, com se li digui, del d'això. Dels col·legis, escolar. D'això no n'hem parlat. Camí de la mar i de l'estació, "Bueno" això que he dit. Plaça de Catalunya, també ho hem dit, hi havia dos basses, com llavors n'hem parlat dels molins, hi havia dos basses de rentar públiques i dos molins d'oli.

Això aquí a l'Hospitalet?

-Sí. La guixera, zona del port, camí de la Cometa. Si haguéssim parlat de coses més d'això, del poble, doncs lo camí de la Cometa era; d'aquí del, de on hi ha el "contàiner". "Bueno" no tan avall. No anàvem tan avall al d'això. Una miqueta més cap aquí que només passaves... "Bueno" es què... així, a veure...

El "contàiner" o el riu? Abans del riu?

-Espera. Lo riu, lo dipòsit, passàvem així. Així d'esquitllèbit i anàvem a agafar aquí la cresta. La cresta d'aquest... del "contàiner" on hi ha allò de la roba.

Però aquí davant del Consum, esteu dient?

-Aquí davant del Consum. Això era lo dipòsit, aquí passàvem d'esquitllèbit un caminet, aquí aquest "puesto" que ara és de garriga, i aquí ja passàvem, arribàvem als "terrenos" del Guerxo. I aquí, aquest caminet anava per avall, per avall, sempre a la cresteta d'aquí, de la timba. Perquè aquí fa timba. Anàvem per avall, per avall, i arribàvem, "hasta" ultima hora los anys que d'això,

últims. Aquí on hi havia la granja de l'Enrique. Que la granja de l'Enrique es, doncs, quan baixes el camí de l'estació que tires cap a baix al barranc. Saps on viu la Maruja?

Allà on hi havia lo del "jabalí"?

-Sí. On viu la Maruja, saps on?

On vivia abans? A la rotonda que han fet davant del riu?

-No. Però, "Bueno". Aquest camí arribava "hasta" allí on hi havia allò de... que vestíeu los gegants. Allò redó.

Al dipòsit?

-Allí al dipòsit. Doncs aquest camí arribava "hasta" aquí, perquè dèiem davant de la granja. Un caminet que la padrina tenia molt de costum de passar. I tot eren garrofers i olivers, tot eren garrofers i olivers. I, per exemple, si d'aquí era del Guerxo, aquí era de l'Estanc, de l'estanquer aquest de la Xon. I aquí, "Bueno" aquí hi havia el marge. I aquí, "Bueno", doncs lo camí i aquí, doncs aquí ja eren d'una altre manera los marges. Però aquests dos eren profunds. Però aquest camí, mira, m'ha fet gràcia, me'n he recordat del camí de la Cometa que el Josep se'n recorda que hi passava la padrina, hi passava per allí.

-Camí de la Cometa, zona d'Hifrensa, perquè d'això tampoc no n'hem parlat de la zona d'Hifrensa.

Allò també era tot garrofers?

-Sí. Tot allò era tot de particulars i la majoria aquí a la banda de dalt, tot lo que és de la via per avall. Que això passava la via per amunt, tenien un gran tros, un gran camp los de cal... com se diu aquell... que lo barrancó s'ho diu... lo barrancó que passa així per allí els d'Hifrensa s'ho diu...

ara no em surt... los de cal Casat. Que a la banda de dalt hi tenien lo mas, hi tenien una gran masada a la banda de dalt de la via los de cal Casat.

Ja me'n recordo

-Doncs, "bueno". Doncs a la zona d'Hifrensa, doncs, "bueno" era la zona on estan les escoles, l'institut, lo casal dels avis.

D'Hifrensa el que s'ha de dir és que arran de la Vandellòs I, els treballadors que van portar, no tots però a alguns se'ls va fer casa per ells. I per això es va fer un poblat per ells.

-Sí. Es van fer cases pels treballadors. Pels que hi treballaven. I encabat, una vegada es va acabar Vandellòs I, en pic es va acabar. Llavors los hi van donar opció a qui volia comprar i, "Bueno", El qui més i qui menys s'ho va comprar.

Això va ser quan varen tancar definitivament la central a causa de l'accident que hi va haver.

... la urbanització "infante", "Bueno" doncs tres quarts del mateix, doncs eren "terrenos" de gent particular...

Que amb el boom de la construcció i del turisme es varen anar edificant.

-La Porrassa, doncs igualment, de "terrenos" de gent, més aviat de l'Hospitalet, però segurament que n'hi havia algun o altre de per amunt. La Porrassa i polígon, també, doncs, de gent particular. Tot era garrofers i olivers. Lo camp de les Tapies, lo nostro, doncs "bueno", que t'he de dir. No? Ja ho saps.

El camp nostre que han passat totes les infraestructures. Ja ho podeu dir, ja. Autovia, autopista, minitransvassament...

-"Bueno", jo ara ja parlo de varies coses i així...

Perquè en aquest tros de la zona de les Tapies és la zona de la plana on han passat totes les infraestructures.

... "Boeno" doncs, les Tapies, va començar, van eixamplar la carretera quan van fer això... asfaltar la carretera...

La C 44. La carretera que puja cap a Mora.

... Ja mos va agafar "algo" de la carretera. Que llavors ja nos van treure marge, no sé què. Encabat la entrada de l'autopista. L'entrada de l'autopista també mos van agafar. Encabat lo minitransvassament, lo polígon de mig per amunt d'això del polígon. Això vull fer un paper ben fet perquè me'n recordo del punt d'on estaven tots los arbres. Vull fer un plànol. No per a res sinó perquè tinc mania de fer-ho. Encabat mos va passar, que això "bueno" era sense pagar, d'això que van passar d'aquí, per aquí en amunt aquell camí que van fer. D'allò no nos van donar res ningú. Però "bueno" quedava igual nostro però nos ho van fer treure tot lo d'això, los arbres per a fer el camí. Que més va passar?... Encabat, per la via van haver de pujar i va agafar aquí

uns quants arbres. Saps que va haver de pujar cap a dalt? Ja nos va agafar aquí uns quants arbres. Per la pujada aquesta, la rampa aquesta ens va agafar aquí uns arbres. Ai no sé si va agafar "algo" més i tot.

I l'autovia?

-“Bueno” clar, ara tot. L'autovia, a part de que hi ha una rotonda. Doncs aquí baixa exactament a baix on hi havia un marge del d'això, la partició, anem a dir. “Bueno” la partició de les parades. Doncs aquí l'autovia travessa per davall mateix del mini transvasament.

Aquesta va ser la transformació del vostre tros, però això, més ben pagat o més mal pagat o com fos ha passat a més gent, perquè. És que passa tot; passa l'autovia, passa l'autopista, la via del tren... i tot.

-Però naltros, anem a dir, vàrem tindre un final, gràcies al nostre esforç, la nostra dedicació. Vam tindre un final feliç. Anem a dir pel preu. Que lo d'això aquí, lo Gregori, com que no estava urbanitzat, doncs no li van pagar bé.

... La gelada del cinquanta-sis, los horts de Masdemboquera que ja ho hem dit, los terrenys que va agafar la central, “Bueno” això de l'Acampador.

Per fer el transformador.

-Hi podia haver un o altre que tingues, d'això, però hi havia més gent, més camps los de... Per això quan es va parlar de separar-se l'Hospitalet de Vandellòs era molt difícil, perquè estaven tots tot “crusat”.

Però la separació, qui preferia separar-se els de Vandellòs o els de l'Hospitalet?

-Los de l'Hospitalet. Los de l'Hospitalet.

I els de Vandellòs no?

-No ho crec, los de Vandellòs la única cosa que, “Bueno” si es parlava, per exemple en aquest punt de l'acampador, que hi deu haver altres coses per a parlar. Los de l'Hospitalet no hagueren... no ho sé, partir coses no, no... Perquè lo d'això, lo Ramon, que ja és mort, lo d'això era bastant coet aquest també. Lo germà de Josefina tia de la llibreria. Aquest li van treure una temporada que li deien lo mitja taronja. No mitja pilota li deien perquè ell deia “això s'ha de partir que del cert ve una pilota...” i ho lluitava, ho lluitava per a fer separar.

Jo crec que l'Hospitalet volia la separació però la gent de Vandellòs també. I després, tornant a lo de la central nuclear, a mi em sembla que els que van posar més oposició son la gent de Vandellòs i en canvi són els que més s'han aprofitat. Han anat a treballar i si els terrenys tots eren d'ells...

-Los de Vandellòs, lo que han tingut molta rancúnia. Vaja els hi ha fet molta ràbia al pas dels anys, sobre tot quan hi va haver l'accident. Que només s'anomena Vandellòs. Només s'anomena Vandellòs. Però “bueno” ha sigut que molts han baixat a viure aquí baix, que tenen cases. Que

a lo millor són segones residències o el que sigui. Han baixat que tenen cases, han tingut feina i han viscut bé.

I a part que m'heu dit que la majoria dels terrenys de l'Acampador eren d'ells.

-D'ells. Sí, sí los de l'Acampador eren d'ells.

No els hi devien pagar gaire però quan els van expropiar van treure profit. Bé si voleu dir la frase lapidaria i pleguem.

-Què?

Que digueu això que heu dit abans

Entre el turisme i la central va canviar radicalment, culturalment, socialment i econòmicament el "terreno".

L'Hospitalet de l'Infant 19 de maig de 2016. Entrevista a Teo Castillo

00:00 Comencem, nom i cognoms?

-Jo em dic Teo Castillo Diaz.

00:10 La edat també, si la vols dir?

-Sí. Ara tinc seixanta-sis anys.

00:17 I vas néixer...?

-Vaig néixer a una població de la província de Toledo que es diu Villanueva de Alcardete

00:25 I vas marxar molt aviat d'allà?

-Sí, Vaig marxar cap a Mataró al mil nou-cents seixanta-quatre, o sigui, tenia setze anys.

00:35 Jovenet. I la professió, si la vols dir també?

-Sí. "Bueno" He estat... he fet varies "faenes" a la meva vida laboral, però la que ha tingut més continuïtat ha estat la de analista químic de laboratori.

00:59 Ara ja ets jubilat?

-Sí. Ara estic jubilat.

01:02 El domicili, vius aquí a l'Hospitalet?

-Sí.

01:07 Des de quan?

-A l'Hospitalet visc des de l'any mil nou-cents setanta-u, que vaig venir a treballar a la nuclear, la Vandellòs I.

01:18 O sigui que això ja son quaranta-cinc anys. No?

-Sí.

01:22 O sigui que has vist uns quants canvis.

-Sí que s'han produït canvis, es clar. Perquè, dels anys setanta cap aquí ha sigut tot el, diguem, el boom turístic i canvis també en el tema de... el tema de, sobre tot agrícola. També.

01:46 Canvis de passar de ser agrícola a industrial?

-Sí. "Como" exemple: "cuando" jo vaig començar a treballar, que llavors estava en construcció la central nuclear Vandellòs I, perquè es va arrancar i es va ficar en producció al maig del mil nou-cents setanta-dos, quan un any abans, que vaig venir jo a treballar, sembla ser que un sac de avellanes era el mateix preu que el sou més, més... diguem de peó o especialista en la central. Mes o menys eren set o vuit mil pessetes. Vull dir que era el mateix preu pràcticament un sac d'avellanes que un més de treball a la nuclear, de una "faena" sense... diguem, sense especialitat. Es el exemple de com encara a los anys setanta, encara la gent, els pagesos podien viure, sobre tot en la zona aquesta nostra, del tema de les avellanes. No? Perquè tenien un preu prou important per a dedicar-s'hi i hi va haver gent, per lo que m'han comentat, que podien haver treballat, en aquell temps, a la nuclear o a la construcció i en canvi es mantenien a les seves cases treballant el camp perquè les avellanes tenien prou... era prou interessant els preus com per a conrear-les. No? Els camps de avellaners.

03:36 I, si vas venir al setanta-u, entenc que al setanta-dos es posa en producció la central...

-Al maig del setanta-dos es va connectar a la xarxa elèctrica.

03:50 I saps quant temps va tardar en construir-se?

-Sí. Va... sembla ser que el moviment de terres va començar al seixanta set. Mil nou-cents seixanta-set, llavors va estar quatre anys. No? Sí. Al seixanta vuit ja n'hi ha, "bueno" documentació i imatges i tot això, ja de com es veu la estructura, ja de lo que és el reactor, ja de la base. Ja n'hi ha exemples de fotografies d'això.

04:30 Llavors, si durant aquest període de construcció, la gent que era autòctona, la gent del poble, més aviat, preferia no treballar a la central, seguir amb la seva feina. Suposo que va venir molta gent de fora per poder-la construir?

-Sí. Va venir molta gent de fora, en la època de la construcció es parla de milers de persones. De dos a tres mil persones en el període de obra. Que van venir de tot arreu a treballar.

05:03 Que aquesta gent, en part devien marxar, després... ?

-Sí. Després va venir... va ser un enllaç continu, perquè després va venir les obres de l'autopista, als anys setanta, també, setanta-u setanta-tres es va construir la AP-7 i després va venir la construcció de la central nuclear de Ascó. O sigui, los anys setanta pràcticament van enllaçar, després amb, diguem al final de los setanta, amb los dos reactors de Ascó i després d'Ascó van tornar el personal, empreses de construcció, empreses de servei... van venir a començar la Vandellòs II. Que es va començar abans del... los primers treballs es van començar a principis dels anys vuitanta, vuitanta, vuitanta-u. Després el vuitanta dos va ser quan van arribar los socialistes al govern. Llavors van fer la aturada nuclear. Van fer el "parón" nuclear i va haver, com si diguéssim, van reestructurar el tema de les construccions.

06:34 La moratòria?

-la moratòria, molt bé, la moratòria nuclear. Es va reestructurar el tema de la construcció nuclear perquè la previsió era massa... que havien fet el govern anterior. Eren massa... preveien un creixement de un vuit o un deu per cent del consum elèctric que no va ser així. I llavors hi havia massa centrals nuclears i allò va ser el paro nuclear. Es va parar Lemoniz per un tema de terrorisme i a Extremadura Valdecavalleros es va aturar. I llavors va haver, l'any vuitanta-dos, vuitanta-tres, va ser molt important per al municipi nostre perquè també la Vandellòs II va estar a punt d'entrar dintre del tema aquest de la moratòria nuclear. Jo me'n recordo que l'ajuntament que hi havia als anys vuitanta, "pues" van fer bastantes gestions, fins i tot varen anar a Madrid, varies vegades, perquè es tires endavant la continuïtat de les obres de Vandellòs II. I finalment es va construir i si no ho recordo malament es va ficar en explotació l'any mil nou-cents vuitanta-cinc.

08:00 Recapitem: arribes al setanta-u aquí al poble i, per tant, ja estaven construint la central, ja hi havia més gent. Però, com trobes el municipi? Quin tipus de municipi trobes a nivell de costa? I si vas cap a la muntanya?

-"Bueno" jo... La meva percepció personal, no tenia una, vull dir, una figura establerta del municipi.

08:33 Es clar, perquè no el coneixies.

-Clar. Jo el que més coneixia... primer, quan jo vaig venir "soltero" no? Llavors la empresa ens donava allotjament a uns apartaments d'aquí, de Miami, aquí a tocar de l'Hospitalet i llavors, aquests primers anys estava desconnectat de la realitat no? Perquè de los apartaments "pues" agafàvem el autocar per anar a treballar, veníem de treballar i "buno" llavors no... vul dir, la realitat del municipi, de conèixer per exemple Vandellòs, Masriudoms, Masboquera, l'Almadrava, "pues" no era... va ser, es clar, com tot. Totes les arribades a un lloc que no has viscut mai, "pues" conèixer de cop tot lo que t'envolta, o sigui, en el meu cas no va ser de cop. Ho vaig fer poquet a poquet, no? Poc a poc i bé, llavors de Hospitalet, realment quan ja vaig començar, diguem, a conèixer el tema de viure en família va ser, "pues" a partir del setanta-dos. No? Després al setanta-tres vam tenir la primera criatura i llavors, sobre tot la dona, "pues bueno" el tema d'anar a comprar, conèixer la gent, comprant els productes de la farmàcia, el tema de metges. Llavors es quan realment a poc a poc vas coneixent a la gent que t'envolta. No?

10:30 Però, independentment, tant al setanta-u o al setanta-dos o fins i tot al setanta-tres quan vàreu tenir el primer fill. Quins serveis hi havia en el municipi?

-Jo vaig treure una conclusió... i no fa gaire que també la faig, aquesta conclusió. És que jo quan vaig marxar del poble dels meus pares, jo vaig marxar amb un familiar, amb un cunyat, vam anar a treballar a Mataró però el meu cas, jo era adolescent, jo tenia treball allà al poble, no? Jo no vaig marxar fora com los quatre milions, sembla ser que segons algunes estadístiques que jo vaig llegir. Quatre milions que als anys seixanta es van desplaçar, diguem, de los pobles o del camp a la ciutat. Va ser la immigració, o sigui la migració interna. I la majoria, "pues" van anar en busca de condicions de vida perquè a los seus pobles "pues" no tenien ja treball, en alguns casos famílies amb criatures, i tot això al període aquest de la immigració sobre tot a Barcelona lo va retratar molt bé el Paco Candel al llibre aquest de "els altres catalans". I lo mateix que a Barcelona "pues" primer s'omple Barcelona i després... Badalona i tot el Vallés oriental, el occidental... i després el camp, que llavors hi havia moltes hortes, hi havia molta horta al Maresme. I, però en el meu cas concret, jo el que volia era estudiar, era tenir un ofici, aprendre, aquesta va ser la meva... diguem-ne el perquè. I a la tornada, quan vaig venir aquí a l'Hospitalet em va recordar molt al meu poble. Que vaig veure que encara era més petit que el poble que jo havia deixat, perquè el poble que jo havia deixat tenia, i ara també te quatre mil habitants. I llavors vaig venir aquí, dic "Ostia" he arribat a una població que encara te los mateixos serveis o encara menys que tenia el poble que vaig deixar. No? O sigui que era una població, l'Hospitalet de l'Infant, amb moltes mancances. Quan vaig arribar aquí encara, "pues" era la dictadura de Franco, encara, perquè fins al setanta-nou van haver les primeres eleccions municipals, llavors vaig veure una població amb moltes mancances. En el tema, per exemple de metges, "pues" havies d'anar al metge amb una espècie de cartilla que et feien i que et permetia "pues" a qualsevol hora de la nit, anar a trucar a casa seva perquè el nen tenia febre i no sabíem que li passava, i coses d'aquestes. A la farmàcia igual, havies d'anar a casa seva a trucar-la perquè vingués a obrir-te la farmàcia. Després el tema urbanístic "pues" carrers, sembla que asfaltat, jo no recordo... poder el carrer la Galera, però, per exemple, fins i tot la plaça de la nova església, es va construir l'any seixanta-vuit, era de terra, no? Los carrers principals, i en aquella època, fins i tot los carrers, i la mateixa...

14:41 Es que els carrers principals era la Plaça Catalunya, el carrer Major, el Carrer de la Estació, com a molt i la Via Augusta. Perquè de la Via Augusta cap a baix eren tot garroferars. Els carrers es varen anar obrint després.

-Llavors, això que deia, carrer asfaltat, "pues" ja dic, si que és veritat que alguns pobles per aquells anys, per exemple, jo me'n recordo del Perelló, Rasquera... lo sé perquè alguns companys eren d'aquests pobles, encara no tenien aigua corrent. En canvi aquí, al "menos" aigua corrent sí que n'hi havia. Eh? Jo recordo que en les "vivendes" que jo he estat en l'Hospitalet vivint sempre ha hagut aigua corrent, no recordo de anar a la font a buscar aigua. Si que és veritat que hi havia moltes mancances en els serveis, talls de aigua, a lo millor se marxava la llum i passaven dies, un dia o dos dies sense llum, pel tema d'"algo" que havia passat amb el vent i la majoria de les cases antigues, "pues" ja lo feien bé i tenien el seu dipòsit i llavors quan marxava la llum "pues" encara tenien la reserva del dipòsit de aigua.

16:10 I que vas trobar? La gent aquí de què vivia?

-Sí, jo vaig trobar que hi havia grups de gent que es guanyava la vida, i vaig trobar que, més que tot, vaig trobar algunes famílies que encara vivien de la pesca, els Xacanos, el Aubalat, encara hi havia que, fins i tot, es podia comprar en el carrer, ficaven algunes paradetes en el carrer i jo me'n recordo que la dona... Després estava aquest, que em sembla que també és de los Xacanos, el Manolo, un senyor que, llavors com que no hi havia el port esportiu, "pues" llavors les barques les tenien a la "playa de las barcas" que es deia, i després a la "playa del arenal" allí hi havia un de los Xacanos, que em sembla que li deien Manolo, que vivia a Barcelona a estones, o a temporades. I la pesca i això "pues" la venien al carrer, cridaven, no? Cridaven "escolta que he agafat pops, que en voleu?..." hi havia aquesta petita comunitat, després hi havia la gent que llavors que llavors se guanyaven molt bé la... feien molts quartos, perquè feien molt a "destall..." com es diu això, a preu fet.

17:49 De la construcció, vols dir?

-De la construcció, de paletes.

17:51 Perquè era el començament de la construcció.

-Sí, era el boom turístic de apartaments, de xalets, i d'això, no? I llavors hi havia una comunitat important, que aquests no volien saber res de la nuclear perquè guanyaven tres vegades més que un sou d'aquell començament de la nuclear i llavors a la construcció guanyaven molt més. I hi havia aquesta comunitat de gent que feia molts de "destajos" no? Treballant a la construcció i a banda d'això ja començaven, gent a treballar a l'autopista, a la... d'això, com es diu? Treballaven a la central nuclear de Ascó i preferien viure aquí que no pas a Mora, a les Mores, a Mora d'Ebre, a Mora la Nova i preferien viure aquí perquè, tot i les mancances, encara era més agradable viure a l'Hospitalet que no pas a los pobles de l'interior.

19:03 I de la pagesia te'n recordes de si tenies percepció de que hi havia famílies que vivien de la...?

-Més tard jo vaig veure que hi havia algunes famílies que sí que vivien, sobre tot del conreu de la avellana, però més aviat a Masboquera i Vandellòs. Aquí a l'Hospitalet jo no recordo de cap família que és dediques al cent per cent a la pagesia. No. En canvi a Vandellòs sí. Sí que n'hi havia uns quants i a Masboquera també.

19:47 En aquells anys de començament dels setanta, vuitanta, en aquella dècada, la gent aquesta que dius que vivia de la construcció, més aviat era gent de fora. No? Suposo. I la gent d'aquí vivia de lo que tenia?

-Eren emigrants que havien arribat, aquestes famílies que jo he conegut van arribar abans de la nuclear al tema de la construcció. Arriben, igual, deu anys abans. Van ser, el tema del turisme, les inversions orientades al turisme van començar als anys seixanta, seixanta-cinc... no solament aquí. Eh? A la costa brava, a tota la costa van començar a guanyar valor tots els terrenys d'a prop de la costa que ja, "pues" estaven orientats a, diguem, a la construcció d'apartaments i xalets i d'això. Que per cert, en aquest cas va ser un de los canvis del territori.

21:02 Més que la central? Consideres que és més canvi?

En aquest paràgraf era més aviat, ja no tant de la subsistència o de com vivia la gent, sinó la percepció que tenies del paisatge. Per exemple; Recordes un paisatge agrícola, recordes un paisatge forestal, o una barreja?

-Jo sempre he trobat que la serralada que tenim aquí, en front de l'Hospitalet, el que és tot el Coll de Balaguer, la fondalada de la Font de l'Aigüalcoll i tota la serralada aquesta que va fins a Masriudoms ha estat com una barrera. No? Cap aquí sempre ho he vist, més aviat com més de bosc, més de bosc, les sortides que jo havia fet i d'això. I en canvi del altre costat de la muntanya, que hi ha com una espècie de recorregut que és el camí de les portes, que va de Masriudoms a l'altre banda del municipi de l'ametlla de mar. A l'altre costat, per exemple jo havia conegut finques, la finca de cal Casat que està a la barrancada de Lleria, al barranc de Lleria, que baixa fins a, actualment on estan les nuclears. Allí si que havia vist camps de conreu de avellaners en actiu, o sigui, tots "super" conreats. Les famílies, en aquest cas de cal Casat i això, que la finca de Lleria, pràcticament tota la fondària aquella és de la família aquesta i després vaig veure, també, a Navàes, tota la zona de Navàes, la zona de Lleriola, que també estaven molt... un conreu molt actiu de, també dels avellaners. Jo havia anat d'excursió, pràcticament, a conèixer el territori i això. I recordo que els camps estaven nets, estaven en actiu, cuidats, fins i tot, ja més lluny de l'Hospitalet. Gavada, tota la zona de Gavada, tots los camps estaven també "super" cuidats. I, bé, llavors en rendiment, perquè, ja dic, en aquells... los anys setanta tenien un preu...

24:28 Es pagaven bé?

-Sí. Per lo que després he sabut, sembla ser que després hi havia el garrofí, tenia un valor molt interessant, perquè, sembla ser que feien un medicament amb aquest, el garrofí. Que després va ser substituït per un compost orgànic degut al petroli i, llavors, el preu va baixar moltíssim. Sense entrar ja en el tema de la avellana que van inundar los mercats los turcs.

25:07 I recordes si hi havia alguna vall o algun trosset amb cereals?

-No. No recordo

25:18 No, perquè diuen que també n'hi havia.

-Sí. A mi els pagesos m'han comentat que en èpoques de... després de los anys que van passar a la història com los anys de la gana, que van arribar fins al quaranta-vuit, més o menys. Fins a l'any quaranta-vuit sembla que encara funcionaven les cartilles aquelles de racionament. I llavors aquells anys va tenir molta importància e camp, perquè la forma de viure era de la terra, en aquell temps. No es podia comprar, no hi havia... eren anys molt complicats i llavors el que tenia terra "pues" no... podia menjar. No? Llavors, què feien? Llavors lo que feien era que tenien una mica de tot, no? Tenien faves, faves en llocs que no es podia regar, llavors tenien cereals, tenien civada, tenien avena...

26:29 Coses que els servien per la subsistència?

-Exactament.

26:34 O sigui que podríem dir que era agrícola?

-Sí. I, "Bueno", abans de arribar la fil·loxera, que va ser el mil vuit-cents noranta... a finals del segle dinou. Quan va entrar aquí a Tarragona va ser a finals, ja, de segle. Llavors a tota la zona aquesta hi havia molta vinya. I el cas més palès del tema aquest, és que aquí a l'Hospitalet, allà a la... passant el riu, el pont del riu Llastres hi havia una alcoholera. Hi havia una fàbrica que produïen alcohol.

27:22 A començaments de segle vint?

-Quan estava el "auge" màxim de la producció de vi, va ser quan a Itàlia, França ja hi havia la fil·loxera i llavors no produïen gaire cosa i llavors a la zona d'Espanya, sobre tot a Catalunya "pues" era el màxim. Pràcticament a tots los pobles tenien l majoria de los conreus eren vinya i hi havia... igual és molt agosarat, no? De dir que a cada poble hi havia una alcoholera.

27:59 Alcoholera és un celler o un lloc que feien...

-Destil·laven el vi per a treure l'alcohol, l'aiguardent. No?

28:08 Però no per fer vi?

-No.

28:11 Per a fer alcohol?

- Per a fer alcohol. Ben bé era per a fer alcohol. Allò va ser, també, la època aquella dorada del la producció de alcohol que un de los mercats referents era Reus, allò de "Reus, Paris, Londres" era el mercat que marcava preus era Reus. Era el mercat, diguem, de la distribució de alcohol, aiguardent, que deien, a tota Europa, no?

28:44 Bé, de l'aiguardent i del cabo...

-Sí, però la frase aquesta de "Reus, Paris, Londres"... Hi va haver famílies que van guanyar molts diners amb el tema aquest de això. Per això que la transformació, després, en los conreus de avellaners, d'avellaners va venir per el tema de la mort de la vinya, i llavors es va convertir... ara no diguis qui és que va venir amb les plantes... El monocultiu aquell dels avellaners, per lo que jo he sentit i he llegit, va venir per l'abandó i la mort de la vinya, per la fil·loxera.

29:39 De fet, estic fent ara el mapa de cobertes, nomes queda una vinya, un trosset de vinya, un terreny de vinya allà dalt, per darrere de la Figuerola.

-A Tivissa, per cert aquí al municipi hi ha un d'això, que te una bodega, hi ha una família que...

30:02 Un celler, vols dir? A la Serra, a la Serra

-Sí. Em sembla que el camp el te a la Serra d'Almos. Allí a la Serra d'Almos, Darmós i la Serra d'Almos, a la banda aquesta de Tivissa, que son zones que el "terreno" és fresc allà conreen vinyes, sí. Però és una cosa de fa...

30:22 Relativament poc, recent.

-Sí. El que va començar, va ser aquell que es diu Joan... Que és cantant, aquell cantant de òpera.

30:35 De Vandellòs?

-De Vandellòs, sí. Va ser un dels pioners en el tema aquest de plantar vinya i que encara te unes caves, te una espècie de caves i d'això. Ja es va morir aquest senyor. Sedolina, Joan Sedolina.

00:14 Amb tot això que m'has explicat, comparant-ho amb ara: Què és el que s'ha transformat més? S'ha transformat més la part rural? S'ha transformat més la part urbana?

-Si t'ho vols mirar. En el llibre... en el llibre aquell de les fonts, que vaig fer un fotimer d'entrevistes, jo. A gent, sobre tot d'aquí de la zona "esta" nostra. La font de l'Aigualcoll, aquí jo vaig entrevistar al Llorenç, el Gregori Llorenç, però el "abuelo" no sé si tu te'n recordes d'ell. El pare del Josep Maria Llorenç, no? Que era "barbero". La teva mare segur que se'n recorda. "Barbero" i pastor. Llavors. Allí, en lo que aquest home se'n recorda de la font de l'Aigualcoll està retratat lo que feia aquí la gent, los pastors que hi havia, la gent que venia de Rasquera allí, com los pastors se quedaven a l'hivern aquí. Cada més un dimecres, no sé si era el primer dimecres o el segon dimecres, en el llibre està explicat, feien la fira de ramats, cada més i venien aquí. I los ramats se concentraven aquí en el carrer la Galera, però entre el carrer la Galera i el carrer de l'Estació, allí on estaven les escoles, per allà, allà venien amb los ramats i allà feien intercanvi... Cada més eh? No una vegada a l'any.

01:59 Quines infraestructures creus que han transformat més el paisatge o el territori? Per a bé o per a mal?

-Bé. Lo que ha transformat més el paisatge, sense dubte, és, diguem, l'autopista, per alguns per a bé, és el tema d'unies millors comunicacions. Però també és veritat que no solament al territori nostre sinó a tot arreu, ha significat una barrera, una barrera de trànsit en el tema dels pagesos. En molts casos ha partit la finca i han d'anar, a lo millor, a fer un recorregut massa llarg per poder connectar un tros de finca amb l'altre tros de finca. "Esto" ha estat fins i tot en el tema de les aigües, també. Les corrents d'aigua, en alguns llocs ha significat, va significar, a València em sembla que hi va haver un cas. Va significar, també una espècie de pressa de contenció de aigües que després han hagut inundacions. No?

-Aquest ha sigut un canvi important en el territori. Després, el altre canvi important va ser quan es va construir el tram aquest de tren. De la via que va anar des de Tarragona fins a l'Aldea al mil vuit-cents seixanta-cinc, que l'any passat, dos mil quinze, es van complir cent cinquanta anys. Llavors el tram aquest va significar, "pues" molta vida a los pobles, als pobles que podien connectar amb estacions, com va ser el cas de l'Hospitalet en el tema de mobilitat. Lo que sí és veritat, que després d'això ha estat molt deixat de la ma de Déu per que és de les poques vies de comunicació per tren que encara tenen una via en un sentit sol. I allò complica molt el tema de temps i de circulació. Després, també ha estat molt important, també l'arregament que va haver de la carretera, de la carretera que nosaltres diem de Mora, de les mores, que va de l'Hospitalet a Mora, la C-44. Perquè això si que és veritat, que jo me'n recordo dels anys setanta, que era una carretera "super" estreta, que hi va haver molts problemes, sobre tot dels autocars, quan pujaven els autocars amb personal a treballar a la nuclear de Ascó, "pues" tenien molts problemes. Tot i ser la carretera molt estreta en aquell temps, baixaven camions cisterna de una població de Osca que es diu Sabiñánigo, i després a Flix tenim la electro-química de Flix que produeix, que produïen, perquè sembla que ara l'han tancat, clor, sosa, o sigui hidròxid sòdic, a banda d'això, no se si també feien algun fòsfat càlcic sembla. Llavors aquestes cisternes, que ja hi van haver accidents. No? Aquestes cisternes el trànsit que tenien, fins i tot les de Sabiñánigo, baixaven per aquí, pel corredor aquest de, diguem de Aragó, per la C-44 per anar cap al port de

Tarragona. I llavors es clar aquestes substàncies són molt perilloses, sobre tot el clor en forma de gas. I això va significar molts problemes de trànsit. Ara la carretera està molt millor, però encara al passar per el casc urbà tant de Masriudoms com de Masboquera i Vandellòs, encara continua sent un perill per aquest tipus de transport. A banda d'això a la banda de dalt es van ampliar les carreteres per la zona de Lleida i ara és el pas habitual de tota la gent que baixa de Saragossa, d'Aragó i de Lleida que baixen a les platges i baixen per aquí. Llavors és una via molt transitada que, "bueno" això es per a bé i per a mal també. Jo crec que sí. I després lo que ha a favorit molt la mobilitat i això ha estat la construcció de la autovia, també.

07:40 Quan vas arribar aquí devia passar la nacional tres-cents quaranta pel poble o ja passava per aquí darrera?

-Ja passava per... el desviament aquest, per algunes fotos, mes que fotos per algunes notes que he vist, sembla que es va fer al seixanta-quatre, pot ser, al seixanta-quatre es va fer el desviament aquest. Però la carretera, fins i tot a principis dels anys vuitanta, la nacional, que llavors en lloc de via augusta es deia antiga carretera de València, passava pel poble. El any vuitanta, vuitanta-u, encara era propietat de l'estat. No va passar a carrer fins a uns quants anys més tard i, com també, al final de los anys setanta, el primer ajuntament democràtic, que va haver al setanta-nou, va haver de fer les gestions amb el "obispat" de Tortosa perquè part de los carrers que hi havia al entorn de la nova església eren propietat, les parcel·les, els carrers, tot això era propietat de l'"obispat". I llavors van haver de fer gestions de que passes tots els espais públics, comptant els carrers, que passessin a propietat de l'ajuntament. O sigui, això per què es doni una idea de que entre la carretera i l'"obispat" carrers públics n'hi havia pocs.

09:27 Això com a infraestructures. Però també les centrals, la tèrmica... tot això també ha transformat el territori.

-Sí, sí. És veritat que lo que més crida l'atenció és, justament, les nuclears. No? Quan arribes al Coll de Balaguer, "pues" veus allà unes construccions grandioses. No? A un costat les nuclears, la u ja est tancada. No? Però el procés de desmantellament durarà un fotimer d'anys, encara. Però està la nuclear, la Vandellòs II i a l'altra banda de la carretera, està la tèrmica de cicle combinat de gas. També "pues" ha transformat el territori molt i no solament això, sinó després, clar, aquesta producció elèctrica s'ha de portar a los nuclis de consum, com és Barcelona, València... i aquí hi ha un parc elèctric al Coll de Balaguer, que també, veus les muntanyes i veus allà los transformadors i torres i tot això. Hi ha una línia important que se'n va cap a València i un altre que va cap a Rubí i cap a Barcelona. Llavors això, es clar, el paisatge en el terme nostre, sembla ser que passen del centenar de torres elèctriques. Es clar, això ja no és un paisatge idíl·lic. No? Fins i tot, no tenim gaires àligues, però sí que n'hi ha i, es clar això és un perill també per los animals i l'efecte visual "pues"... el que passa es que ja nos hem acostumat. No? I llavors és lo que més crida l'atenció. Però després també hi ha altres factors que també han anat canviant el nostre territori com, per exemple, és l'extracció d'àrids: "tenemos" aquí una "cantera" aquí a la C-44, que aquesta mossegada de la muntanya es veu des de Tarragona, "cuando" surts des de Tarragona ja es veu la muntanya i es veu allí. I això. Vulguis o no vulguis, el impacte és... Sí, sí.

-També, lo que passa és que no ha sigut tot de cop, en uns anys determinats, va començar a los anys seixanta, després va haver la crisi del petroli a l'any setanta-tres, després va venir un altre crisi en el noranta-dos, la crisi econòmica, després de los Jocs de les Olimpíades. Però la transformació més gran que hi ha hagut, no a l'Hospitalet sinó a la majoria, sobre tot, de les

poblacions de costa, va venir per el "desenfreno" aquest terrible de construcció que va haver al dos mil vuit, dos mil nou...

12:43 El "pelotazo"?

-Sí. Nosaltres nos fixem en el camp, però, en les poblacions. Si podem veure fotografies antigues de Sant Pol de Mar, Malgrat, la Costa Brava, eh? Lloret de Mar... i veus ara una fotografia del mateix lloc, i llavors no s'assembla res. Vull dir, esta tot ple de apartaments, de blocs i, "Bueno" i Salou mateix. No? Salou, "pues" quan baixava la gent a banyar-se. La gent de Riudoms i la gent de Reus, "pues", llavors era los aiguamolls que hi havia allà a Salou, molt idíl·lics, guapos i tal i hi havia alguns xalets de principis de segle i "Bueno" no solament a Salou a tot la Pineda. No? On està el "faro" aquell de la pineda i això, tot eren espais naturals que ara estan tot ple de construccions. No? I això significa portar aigua a totes les "vivendes", tots els serveis. No? Clar i això. "pues" ha transformat la visió de tot. No? O sigui, ha sigut una cosa més lenta però solament s'aprecia quan veus fotografies de los anys seixanta, no has d'anar molt enrere. De los anys seixanta i mires ara, dos mil quinze o dos mil setze, fotografies i es veu el canvi terrible que hi ha hagut.

14:36 No, no. Si a l'Hospitalet mateix a les fotos del cinquanta-sis hi havia dos carrers, la Via Augusta i el carrer de la Galera i la plaça Catalunya i tota la resta eren tot camps. I allí on està ara la central nuclear eren tot camps conreats de gent de Vandellòs.

-I l'Almadrava i "Bueno"... Però és que lo mateix que ha passat aquí ha passat al maresme, allà a Mataró jo tinc fotografies de un llibre de fotografies de Mataró de los anys seixanta i...

15:15 Aquí, per el que estic veient en les fotos i per el que estic parlant amb la gent, aquí en el poble, evidentment que als espais agrícoles i tot això s'ho han anat carregant, però aquí ha estat pel turisme però, en part també per la industria. Perquè la zona plana que era on està la central i és on es conreava, s'ho va quedar tot la central. I l'altra part que també es conreava i que hi havia conreus, no sé si eren molt productius i si la gent podia viure era on hi ha totes les carreteres. On passa l'autopista, l'autovia, la via... i ara, es clar, volien urbanitzar, si els haguessin deixat urbanitzar "con el pelotazo hasta" la via del tren. Clar tot això s'ha anat menjant...

-Sí, perquè de seguida toques a la muntanya ja. No? És lo que tenim més pla.

16:11 Sí perquè després ja comença la pendent, la pendent, la pendent... Bé això és una percepció. Que creus que hi ha més massa forestal ara, o abans?

-"hombre" ara hi ha més massa forestal. No solament al terme nostre sinó, per lo que jo, a vegades he llegit, a tota Catalunya hi ha més massa forestal. El que passa es que en el seu temps, sembla que va ser a los anys setanta ICONA va prohibir que les cabres, els bestiaris, aquests ramats els van prohibir que anessin per la muntanya, llavors aquesta massa forestal ha perdut camins naturals, ha perdut les plantes autòctones. O sigui, ara hi ha una invasió del pi aquest, el pi blanc. Una invasió terrible que és molt prolífica als incendis i després, "pues", molts camps els esbarzers s'han fet los amos. Després els barrancs i tot això, les canyes, aquestes comunitats de canyes és un tipus de canya, per lo que m'han dit, jo no hi entenc gaire, però que és invasiva, no és la autèntica que hi havia al territori, a Catalunya. I "hay" moltes plantes que es diuen invasives perquè s'estan menjant, diguem. Per exemple ara, "pues" una cosa dona a l'altre, ara tot i haver més caçadors hi ha més "javalins". Per què? Perquè clar, campen per on volen perquè no hi ha

conreus i tot és bosc. I los conreus que encara s'aprecia los límits del tros, de los marges i tot això, però han crescut aquests pins blancs, han crescut, "pues bueno" aquests, com es diuen? Los esbarzers, sobre tot, esbarzers i altres arbustos que han... que estan ficant una capa de vegetació que, es clar, a l'estiu cada vegada és un perill. Cada any que passa, si no es neteja el bosc, no es selecciona quines plantes són les que pertoquen i tal, "pues"... no hi ha inversions en el tema aquest i llavors arribarà un moment que s'arribarà, que serà un lloc pràcticament impracticable per molts llocs.

19:43 Però molts trossos d'aquests són terrenys que s'han abandonat, que els pagesos no han tingut relleu generacional, no han pogut dedicar-se a la terra i...

-I a banda d'això, "pues" això és tot un seguit, després ve que, el tema dels corrents de aigua natural es queden atapeïts, les fonts també es perden, perquè al no estar "cuidades" llavors les aigües marxen per altres llocs i al final aquests animals que venen a beure aigua, "pues" ja es perden. Aquesta aigua es perd, es perfora per un altre lloc i llavors ja no surt a la superfície i els animals ja no poden beure.

20:27 No poden beure i es trenca el cicle. Dels factors ambientals i climàtics, si te'n recordes d'alguna cosa que hagi pogut transformar, o que hagi canviat el territori?

-Que hagi transformat el... "bueno" jo crec que en tant pocs anys no es transforma el territori degut a canvis climàtics. No? Lo que sí és veritat, que això estem tots d'acord, és que ara fa més calor. Per exemple el Riu Llastres no baixa el aigua que havia de baixar. Abans baixava més, fins i tot en la edat mitjana era un corrent continu. Per què? "pues" perquè hi va haver els abusos d'extracció de àrids de la llera de los barrancs, s'ha fet molt això. I després s'ha augmentat molt el consum de aigua de pous i llavors el nivell freàtic ha baixat més i ja no s'aprecia el aigua superficial. Solament quan hi ha aigües torrencials, quan plou molt. Però si plou contínuament no s'aprecia que baixi el riu. Jo crec que això, a banda del que sembla, que no, que això és una realitat, ara tenim més calor, plou menys, això sí que afecta. No? Però el tema de les activitats de l'home afecten, també. Perquè, després s'han fet ports esportius en tot el litoral i això ha afectat també als corrents marins i la recuperació de la sorra també està patint canvis per lo que ha fet... les actuacions de l'home. No? S'ha construït en los aiguamolls, aquí a l'Hospitalet, allí on està el Sant Roc, tota la zona aquella eren horts que s'aprofitaven quan venia el bon temps i ja no feia ventades. Perquè a l'hivern eren aiguamolls allò. Allò s'omplia d'aigua, i los més anomenats, per això hi ha inundacions cada any és a Salou, la zona que va de Cambrils, a tocar de mar, de Cambrils cap a Vilafortuny, "pues" tota la zona aquella eren aiguamolls. Sembla ser que ara... però "bueno", no se quina repercussió en el tema el vent. Sembla que fa menys dies de vent que abans, és una apreciació...

23:51 Popular. I que quan fa vent, fa vent a tot arreu, no només a l'Hospitalet. Perquè abans només en feia a l'Hospitalet.

-Sí, sembla que això del vent no és tant fort com abans i també "menos" dies. No?

24:08 Quan estava pensant aquesta pregunta era per que sabia que hi havia hagut la gelada del cinquanta-quatre i que això va afectar a la gent que es dedicava a la pagesia. Però es clar això només ho pot saber la gent que ho ha patit.

-Per lo que sé jo va ser al cinquanta-quatre o al cinquanta-tres?

24:35 És que no sé si va ser al cinquanta-quatre o al cinquanta-sis.

-Va ser la zona, no solament aquí. Eh? Aquesta gelada va ser general. Va ser, per lo que m'han dit alguns pagesos, persones grans. Va significar justament l'abandó dels conreus, perquè es van gelar fins i tot els garrofers. Però la vinya es va morir, les oliveres... i va ser justament, en alguns casos, la immigració es va avançar del camp a la ciutat, o del camp a los llocs de producció de fàbriques i tallers i tot això. Va ser arran de aquesta inclemència, va començar abans de los anys seixanta. Així com en general va ser a los anys seixanta que va ser el boom...

25:40 Però va ser com un començament de canvi, que la gent dels pobles van anar a la ciutat i que van haver-se de buscar la vida nova. Als llocs de costa amb el turisme, amb la construcció. I el cas específic de l'Hospitalet, que ja entrarem amb els sectors econòmics, amb la central nuclear. Tu perquè creus que aquí a l'Hospitalet ho han volgut posar tot? Independentment de que la gent no protesti. Hi ha algun motiu que fa que estiguin aquí les centrals, la tèrmica?

-“Bueno” jo crec que no te res que veure, en aquells anys, anys seixanta, amb cap moviment ecologista ni res perquè no hi havia moviment ecologista ni a l'Hospitalet ni hi havia en València... no existia aquest moviment. Llavors, a banda de alguns temes polítics, que pot ser, per lo que jo he llegit, sembla que aquesta primera nuclear catalana, la Vandellòs I, va ser la primera, i la segona de l'estat, havia d'anar a la província de Girona, després van venir cap aquí i sembla ser que el canvi va ser pel tema... però d'això no tinc les dades, pel tema sísmic perquè era una zona més estable. I perquè aquí a la costa? “Bueno” això ho sabem tots, perquè tenien una font molt important de refrigeració que és el mar. O sigui, la de Ascó, les dels rius grans, han de ser a rius que siguin grans, a vegades tenen problemes. Tenen problemes perquè a vegades el cabal baixa i donen molts problemes. I després aquí estava justificada perquè, diguem, les fonts de consum, que és tota la indústria de les rodalies de Barcelona, del Vallés, “pues” estan relativament a prop per a transportar aquesta energia. No? Llavors, després, també, sembla que va ser important el tema del vent dominant. Aquí tenim el vent dominant que és el mestral, llavors en cas de fuga de fums i tot això, afortunadament això no arriba a la població. El cas va ser quan hi va haver el incendi de la turbina, de les dos turbines, una es va cremar, no se si era la I o la II, ara no me'n recordo. Em sembla que era la u, aquí no es van assabentar per tema de olors, de fums ni res, i es va cremar un fotimer de oli, es van cremar components de protecció de los cables, de la goma aquella. I aquí nosaltres no vam apreciar cap olor de res. Si que es va veure el fum, això va ser a les nou del vespre, a l'octubre, a les vuit o les nou, em sembla que va ser quan es va declarar l'incendi i llavors des d'aquí de l'Hospitalet, des de qualsevol terrassa, si que es veia com si los bombers estiguessin cremant allí los exercicis que fan de pràctiques, però aquí no va arribar ni el fum ni això. Jo crec que va ser el tema aquest. Després és veritat que per al tema de construcció, les carreteres, ferrocarril... això va ser molt important, també. el tema del moviment de mercaderies. Perquè a la u, el tema del combustible, el transport es feia per via, per el tren. I llavors allí, a “l'apeadero” de Vandellòs, van treure una línia que comunicava les instal·lacions de la central amb la via del ferrocarril. No? Perquè aquesta, la Vandellòs I, el combustible era “uranio” natural, que aquest “uranio” natural els cartutxos de combustible, que tenien entre deu i onze quilos, “pues” hi havia una quantitat mínima, mínima, de urani, urani nuclear, la resta era urani natural que no... vull dir, que lo podies tocar amb les mans i d'això. Llavors, es necessita molt volum i molt de pes de aquest urani natural per tenir una mínima quantitat per irradiar el urani enriquit. Llavors es necessitava un transport de tren, transport de mercaderies en tren. En canvi el combustible, les pastilles aquestes, de la tecnologia Westinghouse, americana. Llavors això no necessiten el tren per al transport... Jo crec que va

ser això, en resum, jo desconec si va ser algun tema polític, però jo crec que no. Va ser per les condicions ambientals, les condicions del terreny... va ser la suma el perquè van decidir això. Ara, esta clar que algun lloc a prop de Barcelona també. També hi hauria per ficar la central i no...

32:52 Sí, de costa tenim tota la catalana. Tota Catalunya te costa...

-I després, el perquè s'ha continuat, "pues" ja és un efecte de simpatia, ja. Clar, tens una nuclear i després en ve una altra, i després ve la de gas...

33:11 Però, llavors amb la segona... amb la primera val que no hi hagués oposició, però a la segona tampoc... com és que tampoc hi ha molta oposició?

-"Bueno" això, en canvi a Ascó, el segon, sobre tot el segon grup va tenir molta oposició per part de un sector del poble de Ascó i en canvi al final el ajuntament no va donar llicència i al final per una ordre superior li van donar la llicència i la van ficar en marxa la nuclear. A Ascó la segona d'això va haver molta oposició al tema i al final la van construir. Perquè llavors el Carranza que era l'alcalde d'Ascó a la època aquella, "pues" aquest alcalde no va donar el vist i plau a la construcció i al final, "pues" mira a aquest home, sembla que ja va morir, van haver de marxar de allí de Ascó, el seu noi sembla que ara ha fet varis llibres sobre el tema i això. Després el perquè s'ha continuat aquí, jo crec que ja ve el tema de minimitzar els costos, per exemple la Vandellòs II va utilitzar el mateix parc elèctric, el tema de l'aigua. Una altra "esta" important que se'ns ha passat de infraestructures important va ser el minitransvassament que hi va treballar molta gent. I això va significar, sobre tot, per al tema nuclear "pues" una aportació important de aigua. Ara les nuclears, dic les nuclears, ara en tenim una sola, no depuren el aigua del mar, perquè tenia un cost bastant important, ara utilitzen el aigua del minitransvassament. Per exemple. I això va afavorir també el perquè després va venir la tèrmica, "pues" va haver una connexió des de un gasoducte molt important que passa per Saragossa i van baixar fins aquí, fins a la zona, una, que també va ser a los anys vuitanta, van fer el tram aquest de gas, lo van portar fins a la costa. Sembla ser que és una canonada des de Saragossa. I això va afavorir després la construcció de la la tèrmica de cycle combinat. Que per cert està infrautilitzada perquè te preferència segons ens van explicar. Te preferència primer les nuclears, després venen les hidràuliques i en el últim cas venen les tèrmiques.

36:38 Em sembla que sí, que no està la producció al cent per cent.

-Llavors aquesta tenen, el any passat van tenir els dos grups, i tenen tanta potència de producció como la nuclear, la Vandellòs II, mil megawatts.

36:51 Però en canvi no la fan servir.

-I tenen en servei, "cuando" es fiquen en servei, fiquen un de cinc-cents. I a lo millor està uns dies i després diuen "no, heu d'aturar, que ara no tenim consum", O sigui, entra en servei, es la més barata, "Bueno" la més barata és la hidràulica. No? Però és més barat que la nuclear.

37:14 Això vol dir que hi ha sobreproducció energètica?

-Sí

37:18 O sigui. Creus que a algú se li pot passar pel cap de intentar ficar una tercera nuclear?

-No.

37:31 Això no passarà?

-“Bueno” ara per ara no és... en temps “remotos” no ho se lo que passarà, però ara no. Mira, l'altre dia vaig llegir, no fa un dia o dos dies, vaig llegir que el vuitanta per cent de la producció i consum elèctric a Alemanya és tot energies renovables, o sigui que les nuclears que tenen les aturaran perquè entre aquests molins que tenen al mar, hidràuliques i les solars, que tenen menys sol que nosaltres. No? Lo què, que és molt Eh? Vuitanta per cent de lo que consumeixen ja és renovable tot. I aquí, en canvi, com sabeu, els han donat el pal, han ficat el impost aquest al sol. L'impost al sol que diuen. No?

38:39 Som així. Nosaltres que tenim més sol que tothom, hem de tenir l'impost.

-Tu et fiques un d'això, una placa d'aquestes solars i has de pagar un impost per agafar el calor del sol.

38:55 Quan jo et feia la pregunta aquesta, no t'estava parlant tant a nivell general o a nivell polític europeu, sinó a nivell de municipi. Si algú en el municipi per... Vandellòs II està a punt, la faran allargar lo que puguin però arribarà un moment que l'hauran de tancar. Llavors a algú se li pot passar pel cap que en lloc de, si no veuen sortida per un altre lloc, de trobar una altra manera de que la gent del poble visqui d'alguna cosa. Que se li passi pel cap de intentar una tercera?

-No, ara, jo crec que les polítiques energètiques no van per construir, no aquí, a cap lloc, construir cap nuclear. No, la única cosa és que si que és “verdad” es que el govern municipal ha de anar, cada any que passa, buscant alternatives de altres maneres de que hi hagi “faena” aquí, al poble. No? Diversificant el tema de producció de petits tallers, petites empreses, o lo que sigui, donar facilitats perquè es muntin aquí i que afavoreixi la creació d’“empleo”. Lo que sí és veritat és que el sector més important serà el turístic. Això està claríssim.

40:36 Això és l'altre pregunta que et volia fer. Jo crec que encara ara l'energètic és el més important. Crec.

-És important en quant a ingressos municipals, no tant ja de “faena”, no se. Si tu compares tota la gent que treballa al poble i compares quin percentatge és el de la nuclear...

40:55 O sigui, que el futur ve, se suposa, per potenciar encara més el turisme? Al final acabarà sent més important el turisme que...

-Jo crec que el... Si que és veritat que hi ha hagut el tema de tenir un... “como” es diu això, un monocultiu “con las nucleares” ha perjudicat altres sectors, perquè si los ingressos de l'ajuntament, sobre tot, i de part de la gent provenen de la nuclear, llavors, “pues” no et preocupes de buscar-te la vida i això. I això, en el tema turístic jo crec que ha perjudicat això. Perquè, lo que no sé, si no haguéssim tingut la nuclear “pues” igual, jo crec que igual estem a l'alçada de... igual nos havien inundat de apartaments a tocar de la sorra. No?

42:02 També potser seriem com un Salou o un Cambrils, sí.

-i no se sap què és lo millor

42:07 Però anem cap a això.

-Aquí, és veritat que si... aquí ve qualsevol persona que viu a altres llocs de la costa, i és una població atípica. Atípica, jo crec que afavoreix a los veïns. Eh? Atípica en el sentit que, tu veus tota una zona a tocar de la platja, per exemple allí a la platja de l'arenal que hi ha un parc, allí no hi ha cap bloc, allà a tocar la sorra. Vas a Miami mateix i allí a les cales, les cales esta tot

inundat de apartaments allí a tocar... fins hi tot hi ha un que l'ascensor esta tocant a la sorra. I llavors tens tot el passeig marítim, el passeig marítim de la zona del carrer Gimeno, o "Comandante" Gimeno que "hay" xalets que donen al passeig marítim, vull dir que allí no hi ha...

43:07 Això ja saps que és gràcies al meu avi. No?

-Tret del "Buho" allí no hi ha cap negoci, cap botiga ni... Eh? Això és una cosa... que no... vas a Cambrils i vas a Salou. Eh?

43:24 Si, que es clar, evidentment. Això vol dir que si creix, creixerà cap aquí.

-Tota la zona de Vilafortuny, tot allò del, tot el corredor, el que és la carretera que va cap a Salou i de Salou cap a la Pineda i això no lo veus.

43:38 No, no, però és això, que en el moment que es tanquin... si al final s'acaba tancant la central i comencen a reivindicar més turisme i tal, doncs...

-Ara, aprofitant la pregunta: la notícia d'aquests dies... ha hagut una, com es diu això? Una reunió a Alemanya, en una població que s'ha tancat una nuclear important. I hi han anat aquí un grup de l'àrea de turisme, de cultura, de... alguns empresaris, s'han desplaçat a aquesta població alemanya, no me'n recordo. Ahir va sortir a... "Bueno" si entres a la pàgina principal de la web de l'ajuntament, allí surt la notícia, que ha sortit al diari, també. I allí es veu que està tancada la nuclear ja, ja no viuen de la nuclear...

44:38 Però recentment?

-Igual fa deu anys o així. O cinc anys. Lo que passa és que allà, Alemanya és un estat federal. No? Aquest estat de la zona on està la nuclear "pues" s'ha bolcat, no sol el tema municipal sinó també l'estat federal. No? Ha portat recursos i d'això, i la gent s'està sortint o s'ha sortit molt bé. S'han muntat altres sistemes d'empreses i això i s'han diversificat, el tema del turisme... i la gent, sembla ser que funciona bé el tema.

45:29 Ja per a acabar, i ja ho lligo amb lo de la central, lo del futur i tot això, ens hem deixat de parlar del polígon industrial, que com a impacte, també és un impacte visual bastant lleig. Però la pregunta aquí més aviat és econòmica, o sigui: és important aquest polígon? Que opines del polígon?

-"Bueno" jo crec que en aquest cas, es una opinió meva. No? Jo crec que en aquest cas, jo desconec les bases de les empreses que es poden muntar, tot això jo ho desconec. Però crec que, veient altres polígons, es un dels polígons més nets que tenim. Perquè aquí no tenim, que jo sàpiga, si que hi va haver una petita empresa, que ara s'ha traslladat a un altre lloc, no se on, que produïa vernissos i llavors tenia un petit reactor. Un petit reactor estem parlant de mitja estanteria d'aquesta, una cosa... utilitzava unes resines uns colorants i coses de aquestes. Però tret de aquesta, jo he estat allà, mirant la empresa aquesta perquè el que la porta havia estat allà en Vandellòs II fent pràctiques de química, que és un noi que és de Masriudoms, i jo no vaig veure que allò fos cap problema contaminant ni res. O sigui allà tenien los extractors i allò era una reacció més que tot tèrmica de la resina aquesta per convertir-la en... perquè totes les pintures i vernissos són resines, la base són resines, després porten "pues" si vols que sigui un vernís amb brillantor, després porten un ingredient que dona aquesta brillantor, o porta algun ingredient d'aquests. No? Tret de això, la resta són, jo lo que he vist són magatzems de distribució... jo no veig allí que hi hagi cap producció de cap producte químic ni d'això. És un de los polígons... a més los carrers son amples, no veig allí estructures, no veig torres "con" grues,

que el paisatge... que. No? Què "hòstia que passa aquí?" Hi ha botigues, que pot anar la gent allà a comprar, em sembla que hi ha mobles, jo no hi he anat mai, venen mobles, fins i tot hi ha de sabates, de bicicletes, de menjar per als gossos i animals i... va haver una temporada que muntaven una espècie de cases prefabricades, que és aquella empresa que sortia aquell mamut en la... però allò va durar los anys de... i després estan les cotxeres del Carrera, de "Autocares" Llosa... Que més? Està lo de ENWESA, lo de aquell senyor que fa ferro, que fa les formes del ferro. Això los que sí conec. No? I després el més antic és el Lavilla. No el Lavilla, el Vila, perdó. Distribució de, diguem, de fruita. No? Després estan tots los petits comerciants o empresaris de l'Hospitalet estan allà, el Bonfill la jardineria, està aquesta empresa elèctrica el Sabaté, el "otro" el... "Como" es diu? Jacinto Arbonés, la empresa del Jacinto Arbonés, està el taller aquell del Carles Barceló...

49:53 Sí. Sí, a veure, que en principi, o sigui, és dels polígons...

-Jo no veig cap problema mediambiental al polígon nostre ni "tampoco" d'això, jo no veig, "como" te dic, jo no veig allí "armatostes"...

50:07 No. I que fa la funció que ha de fer, que hi ha municipis que hi ha polígons que estan tots buits.

-Tu te'n vas a primera hora, a les nou o les deu, i la cafeteria aquella està allí la gent esmorzant, fins i tot es queda gent a dinar i los carrers aquells estan plens de cotxes de gent que treballa. Jo crec que va començar, que si no hagués estat per los socialistes, aquest d'això no hagués tirat cap endavant. Perquè es van ficar aquí fins al coll el Carles Barceló i companyia i després va venir la empresa aquesta... la empresa pública de aquí estatal...

50:53 INCASOL, vols dir?

-No. INCASOL és de aquí catalana, comes diu? SEPES que va rescatar de la ruïna.

50:52 Però això va començar amb els socialistes o amb el Barceló?

-El Barceló ho va començar el Barceló. Però al final els socialistes van tenir que fotre'ls un cop de ma perquè no se'n sortien.

51:13 Perquè es va enredar?

-"hombre claro" es van quedar amb un fotimer de quartos invertits allí i que no sabien com tirar la cosa endavant.

51:21 Jo, que fa poc, he parlat per un altre tema, em sembla que encara estan pagant crèdits...

-Va venir SEPES i ho va comprar tot

51:32 No, no, no, no. Però estan, per la nau, sobre tot. Per la nau gegant aquella la va fer l'ajuntament per a que vinguessin empreses, que va ser quan va venir lo de les impressores i tot això. Aquella nau encara la estan pagant ara, que em sembla que diu que la acabaran de pagar aquest any.

-Pot ser, sí. Jo crec que...

51:56 Que se'n van anar una mica d'olla?

-Que va ser, tot i les dificultats que hi va haver, va ser un tema positiu.

52:04 Van haver dificultats perquè no ho van gestionar bé.

-Perquè es van, com es diu això? Van tirar més de la... Com és això? De la màniga?

52:16 Sí. La màniga que el braç o el braç que la màniga.

-Sí. I menys mal que va venir la empresa "esta" nacional, va pagar totes les despeses de urbanització dels carrers, de la llum i tot això, la canalització de l'aigua i, doncs, això ho van pagar i després, una vegada que estava sanejat això ho van passar al municipi i després ja va aparèixer en la segona fase l'INCASOL. Però abans va ser l'estat.

52:51 Sí que me'n recordo.

-Es com el passeig marítim, la gent pensa que va ser la generalitat. Al passeig marítim va ficar los quartos allí "costas" la plaça Coll de Balaguer, si us recordeu. Qui va venir a fer la inauguració? Era el govern socialista i va venir un andalús, ministre de no sé què, que parlava andalús... Per què? Perquè van ser els que van ficar los quartos. Perquè allò va costar un dineral, allò. Una milionada. Però "bueno" jo crec que ha estat molt bé el tema de... A mi, per exemple el port esportiu, quan es va muntar, a mi no m'agradava, jo com a veí pensava que era treure un zona pública, apropiat-se-la una gent que son socis, jo no dic que no paguin els seus impostos i tot això, però van reformar, tot el tema que passa al nostre poble, el tema de les aigües marines, corrents de sorra, tot això lo van tallar i a banda d'això, en van quedar amb una zona que és pública. No? És una concessió a trenta o quaranta o cinquanta anys, no sé quants, però aquesta concessió ara és d'ells i quan arribin a fer la... que també hi estan darrera, la zona aquesta que queda entre el espigó de la plaça de la Marina i lo que és el port, tota la zona aquesta. "Pues" també és una zona que se la quedaran. No?

54:46 Perquè això també em sembla que està previst. No? Que ho volen ampliar?

-Tenen llicència al "corriente" ja d'això. "Pues esto" igual. No? És veritat que després, has de reconèixer, o has de mirar què sí, dona treball, hi ha algunes persones que tenen "faena" allà. No? Què és un motiu per a que algú vingui amb el "barco" i fiqui allí... pagui lloguer, que vingui gent aquí a l'Hospitalet, jo no sé si la gent que té "amarre" allà "pues" gasta aquí en el poble, no sé lo que gasten. Negatiu en el tema aquest econòmic jo penso que no. Ara pot haver...

55:30 Jo crec que més o menys ja ho hem tractat tot, jo igual m'he deixat alguna cosa. Abans em volies dir alguna cosa que hem dit "ho parlarem més tard" i em sembla que estava dins del tema econòmic i ara ja no sé que era. Si ho ha alguna cosa que...

-Tu seràs capaç de treure alguna cosa positiva...

55:51 Si home, es clar. Bé doncs ho donem per finalitzat

-Jo crec que sí, si fa falta "algo" ...

Vandellòs 5 de juliol de 2016. Entrevista a Joan Domènech

0:00 *Hola em dic Rosa i ara passarem a fer la entrevista al Pau Café, es tracta de una entrevista sobre paisatge, a veure que en surt.*

00:06 *Nom?*

-Joan

00:08 *Edat?*

-Sí, Joan Domènech Castellnou, 77 anys.

00:17 *El lloc de naixement?*

-A Vandellòs.

00:21 *La Professió?*

-“Bueno” primer, “hasta” els trenta anys pagès, que anàvem al tros cada dia. I a partir dels trenta com que los temps van canviar ens vam “tinguer” d’espavilar i com que jo era margener ja sabia tirar, al “menos”, una línia recta i nos vam fer paletes. Tots los margeners nos vam fer paletes de seguida, ja teníem idea de tirar una línia recta amb un cordell, doncs, ja nos vam fer paletes de seguida tots los margeners.

00:59 *O sigui, de professió paleta?*

-Primer pagès i encabat paleta. Perquè, es clar, los temps van arribar que de l’agricultura no podíem viure, doncs nos vam “tinguer” d’espavilar a buscar feina en altres “puestos”.

01:18 *Has viscut tota la vida al municipi?*

-Sí. Jo, mon pare, mon iaio, mon reiaio... o sigui de de... Per exemple, aquí on vivim naltros, per allà al mil vuit-cents i “pico” es va fer lo primer café del poble, que abans tot eren tavernes, només servien vi. I mon reiaio, al mil vuit-cents vuitanta o noranta, va anar a comprar una cafetera molt gran i feien café i per això lo renom de la casa es diu Cal Pau Café. Mon reiaio va ser lo primer que... Ah mira! Precisament aquí on estem naltros, en aquesta sala. Aquí feia lo café, des de mil vuit-cents vuitanta o noranta. Ja fa una colla d’anys.

02:19 *I allò es va anar deixant?*

-Sí, home “claro” van plegar perquè no devia ser rentable, no ho sé. I va continuar, mon iaio. Mon iaio també, encabat, es va posar, venia... encabat quan va vindre la fil·loxera que va matar totes les vinyes, que les vinyes es van tindre d’empeltar, que deien americans, uns bords que s’empeltaven i no agafava la fil·loxera. I mon pare me’n recordo que anava pels pobles a vendre. No mon pare, mon iaio, i mon pare que era petit. Això ho sentia explicar a mon pare. I una anècdota que sempre em va explicar va ser que: una vegada van anar a un poble a vendre arrelats, arrelats en deien eren l’empelt del que hi ha ara, perquè sinó agafaven la fil·loxera i es morien tots. I en un poble els hi van pagar amb un bitllet de mil pessetes, i en aquell temps, compta tu... i van dir “no tenim canvi” i la gent del poble els hi va die “ves en aquella casa que son molt rics i allí tindran canvi” i va anar mon iaio en aquella casa a dir... primer va trucar a la

porta i quan va sortir l'"ama" li va dir: "*de mon adeu*", que encabat volia dir "*ja pots fotre el camp que no et donarem res*". Diu "*No, no. No vinc a demanar*" diu "*vinc a veure si teniu canvi de mil pessetes*" es pensava que venien a demanar i anaven a veure si tenien canvi de mil pessetes perquè allí, dels que havien anat a comprar no hi havia ningú que tingues canvi. Una anècdota.

04:19 Així vàreu passar la infància aquí a Vandellòs, Vàreu anar a l'escola?

-Sí, sí. "Claro", no hi havia res més, vés a l'escola. Encabat anàvem a l'escola amb pantalons curts, no se si a l'Hospitalet, suposo que també. "Hasta" els quinze anys pantalons curts, amb avarques i mitjons, que a l'hivern es mullaven de seguida els mitjons i, compta tu, lo fred que passàvem. Però és lo que hi havia encabat. Als catorze anys tots aquí al poble anàvem amb pantalons curts quan anàvem a escola.

04:57 I la família vivien de la pagesia o hi havia alguna altra professió?

-Sí, "Bueno" a veure, mon pare va quedar invàlid als trenta i "pico" d'anys va quedar invàlid que van "tinguer"... El doctor Monegal el va operar de mal de pot, el primer que van fer, que li van treure un os d'aquí a la cama i li van posar a l'esquena. Lo primer, al primer d'això. I es clar, no podia treballar gaire a la terra i, doncs mira. Va muntar una botiga, veníem verdura i menjar per les gallines i comprava mel, comprava oli. Cada setmana anàvem a Reus amb lo carro encabat. Jo hi vaig anar dels catorze als disset anys, hi vaig anar tres anys, que marxàvem divendres al dematí, passàvem per l'Hospitalet, Cambrils, compràvem a cambrils lo que convenia i anàvem a Reus a Dormir, a l'hostal Simonet, però no a l'hotel, baix a la pallissa dem la quadra.

08:13 Perquè: Quantes hores es tardava en carro de aquí a Reus ?

-Doncs mira, d'aquí a Reus en carro conta trenta cinc kilòmetres a quatre kilòmetres per hora que és lo que es feia amb un carro, doncs mira. Son sis per set, unes sis hores, però " Bueno" això és lo que hi havia. I el dissabte al dematí anàvem a comprar al mercat, a les cinc del dematí, que és quan s'obria quan jo... als primers anys anàvem a comprar al mercat però encara a la plaça del mercadal, davant de l'ajuntament. Lo primer i el segon any em sembla i el tercer ja van posar el mercat dalt allí on està ara. I mira, carregàvem de verdura i cap a casa. O sigui que... es clar, com que anàvem molt carregats jo pràcticament quasi tot lo camí a peu, de Reus a aquí, poca cosa. És lo que hi havia i arribàvem aquí cap a les vuit de la tarda. O sigui, el que ara fa una furgoneta amb un parell de hores o tres, doncs estàvem dos dies encabat. Dos dies, marxàvem el divendres a l matí i tornàvem el dissabte a les 5 o les sis de la tarda és lo que hi havia en aquell temps, i tothom o feia sense cap classe de...

07/37 De què vivia més la gent d'aquí del poble?

-"Bueno", encabat la gent de lo que vivien més era del bosc. Perquè primer, doncs, los pins valien molts quartos, o sigui, un pi, jo me'n recordo quan era petit, valia més o "menos" lo jornal d'un home. O sigui, si encabat es cobraven vint-i-cinc... los que anaven fixos així amb les cases pairals cobraven vint-i-cinc pessetes al dia. I els que anaven així un dia sí un dia no, aquests cobraven trenta, al revés que ara. Que ara els que son fixos cobren molt i els que d'això no cobren res eh? Es al revés però encabat era així quan jo era petit los que anaven fixos i els carterers i d'això també cobraven molt "menos", ningú volia ser carter perquè cobraven molt poc. Ha canviat totalment el tema. I, o sigui, de lo que més vivien era del bosc la gent, perquè, primer es feia la escarrotxa,

l'aprofitaven ja, perquè la venien allí a Cal Garrut, tenien... el Carles de cal Garrut, ja saps qui és, si el Barcelò que va ser alcalde. Son pare tenien un molí que molien l'escarrotxa i la venien per a pintar les barques, per a pintar les barques que això feia que no passes l'aigua a dintre. I clar, primer dels boscos lo que es venia que valia molts quartos, encabat feien l'escarrotxa, encabat feien les "rames", les "rames" que es portaven als pastissers, per a fer pa tenien lo forn i amb feixos de "rames" de pi es lo combustible que hi havia. I encabat "claro" o sigui, l'escarrotxa, lo d'això i el carbó. I encabat venien colles de valencians i gent del poble també perquè, per exemple, mons sogres, ton pare em sembla que no hi va anar gaire a fer carbó perquè era de la part de Masboquera però mon sogre, lo Santiago i el Quim, "aquestos", doncs, anaven a fer carbó a les muntanyes de Tivissa quasi sempre, perquè n'hi havia molta, i encabat mon sogre amb lo carro el portava a Tarragona, o sigui quan tenien una carbonera feta, amb lo carro el portava a Tarragona. I encabat tothom tenia... s'aprofitava tot en aquell temps eh? Tot, perquè a totes les finques hi havia un munt de cirers i in munt de figueres. I tothom assecava les figues i encabat les venien perquè naltros, una de les coses que feia mon pare, també, comprava les figues seques i les portàvem a Reus a una destil·leria que em sembla que feien els vermuts hi posen "algo" de figa seca. Me'n recordo de petit quan anava dels catorze als disset anys que hi vaig anar jo, amb lo carro a Reus, me'n recordo que portàvem cada setmana fèiem lo "menos" dos o tres-cents quilos de figues seques per això, de la gent que les assecava. I les cireres també s'aprofitaven, tothom, jo me'n recordo, mare! Venia un camionet de Tarragona i tothom portava les cireres. S'aprofitava tot, i encabat l'avellana, es feia vinya també, avellana i ametlles, i també als acampadors i això també hi havia les garrofes i l'oli i això.

11:38 O sigui, la gent tenia diferents tipus de conreus?

-Tothom tenia una mica de terra. Hi havia molt poca gent que no tingues gens de terra, potser de tot lo poble tres o quatre famílies que no tenien res, qui més qui "menos" tothom tenia una mica de terra i mira, s'aprofitava tot.

11:55 El bosc era particular o era de l'ajuntament?

-Hi havia molt bosc municipal perquè l'ajuntament, encabat, no tenia cap subvenció de res i els veïns no pagaven res tampoc per l'ajuntament i l'ajuntament feia els quartets del bosc, cada dos o tres anys o així, quan no tenien quartos anaven, que en tenien molt, l'ajuntament tenia moltes hectàrees, dels Dedalts cap baix a la mar tot era de l'ajuntament. Allí hi havia moltes hectàrees de bosc.

12:34 I això ho podien explotar els pagesos?

- No, no. L'ajuntament. Això l'ajuntament ho venia. Quan no tenia quartos l'ajuntament venia dos o tres mil pins i feia quartos per poder pagar al secretari i pagar a l'ajudant. Que encabat a l'ajuntament hi havia: lo secretari, l'ajudant que era el Josep Maria i l'agutzil i el guarda era lo que hi havia. I encabat ja se va fer la "quantina" i s'hi va posar el Venancio però quan jo era més petit hi havia lo secretari, lo Josep Maria, l'agutzil i el guarda. Hi havia un guarda que tombava per tot lo terme com a vigilant del terme i és lo que hi havia.

13:31 Llavors només venia els pins, no venia el terreny?

-Sí, sí. Només venia els pins. O sigui cada tres o quatre anys, quan s'acabaven los fondos tornaven a vendre pins. La principal font d'ingressos de l'ajuntament era de la fusta que treia dels boscos que eren de l'ajuntament, comunals. Sí, sí. I encabat hi havia les cases propietàries que tenien també bastants boscos i aquestos, mira quan tenien que canviar la mula o això que valia molts quartos, doncs, venien dos o tres mil pins i això. I encabat la..... perquè boscos n'hi havia molt poquets encabat, o sigui tot eren conreus. Si "claro" tot eren... Quan passa la fil·loxera es va deixar perdre en alguns cultius i hi va haver boscos, però no gaires perquè tothom va plantar avellaners i ametllers.

14:20 Però primer hi havia, lo que hi havia més era vinya?

-Lo que hi havia més era vinya. A finals de segle i, a finals de mil vuit-cents i primers del nou-cents tot eren vinyes. No hi havia res més, tot eren vinyes. I va vindre la fil·loxera i encabat es van plantar, jo me'n recordo a la nostra finca quan la fil·loxera va passar es van plantar ametllers i els ametllers van anar morint i encabat es van plantar avellaners. Però a finals de mil vuit-cents i mil nou-cents tot eren... perquè "claro" la fil·loxera va començar per Alemanya i França i "hasta" que va arribar aquí va estar, doncs no ho sé dotze anys o quinze i encabat va ser los anys que la gent..... va ser los anys bons. I encabat va vindre, encabat de l'abundància va vindre la sequera, va morir la vinya i es clar, aquí no hi havia un ral perquè quan plantes "hasta" que no culls estàs quatre anys. Van plantar ametllers i des de que van plantar ametllers "hasta" que no van collir ametlles van passar uns quants anys i aquests anys van ser, ja et dic, los anys de la gana. Sí, sí. Es van dir los anys de la gana perquè no hi havia res, la gent sembrava, sembrava d'això, però no hi havia prou amb sembrar d'això. Però "bueno" sembrar també sembraven la gent aquells anys que no hi havia res més doncs...

15:40 Perquè també devien fer horts. No?

-Si, es clar. Els que tenien horts "claro", Allí on hi havia una font, doncs, tothom feia hort, sempre, això sempre, encara en fan avui. Sí, sí.

15:50 La zona d'horts que és més aviat Remullà...

-Sí. A Remullà, a Ruït, a Fatxes, a la Candeleta, són les partides que hi havia fonts, doncs, encara hi son avui els horts, perquè... avui son per a passar el "rato". Abans era per a poder menjar, perquè lo que no tenia hort la feinada, a vegades, era seva per a poder menjar un quilo de trufes, que tot era molt car

16:20 Llavors si hi havia vinya, que hi havia algun tipus de celler o es venia tot a Reus?

-Hi havia moltes cases que tenien lo cub que es feien lo vi ells, per exemple aquí a Cal Gurmet tenien d'això, tenien un cub, n'hi havia moltes, moltes cases i encabat hi havia que compraven la verema, però hi havia moltes cases que es feien lo vi ells i encabat lo venien. Sí, de vi sen feia molt aquells anys. A moltes cases tenien lo cub a baix i es feien lo vi ells. I encabat hi havia premses d'aquestes més petites que es feien a base d'això.... n'hi havia una aquí dalt a Cal Blanc, i jo sempre la veia, que em sembla que... i a cal Domènech, aquí al costat també en tenia, que la de Cal Domènech la va comprar l'ajuntament quan va comprar la casa de Remullà i no sé on la deuen tindre però l'ajuntament deuen tenir una premsa d'aquestes de, d'aquestes que es feia abans.

17:23 I hi havia alguna professió més o algun negoci més?

-Sí, "Bueno". Hi havia el baster i encabat com que tothom tenien... n'hi havia dos de basters, com que tothom tenia mules, doncs clar, les mules es tenien d'arreglar i hi havia dos basters i "Bueno" hi havia los dos forners... hi havia botiga... no se si hi havia cap ofici mes ja. Era lo que hi havia. I encabat la gent anava a jornal, tothom s'espavilava loqui no tenia res. I en passat la guerra una cosa que també es tenia en compte, en passats uns quants anys, als quaranta o quaranta-cinc que el pa anava tan car, jo me'n recordo que uns companys meus d'explicar que eren dos germans que anaven a jornal a cal pastisser, allí on feia el pa. I un cobrava jornal i l'altre ha pagat un pa de quilo. Lo jornal era un pa de quilo, lo que valia un pa de quilo era el jornal d'un home, i encara valia més però com, com que anava a jornal li donaven un pa de quilo. O sigui, fixa't tu si... la diferència. La diferència d'ara amb encabat. Passada la guerra, del quaranta al quaranta-cinc que és quan va ser lo més fotut, ja et dic, un pa de quilo, lo jornal de un home. Si ha canviat la cosa.

Mon sogre i això, que anaven afer carbó, es quedaven tota la setmana, o sigui, marxaven cap a Tivissa i estaven allí tota la setmana, marxaven dilluns i tornaven dissabte cap a casa. Però doncs, això era lo que hi havia. I les finques lluny, també, quan anàvem a l'Acampador, tota la setmana a les casetes et quedaves allí sense cap problema. Així com ara...

19:30 I clar. Tots els terrenys eren lluny?

-Oh ves! Sí tots, anaves a l'Acampador o a la Plana de Mont-Roig i hi havia molta gent que hi tenia finques, però allí et tenies de quedar tota la setmana perquè no podies pujar i baixar a peu, que estaves quatre o cinc hores pujar i baixar.

19:43 Si però devíeu baixar amb carro?

-En carro, sí. Quasi tothom tenia la mula i el carro, els que tenien així terres lluny tenien la mula i el carro i anaven amb lo carro, i encabat que a les carreteres no hi passava ningú.

20:00 Abans has dit que el bosc cada vegada n'hi havia menys perquè s'anava ocupant amb conreus?

-Sí, encabat de la fil-loxera es van deixar perdre bastants bocins de terra, perquè "claro" "hasta" que no d'això en va marxar molta de gent del poble aquells anys que no podien viure. Es clar, algunes finques varen quedar abandonades i encabat, quan l'avellana anava tan cara, als anys cinquanta i "pico", encabat es clar, la gent tenia quartets perquè l'avellana anava molt cara i a l'hivern que no hi havia feina al tros, es dedicaven a retornar les finques que s'avien perdut encabat de la fil-loxera. I això jo me'n recordo que naltros també, a l'hivern, doncs mira feia fems, fèiem marge, fèiem un marge o dos i encabat arrabassàvem la terra i fèiem un bancal o dos bancals...

21:02 I hi ha molts marges al terme i tots en pendent perquè tot el terme és en pendent.

-Uy si n'hi ha! Si mires passant per la carretera a tot arreu hi veus marges, "hasta" la punta de les muntanyes, que va ser encabat quan la vinya anava tan cara.

21:18 Aquests marges són encara de la vinya?

-Sí, "hasta" la punta, no t'hi has fixat? Que hi ha marges "hasta" la punta de la muntanya. Això és de quan, abans de la fil-loxera. I, "claro" encabat la vinya valia molts quartos, a França que la va matar tota set o vuit anys abans, "Bueno" o deu, no ho sé, "hasta" que no va arribar aquí va passar uns quants anys. I aquells anys va ser quan es van... vaja tot a les muntanyes "hasta" dalt a tot arreu veus marges.

21:49 O sigui, aquests marges estan fets per la vinya?

-Per la vinya. Sí, sí. Encabat tot lo més d'això es va deixar perdre. I al arrabassar i al ser el terra verge que l'arrabassàvem, encabat la terra era molt bona, es feien formiguers, que les formigues... agafàvem la brossa, totes les "rames", tot allò i ho tapaven posàvem foc i allò anava cremant a poc a poc. I aquella terra era molt bona. I encabat allí hi sembràvem "algo" hi fèiem trumfes i sortia com si fos hort, com si fos verdura pràcticament. Al ser terra nova i amb formiguers... perquè encabat no n'hi havia de "abonos" com n'hi ha ara. O fems de les mules o no hi havia res més. Per això lo marger quan treia les finques, quan arrabassava feia això, feia formiguers i aquella terra de formiguers era molt bona per a fer verdura.

23:07 Com recordeu el paisatge? Que creus que dominava més, el bosc o l'agrícola?

-Quan jo era petit l'agrícola. Boscos no n'hi havia gaires. O sigui, boscos és ara. Los boscos han vingut des de que l'avellana ha caigut a no guanyar-te la vida i encabat es clar, s'han deixat perdre moltes finques, ara tot son boscos. De Remullà per amunt només queda la finca nostra, fixa't si n'hi ha allí i abans hi havia un bosquet a la punta de dalt de lo tall i no hi havia res més. O sigui que... ara pràcticament, escolta, tot lo terme són boscos, n'hi ha poquetes de finques n'hi ha poquetes, de conreades n'hi ha poquetes.

24:13 De pagesos que visquin de la pagesia?

-De pagesos aquí al poble només n'hi ha tres. Que visquin de la terra només n'hi ha tres, tot lo demés és gent jubilada a passar el "rato". Perquè als joves no els agrada la terra, no hi ha cap benefici i molta feina. Molta feina i beneficis cap i de pagesos només n'hi ha tres.

24:34 Als anys seixanta quan va començar la construcció hi va haver un canvi. No?

-Oh, ves! A l'any mil nou-cents cinquanta-sis, que és quan va vindre el fred, que hi va haver una gelada que va cremar los garrofers i va cremar els olivers, encabat es treballava els pins, a plantar pins per baix i es cobraven trenta pessetes tot "incluït", cada dia, i si un dia no hi anaves no cobraves, i si et feies mal i plegaves t'havies de pagar tu els medicaments, o sigui tot "incluït" ni vacances ni res. Aquells anys és lo que hi havia, ja et dic, a l'any cinquanta-sis quan es plantaven de pins es cobraven trenta pessetes, tot "incluït", per això, si un dia no hi anaves no cobraves i si et feies mal, doncs, pel teu compte, ni vacances ni res, tot "incluït" només el dia que hi anaves. I encabat "claro" les coses van anar pujant, la gent va posar... o sigui, primer, els primers anys tothom tenia a les cases unes quantes gallines i uns quants conills per els ous i per d'això. Però encabat van vindre els anys, per allà als anys seixanta, que van posar a les golfes gallines per vendre ous ja, i van fer granges. Que encabat van ser los anys "dorats" de Vandellòs, perquè va haver aquells anys que els ous eren molt cars, devia ser per allà... quan jo tenia vint anys es quan d'això, en tinc setanta set, doncs mira, fa cinquanta-set anys.

26:47 Hi va haver com un boom de fer granges?

-A totes les golfes hi havia gallines, però gallines, no... així com primer eren per casa, doncs ara eren per vendre, s'aprofitava tot. I es va fer amb alguna granja, bastantes sen van fer encabat, que els ous anaven molt cars. Però primer només eren per al consum de la família. I encabat, "Bueno" la gent, si un tenia un gosset o un tenia una fura per anar a caçar conills que n'hi havia molts, i també s'aprofitava tot. S'aprofitava tot, perquè la gent no tenia prou per anar a comprar un tall de carn, doncs mira, si agafava un conill jas tenia la carn. Oh i se'n agafaven molts eh! Perquè a part dels caçadors que anaven amb escopetes hi havia gent que tenia una fura, és un animal, com una mustela, que els conills estaven dins del cau, posaven la fura dins del cau, el conill s'escapava però fora hi tenien una xarxa i el conill feia cap dins de la xarxa.

28:21 Suposo després de les gelades va haver un canvi?

-Uy, ves! A l'any cinquanta-sis, va ser. Cinquanta-sis cinquanta-set, sí. Va cremar tots los garrofers i olivers i encabat la gent va fer carbó de la fusta d'això. Me'n recordo naltros teníem una finca de garrofers allí on hi ha les Planes del Rei i vam fer carbó i el vam vendre i encabat, mira, los garrofers com que van brotar de baix del bort, els van tindre d'empeltar i esperar quatre o cinc anys a que es tornessin a fer arbres que tornessin a fer garrofes.

29:14 Molts es van tornar a recuperar?

-Sí, sí. Com que tenien, les arrels ja les tenien amb tota la força, doncs al tallar... va cremar el de dalt però les arrels no, o sigui les arrels van quedar, doncs vam tallar tots los boscalls i tot, vam fer carbó. I a l'any següent que van brotar los pollancs i els vam empeltar i al cap d'uns anys es van tornar a fer garrofes.

29:40 I això també va provocar, potser, que la gent canviés de professió?

-"Bueno", però en aquell temps, també, aviat va vindre les gallines i les avellanes es van pagar molt cares. No hi va haver cap "desbarajuste", les avellanes, encabat es pagaven molt cares i el que més hi havia eren avellanes en aquest poble i no ho se jo, la gent no va marxar per això. Potser hi havia alguna família que el que mes feien eren olives i "aquestos" si que ho van passar malament però poques famílies.

30:27 Perquè normalment les famílies ho tenien diversificat?

-Sí, sí, sí. La gent el que més feien eren avellanes aquí dalt, avellanes i ametlles. I allà baix la majoria era oli pel gasto i garrofes per la mula, sempre n'hi havia que podien vendre però la majoria era oli pel gasto de l'any i garrofes per la mula i el que sobrava, encabat ho venien, però, doncs, es lo que hi havia encabat.

30:56 I les avellanes es venien a la cooperativa d'aquí o ja es portava directament a... ?

-No. L'avellana, aquí al poble hi havia tres comerciants que compraven avellanes. I encabat es va posar la cooperativa. La cooperativa es va posar per allà els anys seixanta o "por ahí", primer només hi havia els comerciants. Perquè primer, anys "atrás" hi va haver una cooperativa que va "quebrar", però no ho sé, als anys trenta o així, i aquella va "quebrar" i va haver potser van estar vint anys sense haver-n'hi cap. I per allà als anys seixanta o així més o "menos", quan jo devia tindre vint anys es va formar la cooperativa que hi ha ara, que encara hi és. Encabat hi havia dos molins... no, tres molins d'oli. Hi havia Cal Santo, hi havia la cooperativa i hi havia l'estanquer aquí al poble, que feien oli de la gent. I encabat hi havia comerciants, hi havia cal Sirisi, hi havia

lo Mariano i hi havia... qui era, no me'n recordo qui era, Josep de la Sabatina que també compraven avellanes i, encabat, mes tard es va posar la cooperativa a comprar avellanes. Avellanes i ous i tot.

32:22 Llavors ells, la cooperativa amb qui ho negociava, amb Reus o altres empreses?

-Sí "Bueno", la cooperativa comprava avellanes i les portava a la unió de cooperatives a Reus, i comprava ous, encabat quan hi v haver el boom dels ous, comprava els ous i els portava a València. Cada setmana feien un camió d'ous a valència, eh! Vull dir que se'n feien, a més dels que venien, que venien de Reus a comprar també a comprar ous, però, se'n feien molts.

32:55 O sigui que, els anys aquests dels anys seixanta que ja hi va haver una mica de canvi cap a la costa de més construcció. aquí no va afectar, de moment, massa?

-Sí "Bueno". Sí, sí. Quan allà baix van començar a fer Les Planes del Rei, que és lo primer que es va fer, i per baix a l'Hospitalet, doncs, i Mimi, "claro" encabat, en comptes d'anar aquí... a més encabat van sortir, als avellaners, unes màquines de cavar que estalviaven la feina de cava amb lo càvec, perquè primer a los inicis es cavava amb càvec. I encabat a la terra no hi havia tanta feina ja. I encabat va haver la casualitat que va començar allà baix Les Planes del Rei i Miami i tot i va haver feina, tanta com vulgueu. El que volia anar a treballar, anava allà baix i sempre trobava feina... Aquells anys quan la gent tenia de fer... o quan tenien que pagar la contribució, hi havia molta gent que feien una carbonera, perquè no hi havia un ral. Los pagesos i això, mira. Arreplegaven tota la llenya que podien i feien una carbonera per a pagar la contribució. Que escolta...

34:33 Això de la carbonera ho podien fer, era tothom que ho podia fer?

-Tothom en feia de carboneres, quasi tothom. Sí, tothom que tenia... el que tenia poca terra no que no tenia prou fusta, però els que tenien una mica de terra, doncs, feien una carbonera per a... i encabat hi havia cinc o sis ramats també. Encabat los ramats eren de quaranta o cinquanta caps. No n'hi havia més, màxim cinquanta o seixanta, però aquí al poble n'hi havia dos o tres que venien a la gent d'aquí al poble. I encabat n'hi havia quatre o cinc dalt als Dedalts, tot això si que n'hi havia un munt de pastors. I encabat també hi havia dos cases que tenien vaques per vendre la llet. A Cal Barceló, sons pares del alcalde que vam tindre tenien una vaca per llet. Me'n recordo que quan era petit anava a buscar, amb la "lechera" mig litre de llet. I encabat una altra casa també tenia dos vaques també. També venien llet pel poble, o sigui, la llet al poble es venia de les dos cases que tenien vaques i de dos o tres ramats de bestiar que també venien la llet. Llet de cabra, sí. Es lo que hi havia. I encabat, "claro" les de les muntanyes ja no eren cabres de llet, eren cabres per a fer cabrits i venien los cabrits de lo que hi havia encabat. Però les del poble eren cabres d'aquestes negres que feien llet per vendre. Les altres eren d'aquelles blanques que encara n'hi ha a les muntanyes.

36:26 I què feien, formatge, o mató?

-No. "Bueno" hi va haver uns anys que sí que hi va haver una de les... que quan li sobrava llet feia formatges i venia per la gent també. Me'n recordo que hi havia un dels pastors que quan li sobrava llet feia formatges, "Bueno" formatges, brossat que li dèiem naltros, sí el mató que dieu. Sí brossat per vendre per la gent, però això quan li sobrava llet.

36:59 I també hi havia cereal?

-Sí, hi havia gent que sembraven, no molt, però les cases més grans, també tenien un rogle per vendre, "Bueno" per a sembrar. I encabat mon sogre a la plana de Mont-Roig hi tenia... allí on hi te la caseta el Joan. No la va comprar ell la caseta de la Plana de Mont-Roig?

37:29 Del "tiet" Robert?

-Sí. Al final ho va comprar ell, s'ho va quedar ell. Allí ho sembraven, me'n recordo que mon sogre allí ho sembraven.

37:42 Perquè hi ha eres.

-"Bueno" aquí al poble hi havia tres eres. Sí, sí la gent sembraven, però sembraven també les cases grans, perquè la poca roba no tenia prou terra per a fer-ho tot. Però la gent que tenia mes terres, doncs sí, sembraven. Hi havia la dels de Ca la Parra, la de Ca la Torre i allí Mas de Sebastià. Tres d'eres hi havia aquí al poble. I a les masies hi havia a totes també. A totes les masies hi havia dos o tres eres, sí. També es sembrava.

38:21 I això, parlant dels poblets. A Castelló i Remullà hi vivia gent?

-Jo de... "Bueno" a veure. A Remullà, per exemple, a l'any mil nou-cents dos, em sembla, que tinc aquí un d'això, hi havia dos-centes persones.

38:41 Dos-centes persones al mil nou-cents dos?

-Si vols que t'ho digui exacte tinc lo llibre allí.

38:47 Només dient-me el mil nou-cents dos ja és molt la data.

-És la gent que hi vivia a dalt a les masies en un llibre, a veure si el trobo... a Remullà n'hi havia dos centes, a Castelló cent quaranta i "pico"

39:26 Que l'ha fet, algú d'aquí del poble?

-Sí, sí.

...

-Això, són alcaldes.

01:26 També tenien alcaldes?

-Sí, sí, sí. També, alcalde pedani, sempre ha sigut.

...

-Com t'he dit a l'any mil nou-cents a Remullà hi havia dos-cents habitants, això sí que me'n recordo, Castelló en tenia cent quaranta i "pico", i Gavada també cent i "pico". El que en tenia "menos" era Fatxes, de les masies que hi havia per aquí. Hi havia un llibre d'estos que ho posava tots los habitants que tenien totes les aldees.

06:03 Però llavors la gent que vivia, per exemple, a Castelló no tenia casa també a Vandellòs?

-N'hi havia que sí. N'hi havia alguna que sí. Però la majoria no, perquè per exemple, mons sogres quan van fer la casa aquí a Vandellòs, no en tenien cap aquí a Vandellòs. A Castelló tenien la casa i al final van fer aquí a Vandellòs i van baixar a viure a Vandellòs. Ton pare, no?

-Als divuit anys vam baixar aquí baix, als divuit anys.

-Als divuit anys, ton pare?

-Van baixar, sí, a fer la casa aquí baix.

-Sí, no ho sé. Encara esta aquí. N'hi ha moltes vegades... perquè mons iaies venien de Remullà, primer, doncs explicava dels anys que estaven a Remullà quan van comprar aquesta casa d'aquí que van vindre a Vandellòs. Que mon reiaio era de Remullà i encabat doncs van comprar aquesta casa a Cal Domènech, dos germans i se la van partir, la part d'allà i la part d'aquí.

07:28 I més o menys quan es van abandonar tots aquests poblets, cap als anys cinquanta?

-O sigui, quan jo anava a escola...

-Als cinquanta serien.

-Quan jo anava a escola encara hi havia...

-Als cinquanta serien.

-Als cinquanta i "pico"

-Los masos de la muntanya mil vuit-cents cinquanta i mil nou-cents cinquanta lo de Gavadà.

07:54 La majoria es devien abandonar als anys cinquanta.

-I la Maria Teresa del Patet, que també venia a escola amb mi, doncs a vegades anava a quedar-se allà dalt. Doncs per allà als cinquanta, sí. Als cinquanta serien.

-Sí, dels quaranta, als seixanta va ser la ultima casa que va ser a Cal Patarin Pollo. Lo Pollo també baixava a escola sempre que no tenien casa aquí a Vandellòs. Baixava a escola que venia amb naltros a escola. Cada dia baixava sol.

08:26 O sigui, els nens que vivien als poblets de Castelló, Remullà, Gavadà baixaven a escola a Vandellòs?

-Sí, sí. Baixaven a escola aquí a Remullà. Sí, sí. De la meva edat hi havia lo Pollo que baixava de Remullà, hi havia el Paco, Paco Pinyol, que baixava de Gavadà, lo Cinto també estaven a Gavadà i lo que diu ella, que és de la seva quinta, la d'això també baixava de Remullà. Són los que em recorda a mi que venien de les masies i venien a l'escola de Remullà. Però això era als anys seixanta ja. O sigui que als anys cinquanta, cinquanta-quatre cinquanta-cinc i prou ja. Encabat van anar baixant.

09:16 I, perquè penses que es van abandonar aquests poblets?

-Home. Perquè la gent volia anar al poble. No? Allí quedaven sols, no hi havia llum, al no haver llum doncs, també tenien d'anar amb espelmes i llums de ganxos i "claro" no era el mateix.

09:36 O sigui, que aquí va arribar la llum i als poblets no?

-Als poblets no. Encara no n'hi ha avui. O sigui que... no als poblets no hi va arribar, per això la gent, doncs, poc a poc van abandonar les masies i van baixar pels pobles.

09:54 I recordes algun incendi o alguna cosa que fes canviar una mica?

-Incendi de boscos sí. "Bueno" encabat los incendis dels boscos s'apagaven de seguida. O sigui que los pagesos com que nos hi jugàvem la... incendis sempre n'hi havia però s'apagaven de seguida. Perquè, per exemple, es feia un incendi i buscaves un collet, buscaves un barranc, buscaves això i amb lo pla.... jo hi he anat moltes vegades a apagar foc. Vaja si hi he anat, deixo ho anar. I posàvem foc, abans de que vingués. Si venia l'aire de baix... perquè, o sigui quan et ve lo vent de cara no es pot apagar de cap manera. No hi ha ningú que l'apagui. El teu home que és bomber ja ho sap. Però quan venia de cara nos posàvem en un "puesto" que hi havia un barranc, o fèiem un camí i molt abans de que vingués posàvem foc ja, que quan arribava el foc ja hi hages força rogle cremat. Perquè quan poses foc i el vent li ve al revés allò crema somort. No?

-I s'apaga on es deuen trobar els dos focs.

-Es clar i quan es troben els dos focs s'apaga. Sempre els vam apagar. Lo foc més gros que hi va haver va ser un que es va posar a Masboquera que va cremar ja "hasta" el mar. Jo devia tindre vint-i-"pico" d'anys, aquell va ser lo més fort, però altrament los focs sempre s'apagaven. S'apagaven així, però tothom eh! Tothom hi anava, no quedava ningú a casa, tots los homes, tots los homes anaven a apagar foc. Tots i ja et dic, no hi va haver mai cap foc que...

11:54 Que es fes gran perquè interessava que estigues apagat. Després va venir, aquí potser no va afectar tant però lo de la construcció i el turisme va afectar a la manera de viure de la gent?

-"hombre claro" doncs lo que no tenia gaires terres se'n va anar de seguida a treballar a la construcció a l'Hospitalet al Miami o a les Planes del Rei. A les Planes del Rei hi van treballar molts.

12:26 I quan va arribar lo de la primera central nuclear?

-També, a la primera central nuclear. I tots los que tenien terres els van oferir un "puesto" de treball i molts hi van anar i molts no, perquè encabat les avellanes anaven molt cares i van dir "guanyem més de l'avellana que treballant" perquè primer pagaven molt poquet al començament a la central, i l'avellana anava molt cara. I n'hi va haver molts que van vendre "terrenos", a tots els hi van oferir "puestos" de treball a los que van vendre "terreno", però n'hi va haver molts que van dir que no perquè es guanyaven més be la vida amb l'avellana. Encabat se'n van "arrepentir". I de quina manera perquè encabat va ser al revés, l'avellana va baixar molt i allà baix los jornals van pujar "hasta" dalt a les bromes.

13:18 Perquè els camps de allí on està la central eren, més aviat de gent d'aquí de Vandellòs. No?

-Quasi tots eren "terrenos" de gent de Vandellòs.

-A Remulà l'últim va marxar a l'any mil nou-cents seixanta. A l'any mil nou-cents cinquanta encara hi havia vint-i-una persones.

-Jo de petit hi veia gent allí quan teníem... al cinquanta tenia dotze anys jo. I es clar hi havia gent allí.

13:49 Doncs això de la central, que també va fer una mica de canvi. No?

-De la central, ja et dic. Hi van anar, doncs, poca gent. Poca gent per això, perquè tots los que van vendre terrenos, perquè van ser bastants, els van oferir un "puesto" de treball però quasi tots van dir que no. Van dir que no per això, perquè va agafar el temps que l'avellana anava Uy! Anava molt cara. Es comptava encabat que una casa que fes trenta sacs d'avellanes ja podia viure del seu sense calgué anar a jornal amb ningú. I ara en fas tres-cents i no pots viure. O sigui, anaven molt cares. O sigui, encabat, amb un sac d'avellanes podies tindre una setmana un plat i manobre, amb un sac d'avellanes. I ara per tindre un paleta necessites deu sacs d'avellanes, si canvia la cosa. Durant aquells anys eren... per això la gent no va anar... hi van anar pocs. Encabat hi va haver molta gent que es van espavilar si podia entrar-hi, però ja va ser tard.

14:59 A la u, però després a Vandellòs dos? Quan es va fer la Vandellòs dos?

-A Vandellòs dos qui tenia prou influència hi va entrar. I si no, doncs, ja ho sabem no? Com anaven.

15:12 Però, vull dir que, ja no tant per la influència sinó que, si la gent ja no vivia tant de la pagesia...

-A la u va ser perquè es guanyaven la vida a la pagesia. A la dos ja, encabat va ser el que no va entrar perquè no va poder.

15:30 Sí, que a lo millor volien entrar ja més gent...

-Que sí, mare! Encabat va ser així, quan van anar a fer... van anar amb un autocar a fer-los hi una enquesta per entrar-hi n'hi havia apuntats, mare de Deu! Mig poble. Encabat es pagava molt allí.

15:52 Bàsicament quins canvis creus que hi ha hagut més al paisatge?

-Al paisatge ja et dic, a finals de segle, a finals de mil vuit-cents, mil nou-cents, encabat tot eren vinyes, tot. Tot eren vinyes, va vindre la fil-loxera i es van morir tots los ceps, es va deixar perdre les terres més dolentes, de la punta de les muntanyes i això, que es van tornar a fer boscos allí. I encabat va vindre, als anys en passar la guerra, dels quaranta als cinquanta i seixanta que l'avellana es va posar molt cara i encabat es van tornar a recuperar algunes de les terres que s'havien perdut, no totes, però les més bones es van tornar a recuperar per plantar avellaners, que encabat va ser... i ara, doncs, de fa trenta anys o així s'han deixat perdre pràcticament quasi tot. Si aquí a Vandellòs no queda... tot son boscos ara, tot. Que si tombes tot lo terme veus poques finques, molt poquetes conreades. Pràcticament tot és bosc. Ja et dic, de Remullà per amunt, "hasta" la muntanya de Tivissa només queda aquest rogllet nostre. Tot lo demás tot son boscos. I de Remullà per avall pràcticament, poca cosa també. I a tot arreu, te'n vas a Castelló i tot són boscos i te'n vas a Gavada... el paisatge ha canviat així, eh! Ha tingut varis canvis, diuen que no hi ha res que duri cent anys, i és veritat. Primer la gent va ser molt rica, abans de la fil-loxera, encabat va ser molt pobre que es va cremar. Encabat va tornar a ser rica...

17:46 Bé, i la guerra...

-“Bueno”, la guerra, això és a part, el que va passar, doncs ja ho sabem, la guerra només porta misèria. La guerra, tots els homes eren pobres i misèria... Però, doncs los canvis han sigut aquests. Lo primer molt rica perquè lo vi es pagava molt, encabat molt pobres perquè es van matar totes les vinyes, encabat va tornar a ser rica perquè l'avellana es va pagar molt cara i les gallines també d'això, i encabat de la terra doncs no res. Ara no res ja fa lo “menos” trenta anys que de la terra...

18:16 Que la gent s'ha hagut d'espavilar

-S'han hagut d'espavilar, sí. Si tinguessis de viure de la terra, vaja impossible aquí a Vandellòs. Impossible, no hi ha...

18:36 Jo crec que ja...

L'Hospitalet de l'Infant 6 de juliol de 2016. Entrevista a Santiago Guirro

02:08 Nom i cognoms?

-Em dic Santiago Guirro Escoda.

02:15 Edat?

-Setanta dos.

02:18 I el lloc de naixement?

-A Vandellòs.

02:22 Professió?

-"Bueno" he sigut empleat a la central.

02:30 I el domicili ha estat aquí a l'Hospitalet?

-"Bueno" sí, he estat... vam estar un temps a Hospitalet, però llavors al vindre cap aquí nos vam tornar a empadronar a Vandellòs. O sigui, sempre hem estat al terme.

02:46 Però de petit has viscut a Vandellòs?

-Sí, sí. Al carrer de baix, lo número disset.

20:50 O sigui que els records son de Vandellòs, de quan eres petit són de Vandellòs?

- Aquí baix hi vaig baixar, ja doncs, amb Vint-i-sis o vint-i-set anys.

03:02 Ja quan vas començar a treballar?

-A treballar a la central, sí.

03:05 I d'aquests anys que vas estar vivint a Vandellòs, fins que vas baixar aquí, quins records tens, de quan eres petit?

-"Bueno" clar, a Vandellòs era un poble molt... a veure, la forma de viure era de poble, a més a més, Vandellòs, per a mi és molt especial amb els "crios" principalment. O sigui, un "crio" era l'amo del poble. No? O sigui, si el "crio" anava per un "puesto" o altre, sempre hi havia un o altre vigilant més o "menos" lo que feia. Llavors lo "crio" era el rei, com si diguéssim. Es vivia, clar, d'una altra manera la gent... jo, clar, em recordo que les portes estaven obertes i poc a poc, no solament s'han hagut de tancar per l'ambient que hi ha hagut, sinó que a Vandellòs a desaparegut... O sigui, a veure, a falta, falta... hi ha moltes cases tancades que no hi viu ningú.

04:05 Que ha marxat gent, vols dir?

-Ha marxat, sí. La gent s'ha fet gran i no s'ha renovat. Més aviat, potser, lo que s'ha fet és ampliar fora, però lo que és lo nucli antic està molt deshabitat, sí. I es vivia molt, doncs, al carrer, això també era una cosa... jo em recordo molt, per exemple, en aquest temps d'estiu, que la gent sopava i llavors sortia tothom a la fresca i es feien rogles. No? Lo primer que sortia, veies que els veïns s'anaven, anaven acudint allí i es feia petar, no? Un "rato" la xerrada allí, sí.

04:49 I que hi havia comerços o bars o... ?

-“Bueno” bars sí, bars n’hi havia tres, tres quatre. Que això també és lo que, clar, ara han desaparegut. Llavors hi havia comerços hi havia bastants. Jo ja no l’he vist però hi havia “hasta” una espardenyeria. O sigui, hi havia bastanta cosa, hi havia cinc o sis comerços mes o “menos” grans. No? Hi havia vida.

05:24 Però la gent vivia del camp, del tros o...?

-“Bueno”, sí. Pràcticament tothom tenia un bocí de terra. Un bocí de terra, doncs, primer vinya, jo encara ho he vist, encara he vist bastanta verema a Vandellòs. Llavors vinya, ametller, llavors va guanyar lo avellaner i al final la vinya va desaparèixer. Però a molts llocs que hi havia vinya es va deixar de conrear perquè era molt... era costers i no rendia, ja pel moment que era. Llavors tothom tenia la mica, també, aquí baix, doncs, de olivers. O sigui, alternaven... i molta gent, principalment, anaven al bosc. Moltes temporades al bosc.

06:22 Ho has viscut això, te’n recordes?

-Sí, sí.

06:26 Perquè, a casa teva eren pagesos?

-“Bueno” lo meu pare havia treballat al bosc, també. Temporades. No? Per exemple quan es tallava un bosc, llavors... a veure, los pins que quedaven trencats o que no s’aprofitava la fusta, com ara, a una mida tallaven les puntes, llavors es feia carbó. Jo em recordo, tenia set o vuit anys i prendre’m algun dia, allò al bon tems, no? Prendre’m “hasta” el coll per aquells costers entre Vandellòs i el túnel de Fatxes, allí a la Figuerola i, doncs, lo que diem, ell recollia tot lo que havia quedat del bosc i feia carbó.

07:16 Devia haver diferents zones perquè allà a la zona del Taix, al Taix em sembla que també en feien de carbó.

-Sí, “Bueno”, saps que passa, clar, que hi havia... a Vandellòs hi havia dos tractants que compraven bosc, lo Guerxo, que també... “Bueno” son pare van viure aquí a Hospitalet, i el Pep. Llavors, clar, anaven comprant boscos, i clar, a lo millor en un bosc... normalment com que tothom també tenia lo seu bosc. Comprava partides, no? Feia, quan deia “ara me’n vaig al Taix” No? Doncs agafava i comprava uns bocins que rendís lo treballar-hi. Llavors igual estaven un mes tallant i desemboscant i llavors tot aquest bocí es cuidava un o altre de fer lo carbó. Clar, llavors d’un “puesto” anaven passant a l’altre. I “hasta” se’n anaven, clar, hi havia “pues” molts parts de l’any se’n anaven cap al Prat de Compte o... continuaven treballant al... hi havia unes persones que quasi es pot dir que treballaven al bosc. Llavors nosaltres era a temporades.

00:02 I del bosc te’n recordes si es feien aclarides per fer cultius?

-No, ja no. del meu record, ja lo que s’anava fent era deixar, per exemple, clar als Dedalts, era el “puesto” que primer es va anar deixant, per ser més lluny. Ja hi havia molts camps, o sigui, molt que s’avia deixat fer bosc, ja no conreava.

00:31 I la gent del poble amb lo que tenia, ja tenia suficient o havia d’anar a guanyar-se la vida fora?

-No s'hi anava gaire fora. No, no. La gent lo que... una majoria veies que tenien... a veure, el que tenia, que feia, setanta, cinquanta o seixanta sacs d'avellanes, llavors l'únic que a lo millor sí, de tant en quant feia, clar, segons quins gastos es preparaven feia una carbonera. Ell mateix o tallava les alzines del seu bosc o quan es canviava la plantació, hi havia bastants ametllers i llavors ja s'anaven posant avellaners. Ells mateixos ja tallaven l'ametller i quan li convenia feien la carbonera. Però així a jornal i "hasta" que no... jo del meu record, quan es va començar a bellugar costa, no? Que es va començar per allà al Normandia i així. Llavors í que començaven a baixar algun home a arreglar un jardí a temporada i així i algunes dones també a fer feines ja, sí. Però normalment no. Lo que diem, no? La meva mare va ser perruquera i lo que sí feia, per exemple, al Prat no hi havia perruquera en aquell temps, i se'n anava una setmana o dos abans de la festa de Santa Marina, se'n anava al prat a fer de perruquera. Sí, però a jornal... això no vol dir que entre ells potser si que, a lo millor un anava la temps de cavar o això, però no era ja anar a un jornal seguit i això no. "Hasta" que es va anar canviant la cosa que a la costa si va guanyar i paletes, doncs la gent, tampoc no n'hi havia, només n'hi havia tres o quatre paletes. No n'hi havia quantitat... o sigui paletes perquè anaven fent les obres del poble però no... fora "hasta" que hi va haver aquests booms dels setanta o així, la gent no sortia tant del poble, domcs.

03:08 I hi havia relació amb l'Hospitalet? Tant laboral com familiar?

-Sí, "Bueno", sí. Jo, principalment, Cal Guirret, Cal Guirro, érem família... o sigui, una germana del meu padrí era la dona del Guerxo, del pare de l'Agustí, de l'Ignasi, eren germans. Llavors clar, mon pare cosí germà. Tenia molta costum, o si pujaven ells per amunt o mon padrí quan baixava que anava a Cala d'Oques que hi ha un bacinet, passava a veure-la. Ara ha canviat, tenim més "mitjos" i no ho fem. "vamos" per lo "menos" naltros teníem molta relació. Amb los Castellví també érem..."Bueno" hi havia...

04:07 I dels poblets del voltant te'n recordes si estaven habitats quan erets jove?

-"Bueno" a Castelló, jo encara he vist la família de cal Moret, los "abuelos" del moret que hi estaven molt, llavors qui, també, hi estava molt era los del Xato, l'"abuelo" del Xato encara hi estava molt, però també... ja no seguit, eh? Ja eren, així, temporades que hi estaven. A Remullà també hi havia una família, "Bueno" hi havia lo Domènech on hi ha lo refugi que hi ha ara, que aquell home, també, encara hi vivien molt allí, molt. A on no hi he vist ja, jo ningú ha sigut a Mas Valentí. A Fatxes també encara hi he vist bastanta gent i a Gavadà, a mi m'era més esquerp però si que encara hi havia famílies... Perquè, o sigui, quan jo anava a l'escola, encara venien gent de Gavadà a l'escola. Sí.

05:12 O sigui, si hi havia gent en aquests poblets els nens baixaven a l'escola?

-Sí, o estaven temporades que tenien una casa a Vandellòs i temporades allà dalt però que encara, o sigui, d'escola no n'hi havia d'altra que la de Vandellòs. A Gavadà va ser, potser, dels últims "puestos" que es va deshabitar, sí. Del meu record, eh? Per exemple, lo que diem, la gent de Castelló tenia la terra al tombant de Castelló, cap baix a Masboquera. Però Gavadà, clar, quedava més dins d'un altra vallada i va costar més que es perdés.

06:06 I. Bé ara parlarem una mica més del paisatge. Com recordes el paisatge comparant-ho amb ara?

-Clar, lo paisatge era més viu. Jo vaig tastar... vaig tindre, també, als catorze anys vaig fer quasi un any de pastor. Llavors, clar, tombaves i a tot arreu trobaves gent, clar, los conreus eren verds, hi havia els horts, hi havia gent bellugant. Lo camp era viu. Això, clar, a poc a poc... ja et dic, només hi vaig fer un any i llavors ja ho vaig deixar i... però si que, o sigui, aquest deteriorament, principalment, de la riquesa de que la gent belluga, tombava, no? Perquè anaves a Remullà i sempre hi havia, doncs, "equis" persones cuidant los horts, la terra. Se sentia doncs xerrar, cridar a la mula, no sé, cantar, perquè n'hi havia que cantaven llaurant, principalment lo meu sogre, no? I mon pare també feia les tonades de, de... no sé, l'animal anava més alegre. I això es va anar perdent. Llavors, clar, no sols es va perdre això. Tot, o sigui, lo deixar de la gent viure i bellugar, es van començar a perdre camins, lo bosc es va embrutar perquè el bosc, o sigui, lo bosc no es "llimpiava" però estava net perquè, entre el bestiar que... i que la gent, per exemple" es feia, es "llimpiaven los pins, la part baixa dels pins, que es feien feixos pel forn. Jo encara he vist a Vandellòs lo forn lo feien anar amb llenya, clar. Era una altra manera, llavors també es lo que comentem de les coses, doncs "Bueno", allà dalt també s'ha... la carretera s'ha fet més ample però, potser, amb això no s'ha fet malbé tant. Però jo quan vaig començar a baixar aquí baix, per exemple, un dels "puestos" que era molt maco era on ara, diem, hi ha un mirador del torn. I miraves de cara a la muntanya i, clar, hi havia uns conreus, i llavors, a poc a poc, entre autopista, entre autovia... clar allò. I la central, los... tot. Allò és lo "puesto" més "feo". I mira que, ja et dic, los transformadors, allò era molt maco i allò és, potser, el "puesto" que es va fer malbé més.

09:18 Perquè hi devia haver bosc allí?

-Sí, llavors també, clar, quan hi ha hagut foc... aquest "terreno" és tan pobre que no s'ha acabat de reformar, de reforçar com era, perquè jo, m'agrada molt tombar i així, i hi ha llocs que hi van quedar pins aïllats i ara passes per allí i dius: "osti", hi ha un pi que a lo millor fa, no sé, quaranta centímetres i tot lo demás està pelat, i ha quedat aquell pi i ja no s'ha regenerat. Ha perdut molt, sí. Ha perdut l'alegria de les coses.

10:07 la part aquesta que ens dona a nosaltres, cap aquí, de la mola i la portella cap aquí, a part dels incendis que han passat no hi havia tant de bosc?

-No, no. "bueno" era més pobre el "terreno" però, es que hi havia molts conreus. Sí, davall mateix de la mola Nadell i havia, tot eren... i allí encara hi havia molt avellaner, no solament olivers sinó que tota la part de Portella "hasta" cap a Masriudoms, allí avellaner, o sigui, un altre conreu, era un conreu més verd, es clar era una altra forma de...

10:51 Que allí s'hi devia arribar en mula o a peu?

-Sí. Allò era camí de, clar, camí de mula.

11:00 I per la part mes de Vandellòs i dels Dedalts i tota aquella zona hi havia conreus però era el bosc?

-Allí hi predominava el bosc, sí clar. "Bueno" lo mal d'aquest... de Vandellòs es que és molt costos, llavors, clar los "terrenos" es van anar abandonant, los costers però, es que clar, pràcticament pla no n'hi ha.

11:29 Perquè, ara de mica en mica he anat descobrint que tot això de l'acampador, allí on es varen posar la central era on estaven tots els conreus?

-Sí. Tot lo pla, lo pla que aquests conreus eren, lo que diem molt pobre de terra, però "Bueno" l'oliver i el garrofer, "pues" arrelava bé i s'anava fent. Però es clar, es que lo que comentem, van anar a fer la central al "puesto" mes pla llavors i, ja et dic, poc a poc s'ha anat perdent i suposo que aquests bocins també s'haurien anat deixant perquè no son rentables. No, no... Però "Bueno" hauria costat més.

12:19 A part de l'agricultura, tens una idea de quanta gent pot viure de l'agricultura ara aquí en el terme?

-Sí mira, ara hi ha, que visqui de l'agricultura que jo sàpiga només hi ha un. I s'ha dedicat... "Bueno" te "terrenos", ha comprat "terrenos" també per la part de Tivissa i està amb els cirers principalment. Llavors hi ha uns quants més, hi ha dos o tres, un que és jubilat que encabat te uns quants bocinets de avellaners, un altre noi que també te bastants avellaners. Però clar, que està treballant i llavors quan pot i amb algú, una persona que deu llogar i així, ho va mantenint, però viure de la terra, terra potser només n'hi ha un eh!

13:12 I llavors, pràcticament esta quasi tot abandonat?

-Sí, sí. Es que a veure, ja et dic, encara hi ha alguna persona gran, no? Gran, doncs més gran que jo o de la meva edat que ja pocs hi van... o sigui, potser no mos ha quedat tant aquella arrel. Però és això és gent jubilada i que a "ratets" doncs porten lo seu hortet i quatre... una miqueta encara lo bacinet més pla que ho van mantenint però que...

13:53 I sembla que hi va haver una gelada al cinquanta-sis, d'això te'n recordes?

-"Bueno" jo me'n recordo perquè, o sigui...

14:05 O dic perquè hi ha coses, com per exemple un incendi o una gelada, que a lo millor van afavorir que el camp s'anés deixant.

-"Bueno" la gelada, per exemple, aquí lo que va afectar més va ser al garrofer, l'oliver encara el va agafar que no havia començat a brotar però, clar, lo garrofer comença a garofinar ja a finals d'any i ja bellugava i els garrofers, la majoria es van haver de tallar. Lo que la gent, encara, va rebrotar baix a la rel i van empeltar. Però la majoria d'arbres es van morir. Llavors, jo me'n recordo que mon pare era aquí baix quan es va comentar això i diu que... O sigui, va ser molt curiós perquè "los arbres -diu- s'esbruixien" o sigui, senties lo soroll de que les fulles es feien malbé, diu, va ser una sensació molt, molt forta. I "Bueno" al principi van, es va prohibir que tallessin los arbres, perquè lo pagès, a més a més, molts es van... o sigui la pell es va tallar, no? I ja es veia que allò era mort, però a un temps es va prohibir, com si diguéssim, que ningú ho talles per veure si rebrotaven o «algo», però... es van tallar i es va fer carbó, la majoria. Ni que no fos de qualitat però «bueno» per a, per a...

15:50 I això, com si diguéssim, va afectar més a la zona d'aquí, de la plana?

-A Vandellòs pràcticament no n'hi havia de garrofer, a algun «puesto» n'hi havia algun però... Però jo crec, o sigui, potser si que va afectar més aquí baix perquè aquí devia jugar, també, part de humitat o «algo» perquè, per exemple, naltros allà dalt a Masboquera, a la Barrancada n'hi

havia quatre o cinc a prop de la caseta i aquests no es van morir. I en canvi, aquí Baix, ja et dic, la majoria... potser en va quedar alguna ramada però molt poca, la majoria es van haver de tallar. Es clar, tot influeix perquè jo no s'han fet mai més arbres com era, que hi havia uns arbres que senties allí que... o sigui, la quantitat de garrofes que feien, sacs. Clar empelta, torna a créixer, les arrels també ja es castiguen ni que no ho sembli, es van castigar i ja no es van fer arbres com hi havia. I tot va influir també clar. També es va deixar d'haver hi animals, les mules van anar, entre els seixanta i setanta van anar desapareixent totes les mules. Perquè amb l'avellaner es va deixar de conrear i s'ensulfatava ja. Van comentar que era millor, era millor! A veure, es que la gent ja, tampoc ja no estava per aquesta. No? Es va comentar que l'arrel no... com que fa un «arrelum», era millor no trencar-li i «bueno» que la gent, també ja anava traient... llavors la garrofa va perdre el seu valor i... tot es va anar perdent, tot es va anar deixant.

17:49 I recordes algun incendi o alguna cosa que alteres una mica la... ?

-»bueno» clar els incendis sí, jo em recordo, jo devia tindre... «bueno» tretze o catorze anys, quan hi va haver lo primer foc que va sortir de la Barrancada i va baixar «hasta» quasi mar. Totes les obagues de Masriudoms... i això va durar, va durar quasi... això va ser al tardet i sortíem cap baix a la carretera perquè tota la part... això va començar a Pallàs, que diem, no? O sigui, a la punta de la roca d'aquí, de damunt de Masboquera i clar, va anar tirant avall, però a més a més se'n va anar fins a la Portella, o sigui va anar guanyant tota la obaga de Masboquera, clar de Vandellòs es veia lo «burgueral» i... Lo clima, o sigui, el que diem, los incendis... lo clima potser també hauria canviat, però els incendis, per lo «menos» així al rogle nostre si que va influir molt a que... a que perdés aquesta... clar, ja no, com que no hi ha molta terra ja no regenera, li costa moltíssim regenerar.

19:16 I clar, devia cremar de tot, cultius i bosc...

-Tot lo que agafava, sí. Perquè aquí, clar, lo dolent es quan fa lo vent, sí. Llavors també feia poc que vivíem en aquesta casa. Aixà va ser, deu fer... trenta-set anys o així, que també es va cremar tota la zona aquesta de l'Aigualcoll i tot això i d'aquí... es clar, feia vent i e que, era esgarrifós de veure. Era esgarrifós pels rebufades d'aire i, lo que diem i aquí no hi havia, s'entén un bosc, hi havia «arbreria», o sigui brossa, però pins grossos no n'hi havia. I en canvi hi havia uns burguerals de foc que... degut al vent era... era «serio»

20:23 Quines infraestructures han transformat el paisatge, ja sigui pera positiu o per a negatiu?

-Home, «bueno» tot deu ser, és positiu, perquè es necessita, però el que ha transformat molt és les torres d'alta tensió. Això sí que ha sigut. Des de Vandellòs que van, es clar, sempre es fan a les puntes. No? Tot los Dedalts, aquí les Portelles igual una com la, la portella que diem Portella i la del Xato, clar les torres d'alta tensió, jo crec que es el que ha sigut un dels més impacte. Hi han de ser, «claro» tots volem llum no? Però si que trenca molt... impacta moltíssim, molt.

21:25 Es clar, això és perquè hi ha les centrals.

-Sí. «bueno» però les primeres que van fer a Vandellòs, unes que fan com un quadrat, estes encara, potser encara no hi era la central que ja es van fer. Que aquí van vindre, va ser molt curiós perquè van vindre unes quadrilles de per baix a Andalusia i portaven, igual, entre tres o quatre portaven, igual, cent o cent-cinquanta rucs i pujaven la grava per fer les torres i l'aigua

amb los rucs. Aviaven los rucs i la primera vegada ja van, o sigui la primera vegada els enviaven i després anaven sols.

22:14 Això les primeres torres, no per la central?

-Això ja va ser abans de la central, que es una línia, que és la que passa cap al prat. Passa les solanes i, ja et dic, i aquestes encara no hi havia, llavors clar, amb la central ja es van triplicar, o sigui... i van baixar les d'Ascó i es... jo crec que és lo més impactant. I aquí baix, clar, aquí baix també los transformadors es... Però "Buena" hi ha de ser clar. En un "puesto" o altre els han de fer, no? Però és, sí què és... jo es lo que trobo més impactant és les línies.

23:02 Bé i també és el que deies abans, que pugés a la Rojala i et trobes les vies, l'A7, l'AP7, les vies del tren...

-Sí, sí. Es què s'ha, es clar, ha sigut... és un lloc que en poc espai ha hagut de passar tot per allí. Clar llavors sí què... això és, dic, és una de les coses que.

23:25 Llavors allí on hi havia tot això de les vies i tot això, allò devien ser tot camps de conreu?

-Sí. I havia, tot era oliver i garrofer, hi havia algun bocí que tenien ametllers, però clar era un lloc on, no sé si la terra és molt bona però sí que hi havia fondada de terra perquè era tot lo centro de aquesta vallada.

23:54 I quan es va començar a construir Vandellòs I, la gent es va ficar a treballar a la central o no?

-No, no massa. A veure, lo que diem, va anar molt bé que es... a la gent que va vendre "terrenos", clar, jo sempre ho... hi ha vegades que ho comento, dic és que clar, los primers que van vendre, lo primer que van fer va ser "pues" fer un quarto de bany que no en tenien. I el que no va vendre, si hi va treballar també s'ho va poder der. Però no, no... a Vandellòs I va agafar una temporada que es pagava molt bé l'avellana i no, no hi va haver massa preocupació per voler-hi treballar. Perquè l'avellana en aquell temps anava molt... o sigui, potser avui encara no es paga tant comes pagava en aquell moment. Hi havia...

25:00 No valia la pena, com si diguéssim, anar a treballar a la central i deixar l'avellana?

-No. Te sortia, lo que feia molta... hi havia moltes cases que feien los, això setanta, vuitanta, n'hi havia que en feien més, n'hi havia que "menos" però hi havia la majoria de famílies que feien, amb aquesta quantitat d'avellanes, ja sortia lo jornal que haurien pogut haver d'anar a guanyar a un altre "puesto". Llavors, això va canviar, perquè si, si per exemple, van arribar en aquell temps, no vull exagerar perquè jo tampoc no... a casa no n'hi havia gaire de terra, però si va arribar quasi a unes vint mil pessetes als anys seixanta i així. Perquè diu que s'hi feien l'oli era per refrigerar los reactors, los avions a reacció. I llavors, clar, ja van fer-ho sintètic i l'avellana de vint va passar a res, en dos o tres anys a set o vuit, cosa que, ja et dic ,avui encara no ho ha superat. I la gent no es va preocupar, es va, potser, intentar més a Vandellòs II ja, que no... aquests, si van ser aquests sis o set anys. la cosa va fer un canvi molt fort. Los anys del seixanta-cinc al setanta-cinc, vuitanta lo que és l'agricultura va fer un canvi molt, molt fort.

26:35 Perquè aquí hi ha la central, però també devia ser la època que deies abans, de la construcció?

-Sí. La gent, "Bueno" clar, hi havia molts, a Vandellòs i aquí igual, no? A partir del seixanta-set, seixanta-vuit o setanta la construcció, o sigui, el turisme va començar molt fort ja aquí.

27:25 I tens records d'aquí d'Hospitalet, recordes el canvi de ser un poblet petit amb poquíssima gent... tens records d'això, de quan hi va començar a haver més gent?

-Jo em recordo, o sigui, per exemple, jo em vaig treure el carnet aquí, la pràctica aquí baix i anàvem a prop de, al "detras" la zona del "detras" de la Via Augusta, hi havia una mica de camí, hi havia lo camp de futbol i allí fèiem la pràctica, però les cases a la part de "detras" de la Via Augusta eren corrals, o sigui, no hi havia cap casa. Llavors ja es va fer la església i es va començar a construir però lo que és aquí, a á zona aquella no hi havia res començat...

27:59 Res, només hi havia les cases que donaven a la Via Augusta i per darrera els corrals. I a la plaça Catalunya?

-Sí, "Bueno" a la plaça... però a la plaça Catalunya també hi donaven, la majoria també eren, com a patis, no eren... allí, o sigui, hi havia el carrer principal, no? La Via Augusta i l casa donava a la Via Augusta i "detras" era també pati, era corral, sí. Avui si que ha fet un canvi... :molt. I a veure, jo quan vam baixar cap aquí baix ja s'havia...

28:43 Quin any va ser això?

-Jo vaig baixar aquí baix, era el... "Bueno" em vaig casar al setanta i vaig començar a treballar molt poc abans del setanta, a la central. I ja s'havia... la església ja s'havia canviat, ja s'havia fet lo Nova Llum, ja es va començar... lo Paris, "bueno" lo Paris, jo quan vaig baixar ja hi era,

29:11 Però aquests apartaments eren més aviat turístics o eren per gent que venia a treballar a la central?

-No. Era turístic, era turístic, la central lo que si va ser, no se si es va fer, però si que se'n va aprofitar molt, va ser tota la zona de dalt, del... a veure, on ara hi ha el Suma? "Bueno" l'Spar, tot allò. Allò va ser sobre seixanta vuit, setanta que es va fer tots aquests blocs, allí hi va viure gent de fora a treballar, sí.

29:44 Clar Vandellòs I, també, a lo millor tenia la particularitat que se'ls va fer el poblat?

-Sí, "Bueno" però ja es va fer, també una mica més tard, eren ja... primer els treballadors, ni que fossin fixos estaven repartits entre Miami i el que hi havia, clar, aquí a Hospitalet. Llavors van fer el poblat, sí.

30:09 I tu estaves a Vandellòs I, no?

-A Vandellòs I.

30:18 I quin canvi hi va haver als seixanta, setanta amb Vandellòs I i la construcció?

-Aquí lo "poligono" ha sigut, jo crec... o sigui, si no... tot esta prou malament. No? Però jo crec que si no s'hagués "peleat" i fet lo "poligono" encara estaria... si perquè, passes i no veus un gran moviment però, clar, hi ha bastanta gent treballant-hi. Jo crec que és una de les coses que ha sigut important, s'entén pel treball de gent. No?

31:07 Bé, no sé si és veritat, però la percepció que te la gent és que tothom treballa a la central. I tampoc és, a lo millor, ben bé així. no?

-Jo crec que no. A veurem, a Vandellòs I encara al fer el poblar es va, com si diguéssim, si no obligar, va concentrar la gent. Però clar, a Vandellòs II no es va concentrar ja la gent. O sigui, a Vandellòs II hi va haver un cinquanta per cent que es va quedar per aquí però un cinquanta per cent se'n va anar fora. Perquè clar, es lo que diem, ja havia canviat tot, ja s'havia fet l'autopista, ja s'havien fet moltes coses i el anar, no ho sé, a Tarragona o a Cambrils és no res, es quasi baixar de Vandellòs amb el cotxe és lo mateix que quasi anar, si no a Cambrils "por ahí". Vull dir que no ha sigut tant... està més repartit.

32:04 Està mes repartida la gent que treballa a la central. Però a nivell de poble, de ocupació de la gent, la percepció és que la majoria treballa a la central.

-Clar, es que és, "bueno" es un punt de més feina.

32:28 Però, també amb el turisme no sé jo ara. Suposo que sí, que deu seguir treballant més gent a la central, però...

-"Bueno" s'ha anat diversificant, les coses han anat canviant i s'han... petites empreses, clar. La gent ha canviat moltíssim, les coses de casa mateix, que si ordinador, que si... això clar s'han anat fent petites... i no ho sembla però a Hospitalet deu n'hi do los punts de, de... així de coses que hi ha... ara jo, potser si, el principal encara és la central, avui per avui.

33:09 Més que res perquè també, si s'ha de mirar una mica cap al futur. Si la pagesia, negatiu, la central... llavors només ens queda una via quasi, que és el turisme.

-Sí perquè, clar, la industria, ni que el "poligono" vagi bellugant, tampoc no hi ha un gran... no hi ha un "puesto" que hi treballin vint-i-cinc o trenta. No crec que hi hagi cap "puesto" que s'hi treballi tanta quantitat, més aviat son petites, son empreses mitjanetes que no hi ha tant treballador. El turisme, clar, el turisme sí que, sembla que no i és bastant important.

34:21 L'impacte de la central a nivell paisatgístic és fort?

-"Bueno", clar, no deixa de ser un bloc de formigó que crida l'atenció. Lo que passa és que, clar, nos queda a l'altre costat, no? I no ho veus cada dia, no ho sé, o volem tancar, també, potser, una mica els ulls a vegades, no? Però, doncs, per una majoria ha sigut un...

35:00 Pensant en el paisatge o en el territori, amb el paisatge ha estat negatiu, però en canvi per la supervivència, ha viscut gent d'això. El que pesa és que lo de les torres d'alta tensió...

-Clar, ha tingut un contra... les torres, clar, tot porta... tot va lligat, clar.

35:51 A nivell històric d'indústries així, aquí a l'Hospitalet, te'n recordes, abans de la central i de la construcció, d'alguna activitat?

-"Bueno" jo lo que em recordo és de, encara del guix. Jo del teu iaio "algo", però clar jo així a Masriudoms ja no em recordo de veure'ls a ton iaio ja era, ja hi havia el Llangos, hi havia uns altres que feien guix.

36:36 Allí al forn, vols dir?

-Sí, on hi ha ara aquella casa. No, no, o sigui, al costat del que és l'escola, entre l'escola i el casal. Saps que hi ha una casa allí? Allí en aquella mateixa casa hi havia lo... jo nomé havia vist treballar aquell forn. Que tot lo que "detras" és lo camp de futbol i la piscina, tot era on treien lo guix.

37:06 Ah també hi havia pedrera allí?

-Sí, sí. Allò era... jo, clar, passaves per la carretera i on treien lo guix era al costat d'aquí, no al "detras", que ara només queda lo forn del "detras". Però aquell no l'he... no es veia llavors, hi havia més arbres, hi havia més pins i aquell no l'ha vist treballar. Aquí a la vora de la carretera si que l'he vist treballar encara. I "Bueno" d'indústria no n'hi havia, la indústria era...

37:45 Bé, oficis em referia. Si hi havia l'aserrador...

-Si, la serra aquí, que també, si aquí també la serra, deu n'hi do la serra lo que va bellugar al temps de començar a, palets i coses de fusta tenia "equis" treballadors. Però no, clar, l'altre germà amb la granja, l'Enric però no...

38:19 Bé, que treballaven la família o, a lo millor, tenien algú a jornal. Es que Hospitalet, fins que no comença la construcció de la central hi havia menys habitants que...

-També hi havia els molins, però es clar això també era un temps molt limitat, per exemple la temporada, si eren dos mesos i hi hagués dos o tres treballadors, només eren dos mesos, clar, no era una feina de tot l'any.

38:54 Clar, perquè aquí hi havia el molí, també, de fer oli, vols dir, no?

-Hi havia lo del Guerxo, a la disco, on era la discoteca i llavors hi havia dalt lo de Cal Nano. No sé si n'hi havia algun altre més, jo d'aquells dos només me'n recordo.

39:11 Jo només me'n recordo del carrer de l'estació. No me'n recordo de cap més.

-Sí, sí, va ser l'últim que va treballar-

39:28 Bé, i la pregunta que, ja sé que em contestaràs, quan hi ha mes bosc, ara o quan eres jove?

-Ara. Sí clar, és que... per lo "menos" hi ha més "terreno". Més boscatge no ho sé perquè abans es cuidava més lo bosc. Ara...

39:46 Ara s'hauria de fer algun tipus de gestió o quelcom-

-Perquè, es clar, lo bosc era, lo que et comentava, es tallaven les "rames" baixes per als feixos, quan es tallava s'aprofitava i es netejava, feien carbó. Clar lo bosc estava net, ara...

40:08 Però això, si volguessin també es podria... perquè em sembla que molt de bosc, bé ara no sé com està la cosa però em sembla que el bosc era municipal.

-No massa. No. Lo bosc municipal està tota la zona d'aquí baix, tot lo que casi que no es podia conrear era municipal.

40:32 Més mirant cap a mar?

-Cap a mar o "detras" o sigui...

40:37 Lleria?

-No, Lleria és privat. O sigui, tot lo fondo de... Lleria és privat, totes les moles no, o sigui, com si diguéssim, quan sortien del fondo, tot cap dalt de cara a l'aigua al coll? Això és municipal. Però a Vandellòs mateix tot lo que dona, com si diguéssim, cap al poble és privat. Sí, casi tot era... hi ha més privat que no municipal, sí.

41:11 No perquè, clar si fos la majoria municipal podrien fer algun tipus d'actuació.

-No, "Bueno" sí que... a veure hi hauria maneres perquè, per exemple, clar, los barrancs, també estan com deu vol i podrien estar una miqueta cuidats, perquè clar, lo barranc és municipal, clar. Però és molta feina es clar.

41:44 Bé, cara a la planificació territorial, si algú s'ha de ficar a planificar haurà de tenir en compte moltes coses d'aquestes. Si la central es tanca, si al polígon se li ha de donar algun extra de alguna cosa més, si els boscos son rentables i es poden... o encara que no siguin rentables, al menys per netejar-los, si de l'agricultura no es pot viure... bé, tot això s'ha de...

-"Bueno" los boscos, clar, rentables no però si s'haurien de... avui en dia amb tot això de la biomassa i això, "algo" més es podria... es podria fer.

42:34 Si ho fan, ho comencen a fer però no sé si es que hi deu haver algun tipus de traves, no ho sé, no acaba de funcionar.

-»Bueno« saps que passa també? Que, clar, per a conservar el bosc, a veure, s'ha d'escollir... no es pot entrar de qualsevol manera i jo crec que per la biomassa i tot això arribarà un moment que potser faran malbé el bosc. Perquè lo que els interessa és entrar i fer i que torni a créixer però, clar, això ha de ser en un "puesto" especial. Perquè, clar, ara aquí un arbre, treu-lo, un altre, això no és rentable. I ajudes no crec que en tinguin. Perquè per aquí es va treballar un temps cap a la serra de Llaveria es feia, però em sembla que ja s'ha deixat de fer.

43:32 Però bé, jo pensava en això, que abans una mateixa família tenia un tros de bosc i l'explotava.

-L'explotava però si que el... clar, el cuidava perquè li interessava.

43:48 Al mateix temps tenia un tros d'hortet i tenia uns fruiters o d'avellaners. I llavors estava tot controlat, estava tot net i d'allò...

-"Bueno" la gent era més autosuficient, clar. Ara no es pot dedicar ja... i si tens d'anar a guanyar un jornal, llavors ja no et queda per a poder fer totes estes coses de cuidar. No? I és lo que ells feien, clar, aquest temps, cuidaven tot, perquè ho necessitaven tot. No? Aprofitaven aquell bocinet de bosc, treien lo que podien, al tros, lo que diem, fruiters, clar era una forma de autosuficiència.

00:00 ... vent?

-»Bueno« clar, no plou tant, pel que sigui. Fonts jo ja no n'he conegut massa, però, per exemple jo he sentit... lo meu pare era barber, i allí venien los senyors i parlaven de les coses, no? I un dia m'hi vaig "entretindre", no fa massa, que encara ho he de tindre en un "puesto" o altre. I jo

havia sentit anomenar cent i «pico» de fonts a Vandellòs i avui ja tot és... o sigui, als llocs que eren los horts, no? Es que en aquests llocs que hi havia set o vuit famílies amb hort és que hi ha fonts d'aquestes que també s'han assecat. O sigui, no és de dir aquella fonteta que a lo millor, doncs, servia per ensulfatar, estes ja han passat a la història. Però els llocs que hi havia los set o vuit hortets aquests també estan desapareixent. Potser també, no ho sé, potser tampoc no es cuiden, no ho sé, no es "llimpien" o... no ho sé. O sigui, ha anat, lo "terreno" a menys. Sí, sí. Jo crec que, o sigui lo que dius dels canvis, lo clima esta afectant molt.

01:34 Si es que esta afectant fins i tot que el vent aquí ja és diferent, és vent de Mestral però ja no és el...

-No és lo mateix vent. A veure, jo de petit, lo que comentem, al tros, al tros normal, no? A lo millor, sempre, a lo millor hi havia una punteta i s'arrabassava, es treia la brossa i per plantar. «Pues» lo primer any jo he vist "hasta" plantar enciam, a Masboquera que és més un altre clima, no? Però creixien, o sigui, tirar la llavor en allò que havien arrabassat i poder collir enciams, cosa que avui quasi que ni regant-los ja no es fan. Surten... és tan desagraït lo "terreno". Deu ser normal, "Bueno" normal no, però "Bueno" hem de creure una mica en aquest famós canvi climàtic que anuncien, eh? S'està... s'accentua.

02:43 Però, no es cap consol però passa aquí i passa, vull dir, vas a la Selva del Camp, a... a tot arreu, alguns a lo millor son més rics amb aigua... però esta passant a...

-A tot arreu, en general... ja saps, si hi ha alguna cosa mes ja saps.